Raftul Denisei

Anuradha Roy

Calul de lu

Traducere
Cristina Nico

„Un roman complex
și sfâșietor despre a iubi
și a trăi altfel, într-o lume
tot mai incertă.“

ANURADHA ROY

CALUL DE LUT

Traducere de Cristina Nicolae

Colecție coordonată de
DENISA COMĂNESCU

EDITURA HUMANITAS
2023

ANURADHA ROY
THE EARTHSPINNER
Copyright © 2021
All rights reserved

© HUMANITAS FICTION, 2023, pentru prezenta versiune în limba română (ediția digitală)

ISBN: 978-606-097-266-2 (epub)

EDITURA HUMANITAS FICTION
Piața Presei Libere 1, 013701 Bucureşti, România
tel. 021.408.83.50, fax 021.408.83.51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0723.684.194

Acest e-book este protejat de legea drepturilor de autor. Reproducerea sa integrală sau parțială, multiplicarea sa prin orice mijloace şi sub orice formă, punerea sa la dispoziție publică pe internet sau în rețele de calculatoare, stocarea sa temporară sau permanentă pe diverse dispozitive sau în sisteme care permit recuperarea informației, gratuit sau în scop comercial, precum şi alte fapte similare, fără permisiunea scrisă a editurii reprezintă o încălcare a legislației privind protecția dreptului de autor şi se pedepsesc conform legilor în vigoare.

Lui Myriam

Sunt vas
Şi sunt tipsie
Sunt bărbat
Şi sunt femeie
Sunt grepfrut
Şi sunt limetă
Sunt hindus
Şi sunt musulman
Sunt peşte
Şi sunt năvod
Sunt pescar
Şi sunt timp
Sunt nimic
Spune Kabir
Nu sunt printre cei vii
Nici printre morți

Kabir, cândva în secolul al XV-lea
(tradus din hindi în engleză
de Arvind Krishna Mehrotra)

UNU

Joi, 11 octombrie

E toamnă, şi sunt la universitate în Anglia. Niciodată n-am ştiut cum arată toamna. Acolo unde am copilărit eu, musonul se răcea şi aducea cu el o iarnă atât de blândă, încât copacii nici nu se mai sinchiseau să-şi schimbe culoarea, după care, în doar câteva zile, te arunca direct în infernul verii toride. Aici lumina e verde-aurie, iar în dreptunghiul de copaci conturat de fereastra mea, plutesc din cer frunze arămii şi roşu-închis, însufleţite în aerul înfiorat, în mişcare. E îndeajuns de linişte ca să aud foşnetul lor moale când se aştern pe pământ şi scârţâitul peniţei mele pe hârtia albastră a aerogramei. *Sunt bine, în avion totul a fost în regulă. De sus, toate casele arătau la fel, ca nişte jucării. Iarba e de un verde diferit.*

— Tu întotdeauna reuşeşti să pleci şi să scapi, ţie tot timpul ţi-e uşor, îmi răsună-n minte vocea surorii mele.

Astea fuseseră cuvintele ei de despărţire la aeroport, deşi nu le rostise cu glas tare. Tia mai are trei ani de şcoală şi e învinsă în fiecare zi în bătăliile ei cu cărţile. Nu reuşeşte să scoată mai mult de cincizeci la sută la nici un examen şi ţipă:

— Ce rost are *să citesc* despre *gaucho*[1] şi flamenco, eu vreau *să fiu* în Argentina!

Are alte planuri de viitor, mereu schimbate, mai puţin o constantă: toate includ sticlă, nu hârtie. Oglinzi, lentile

[1] Păzitor de vite în pampasul argentinian.

pentru aparate de fotografiat, dansat pe sticlă, turnat cocktailuri în pahare. Are o voce joasă, bogată, trebuie doar să înceapă să fredoneze leneş „Înaltă şi zveltă, şi tânără, şi minunată”[2] că oamenii se şi opresc să asculte. Picioarele ei lungi şi subţiri arată că încă mai are mulţi centimetri de crescut. Vrea să sară peste anii de şcoală, să descopere şi să exploreze tinereţea, actoria, producţia de film fără ca să se mai spetească pentru o diploma de facultate.

— Ce vrei să spui cu ce mai e nou? Se întâmplă vreodată ceva nou în cocina asta? s-a lamentat ea la telefon zilele trecute când am sunat-o. Acum că ai plecat tu, eu n-o să mai pot pleca niciodată. O să rămân blocată aici, să-i port de grijă lui Amma[3] toată afurisita asta de viaţă.

— Câtă dramă, Tia, am zis eu. În ce carte trăieşti zilele astea? Pun pariu că nu în *Micuţele doamne*. În fine, unde e Amma acum?

— Tot la serviciu. Şi ocupată sunt şi eu, a strigat ea, trântindu-mi telefonul în nas.

Se încruntă şi loveşte cu pumnii în imaginea reflectată în oglinda de lângă telefon de parcă şi-ar îndrepta loviturile asupra mea. Eram sigură de asta.

Mi-am petrecut restul zilei chinuită de remuşcări pentru sarcasmul meu, imaginându-mi-o pe Tia în camera ei, cu muzica năvălind puternic prin uşa încuiată în timp ce ea stă înăuntru, eschivându-se de la orice altceva, urându-mă tot mai mult cu fiecare ţipăt furios de chitară electrică. Uşa o să îi rămână închisă până noaptea târziu, şi mama o să bată în ea din ce în ce mai tare: *Tia, hai, vino să mănânci... Ce se întâmplă, Tia?... Spune-mi ce nu e în regulă.*

---

[2] În original „Tall and thin and young and lovely” – posibilă trimitere la melodia „*The Girl from Ipanema*”.

[3] „Mamă” (în tamil, în orig.).

Dacă aş fi acasă, m-aş năpusti afară, aş ieşi să alerg – trebuind neapărat să scap de acolo – indiferent de oră, oricât de greu ar fi de suportat zăpuşeala.

Mă descurc bine la examene, însă Tia se înşală, nu mi-a fost deloc uşor să le iau şi nu mi-e uşor nici acum. N-am nici un bănuţ aici, sunt falită, cu o bursă care promovează impunerea virtuţii prin austeritate. Bursa provine din pompos denumitul Fond Farhana Abdulali pentru Educaţia Fetelor[4] şi e destinată musulmanelor. Acest lucru nu a descurajat-o pe Begum Tasneem Khan, care pusese ochii pe mine şi a cărei privire pătrunzătoare mă urmărise în cea mai mare parte a ultimului an de şcoală, deşi eu nu eram conştientă de asta. Într-o după-amiază, am fost convocată în biroul directoarei şi am intrat pătrunsă de groază, dar am ieşit de acolo ţinând strâns în mână tot soiul de formulare de cerere.

— De ce să nu te înscrii? întrebase ea. N-are ce rău să-ţi facă dacă încerci.

Oamenii care administrează bursa sunt legaţi de femeia aceasta printr-o adevărată reţea de legături feudale, şi presupunerea mea e că gloria ei vertiginoasă îi făcea să nu îndrăznească să aducă în discuţie problema religiei mele. Sau poate au crezut că anii petrecuţi într-o şcoală musulmană mă făcuseră să fiu câte puţin din fiecare.

Unul dintre interviuri a presupus o cină cu mai marii oraşului, toţi uitându-se la mine ca nişte potenţiali socri, după cum a comentat mama, să vadă dacă ştiu diferenţa dintre furculiţă şi cuţit, dacă pot să fac conversaţie şi să o anim, să râd, însă nu prea tare. Ea m-a sfătuit să nu mănânc aripioare şi pulpe, ca să nu-mi zboare din farfurie. Când a sosit ziua cu pricina, am văzut-o pe Begum Tasneem

[4] În original: *Farhana Abdulali Endowment for Girls' Education*.

de cealaltă parte a mesei din sala de banchete, dincolo de un veritabil câmp alb de luptă, care strălucea de argintărie şi cristaluri. Stătea în mijlocul unui grup numeros de oameni solemni. Nu s-a uitat în direcția mea când bătrânul şi blândul valet mi-a şoptit la ureche că voi fi servită de fiecare dată din partea stângă, niciodată din dreapta. La următoarea lui apariție, a murmurat:

— Stai dreaptă, copilă, ia un şervet.

Mi-am dat seama că florile pliate şi țepene ce stăteau drepte în suporturi de argint erau destinate utilizării. M-am uitat pe furiş la ceilalți şi am încercat să mă port ca o doamnă, tamponându-mi din când în când buzele cu delicatețe, şi m-am abținut să mă bag sub masă, panicată, când şervetul mi-a alunecat de pe genunchi pe podea. Odată ce învălmăşirea neclară de candelabre, mătăsuri şi argintărie a căpătat contur şi detalii, privirea mi-a căzut pe o fată care stătea la masă ceva mai departe, şi chiar atunci ea şi-a umflat obrajii, şi-a mijit ochii, s-a strâmbat la mine, zâmbind forțat, după care fața i-a devenit din nou serioasă. Nu am schimbat nici un cuvânt, dar pe urmă seara a fost mai uşoară.

După câteva săptămâni, Begum Tasneem m-a chemat în biroul ei cu o mulțime de ferestre. Îmi aduc aminte de vaza cu smalț albastru de pe măsuță, în care tronau crini păianjen, de şirurile de fotografii de grup de pe perete, de inima mea care bătea cu putere. Lumina dimineții, filtrată de perdele străvezii, venea din spatele ei, dându-i o strălucire nepământeană, iar în aer plutea parfumul crinilor. Sosise ziua cea mare. Mă simțeam ca şi cum aş fi fost transportată într-unul din basmele acelea populare în care o zeitate îi spune unei ființe umane uluite:

— Ce-ți doreşte inima? Grăieşte, şi ți se va da.

Vocea lui Begum Tasneem părea să vină de undeva din apropierea crinilor şi avea parfumul lor. Primisem o bursă la

o mare universitate din Anglia, trebuia să plec la sfârşitul lui septembrie, iar ei se vor ocupa şi de zbor. Perdelele au încetat să se mai legene şi lumina a licărit câteva clipe. Dintr-o suflare aproape, mi-a spus, zâmbind ironic:

— Nu vor lăsa bursa să ţi se urce la cap, cei de la Fond. Au calculat banii ca să se asigure că te întorci educată – dar şi cumpătată, virtuoasă, recunoscătoare. O fată bună.

Apoi, cu o mişcare elegantă, istovită, mi-a dat de înţeles că trebuie să plec, părând că-mi face cu mâna şi în acelaşi timp că îmi arată uşa.

— Aşa cum te cunosc, Sarayu, a spus ea, nu vei lăsa un picuţ de sărăcie să stea în calea distracţiei.

Ochii ei albaştri verzui, de obicei vigilenţi şi impersonali, păreau amuzaţi şi chiar e posibil ca ea să fi zâmbit uşor când şi-a coborât din nou privirea pe dosarul ce stătea deschis în faţa ei.

Fiecare parte a Fondului Farhana Abdulali este alocată cu mare atenţie: taxele merg direct la universitate, facturile de cămin se plătesc facultăţii, restul trebuie să ajungă pentru mâncare, cărţi şi, din când în când, câte un film, şi este remis lunar de un anume Abdulali în vârstă, care locuieşte aproape de mare, lângă Brighton. Nu îl cunosc şi nici nu ştiu cum să ajung la el. De fiecare dată când merg la cursuri şi trec cu bicicleta pe lângă lampioanele japoneze din faţa unui restaurant încântător de pe traseul meu sau studiez un avizier plin de reclame pentru concerte şi piese de teatru, vreau să-i spun că o sută de lire în plus nu ar face nici cea mai mică diferenţă în viaţa lui, dar ar fi schimba-o considerabil pe a mea.

Austeritatea Abdulali înseamnă că uneori nu am suficienţi bani în bancă pentru un apel internaţional de trei minute, aşa că pun o monedă de cincizeci de penny în cutia telefonică şi aştept ca mama să ridice receptorul şi să o salut. Ştiu că apelul se va întrerupe imediat. Ea îşi va da

seama că am fost eu, iar eu ştiu prea bine locul de lângă uşă, lângă oglinda cea mare, unde trebuie să stea în picioare când răspunde la telefon doar ca să audă cum apelul se întrerupe. Preț de o clipă, cât să respiri o dată, suntem împreună, la cele două capete ale unui fir subțire ce se întinde peste continente şi oceane.

La sfârşitul fiecărei zile, dacă nu reuşesc să mă conving să mă întorc în camera mea pustie, mă duc la bibliotecă sau dacă nu la bibliotecă, atunci folosesc o cheie pe care am primit-o pentru subsolul unei biserici de la poalele dealului unde e facultatea mea. La subsol este un atelier de olărit pe care studenții îl pot folosi gratuit dacă s-au înscris la clubul de ceramică. Mă simt de parcă aş fi căzut printr-o vizuină de iepure într-o peşteră secretă – unde luminile rămân aprinse, cuptoarele de ardere, uneltele şi roțile sunt îngrijite de spiriduşi care îşi fac treaba nevăzuți, unde stocurile de material sunt reînnoite ca prin farmec şi poți intra la orice oră din zi sau din noapte. Nu am văzut niciodată ceva atât de luxos.

În ceasurile în care stau la roata de olărit, nu trebuie să am de-a face cu alți oameni. Nu trebuie să le spun ce studiez, sau de unde sunt, sau să le zâmbesc cu o uimire mulțumită când îmi spun că întotdeauna şi-au dorit să meargă în India. În plus, acolo e cald, există un ceainic şi pliculețe de ceai, o cutie mereu plină cu biscuiți cu ghimbir, dolofani şi greu de mestecat. Roata se învârte, pun pe ea un bulgăre de lut, acopăr lutul cu mâinile şi dacă închid ochii, țin în palme întreaga planetă, învârtindu-se cu zumzetul unui motoraş. Nu vreau să plec din atelier, vreau să aduc aici un pat de campanie şi cărți şi să fiu o pustnică.

Marți, 16 octombrie

Singurătatea mea nu a ținut mult. Astă-seară, după numai o săptămână în peştera mea, în clipa în care am descuiat uşa, mi-am şi dat seama că mai era o persoană acolo. I-am simțit prezența înainte chiar să văd pe cineva, eram indignată, simțeam că mi se încălcase teritoriul. În loc de iz de pământ umed, am simțit miros de aftershave. Auzeam tremolourile de la radio, apa curgând dintr-un robinet.

Atomii din jurul meu s-au rearanjat într-un model ce nu-mi era cunoscut. M-am răsucit pe călcâie să plec. Sunetul apei s-a oprit însă şi o voce a întrebat dacă era cineva acolo.

La prima vedere, am fost surprinsă de persoana care a venit dinspre chiuvetă. Am văzut că era fată, că era înaltă şi zveltă, dar mânecile suflecate lăsau să se vadă umerii şi bicepşii unui tinerel. Picioarele ei erau înfipte ferm în pământ, de parcă ar fi crescut din el, lungi şi musculoase. În subsolul cu tavan jos, unde deja mă obişnuisem să fiu singură, ea umplea întregul spațiu. Apoi mi-a zâmbit, şi am simțit cum mă destind.

Mi-a oferit zâmbetul acela, dar fără să-l continue în cuvinte. S-a întors la lucru la fel de sigură pe sine ca cineva care meşteşugea dintotdeauna vase de lut. A luat din magazie trei sau patru bucăți mari de lut şi le-a frământat într-un bulgăre mare, punându-şi toată forța în el, apoi l-a tăiat în felii cu sârma. S-a dus la cântarul de pe masa de lucru din dreapta şi a împărțit lutul în câteva bucăți de şase sute de grame. A făcut toate astea cu o concentrare care bloca orice altceva în jurul ei.

Odată ce a avut lângă roată un şir ordonat de bulgări identici, s-a aşezat pe scaun şi a scos o eşarfă alb cu negru din buzunarul blugilor. Încercam să mă concentrez pe ce începusem să fac, nici nu mai ştiam ce anume, dar îmi era tot mai greu să-mi iau ochii de la ea. A împăturit eşarfa într-un triunghi şi şi-a acoperit ochii cu ea, apoi a înnodat-o

strâns la spate, în aşa fel încât să nu mai vadă nimic. Pe urmă, a bâjbâit în jur după unul dintre bulgării ei de lut şi a început să îl centreze, trecând roata pe rotire rapidă. În câteva clipe, o formă surprinzător de perfectă a apărut între degetele ei atotvăzătoare, atotsimţitoare.

Subsolul începuse să-mi pară un refugiu sigur. Cu străina asta înaltă, musculoasă, legată la ochi, spaţiul pulsa de o energie necunoscută şi ameninţătoare. La radioul pe care îl pornise se auzea un cântec care îndemna pe toată lumea să ia întotdeauna vremea cu ei, dar nu văd cum e posibil, dacă o singură prezenţă străină poate schimba într-atât un loc.

Luni, 22 octombrie

O cheamă Karin Wang. La naştere, în Borneo, Malaezia, i se dăduse un alt prenume chinezesc, dar nu-i plăcuse cum suna, aşa că s-a descotorosit de el. Eu îmi port vechea mea viaţă într-un rucsac ce nu dispare niciodată şi a cărui greutate îmi face rău, în vreme ce Karin pare să se fi ivit din pământ, neîmpovărată de părinţi, fraţi sau surori, familie, trecut. S-a eliberat de toate astea.

— Sunt speranţa olimpică a Malaysiei, mi-a zis ea când stăteam una lângă cealaltă, murdărindu-ne mâinile cu lut la roţi învecinate.

De data asta, lucra fără să fie legată la ochi, şi tăcerea ei de mai devreme fusese înlocuită cu o sporovăială ce nu mai contenea.

— De fiecare dată când câştigam ceva, apărea o poză cu mine în ziar. Fata de aur, asta sunt eu.

Tatăl ei păstra tăieturile din ziare într-un album în care ea nu se uita niciodată. În schimb, albumul ei personal avea imagini cu avioane, şi ea le trasa conturul cu degetele, ştiind că într-o zi o să zboare departe de tatăl care o trezea când

mijeau zorile, chiar şi în vacanță, şi o ducea pe plajă, unde trebuia să alerge desculță pe nisip, cât de repede şi cât de departe putea. A montat inele şi bare de oțel ca să facă ea exerciții. În fiecare dimineață trebuia să mănânce două ouă fierte şi peşte sărat, în vreme ce fratele ei încerca să nu ridice privirea din micul lui bol cu orez. Tatăl ei o privea cum îşi înghite vitaminele, o cântărea, după care îi măsura şi însemna înălțimea pe perete.

— Sunt ceva între cobaiul lui taică-miu şi un porc pe care îl îngraşă pentru tăiere, a spus ea. Îmi doresc mult de tot să nu câştig, dar mi-e prea frică de ticălosul ăsta ca să pierd.

Felul în care vorbea despre el m-a surprins. Am încercat să-mi amintesc dacă-mi fusese vreodată frică de tata. Aproape că îl vedeam lângă Karin, de parcă era aievea şi chiar stătea acolo şi o asculta, cu fruntea încruntată de îngrijorare pentru limbajul ei reprobabil. Aceeaşi atitudine pe care a avut-o cu mine şi Tia în ultimul lui an sau doi de viață, când era sigur că nu mai avea mult de trăit şi se întreba dacă ar putea cumva să ne facă să creştem de două ori mai repede.

Karin nu-şi doreşte să alerge sau să concureze, vrea să studieze ingineria aeronautică şi să piloteze avioane. Însă biletul ei spre libertate are un preț: are bursă pentru performanță sportivă. I s-au oferit un loc, bani, mentorat, meditații, până şi alocație de hrană – atâta vreme cât continuă să se antreneze pentru medalii la atletism şi câştigă vreo câteva pentru universitate.

— Cu cât mai tare încerc să scap de alergat, cu atât mă fac ei să alerg mai mult. Dacă nu alerg, n-am şanse să studiez, zise ea cu o expresie ce era undeva între grimasă şi rânjet.

A mărit viteza roții, atât de tare, că acum nimic nu mai avea contur, iar vasul cu gura larg căscată pe care îl avea între mâini şi-a pierdut forma în timp ce se învârtea

nebuneşte. A oprit roata şi a lovit cu pumnul lutul care se prăbuşea.

În studio Karin e o prezenţă neobişnuită, neverosimilă. În rarele ocazii când şi alţi studenţi coboară acolo, încearcă să nu se holbeze la ea când îşi face apariţia, intrând cu paşi mari, cu muşchii încordaţi sub colanţii neon pe care îi poartă cu cizme înalte până la gambe. Când e pe jumătate intrată, începe să se dezbrace, scuturând din umeri, dând jos haina de catifea verde închis, cumpărată la mâna a doua de la Oxfam, după cum am aflat. Are părul tuns foarte scurt, mai puţin bretonul care-i cade pe o parte a feţei mici şi pătrate. Unghiile îi sunt date cu ojă mov o săptămână, bleumarin următoarea, şi înainte de fiecare sesiune de olărit trece printr-un adevărat ritual: îşi scoate inelele de pe fiecare deget, îşi priveşte mâinile şi apoi îşi roade unghiile, ca să nu-i intre în lut şi să-l taie. I-am dat o unghieră după ce am cunoscut-o, dar niciodată nu am văzut să o folosească.

Se pare că suntem la aceeaşi facultate, şi dacă mergem împreună cu bicicleta în oraş, coborâm panta cu o viteză nebună, îmbătate de sentimentul pericolului, luându-ne mâinile de pe ghidon. Purtate de aer. N-am avut niciodată curajul să fac asta când eram singură. Într-o seară, la oră de vârf, pompa de bicicletă legată de portbagajul meu a căzut. Mergeam cu viteză în faţă şi mă îndepărtasem prea tare ca să îmi dau seama ce s-a întâmplat, dar Karin şi-a oprit bicicleta în mijlocul şoselei aglomerate şi a ridicat o mână către maşinile din trafic. Toate s-au oprit în scrâşnet de frâne, ea a luat-o la fugă spre pompa mea, a ridicat-o, şi-a fluturat mâna în semn de mulţumire către maşinile care aşteptau, apoi a coborât pe bicicletă până la mine.

— Dacă o să faci cascadoria asta în locul de unde vin eu, i-am spus, o să fiu nevoită să-ţi răzuiesc rămăşiţele cu linguriţa de pe drum.

Duminică, 28 octombrie

Locul de unde vin eu. Am crezut că ştiu de unde vin, că ştiu ce înţeles are acasă. Acasă însemna tata, cerându-ne să facem linişte ca să poată asculta scorurile la crichet. Erau sunetele obişnuite ale unei zile de duminică, vocea afectată a crainicului, trompetele disonante ale unei formaţii de nuntă, mama la maşina de scris în dormitorul ei, ţăcănitul tastelor aducând cu o ploaie de pietricele, aşa de repede i se mişcau degetele pe ele. O vreme în care Tia şi cu mine încă eram apropiate, când orice loc era acasă dacă noi două eram împreună, cu vocile liniştitoare ale părinţilor noştri ce se certau dintr-o dragoste demult înfiripată.

Stând aici, peste oceane, la masa de unde nu pot pătrunde cu privirea întunericul de dincolo de discul de lumină al lămpii mele, văd o faţă reflectată în geamul ferestrei, privindu-mă, şi e ca şi cum aş fi în cameră, însă chipul meu e afară, cerând să fie lăsat înăuntru. Nu cunosc faţa asta. Trebuie să înţeleg cum să mă reasamblez.

Au trecut paisprezece luni şi optsprezece zile de la incinerarea tatălui meu. Imediat după aceea, ne-am trezit lângă mare, la Gateway[5], şi spun „ne-am trezit" pentru că nu-mi amintesc cum am ajuns acolo sau de ce ne-am dus, doar că era seara târziu şi erau multe colţuri întunecate, o rudă în vârstă care ne ţinea o prelegere despre nevoia de a fi vigilenţi şi a avea grijă la hoţii de buzunare. Bătea vântul. Valuri înalte se izbeau de ziduri şi îndrăgostiţii se băgau unul în celălalt când stropii vreunui talaz se abăteau asupra lor asemeni unei rafale de ploaie. Câţiva bărbaţi au aruncat după noi cu coji de arahide, în vreme ce chipuri de drogaţi

[5] Poarta Indiei, cunoscută şi sub numele de Taj Mahalul din Mumbai, a fost construită pentru a comemora vizita regelui George V şi a reginei Maria la Mumbai, în 1911.

se iviră preț de-o clipă în lumina focurilor aprinse sub folii de aluminiu, după care dispărură din nou în întuneric. La est, peste apa neagră, se afla insula Elephanta[6], unde tata spusese că vom merge cu feribotul după ce avea să fie operat pe cord – când o să iasă din spital, pregătit de un meci de crichet, după cum decretaseră chirurgii lui. Tata avea trei pasiuni: geologia, crichetul şi istoria antică. Renunțase de mult să mai joace crichet, dar a ascultat frenezia stridentă a comentariilor de la radio chiar până în ziua de dinainte de operație. În fruntea listei lui cu lucruri de făcut după operație trona un meci Test Cricket[7] la Wankhede[8] şi o vizită la Elephanta, pentru că nu se putea hotărî ce era mai frumos, o lovitură *square drive* dată de Gavaskar[9] sau templele hinduse din secolul al XVI-lea, tăiate în bazalt. Inima lui era o contopire a celor două lumi, şi dacă ar fi reuşit să ajungă în acele peşteri, eram sigură că ar fi făcut remarci despre zei de piatră în poziție de *slip* şi *mid-off*[10].

La câteva ore după ce a murit tata, mi-am văzut fața reflectată în oglinda crăpată de deasupra unei chiuvete de spital, şi câteva dintre crăpăturile oglinzii deveniseră parte

---

[6] Insulă din Golful Mumbai unde se află un complex de peşteri săpat în bazalt, în care se găsesc sculpturi ce îl înfățişează pe zeul hindus Shiva.

[7] Meci de crichet jucat între două echipe naționale; statutul Test este acordat de Consiliul Internațional de Crichet (ICC).

[8] Wankhede Stadium din Mumbai.

[9] Sunil Gavaskar – fost jucător de crichet, în perioada 1970-1980.

[10] Termeni folosiți în crichet: *mid-off* se referă la una dintre cele trei poziții de amplasare în interior (*mid-off*, *mid-on*, *mid-wicket*), iar *slip* se referă la (jucător în) poziția de prindere.

din reflexia mea, însă în afară de asta nu păream schimbată. Mi-am atins obrajii ca să mă conving că fața aceea neschimbată era chiar a mea – dacă trupul, inima şi mintea ar fi fost una, capul meu ar fi fost craterul unui vulcan şi din el s-ar fi revărsat sânge clocotind. Nu aş fi avut ochi să-mi văd reflexia.

În timp ce noi contemplam forma neclară de pe marea întunecată, apărută cu puțin timp în urmă, sora mea mi-a luat mâna într-a ei. Aburul unei atingeri şi, gata, a dispărut cât ai clipi, şovăitoare. Apropierea noastră dispăruse cu mult timp în urmă şi fiecare zi era un război tăcut pentru tot felul de trivialități. Mâna ei în mâna mea în seara aceea şi neputința mea de a o ține strâns mi-au spus ce nimic altceva nu ar fi putut să o facă.

Marți, 30 octombrie

Compartimentul meu pentru corespondență dădea pe dinafară astăzi, plin cu aerograme albastre – trei au sosit deodată, inclusiv una extrem de importantă de la Fauzia, în care îmi spunea că a văzut primul bărbat dezbrăcat din viața ei.

„Trebuia neapărat să fie un cadavru pe o masă de disecție? Unul gras şi păros, ajuns verde-negricios, nu o să zic unde. Cu asta te pricopseşti dacă studiezi medicina”, scrie ea. „Eşti deşteaptă că ai rămas la poezie şi alte chestii. Tu te distrezi şi eşti şi plătită pentru asta. Eu? M-am apucat de fumat că nu mai suport duhoarea.”

Două dintre scrisori sunt de la mama. Asta e ceva neobişnuit – Amma nu se pricepe la scrisori. Mi-o imaginez promițându-şi că o să-mi scrie *chiar în ziua aceea*, apoi amintindu-şi de asta noaptea târziu, ultimul lucru care-i vine în minte când ochii ei sunt prea obosiți ca să-i mai poată ține deschişi. Mi-o imaginez scriindu-mi dis-de-

dimineață, hotărâtă, cu părul răvăşit, cu spatele sprijinit de tăblia patului, uitând să-şi bea ceaşca de cafea neagră cu textură groasă în timp ce-şi caută cuvintele. „Acum eşti în Anglia şi studiezi literatura engleză, trebuie să gândesc foarte bine fiecare propoziție!" scrie ea. Apoi scotoceşte în jur după lipici pentru cele trei clapete ale plicului şi pune prețioasa scrisoare în geantă ca să o trimită de la serviciu. Descoperă în geantă scrisoarea de săptămâna trecută, pe care a uitat să o expedieze. Spre deosebire de aerogramele lucioase şi rezistente pe care le primeşti aici, cele de acasă par uzate şi umede când ajung, şi trebuie să am grijă să nu rup partea cu scrisul când le deschid.

Scrisorile de la Amma îmi spun că Tia a început să rămână după ore la şcoală pentru lecții de chitară, că acel arbore chikoo de care era prins cu frânghii leagănul nostru din copilărie a trebuit tăiat din cauza unei ciuperci. Shirin Khambatta, care locuieşte alături, a avut nişte dureri îngrozitoare de stomac şi e internată în spital. „Cine ştie ce e în neregulă cu ea", scrie Amma, „şi locul se simte şi mai pustiu fără ea de partea cealaltă a grădinii".

Din cei cinci care locuiam în casă au mai rămas trei: Amma, Tia, câinele. Mă întreb ce înțelege Câine din toată situația asta – abandonat iar şi iar. Mi-o imaginez pe mama că-şi întăreşte inima să facă față golului, absențelor, că o îmbracă într-o armură care să o protejeze. Încearcă să-mi scrie epistole amuzante, cu mici bârfe despre oamenii pe care i-a întâlnit pe când îşi aduna material pentru ştiri, însă încercările ei de a lăsa impresia de voioşie nu reuşesc tot timpul. În ultima ei scrisoare, mi-a scris că nu şi-a dat seama că inventa tot mai multe întrebări şi răspunsuri despre absență, moarte, boală pentru rubrica de weekend a ziarului, cea în care oferă sfaturi şi a cărei gestionare e una dintre sarcinile ei. Redactorul o chemase la el în birou.

„Poveştile de dragoste funcţionează mai bine”, scrie ea că ar fi spus redactorul. „Dragostea înseamnă speranţă şi distracţie. Moartea e plictisitoare. Toţi au parte de ea, de dragoste doar câţiva norocoşi. N-am dreptate? Vreo treizeci de centimetri mai puţin pentru atacurile de cord, treizeci mai mult pentru ofurile inimii şi peste douăsprezece luni trecem în revistă tirajul.”

Mama s-a întors la biroul ei şi şi-a rugat colegii mai tineri să-i vorbească despre poveştile lor de dragoste, să-i ofere probleme conjugale la care să se reflecteze. Studia complexităţile romanelor Mills & Boon[11] la fel de atent cum îl citeam eu pe Milton pentru seminarele de la facultate.

Când mama s-a întors la serviciu după ce a murit tata, eu încă eram acasă. Trecuseră doar trei săptămâni. O colegă care mergea cu ea cu autobuzul, confundându-i stoicismul cu calmul, i-a spus:

— A fost un şoc, dar acum sigur eşti mai bine, nu-i aşa?

Cum să defineşti acest „eşti mai bine” atunci când ai pierdut pe cineva pe care l-ai iubit de la vârsta de zece ani, cu care ai făcut şcoala şi facultatea, cu care te-ai căsătorit şi cu care ţi-ai clădit o viaţă? Să fie mai bine însemna să uite, şi să uite însemna să-l piardă în fiecare zi, iar asta a adus cu sine o luptă complicată şi istovitoare între nevoia de a-şi aminti şi nevoia de a uita. Încercase să-mi explice, însă după câteva minute, când ni s-au întâlnit privirile, s-a oprit brusc. S-a întors grăbită la maşina de scris.

Acum, când vin scrisori de acasă cu veşti care nu mă mai includ, mă simt de parcă aş fi într-un tren în mişcare şi ele sunt în alt tren care călătoreşte lângă al meu, aşa că le zăresc pe Tia şi Amma şi, preţ de-o clipă, în ciuda zgomotului, nimic nu se mişcă, ne privim de la ferestrele

---

[11] Mills & Boon este o editură britanică fondată în 1908, cu un portofoliu compus exclusiv din romane de dragoste.

noastre diferite. Şi apoi iureşul trece şi sunt din nou singură, îndepărtându-mă tot mai tare de ele.

Nu am pe nimeni la universitate cu care să pot vorbi despre lucrurile astea, nici măcar cu noua mea prietenă Karin. De unde aş începe? Sunt o creatură marină strămutată pe uscat. Ar trebui să încep prin a explica ce este apa. Tutorele meu m-a invitat acasă la ea săptămâna trecută, la un somon la grătar şi salată, şi m-am jucat cu copiii ei şi cu pisicile lor, şi când m-a întrebat, i-am spus că sunt foarte bine, mulţumesc. Dacă aş spune mai multe, ar fi la fel de inutil ca a spune povestea unui vis.

Duminică, 4 noiembrie

Zilele mele au început să urmeze un ritm anume, independent de cel al trimestrului, al seminarelor şi prietenilor – calendarul meu e condiţionat de cel al lutului. Fie că sunt trează, fie că dorm, mă gândesc la forme şi culori şi tot citesc despre materiale pentru făcut smalţ şi lut pentru ulcele în loc să parcurg cărţile pentru cursuri. Am dat peste denumiri care aduc cu sunetul unor clopoţei. Cuarţ, feldspat, calcar, dolomit. Cobalt, crom, titan, petalit.

Unele dintre denumirile astea îmi sunt cunoscute, le-am mai auzit. Sunt ca nişte sunete ce persistă din vremuri mai fericite. Ştiu despre munţii Dolomiţi şi i-am rămas datoare cu o vizită unei prietene din copilărie; *Piccole Dolomiti* – Micii Dolomiţi – undeva între Trentino şi Verona, despre care ne-a povestit tata, dorindu-şi să ne împărtăşească fascinaţia lui pentru univers. În unele seri, tata continua să citească cu voce tare din cărţi de geologie, fără să ştie că eu şi Tia nu-i mai dădeam atenţie după primele cinci minute. Vocea lui însă se insinua în noi şi discursurile ciudat de liniştitoare despre tectonica plăcilor, multe dintre ele de neînţeles pentru noi, au rămas în mine şi-n Tia şi ne-au modelat, la

fel cum calcarul prinde neobservat formă în apa de mare călduță şi liniştită, din sedimente de scoici şi din alge care rămân fosilizate în el. Adormeam ascultând cum plăcile se despart, se unesc, alunecă una pe lângă alta, făcând să se înalțe munți, să se învolbure oceane, continente să prindă formă sau să se desprindă. Tata a trăit doar cincizeci şi şapte de ani, dar timpul din mintea lui cuprindea miliarde de ani. În atlasul lui personal, Pangeea, Gondwana şi Laurentia[12] erau continente la fel de reale ca Asia şi Africa, iar un amonit fosilizat, cu spiralele închizând în ele milioane de ani, nu era deloc foarte vechi. O fosilă pe care a găsit-o în Himalaya avea forma unei scoici cu valuri de apă pe partea bombată; într-alta puteai întrezări un soi de creatură marină. Îl fascina ideea că în urmă cu doar şaizeci de milioane de ani munții Himalaya fuseseră sub apă, populați de creaturi marine. Alături de el, era uşor să-ți imaginezi cu încetinitorul ciocnirea dintre plăcile tectonice din zona africană şi cea europeană, în zgomotul asurzitor al valurilor gigantice ce se izbeau cu putere când se înălțau munții, cu peşti şi caracatițe zbătându-se pe versanții lor, urmând să se pietrifice lent.

Mă gândesc acum că, dacă vietățile marine au rămas pe uscat ca fosile, atunci şi tata doar a trecut într-un alt element, unde o să-l regăsesc sub o altă formă. Din carne caldă, vie, a fost transformat în cenuşa pe care am împrăştiat-o în apa unui râu – şi am crezut că aceea era înlăturarea supremă a oricărei urme a sinelui său fizic. Dar acum că învăț despre smalțuri, mă întreb cum i s-ar fi părut, amuzant sau îngrozitor, dacă i-aş fi spus că uneori

[12] Despre Pangeea se spune că a fost un supercontinent care cuprindea aproape tot uscatul de pe Terra, format în urmă cu aproximativ trei sute de milioane de ani, în urma coliziunii dintre supercontinentele Gondwana şi Laurasia.

îmi doresc să-i pot transforma cenuşa în smalţ. Ştiuse oare că rocile şi fosilele lui, chiar şi propriile oase, ar putea fi folosite pentru a colora argila? De-aş putea ajunge în elementul în care e el acum, să-i dau să bea ceai din cana smălţuită cu cobalt pe care tocmai am făcut-o. Mă trezesc că port discuţii cu el în singurătatea atelierului, punându-i întrebări despre materialele mele, cerându-i sfaturi despre punctele de topire şi fluctuaţii. Nu primesc răspunsuri. Nu e nimeni altcineva la subsol, celelalte roţi sunt oprite. Tot ce aud sunt paşi înăbuşiţi în biserica de deasupra şi zgomotul sacadat al termostatului unui cuptor electric.

Marţi, 6 noiembrie

Astăzi am fost singură în atelier. În zilele lucrătoare, mai ales lunea şi marţea, nu coboară aproape nimeni aici. Vin eu însă, chiar dacă doar pentru puţin timp, vin să ating şi să simt mirosul pământului umed şi moale, de care am nevoie aşa cum alţii au nevoie de hrană şi apă. Lutul se simte la fel pretutindeni, şi peştera asta cu unelte şi cuptoare e o fărâmă din copilăria mea, transpusă într-un loc îndepărtat.

Nu am văzut multe alte ateliere. Tot ce ştiu despre olărit este şopronul lui Elango de lângă arborele moringa[13] şi roata lui de lemn. În noua şi friguroasa mea ţară, mirosul lutului e un fel de a călători dintr-un timp improbabil în altul, dintr-un spaţiu improbabil în altul, până la casa lui joasă, albastru turcoaz, aşezată într-o curte cu pământ bătătorit, drumurile cu ricşa motorizată până la şcoală, timp

[13] *Moringa Oleifera* – arbore care creşte în munţii Himalaya, cunoscut şi sub denumirea de copacul lui Dumnezeu, copacul imortalităţii sau copacul vieţii.

în care el inventa poveşti lungi şi bizare despre clădirile, stâncile şi râul pe lângă care treceam.

Îmi amintesc că, încă de când eram mică, Elango obişnuia să vină la noi acasă, iar motoricşa lui era un fel de autobuz şcolar pentru şase dintre noi, cei care locuiam în cartier. Una dintre poveştile pe care îi plăcea să le spună celorlalţi era despre ziua în care s-a hotărât să mă înveţe să fac vase din lut, când a dat peste mine în curtea pătrată din faţa casei mele, modelând o raţă din pământul din răzor. Povestea, înflorind toată păţania, cum a ştiut el *chiar* în clipa aceea că trebuie să mă ia sub aripa lui, că altfel aveam să-mi pierd talentul şi o să ajung şi eu o tocilară, toată ziua cu nasul în cărţi. Zâmbea larg în oglinda retrovizoare şi îi spunea Fauziei:

— Învăţatul din cărţi e pentru fete ca tine! Eu unul nu vreau să mai văd o carte cât oi trăi. Crezi că nu ştiu să citesc? Dă-mi voie să-ţi spun că am fost la facultate şi la şcoală. Ştiu că Humayun a urcat pe tron după Babur[14] şi după el a venit Akbar. Pot să şi recit poezii englezeşti. „Twinkle twinkle little star, doesn't matter what you are."[15] Ştiu şi tabla înmulţirii. Cinci ori nouă – aud? Cât face? Ştii? Stai să văd, o fi şaizeci şi trei?

După care urma corul nostru:

---

[14] Zahir-ud-din Muhammad Babur (1483–1530) a fost întemeietorul Imperiului Mogul, succedat la putere de fiul său, Humayun. Akbar, fiul lui Humayun, a fost cel de-al treilea împărat Mughal.

[15] Cântec de leagăn englezesc, adaptat în mai multe variante. Traduceri utilizate cu frecvenţă mai mare: „Străluceşti steluţa mea, dar ce eşti nu pot afla", „Străluceşti steluţa mea, oare cum sclipeşti aşa?".

— Patruzeci şi cinci, 'Lango-*anna*[16], nu ştii nimic! Iar ai răspuns greşit!

Motoricşa avea un şir de clopoţei întinşi dintr-o parte în alta a parbrizului, care clincăneau vesel în timpul mersului, şi când îi dădeam răspunsul corect, Elango îşi trecea degetele prin clopoţei să-i facă să sune mai tare. Gemea teatral la propria-i ignoranţă, îşi dădea o palmă peste frunte cu o tristeţe comică, trecea la alt subiect din care iar pica de prost, să ne facă să o luăm razna de fericire. Portarul spunea că motoricşa noastră era cea mai zgomotoasă dintre toate cele care aduceau la şcoală puştimea răsfăţată.

Tata îl cunoscuse pe Elango pe vremea când acesta era copil şi-şi ajuta bunicul, care vindea vase de lut din uşă în uşă. Se trăgea dintr-o generaţie de olari, mânjiţi din cap până-n picioare de pământ şi asudaţi, până când tatăl său a renunţat la neîndurătorul meşteşug al familiei şi l-a schimbat cu educaţia şi o slujbă de birou, iar la momentul potrivit le-a făcut cunoştinţă fiilor lui cu ventilatoarele de masă, iluminatul electric, cărţile. Erau şi zile în care tata se uita cum Elango se îndepărta încet în motoricşa lui după ce ne lăsa acasă, şi clătina din cap neîncrezător.

— Băiatul ăsta... a mers la şcoală, a făcut şi facultatea. Dar a ştiut tot timpul că vrea să fie meşter olar ca bunicul său.

— Aşa cum şi eu ştiu că vreau să fiu cântăreaţă, *Appa*[17], sărea imediat Tia. Şcoala asta-i o pierdere de vreme pentru oameni ca el şi ca mine.

Elango fusese în alte părţi ale Indiei ca să-şi expună urnele enorme de teracotă pentru care era cunoscut şi chiar

---

16 Formă de adresare folosită în India, având semnificaţia „frate mai mare".

17 Formă de adresare folosită în India, având semnificaţia „tată".

ținuse câteva ateliere de olărit pentru elevii de la colegiul local de artă. Un olar coreean pe care îl întâlnise la o expoziție din Delhi îi trimitea în fiecare an o carte poştală şi, odată, i-a trimis un set de unelte şi pensule, frumos ambalat. Elango i-a expediat în schimb un plic dolofan, cu multe ştampile, al cărui conținut a refuzat să-l dezvăluie. Legăturile lui cu lumea din afara cartierului sărăcăcios îi dădeau o aură de vedetă de cinema, însă în loc să se folosească de popularitate, se încăpățâna să lucreze singur, oricât de puțini bani îi aducea asta. Nu a renunțat nici la motoricşă, nici la taraba din piață şi nu-i plăcea nimic mai mult decât să scormonească după lut într-un iaz, băgat până la genunchi în noroi.

— E un geniu nebun, a spus tata.

— Şi eu sunt. O să vezi!

Tia nu ducea lipsă de încredere în sine, chiar şi atunci când era de-o şchioapă.

În primele zile după ce m-a luat sub aripa lui ocrotitoare, Elango a adus mici bulgări de lut şi mi-a arătat cum să fac tot felul de lucruri într-un colț al verandei din spate, unde a aşezat o scândură de lemn şi un lighean cu apă. Lui tata îi plăcea teribil să se uite cum mă învață. Cu ei doi uitându-se întruna la mine şi tot corectându-mă, nu bag mâna-n foc că am făcut vreodată ceva care să merite osteneala, dar când am mai crescut, am început să merg la Elango acasă ca să învăț. Mi-a arătat cum să pregătesc lutul înainte să fac ceva din el, cum să-l apăs, să-l bat şi să-l amestec – să frământ cu răbdare până când ieşea tot aerul din el. Mi-a arătat cum funcționează roata lui. Era pusă pe podea şi era făcută din lemn şi lut modelat într-un disc greu ce stătea în echilibru pe o piatră cu caneluri. Cu un băț învârtea discul repede-repede şi, odată ce începea să se rotească, era ca un titirez: se înălța şi se tot învârtea, habar n-aveam cum. Mă lăsam pe vine şi încercam să fac lucruri mici pe roata aceea mare.

Până reuşeam eu să fac un castron şubred, Elango înşira lângă el un set întreg de ulcele mari.

Mă uit prin atelierul de la subsol şi mi-aş dori să-l vadă şi el. I-ar satisface obsesia enervantă pentru planificare, ordine şi curăţenie în spaţiul de lucru, o obsesie care îl făcea să spele sau să aranjeze din nou fiecare unealtă pe care am folosit-o şi am pus-o deoparte. În atelierul acesta, totul îşi are locul, cârligul sau raftul lui. Găseşti aici orice ai avea nevoie. Ai unelte netede şi eficiente de lemn şi metal. Roţi electrice care bâzâie încet, curent care nu se opreşte niciodată. Un cuptor mare pe gaz, aşezat în camera exterioară, ca un altar de care e interzis să ne apropiem. Găleţi cu smalţ, minerale şi oxizi din care ne putem servi dacă vrem să ne facem propriile smalţuri. Ăsta e Occidentul, un atelier la o universitate opulentă din Vest, totul e gratis, sau aproape, totul ţi-e pus la îndemână. Ieri, un poliţist mi-a zâmbit şi mi-a spus: „E o dimineaţă frumoasă, nu-i aşa?” Nu arăta de parcă ar fi vrut să-mi dea cu bastonul în cap ca să aibă cu ce să-şi umple timpul. Eu încă eram precaută. La fel ca Elango, nu pot coborî garda. În locul de unde vin eu, am ştiut întotdeauna că zilele obişnuite ne pot exploda în faţă fără nici un avertisment, lăsându-ne înfrânţi, distruşi, adunând cioburile împrăştiate ale vieţii noastre, fără să ne fie limpede cum să o luăm din nou de la capăt.

Am un soi de jurnal din copilărie, fiindcă mama făcea crestături pe peretele verandei din spate la fiecare zi de naştere, ca să ne măsoare înălţimea, a Tiei şi a mea, iar peretele ăsta era zona noastră bine delimitată pentru mâzgăliturile, unde aveam voie să desenăm, să dăm cu vopsea. Peretele nu era niciodată revopsit când se renova restul casei, şi pe crestătura pentru cea de-a zecea mea aniversare este o însemnare făcută de mama cu creionul: „S – a început cu E”, iar pe a douăsprezecea: „S – roata olarului”. Probabil a ştiut că acel an va fi mereu important

pentru mine. S-a dovedit că a fost unul important şi pentru Karin. Două avioane s-au prăbuşit în Malaezia în anul acela, mi-a zis ea, şi prietena ei cea mai bună era într-unul din ele. O bântuia imaginea trupului prietenei căzând din cer în mare. Cam pe atunci a început să se teamă de înălțimi, dar şi să fie irezistibil atrasă de ele, înfiorată de senzația de rău pe care o avea în timp ce păşea pe marginea povârnişurilor ce se sfârşeau jos, în mare, luptându-se cu gândul că ar putea păşi în uitare şi în acelaşi timp bucurându-se de el.

A petrecut multe ceasuri pe malul oceanului, aproape de casa ei, în anul în care s-au prăbuşit avioanele, cercetând ochiurile de apă dintre pietre, gândindu-se că poate o să găsească plutind bucăți din avioanele distruse.

Acela a fost anul în care părinții mei au cumpărat primul nostru gramofon cu boxe stereo şi un set de viniluri, ceea ce a transformat-o peste noapte pe Tia într-o vedetă rock aspirantă. A ştiut pe loc cum să cânte la o chitară imaginară şi la microfoanele de mână improvizate din pâlnii vechi de tablă. A jelit zile întregi când, la scurt timp după – de parcă evenimentele ar fi fost legate –, Elvis Presley a fost găsit albastru, rece, țeapăn, cu fața în jos în fața closetului din baia lui. În acel an, cincizeci de mii de oameni au murit într-un uragan nu departe de noi, iar cei care au supraviețuit au spus că văzuseră flăcări pe valurile oceanului. A nins în tropicalul Miami, singura dată în istorie, iar un imigrant tunisian a fost ghilotinat în Franța pentru că-şi ucisese iubita. La fel cum puii de găină continuă să meargă după ce li s-a tăiat capul, tot aşa ochii tunisianului mort au privit în jur preț de o jumătate lungă de minut, spre curioşii strânşi la fața locului, şi au clipit încet, la mult timp după ce capul îi fusese separat de trup. Nimeni nu a mai fost ghilotinat după asta în Franța, iar fiul călăului, care sperase să urmeze profesia tatălui său, a fost nevoit să-şi găsească altă slujbă, aşa cum au făcut caligrafii şi lampagii.

Era anul 1977. A fost sărbătoare în acel an în ţara noastră, când a fost înlăturată de la putere Indira Gandhi, lucru pe care eram prea tânără să-l înţeleg. În timp ce părinţii noştri vorbeau despre încetarea brutalităţilor din Starea de urgenţă, ceea ce ne interesa pe mine şi pe sora mea era succesorul doamnei G., un bătrânel lipsit de simţul umorului, care obişnuia să îşi bea propria urină ca tonic. Eu şi Tia am compus un cântecel despre succesorul ăsta, şi suna cam aşa:

Stimate domnule Desai, nu doriţi puţin ceiuţ?
O, nu, micuţelor, dar mi-ar plăcea un pahar de pipiluţ.

Însă mai mult decât primul meu vas de lut, sau orice altceva se întâmpla în lume, ceea ce a schimbat configuraţia pământ–soare–cer în acel an al miracolelor de neimaginat şi al ororilor care-ţi îngheţau sângele în vine a fost căţeluşul pe care Elango l-a găsit într-o pădure. Era negru cu maro, cu urechi care încă nu se hotărâseră dacă să se lase-n jos sau să stea ciulite, şi avea o coadă încovrigată ca o virgulă.

DOI

Zorii zilei. Geamurile sunt coborâte, şi un cățel atârnă pe jumătate afară dintr-o maşină, cu urechile fluturând şi nasul sus în aer, înghițind lumea cu fiecare respirație. Femeia e atentă la drum, mâinile pe volan. Bărbatul se uită peste umăr, murmurând cuvinte care fac cățelul să o ia razna de dragul lui, într-atât încât îşi adună toată puterea ca să se urce pe scaunul din față. Se aşază în poala bărbatului, ațintindu-şi privirea solemnă pe drum. Are blana neagră cu maro, sprâncenele castanii.

Spațiul se dilată. Orizontul se retrage. În lumina care creşte lent, aventurieri evadează din oraş în camioane, jeepuri, maşini mici. Un cer gri-albăstrui, miros de motorină, stâlpi dezgoliți în ceață. În spate rămân grupuri de ciclişti ce pedalează de zor, bărbați aşezați pe vine după tufişuri, splendoarea zdrențuită şi purpurie a dimineții, văcuțe privind în depărtare, pierdute în visare. Femeia apasă pe accelerație, lăsând toate astea în urmă, împingându-le în trecut. Ei îşi vorbesc, mâinile lor se întind uneori peste scaun, spre celălalt, iar după un timp, linişti de cadența drumului şi de vocile lor, cățelul se duce din nou în spate.

Bolovani uriaşi naufragiați pe câmp. Colibe pe care nu le poți deosebi de noroi. Cercuri de cer captive în băltoace, copaci, copaci, copaci. Căruțe trase de boi, pline cu nuci de cocos, şcolărițe îmbrăcate în alb şi albastru, cu părul prins în coadă. Soarele priveşte insistent în maşină, fără să clipească. Orbiți de lumină, conduc toată ziua, traversând râuri peste care se întind poduri ce stau să se năruiască, oraşe care nu îi ispitesc în nici un fel. Numerele de pe kilometraj ajung să fie din două cifre, apoi din trei. La asfințit sunt încă pe drum.

Acum conduce bărbatul, şi cățelul începe să-l împingă cu lăbuța şi să scâncească. Deasupra e un acoperiş verde ca de catedrală, şi lumina care a mai rămas e cernută de frunze.

Chiar dacă nu mai e mult până la oraşul spre care se îndreaptă în viteză, nu aşa se simte pe drumul care şerpuieşte printre eucalipți carbonizați. Trunchiurile sunt negre de funingine, deschise la culoare de la mijloc în sus, frunzele de jad strălucesc. Câinele îl împinge din nou cu lăbuța pe bărbat, mai insistent de data asta. Bărbatul trage pe dreapta, îşi lasă capul pe spate, închide pentru o clipă ochii injectați de la atâta uitat în soare. Femeia sare din maşină cu câinele în lesă.

— Să nu te duci departe, îi spune bărbatul.

Vede în zare luminile slabe ale unui cătun. Urmăreşte cu privirea femeia, care îndeamnă câinele să se grăbească, dar mogâldeața, aflată acum în căutarea unui miros, se smuceşte şi trage de lesă, intrând mai adânc în pădure. Vocea femeii se estompează şi ciripitul păsărilor umple golul. Înserarea aşterne umbre pe pământ, în timp ce femeia o ia înapoi spre şosea, dar zăreşte printre copaci doi bărbați aplecați prin geamul maşinii lor, pe partea şoferului. Sigur cer indicații pentru drum, îşi spune ea, şi totuşi îşi simte inima ca o bilă de fier ce izbeşte cu putere în coaste. Vede portiera deschisă pe partea pasagerului. Fusese de multe ori aici, în coşmarurile ei. Începe să alerge fără să se mişte, nereuşind să se apropie vreun pic de maşină. Strigă, dar din gura ei nu iese nici un sunet. Portiera maşinii se închide cu un bubuit. Câinele trage femeia în direcția opusă, ea smuceşte lesa mai tare, apoi o lasă din mână şi aleargă spre maşină, fără să-i mai pese de nimic. Până să ajungă la maşină, cei doi bărbați îl trag pe soțul ei afară. Îi vede trupul atârnând moale. Vede sânge – femeia nu poate spune de unde e –, se aude țipând, simte o palmă aspră acoperindu-i gura, apăsând-o, e luată pe sus, împinsă violent în maşină. Încearcă să deschidă portiera, dar e blocată. Maşina o ia zdruncinându-se înainte. Bate cu pumnii în geamuri, se repede la fața bărbatului de lângă ea, zgâriind-o cu unghiile,

el o plesneşte tare de câteva ori şi îi spune târfei să-şi închidă naibii gura că altfel o să vadă ea. Cum să scape, cum să scape? Bărbatul slăbănog care a pălmuit-o spune excitat că nu i-a mai tras-o vreunei femei de zile întregi, poate chiar săptămâni, că-i gata să-şi vâre mădularul în orice căţea sau capră de pe marginea drumului, atât e de excitat. Se tot văicăreşte, cu persistenţa unui ţânţar. Cu o mână trage părul femeii, cu cealaltă o pipăie între picioare. Apare în faţă o trecere de cale ferată şi bărbatul care conduce accelerează ca să treacă înainte ca bariera să fie coborâtă pentru vreun tren.

Şoseaua e numai cratere, ţinute la un loc de panglici de smoală crăpată, făcând maşina să se zgâlţâie din toate încheieturile până când femeii i se întoarce stomacul pe dos şi are senzaţia că i se frâng oasele. Vede cum bariera începe să coboare, vede un tractor şi o dubă la oarecare distanţă în faţă, încetinind. Dacă maşina o să se oprească la trecere, o să strige după ajutor, o să scape. Slăbănogul povesteşte că a văzut o scenă de viol chiar zilele trecute. Un viol în grup, cinci bărbaţi şi fata, şi, Dumnezeule, aia n-a mai putut să se ţină pe picioare când s-a terminat toată treaba, i-au tras-o toţi pe rând, unul pe la spate, unul în gură şi... şoferul frânează brusc, sare din maşină, merge cu paşi mari în spate, o apucă pe femeie şi o azvârle pe marginea drumului. Ea se prăbuşeşte greoi pe pământ. Se loveşte cu capul de ceva dur. O portieră se închide cu zgomot şi maşina dispare în întunericul tot mai adânc, luând-o spre trecerea de cale ferată.

Şi câinele? O fi fugit spre sat? Sau poate s-o fi pitit într-un tufiş, aşteptând să se liniştească totul, apoi s-a întors la bărbat să-l împingă cu lăbuţa şi să-l înghiontească cu năsucul lui umed. Poate. A lins faţa şi mâinile bărbatului şi ceasul plin de sânge căzut lângă el, s-a întors la fruntea despicată, la ochii cărnoşi, moi. Poate că atunci când

bărbatul nu a reacționat la nici una dintre încercările lui de a-l trezi, câinele i s-a cuibărit în îndoitura genunchiului, așa cum obișnuia să facă în fiecare seară în pat. S-a scărpinat după urechi, și-a rontăit coada încercând să prindă un purice pitit acolo. După ce a terminat cu toate astea, și-a vârât botul în labe și a oftat mulțumit că bărbatul era atât de aproape. Petele castanii de pe fruntea lui arătau ca doi ochi atenți care păreau să spună că el nu doarme niciodată.

Astfel de lucruri se întâmplă peste tot în lume, în fiecare oră, poate în fiecare minut, în unele locuri mai mult decât în altele. Variațiile sunt infinite, iar detaliile faptelor contează doar pentru oamenii ale căror vieți le ating.

2

Eram doar o fetișcană pe vremea aceea. Știam foarte puține despre incidentul de pe șosea. Aflasem doar strictul necesar dintr-un reportaj din ziar care se încheia cu numele Devika Nanaiya, scris cu caractere cursive minuscule. Pentru alți oameni ea era o jurnalistă; pentru mine și pentru sora mea era mama noastră, al cărei nume apărut în ziar era o chestie atât de obișnuită, încât de multe ori nici nu ne mai oboseam să îi citim articolele. Criminalitatea făcea parte din rubrica ei de fapte diverse, iar morgile, spitalele și secțiile de poliție erau ceva obișnuit pentru ea. Scria despre violuri, sinucideri, înjunghieri și furturi, relatând totul cu detașare, expunând ceea ce se știa, fără ipoteze. Eu și Tia preferam misterele din cărți în locul celor din reportajele ei. Însă acesta era diferit. Apărea și un cățel în istorisire.

Femeia nu era grav rănită, spunea raportul mamei mele, însă medicii nu erau siguri că pot salva bărbatul. Infractorii nu fuseseră prinși și probabil n-o să fie prinși niciodată; cel mai probabil mașina furată avea acum numere de înmatriculare false și o culoare diferită. Mama a înșirat

statistici despre crime violente, a menționat cățelul dispărut, a citat părți din declarația ofițerului de poliție în care acesta repetase truismele pe care poliția le ținea la îndemână pentru astfel de ocazii. Un scurt editorial se chinuia să explice că poliția era la bunul plac al politicienilor şi mafiilor acestora şi prezicea că astfel de crime o să ajungă un lucru atât de obişnuit, încât nimeni nu o să se mai obosească să le raporteze.

Tata a lăsat ziarul din mână şi a ridicat din umeri.

— Satul de lângă trecerea la nivel cu calea ferată... a zis el. Locul ăla e o pepinieră de infractori mărunți. Bârlogul viciului. Ai făcut bine să menționezi că Narsimha a fost capul. Arme, alcool de contrabandă, oameni – cu ce nu a făcut ăsta negoț?

Tia asocia ideea de viciu cu un film pe care îl văzuserăm recent – *Sholay* – replici scurte şi dansat desculț pe sticlă spartă până îți sângerau picioarele.

— Vreau şi eu să fiu capul, a proclamat ea.

— Tu o să fii doar o căpățână, am spus eu. Şi o să te lipească pe o țintă de darts ca să se antreneze.

Aveam numai unsprezece ani, însă eram deja cinică atunci când era vorba despre ce li se dă voie fetelor să facă. În plus, nu mă interesau deloc „bârlogurile viciilor”. Erau peste tot, cum ieşeai din casă cum dădeai de vreunul. Ceea ce voiam eu să ştiu era asta: Unde era cățelul pierdut?

3

Un cal era cuprins de flăcări. Rătăcea pe sub ocean scoțând foc pe nări şi când îşi scutura coama, flăcările colorau valurile în roşu aprins; a țâşnit din apă, înalt ca un copac, şi focul a trosnit. Calul se înălța până deasupra casei cu acoperiş jos în care locuia Elango. Flăcările erau acum la copite, ditamai cilindrii, lungi şi solizi, şi când au ajuns la

bot, şi-a făcut griji că armăsarul se va dezintegra din pricina căldurii mistuitoare. Îşi amintise oare să lase un canal de evacuare? Nelinişstea îşi croi drum în somnu-i agitat şi, dintr-odată, ochii lui erau larg deschişi.

Stătu nemişcat, cu capul sprijinit într-un cot, năucit de visul avut, fără să aibă nevoie de vreun ceas care să-i spună că era de-abia trei dimineaţa – ceasul hoţilor mărunţi şi al oamenilor prăpăstioşi din fire. Închise iar ochii să-şi vadă mai bine calul în flăcări şi să înţeleagă ce ar putea să însemne. Când o să se crape de ziuă, găinile o să înceapă să cotcodăcească şi să cloncăne, iar cumnata lui o să-şi reia monologurile cu ele, vorbindu-le cât era ziua de lungă, uguindu-le să vină să ciugulească grăunţe ca să facă mai multe ouă. Mai era puţin până atunci, un timp care era al lui, şi voia să rămână suspendat în propriul vis, agăţându-se de firele-i tot mai estompate.

S-a apucat de lucru la cal chiar în dimineaţa aceea. În maiou şi pantaloni scurţi, a mărşăluit prin Kummarapet până la întinderea cu tufişuri aflată la mică distanţă de casa lor, la iazul de unde îşi lua lut pentru oalele şi idolii lui. Când şi terenul acesta pustiu avea să fie cedat unui proprietar, iazul şi pământul din jurul lui aveau să dispară şi, odată cu asta, lutul lui – ştia că acesta va fi viitorul. Bunicul lui lucrase cu pământul de aici şi la fel şi străbunicul lui, după cum vag îşi amintea. Pe vremea când era copil, bunicul îi spusese de ce locul se numea Kummarapet: datorită strămoşilor lor, olarii – *kummara* – al căror sat fusese odinioară. „Dacă mă despici, o să vezi că în venele mele curge lut”, obişnuia să-i spună bunicul. De la pământ la pământ – pentru el, asta era o moştenire.

Însă atelierul lor prosper dispăruse de multă vreme şi acum nu mai era decât Elango la iaz, deşi cea mai mare parte a lutului de care avea trebuinţă era adusă cu camionul de la un furnizor. Costa bani buni, şi nu putea să

dea iama în lut pentru calul lui de teamă să nu observe fratele său mai mare.

Elango se gândea adesea că – aşa cum le plăcea oamenilor să spună – dacă Dumnezeu era un meşter olar, atunci pe el şi pe fratele lui i-a plămădit pe roţi diferite, din ţărână diferită. „Nici o problemă, nici o problemă" era vorba preferată a lui Vasu. Nu degeaba vindea el ponturi la biroul magistratului, mereu găsind tertipuri prin care oamenii să se sustragă de la inspecţiile proprietăţii, să mintă în formulare de cerere, să falsifice documente şi să evite statul la coadă. Dacă exista o regulă, ştia să găsească o cale să o ocolească. Ochii îi străluceau, îşi scărpina cu stiloul scalpul dat cu ulei şi spunea: „Relaxaţi-vă, domnule. Dumneavoastră aveţi o problemă, eu am soluţia."

În vreme ce Vasu era o adevărată maşină de calcul, Elango cu greu făcea efortul să adune doi cu trei, iar lămpile de pământ pe care le plămădea, zeii şi zeiţele, lucrurile banale precum ulcioare de apă, vase pentru lapte bătut, ghivece de flori şi pahare de ceai pe care le vindea la grămadă angrosiştilor – toate astea nu l-ar fi dus prea departe. Principala sursă de venit i-a fost Sudhakar, un vechi coleg de facultate, care acum proiecta interiorul unui lanţ de hoteluri. A comandat urne de teracotă de la Elango pentru grădinile şi holurile hotelurilor. El a fost cel care i-a făcut rost de un loc la expoziţia naţională din Delhi şi a promovat cu entuziasm vasele lui Elango la expoziţiile hoteliere. Când stăteau şi fumau împreună la un pahar de rom şi apă, Sudhakar obişnuia să spună că îşi dorea ca lumea să ştie că marii artişti de aici trăiau în sărăcie şi reuşeau, totuşi, să facă lucruri extraordinare. „Undeva în noroi trebuie să fie şi un lotus care creşte", spuneau ei la unison. Era ceva ce obişnuia să repete unul dintre profesorii lor de la facultate, domnul Murthy, în timp ce privea exasperat clasa plină de băieţi, făcându-i haimanale şi

mişei, şi chiar şi când zâmbeau larg la amintirile lor comune, Elango era uneori luat prin surprindere de afecțiunea spontană a prietenului său. Sentimentul ceva mai potolit că Sudhakar era fratele pe care nu l-a avut niciodată în Vasu îl făcea să se simtă puțin vinovat.

Urnele lui Elango erau îndeajuns de grandioase şi atemporale, însă calul de teracotă venea dintr-un trecut mai îndepărtat, secular, din adâncurile lumii sale interioare, unde amintirile şi poveştile aşteptau asemeni unui zăcământ bogat de lut. În visul său, calul se înălțase singur, ca o fântână de pământ. Purta un şirag de mărgele şi urechile lui erau ca două frunze de mango de-o parte şi de alta a capului magnific. Pe frunte avea un desen pe care încă nu-l putea distinge clar. Pe spinare avea o şa cu ciucuri, care ajungea până la coada ce flutura ca un steag. Coama se unduia în jos pe gât, ochii erau ațintiți înainte, privind eternitatea. Elango ştia că nu va fi mulțumit de propriul cal dacă nu va fi asemeni făpturii din vis.

S-a aplecat peste albia iazului, ținând în mâini cazmaua şi ranga, şi a început să sape. Nămolul avea depuneri verzui pe alocuri. Mai aproape de casă era un iaz mai mic pe care gunoaiele pluteau ca o țesătură mozaicată ce se mişca încet. Acela însă unde săpa acum, asemeni străbunilor lui, era iazul olarilor, un depozit de pământ din care zeii fuseseră dintotdeauna plămădiți, iar superstiția ridicase în jurul lui un zid pe care toate cărămizile din lume nu ar fi putut să-l înalțe. Iazul era curat şi atrăgea păsări şi insecte. Când pe cer pluteau câțiva nori, şi o adiere blândă mlădia papura de pe malurile sale, părea că iazul ar fi fost acolo de la începuturile lumii şi că aceleaşi egrete albe îşi croiseră drum pe acolo chiar şi atunci.

Astăzi nu era nici urmă de nor pe cerul albastru şi vast. E octombrie, dar ai crede că e vară. Era o muncă grea, în zăpuşeală, iar maioul îi era leoarcă de sudoare, însă simțea

energie şi speranţă curgându-i prin vene. Visul lui însemnase ceva. Calul era şi semn, şi mesager, spunându-i că Zohra avea să fie a lui, dar că va trebui să trudească, dacă vrea ca acest lucru să se întâmple.

4

Oare câtă vreme trăise el cu Zohra în gând? Nu mai putea fi sigur, fiindcă avea sentimentul că fusese aşa dintotdeauna. Probabil că ea şi bunicul ei se mutaseră în cartier la sfârşitul iernii trecute, în urmă cu aproape un an. La început Elango nu o observase, deşi sigur o văzuse pe lângă Moti Block, locuinţele acelea de închiriat, cenuşii şi cu tencuiala scorojită, de deasupra magazinelor în care locuiau ea şi bunicul ei. Tot acel an îi dădea acum un sentiment de timp pierdut: fusese nebun să nu păstreze privirile fugare ca hrană pentru suflet.

În minte avea întipărită ziua în care a început zbuciumul lui interior. Era la piaţa stradală ce se ţinea în fiecare săptămână, şi ea s-a oprit la taraba lui. Mâinile li s-au atins când amândoi şi le-au întins după aceeaşi lampă.

— E foarte drăguţă, a spus ea.

— Când e aprinsă, umbra ei are formă de floare, i-a zis el.

— Serios? De trandafir sau de hibiscus? îl întrebă ea cu inocenţă.

În timp ce se gândea dacă nu cumva îşi bate joc de el, ea a luat un alt vas de lut şi i-a scos capacul. A ridicat privirea spre el, întrebătoare. Avea ochi căprui, cu conturul făcut cu creion kajal.

— Este pentru lapte bătut, a spus el. Cel mai bun lapte bătut – nu o să lase apă.

— Cel mai bun lapte bătut, pentru că este cel mai bun vas, cu cel mai bun capac?

S-a uitat la el cu un zâmbet răutăcios, apoi şi-a coborât repede privirea.

După aceea, ea a spus ceva şi despre păpuşi, nu-şi mai amintea ce anume. Zâmbetul malițios fusese fatal. Ştia că îşi dorea să asculte vocea aceea, să-i privească zâmbetul ore în şir, zile, ani, viața întreagă.

Zohra a venit iarăşi în săptămâna care a urmat – de ce? Ce era el pentru ea? Se întorsese nu ca să cumpere un ulcior, ci pentru că simțise şi ea că se înfiripă ceva, că tresare în ea ceva – asta voia el să creadă şi, încet-încet, a ajuns să fie o certitudine în mintea lui. Încercă să înțeleagă cum în ziua aceea totul ajunsese să fie despre Zohra, ca şi cum o scenă ar fi fost golită, cortina ridicată, pentru ca ea să fie în centru.

Era îmbrăcată într-un galben portocaliu ce amintea de apusul de soare, cu o *dupatta*[18] roz, diafană, trecută peste umeri. La gât purta un mic pandantiv albastru.

— Lampa care face umbră în formă de floare când...

— Da, da, aici e, zise Elango.

Voia să i-o dea. Voia să-i dea tot ce avea pe masă. Zohra putea să aibă orice, nu trebuia decât să ceară.

Ea întinse mâna peste tarabă după lampă şi *dupatta* îi alunecă până la pliul coatelor. Elango întrezări umbre adânci între formele rotunde, în răstimpul clipei de care avea ea nevoie ca să-şi îndrepte hainele, lucru pe care Zohra îl făcu fără întârziere, aruncându-i o privire rapidă, parcă scuzându-se. El observă mica pată de sudoare care întuneca țesătura galbenă la subsuoară, încheieturile subțiri, gropița din bărbie, semnul de pe brațul drept, cel mai probabil de la o arsură. În timp ce ea se îndepărta, îi văzu şoldurile mişcându-se ciudat din cauza şchiopătatului. Ceva din

---

[18] Şal tradițional din India, cu care femeile îşi acoperă capul şi umerii.

şchiopătarea aceea l-a terminat. S-a simţit prins într-o spirală de tânjire şi dorinţă trupească din care ştia că nu se va elibera.

O clientă care aştepta, o femeie cu câte un cercel mic de aur în fiecare nară, a spus:

— Are cineva de gând să-mi spună preţul sau trebuie să am iar optsprezece ani?

Abia a auzit-o, chiar dacă i-a răspuns cu o uşurinţă exersată.

— Face patru rupii, *Amma*[19], dar pentru matale, pentru că-i cea mai bună seară a anului, îl dau doar cu două.

În ziua aceea nu putea face nimic altceva decât să arunce priviri furişe către Zohra, în timp ce ea îşi croia drum printre alte tarabe, aliniate de-o parte şi de alta a străzii, cu negustorii ambulanţi strigând până ce răguşeau că au haine, jucării, zmeie şi mâncare de calitate superioară. Mai erau încă doi cu obiecte de lut, şi oamenii se tocmeau atât de tare, încât nu-şi putea părăsi taraba nici măcar o clipă ca să se strecoare după ea. Şi dacă ar merge după ea, oare s-ar mai întoarce vreodată? S-a târât înapoi la afacerea din care îşi câştiga traiul. Din seara următoare, însă, a început să viziteze magazinele din Moti Block ca să tragă un fum în cazul în care o vedea acolo, cumpărând orez, mei, zahăr, ulei. Să stea lângă ea preţ de câteva minute, prefăcându-se că nu o observă, în timp ce fiecare atom de energie mentală din el încerca să o facă să rămână acolo unde era – încă puţin, încă cinci minute. Trei minute. Nu-şi putea face curaj să o salute, dând uşor din cap, sau să găsească ceva de spus. Când şi-a zărit reflexia în geamurile strălucitoare ale maşinilor, nu i-a plăcut chipul care se uita înapoi la el. De ce i-ar plăcea ei?

---

19 Folosit cu sensul „măicuţă”, „mamă” în majoritatea limbilor vorbite în India.

Zohra nu a făcut nici măcar un gest care să-i fi dat speranță. A început să creadă că o înțelesese greşit. Sau că, la fel ca el, pusese cap la cap lucrurile din viața lor, le întorsese cu atenție pe toate părțile, văzuse obstacolele de netrecut, apoi îşi înăbuşise sentimentele pentru el. Reuşise ea acolo unde nu reuşise el.

De luni de zile, nu făcuse decât să viseze la Zohra şi, la urma urmei, nici nu avea ce altceva să facă, ştiind că nu era nici o speranță. Ea era nepoata unui cunoscut caligraf, el era olar într-un loc care nu mai era nici sat, şi nici nu ținea cu totul de oraş, doar un loc care fusese lăsat în urmă pe măsură ce oraşul creştea în jurul lui.

— Nu sunt nici una, nici alta, a gemut el către Sudhakar, singurul prieten căruia i se destăinuia. Nu-s un artist sofisticat, care poate cumpăra lumea, nici un olar analfabet, de la țară, care nu ar îndrăzni să viseze la lucruri imposibile şi prosteşti.

— Doar unul căpos, a replicat Sudhakar. Ai putea fi bogat, dacă ai face ce-şi doresc oamenii. Fă şi tu nişte chestii strălucitoare, ceva ce nu s-a mai făcut. De toate culorile, pentru toate gusturile. Ia mai diversifică un pic.

Elango clătină încet din cap.

— Teracota e pentru mine, doar ştii asta. E sinceră.

— Da, da, am mai auzit povestea asta răsuflată, a spus Sudhakar.

După câteva pahare, Elango îşi dădea drumul la gură, turuind întruna, şi cădea în sentimentalism, dar chiar şi când era treaz, se gândea la asta ca la un fel de adevăr valabil atât pentru vasele de lut, cât şi pentru oameni.

— Vorbesc serios, zise el. Oricum o spargi, tot la fel e.

N-a îndrăznit să-i spună lui Sudhakar că se şi bucura de asta, din moment ce teracota era ieftină, şi până şi cea mai săracă gospodărie îşi putea permite oalele şi ulcioarele lui. Însă asta însemna că mâinile îi erau deseori murdare nu de

lut, ci de grăsime: în timpul liber repara pompe, maşini de cusut, sobe; transporta oameni în ricşa lui motorizată. Întâlnirea din Delhi cu olarul coreean care îl invitase pe la el era deja poveste veche, iar uneltele şi periile de bambus pe care acesta i le trimisese erau obiecte de aducere-aminte, pe care Elango nu le folosea de teamă să nu le strice. Un teanc de cărți decolorate era tot ce mai rămăsese din educația lui, în vreme ce Zohra studia chiar şi acum araba cu bunicul ei. Singura alinare era că şi ea era strâmtorată, aproape la fel ca el – caligrafia se demoda precum vasele de pământ lucrate manual.

Îşi aduse aminte de dimineața în care o văzuse pe Zohra afară, pe veranda îngustă care se întindea pe toată lungimea părții din față a locuinței ei. El stătea în motoricşă, aşteptând un client, când ea îşi făcu apariția, chiar deasupra lui. În ultimele luni în care o întâlnise şi o studiase la magazinul alimentar, o văzuse cumpărând semințe pentru păsări, iar în dimineața aceea Zohra întindea mâna spre un vas suspendat deasupra parapetului ca să-l umple cu *bajra*[20]. Lumina blândă a zorilor o atinse, venind parcă de nicăieri, şi îi lumină părul. Ea închise ochii şi îşi ridică chipul spre cerul dimineții. Chiar în clipa aceea, din senin, Elango simți o pală de vânt tremurător atingându-i fața, o bătaie de aripi pe umeri şi zări cu coada ochiului o formă verde smarald trecând pe lângă el ca fulgerul. Când pasărea se opri din zbor pe balustrada ei, Elango văzu că era viu colorată şi aproape la fel de mare ca o cioară. Pasărea rămase nemişcată o clipă, după care sări pe brațul ei întins. Zohra ținu ochii închişi, nu se clinti, iar palma ei plină cu grăunțe rămase nemişcată. El privea înmărmurit de jos. Pasărea se opri câteva secunde să

[20] Mei cultivat în India.

ciugulească, apoi îşi luă zborul. Zohra deschise ochii şi continuă să umple vasul suspendat cu *bajra*, ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic ieşit din comun.

Dar se întâmplase. Şi atât de repede încât, gândindu-se la asta, Elango se întrebă dacă nu cumva fusese un vis. Nu a mai văzut niciodată pasărea. A văzut zburând pe verandă păsări mina, vrăbii cu pene cenuşii, corbi şi păsări bulbul, însă niciodată pasărea aceea, ale cărei culori ajunseră şi mai orbitoare în mintea lui pe măsură ce treceau zilele. Venise de nicăieri şi îl atinsese cu aripile înainte să se aşeze pe braţul Zohrei. Luase praf de pe el şi i-l dusese ei. În zilele care au urmat, faptul că zărise păsărea misterioasă a ajuns să i se pară un semn într-o limbă pe care nu o putea înţelege.

Îşi dorea ca acest semn să-i aducă singurul mesaj după care tânjea, unul care să-i spună că prăpastia de netrecut dintre el şi Zohra o să dispară într-o bună zi, că pământul o să se vindece de la sine, şi el o să poată merge pe cealaltă parte, unde îl aştepta ea. Tot ceea ce îi despărţea îl oprea pe Elango să povestească cuiva despre Zohra, mai puţin lui Sudhakar. Uneori îşi repeta noaptea cuvintele ca şi cum i-ar da vestea lui Vasu: „Este o fată anume care îmi place – este...” Şi apoi disperarea o să-i înghită cuvintele. Nu putea să rostească cuvântul, să spună ce era Zohra: musulmană. Spaţiul dintre cei doi era o capelă mortuară de carne umană arsă şi însângerată, o crevasă uriaşă în pământ, ca o gură căscată ce aştepta să-l înghită.

Nu-şi putea imagina o viaţă fără Zohra. Era de nesuportat. Nu îndrăznea însă nici să-şi imagineze o viaţă cu ea. Era de neconceput. Îi vorbi despre temerile sale lui Sudhakar.

— Renunţă la gândul ăsta, i-a zis Sudhakar. La noi în ţară, numai vedetele de film şi jucătorii de crichet se căsătoresc cu cine-şi doresc.

— Nesimțitule, am crezut că mi-eşti prieten...

— Păi, chiar sunt. De-asta îți şi spun: lasă-te păgubaş.

— Ia stai un pic... era cineva chiar la mine în localitate... Aslam, de vârsta lui taică-miu. Aminteşte-ți, ți-am zis că a fugit cu o hindusă de pe străduța învecinată.

— Da, țin minte, şi oare apoi ce s-a întâmplat?

Elango nu mai zise nimic. Ceea ce urmase era scris de când lumea: tatăl lui Aslam şi frații fetei au jurat că o să-i omoare pe cei doi în clipa în care se vor întoarce. Nimeni nu i-a mai văzut de atunci.

Chiar şi aşa, ce rău poate fi în a visa? Noaptea rămase treaz, aşa cum făcuse cu o noapte înainte, şi în cea de dinainte, ascultând larma sforăiturilor fratelui lui, suficient de puternice încât să răsune din casă până în curte, la locul în care Elango dormea sub cerul liber. În unele zile era suficient de îndrăzneț să-şi imagineze că o are pe Zohra lângă el, dormind, şi asta îl făcea să se gândească cu îngrijorare că poate şi el scoate sunete ce aduceau cu grohăitul unui porc, în vreme ce ea, dormind liniştită, ar fi o zeiță senină şi paşnică. Privind în umbrele întunecate, o simți lângă el, cu capul pe pieptul lui, respirând în ritmul lent, liniştit al inimii lui. Cu blândețe, tandru, îşi trecu degetele prin părul ei lung, făcându-i somnul şi mai adânc. Când s-a trezit, s-a întors spre el. Şi s-a întors din nou la el.

5

Chiar dacă-şi simțea inima ca o bucată de lut greu şi rece, se aşeza în fiecare zi la roata de olărit – avea de lucru. Când inima nu se trezea la viață, nu o făcea nici mâna lui pe roată. Se simțea distras şi slăbit. Suporta cu stoicism tiradele cumnate-sii despre trândăvie sau se ridica şi pleca în mijlocul cuvântării ca să bea un pahar din orice o fi fost

chestia aia care se vindea mai jos, la colțul străzii, şi căreia îi ziceau rom.

Când gândurile la dorințe interzise aproape că îl făcură să o ia razna, încercă să se gândească la calul de teracotă din vis. Îşi aduse aminte de bătrânul şi zbârcitul domn Murthy, din primul lui an de facultate, când pâcla de fum de motorină din acele zile se preschimba în aerul străvechi al miturilor şi epopeilor cu iz de apă sărată, şi lemn, şi iarbă proaspăt tăiată. Murthy, cocârjat de povara învățării, agita zadarnic degetul arătător către băieții din clasă, plini de pofte, şi le povestea cum patimile zeului Shiva începuseră să mistuie universul. Ca să-l liniştească şi să salveze pământul, zeii au luat focul ce-l chinuia şi l-au pus în gura unei iepe, apoi au dus iapa în ocean. Acolo, în adâncul apei, iapa încă mai arde molcom, spusese Murthy, se răsuceşte şi se mişcă odată cu valurile, se întoarce pe o parte şi se lasă în voia lor, plutind spre calotele glaciare ce înghit încet oceanul, aşteptând ziua judecății de apoi, când avea să fie eliberată odată cu potopul final.

Cu cât se gândea mai mult Elango la visul său, cu atât era mai tulburat. Pofta trupească, apocalipsa, distrugerea, toate astea nu aveau nimic de-a face cu dragostea lui pentru Zohra. Bătrânul Murthy le povestise despre Ahile, Paris, Elena, Hector, un cal troian din care năvăliseră soldați în toiul nopții. Poate că acela era un mit mai puțin înfricoşător despre propriul impas. Un olar prins în propria epopee, o femeie la mijloc, doi îndrăgostiți năpăstuiți, uniunea lor zădărnicită de seminții aflate în război. Dar pe cine ar putea el ascunde în pântecele gol al calului său de lut ca să-l însoțească în bătălia ce avea să vină? Nu avea nici o oaste. Niciodată nu se simțise atât de singur.

Văzuse caii de ceremonie făcuți de bunicul său cu mulți ani în urmă, purtați în jurul satului într-o procesiune ce avea loc în fiecare an. Brusc, înțelese că i-ar putea face

Zohrei un cal la fel ca aceia, şi totuşi diferit de ei. Nici subterfugiu viclean, nici semn prevestitor fără astâmpăr, scufundat în apă, nici santinelă. Ar fi calul lor de nuntă, un armăsar pe care bărbatul să-şi aşeze mireasa şi să o poarte departe, într-un apus de soare roşiatic-auriu. Calul creştea tot mai mare de fiecare dată când şi-l imagina. Ar merge vestea. Oamenii aveau să vină din alte locuri să vadă lucrarea olarului măiestru pe care nimeni nu se gândise să-l bage în seamă până atunci, iar cu ei aveau să vină şi Zohra, şi bunicul ei.

Era adesea cufundat în gânduri şi zâmbea, se încrunta, gesticula, mormăia pentru sine chiar. Fu nevoie de o avalanşă de înjurături din partea fratelui său ca să-l aducă înapoi în prezent.

6

În după-amiaza aceea Elango se întoarse de la iaz şi se aşeză să fumeze şi să deseneze, sprijinindu-se de trunchiul arborelui moringa din mijlocul curții lor. În câteva anotimpuri, sute de omizi şi-au făcut apariția şi s-au pripăşit pe copac săptămâni la rând, invadându-le camerele, intrându-le în haine, lăsând dâre ce dădeau mâncărimi puternice. În cele din urmă, omizile au năpădit tot trunchiul, astfel încât copacul părea că e acoperit de un covor miţos, viu; când au văzut grozăvia asta, cei doi fraţi aprinseră un foc sub trunchi şi se uitară cum fumul şi flăcările ajunseră la omizile care se desprindeau de pe copac şi căzeau în foc în grămăjoare ce se zvârcoleau încet. Aerul mirosea a carne arsă. Odată ce omizile au dispărut, florile se transformară în fructe verzi, lunguiețe, ca nişte păstăi, care le-au fost hrană zile la rând. În unii ani au fost atât de multe fructe, încât se văzură nevoiți să vândă surplusul.

Ritualul acesta anual era unul dintre puținele lucruri care îi țineau laolaltă pe Vasu şi Elango. Celălalt era admirația nerostită, invidioasă a lui Vasu pentru munca fratelui său. Cu toate că Vasu părea că-l ia în râs şi era zeflemitor când venea vorba de câştigurile lui Elango, el era cel care se ocupa de vânzări, de intermediari, de aprovizionarea cu lut. Când Sudhakar a expus lucrările lui Elango la o expoziție într-un hotel, Vasu, îmbrăcat în hainele lui cele mai bune, s-a plimbat de la o piesă la alta, ridicându-le în slăvi frumusețea de parcă ar fi fost un vizitator care tocmai descoperise un geniu.

— De-aş avea bani, aş cumpăra urna asta pe loc, îi plăcea lui Vasu să ofteze, studiind piesa ca un cunoscător, plesnind din limbă, clătinând din cap cu o mâhnire teatrală, nădăjduind ca prestația lui să-i încurajeze pe alții să-şi vâre mâna-n portofel.

Amintirea fratelui său la expoziții îl făcu pe Elango să zâmbească. Luă un creion. Se aşează cu picioarele încrucişate sub copac şi schiță cu mişcări rapide un cal, desenându-l ca să nu-l uite. Înainte să înceapă să-l clădească, avea să-l schițeze de mai multe ori, şi pe secțiuni, astfel încât să-l aibă limpede în minte înainte ca mâinile să atingă lutul. Cel mai greu de vizualizat erau ochii şi urechile, însă nici cu maxilarul şi lungimea nărilor nu-i era mai uşor.

Coada o schiță fără să trebuiască să stea prea mult pe gânduri. Făcu cinci diagrame, rupând două pagini în care calul său se transformase într-o creatură ciudată, ceva între câine şi porc.

Asta până când a ieşit Revathi şi-a spus:

— Ai de gând să aduci odată lemne sau o să stai acolo toată ziua?

Nevestei fratelui său îi făcea plăcere să-i tot dea porunci cu vocea ei puternică, stridentă, de parcă ar fi fost adjuncta

lui Vasu, iar el avea grijă să nu se supună niciodată pe loc. Stătea proțăpită în fața lui, cu mâinile în şold, blocând lumina.

— Lasă-le încolo de lemne, am un plan mai bun pentru azi, zise el cu o încetineală studiată. Oare să-ți spun?

Ea apucă o măturăşi începu s-o vânture de zor, cu o energie violentă, aruncând priviri încruntate şi mormăind în timp ce ridica nori de praf în direcția lui. Ignorând-o, îşi schiță mai departe caii preț de încă cinci minute şi abia apoi se ridică în picioare. Îşi luă toporul din colțul unde-l ținea, îi simți greutatea familiară şi auzi în urechi răbufnirea propriei respirații, acel „huh, hunh” icnit, pe care-l scotea de fiecare dată când îl ridica să despice vreun buştean. Se gândi cum ar fi să-l coboare pe grumazul unei anume femei răutăcioase.

7

Era o oră de mers până la zona sălbatică ce se întindea, pe vremea bunicului său, de la hotarul Kummarapetului. De-a lungul anilor, pădurea se tot retrăsese, tăiată fiind pentru clădiri şi drumuri şi, chiar şi după ce ajungea atât de departe, Elango trebuia să se ferească de paznicii silvici, întorcându-se uneori cu mâinile goale.

Copacii se trăgeau tot mai aproape unul de altul pe măsură ce lumina pălea. Hărmălaia guturală a maimuțelor s-a stins în timp ce ciripitul păsărilor a umplut aerul. Greierii au cântat în cor cât ți-ar lua să respiri de douăsprezece ori; s-au oprit la fel de inexplicabil cum începuseră. Apoi s-a lăsat tăcerea, nu se auzea decât chemarea repetată a unei păsări solitare. Elango nu putea să cuprindă toate astea. Preț de câteva minute lungi a uitat pentru ce venise şi a rămas pe loc, întrebându-se de ce începuse țârâitul greierilor, ce l-a făcut să se oprească, de ce

se tânguia cu atâta jale pasărea îndurerată – să fie oare pentru o altă pasăre?

În timp ce-şi lega ultima grămăjoară de lemne, a auzit un altfel de sunet, ceva între un scâncet şi mieunatul unei pisici, apoi a văzut mişcare lângă tufişuri, la câțiva metri distanță. I-a înghețat sângele în vine.

Sunetul s-a auzit iarăşi, mai aproape de data asta.

Paznicul făcându-şi rondul? Să fie oare un *dacoit*[21]? Vreo zeitate a pădurii supărată că-i era tăiat codrul? Umbrele copacilor în înserare i-au anulat orice urmă de rațiune. S-a uitat în jur, a făcut câțiva paşi în spate, apoi într-o parte, scrutând întunericul. Văzu ceva mişcare şi strânse toporul mai tare.

Era un câine.

Un cățelandru care acum rămase pe loc, nemişcat. Când Elango făcu un pas spre el, cățelul începu să dea din coada-i încovrigată.

— Amărâtule, şopti Elango.

Se plesni peste frunte mai mult de uşurare decât de supărare şi râse în hohote.

Labele cățelului erau maro de noroi şi era stropit până la burtă. Unde nu era acoperită de noroi, blana-i era de culoare neagră, dar avea pete castanii deasupra ochilor rotunzi ca nişte năsturei şi dădeau impresia că sunt nişte sprâncene. Nu era un câine sălbatic. Elango îi văzu zgarda în jurul gâtului şi o lesă plină de noroi atârnând după el. Părăsit, cel mai probabil, de oamenii din oraş. Bogătaşii abandonau adesea puii nedoriți în locuri împădurite, departe de casele lor. Bietele ființe rătăceau năucite pe lângă colibele şi tarabele de lângă trecerea de cale ferată, câteodată li se aruncau resturi, dar de cele mai multe ori

---

21 Membru al unei bande de hoți din Asia de Sud.

erau loviți cu piciorul şi alungați dintr-o parte în alta, până ce erau călcați de vreun tren. Cățeluşul ăsta nu era un pui nou-născut, deşi nici bătrân nu era, avea poate câteva luni.

L-a ridicat. Sub noroi, lăbuțele şi pieptul îi erau castanii, la fel ca sprâncenele. L-a întors cu burta în sus şi a văzut pe pieptul lui un semn spălăcit în formă de fulger. Sau ca un Z. Se uită între lăbuțele din spate. Era mascul.

Asta făcea anumite lucruri mult mai uşoare.

Se gândi să-l lase în pădure. Acum însă cățelandrul îl atingea cu lăbuțele şi îl lingea.

Cum să-l las aici? O să moară în mai puțin de-o zi.

Şi ce dacă? Asta-i soarta unui câine.

Ăsta nu-i un câine, e un cățeluş.

Ai de gând să-l ții acasă? Un ditamai sahib-*ul cu un câine de companie, asta eşti tu? Ia-l din pădurea asta şi lasă-l lângă o casă de bogătaşi. Poate că o să trăiască sau poate o să moară.*

A cotrobăit după unul dintre sacii de pânză pe care îi ținea în spatele motoricşei şi, după ce a scuturat toate crenguțele şi bălegarul din el, a vârât câinele înăuntru. În timp ce se chinuia să prindă grămăjoara care se zvârcolea de una dintre tijele ricşei, cățelul îşi iți capul prin deschizătura sacului şi-l muşcă cu dințişorii lui ascuțiți ca nişte ace.

— Ia vezi, potaie! făcu Elango înfuriat. Sau te arunc înapoi în pădure.

Câinele se făcu mic şi Elango se simți oarecum nevoit să adopte un ton aspru, şi, în acelaşi timp, împăciuitor.

— Să nu mai faci asta. Tu să stai acolo, s-a înțeles?

Legă lesa de tija dintre cele două scaune.

În timp ce conducea, arunca din când în când o privire spre cățelul din spate, chiar şi în timp ce căuta un loc potrivit unde să-l lase. Prima porțiune de drum era cam prea izolată, apoi a urmat trecerea de cale ferată cu baraca

cu ceai; a văzut acolo doi dulăi... o să-l sfâşie pe cățelandru ăsta. Merse mai departe, mai aproape de oraş. Bungalow-uri suburbane cu ziduri înalte, dar nu vedea nici un paznic cu care să lase cățelul. Putea oare să-l abandoneze afară în întuneric, în fața unei porți încuiate? Ar pleca hai-hui cât ai zice peşte, şi-ar da vreo maşină peste el. Trebuia să găsească rapid un loc dacă ținea să ajungă acasă, dar urma zona unde erau bolovani peste bolovani, poate că pe-acolo pândeau şacali. Apoi podul peste râu, nici aici nu era bine, şi tot aşa până ce se trezi cotind în jos spre Moti Block şi, pe când trecea de el, o căută cu privirea pe Zohra, aşa cum făcea întotdeauna. Poate că era ea – aşteptând pe veranda care se întindea pe toată lungimea casei ei. Văzu o strălucire de albastru şi roz în lumina unui bec ce atârna pe verandă şi se opri o clipă, prefăcându-se că se asigură că e în regulă câinele. Ridică din nou privirea. Şi iat-o, întorcându-se cu spatele, părând nepăsătoare. Când Zohra a intrat în casă, Elango şi-a continuat drumul, simțindu-se acum în culmea fericirii.

— Ăsta-i un semn norocos, sunt sigur de asta, i-a zis el cățelului din sac. Întâi tu, apoi ea... Ai văzut-o şi tu, aşa-i?

Capul cățeluşului se ițea ca un pompon la gura sacului, limba îi atârna într-o parte şi ochii îi erau sticloşi de frică. Elango se întoarse cu spatele la el. Semnele erau toate cum nu se poate mai bune, da' ce mama mă-sii o să facă el cu afurisitul ăsta de cățel?

Se făcuse târziu pe când ajunse el acasă; îi era îngrozitor de cald şi era supărat că-şi irosise toată seara pe un câine vagabond când mai erau o sută de lucruri de făcut, un cal de plămădit. Legă câinele într-un colț, stivui lemnele şi-şi termină treburile, se spălă în grabă şi se aşeză să mănânce.

Erau multe lucruri care nu-i plăceau la cumnata lui, dar mâncarea pe care o gătea era irezistibilă – spre deosebire de ea. Trebuia doar să amestece nişte chestii într-o tigaie şi

ieşea o adevărată delicatesă, deşi fratele lui mereu găsea ceva ce nu-i convenea acolo unde alţii salivau de zor, comentând tot timpul ba că e prea multă sare, ba prea puţină. Vasu era Vasu, nici mai mult nici mai puţin. Picurarea lentă a bilei lui îmbiba curtea în fiecare zi, la căderea nopţii. După ce-şi turui veşnicele nemulţumiri, merse să stingă toate luminile, bombănind că se consumă aiurea curentul. Elango aprinse iar una ca să-l enerveze. S-a îndepărtat şi s-a aşezat cu picioarele încrucişate pe podeaua verandei, aplecat peste ziarul pe care prietenul său Giri îl aducea în fiecare zi de la birou. Încercând să pară cât mai dezinvolt, zise:

— Lasă câinele ăla acolo. Trebuie să-l ţin aici în seara asta.

Vasu se uită la căţelul legat şi ridică din umeri.

— Mâine am o zi plină, nu ca alţii. Dacă scoate un sunet, a încurcat-o, ai înţeles?

Micile scheunături ale câinelui se pierdură curând în zgomotul cartierului. Uvertura sforăiturilor nocturne ale lui Vasu. Radiourile, zdrăngănitul oalelor şi tigăilor de la vecini, suspinele pătrunzătoare ale tinerei văduve de alături, care se certa violent cu sora ei în fiecare noapte.

Renunţă la citit şi se întinse pe verandă, încercând să ecraneze ţipetele, făcându-şi vânt cu ziarul. Înăuntru era un ventilator de masă, dar tot acolo era şi fratele lui, cu sforăiturile lui cu tot. Ţânţarii roiau în jurul lui, dar nu îl pişcau – era unul dintre puţinii norocoşi de pe pământ al căror sânge nu era pe placul ţânţarilor. Încet-încet, ţânţarii au renunţat, căldura s-a mai domolit puţin, iar sunetele s-au stins, deşi suspinele s-au mai auzit o vreme. Oftă şi se bucură din plin de liniştea nopţii. Nu pentru mult timp.

Căţelul începu cu scâncete moi, apoi scheună mai tare şi schelălăielile au tot crescut până au părut să răzbată prin toate. Scânci şi scheună fără încetare până ce Vasu ieşi

valvârtej pe uşă, smuci de lesa cu care era legat, îl ridică şi îl azvârli într-un colţ îndepărtat al curţii. Se auzi o bufnitură uşoară, un scheunat, apoi tăcere. Câteva clipe mai târziu, câinele îşi începu din nou urletele ascuţite, şi mai jalnice acum.

Elango îşi întinse picioarele dureroase şi se ridică să-l găsească. Luă câinele, care se ghemuise lângă copacul moringa, şi îl legă de unul dintre stâlpii care susţineau acoperişul de paie al verandei lor. Se întinse lângă el. Din clipă în clipă, Vasu o să-şi facă apariţia dacă asta o să mai continue. De ce nu o fi lăsat afurisitul ăsta blănos afară pe stradă? Nu era ca şi cum ar avea obiceiul să ia seama la animale. Străzile nu duceau lipsă de câini şi căţeluşi, şi el nu se deranjase cu nici unul dintre ei. Ce coardă atinsese căţelul ăsta? Să se fi înmuiat el oare? O femeie. Un cal. Acum căţelul.

„Chinna, Chinna", îi cântă el câinelui, ale cărui schelălăituri pline de suferinţă deveniră tot mai slabe şi mai triste pe măsură ce noaptea trecea. Continuă să îl mângâie pe spinare şi ceva tresăltă în el, ceva despre care habar nu avea că era acolo. Se trezi murmurând pe jumătate adormit: „Chinna, asta-i casa ta acum. O să am grijă de tine." Câinele scânci şi îşi vârî botul în mâna lui Elango.

Ce faci, prostovanule, cum o să-l ţii cu tine?

Dar cum să-l alung în stradă acum? Nu o să reziste nici zece minute singur pe străzi.

Mâna lui continuă să mângâie câinele, chiar dacă certurile din sinea lui continuau tot mai confuz, şi el era tot mai toropit de somn. În ciuda scheunăturilor potolite, epuizarea îi amorţi membrele, mâinile i se opriră pe spatele căţeluşului, şi el se cufundă într-o mare de somn fără fund şi fără vise. În toiul nopţii, sări ca ars la gândul că nu-i dăduse câinelui nici mâncare, nici apă. Se plesni peste

frunte, se mustră aspru într-o şoaptă sălbatică: „Ce ai crezut, nătângule, că-i o păpuşă? Că o să trăiască cu aer?”

Se furişă în bucătărie. Nu era nici lapte, nici *dal*[22], nu reuşea să distingă nimic de mâncare în semiîntuneric. Se mâncase tot, mai puțin o *roti*[23] arsă şi uscată pe care nimeni nu o vrusese. Întotdeauna mâncau orez, de ce din toate zilele taman pe asta o alesese Revathi să facă *roti*? Se întoarse la cățel şi se întinse lângă el. Rupse o bucată de *roti* şi o întinse cățelului care îşi apropie năsucul curios, o luă în gură şi se apucă să o ronțăie, apoi o scuipă între labe, întreagă.

— E prea tare pentru tine, eşti încă un puiuț, ar trebui să ai lapte lângă *roti*, dar nu găsesc, şopti Elango. Aşteaptă un pic.

Bägă o bucată de *roti* în gură şi, sub privirile nerăbdătoare ale cățelului, o mestecă până se înmuie toată, o scuipă în palmă şi i-o întinse. Câinele îi linse palma cu o atenție frenetică. Elango mai mestecă o bucată şi apoi alta, hrănind câinele până când se termină pâinea.

8

Numele i-a rămas Chinna. Elango nu trebuia să se gândească la asta, limba lui articula cuvântul ori de câte ori vedea cățelandrul slăbănog, nerăbdător, cu ochi strălucitori, şi îl striga cu o tandrețe pe care nu ştia că o are. Când îl scotea din curte, prindea de zgarda cățelului o frânghie mai lungă decât lesa ca să-l poată lega bine de tot. Era necesar. Când se dusese în tura lui de strâns de lemne, la o

---

22 *Dal* (*dahl*) este un preparat indian din leguminoase uscate şi decorticate (linte, fasole, năut).

23 Pâine plată, asemănătoare cu lipia, specifică bucătăriei indiene.

săptămână după ce găsise câinele, l-a pierdut timp de câteva ore. Chinna era lângă el şi în secunda următoare dispăruse. Elango a scotocit toată pădurea, dând uitării lemnul şi toporul, strigându-i numele, deşi cățelandrul încă nici nu ştia că era numele lui. L-a găsit adulmecând un petic de pământ chiar lângă şosea, dând cu lăbuța şi scâncind de parcă ar fi săpat după un os. Elango îl certă cu blândețe şi îl luă în brațe.

— Aşa aproape de drum. Şi dacă vine o maşină şi te loveşte? Aici te-au abandonat nenorociții ăia?

Se lăsă în genunchi şi examină groapa pe care începuse să o sape Chinna.

— Ce ai ascuns tu aici? O provizie de oase de aur...? şopti el, cercetând pământul.

Privirea îi căzu pe ceva strălucitor, îl ridică şi-l întoarse. Un ceas de mână. Cineva îl scăpase. Cățelul îl adulmecă, apoi îl linse de câteva ori.

— Cine a scăpat asta, Chinna? Cineva pe care-l ştiai?

Elango mângâie absent câinele, frecând ceasul ca să dea jos murdăria. Niciodată nu mai ținuse în mână ceva atât de scump. Avea curea de piele şi numerele străluceau verde fosforescent în întuneric, arătând şase şi patruzeci de minute. Ceasul lui ieftin se oprise cu multă vreme în urmă, şi Elango uitase cum era să aibă unul. Era ciudat să i se arate cât e ceasul în mijlocul unei păduri – dacă stătea bine să se gândească, aici nu avusese niciodată nevoie să ştie asta. Se lua după soare, şi după greieri, şi după ciripitul păsărilor. O să poarte vreodată ceasul ăsta strălucitor? Vasu l-ar întreba de unde l-a luat. Ar presupune că Elango câştiga mai mult decât spunea şi dosea banii. I-ar lua ceasul de parcă ar fi al lui de drept.

Şi-l puse pe mână.

— Cățel deştept, Chinna, zise el, trecându-şi degetele peste capul moale al câinelui, privindu-şi cu admirație

încheietura mâinii. Ai găsit un talisman. Şi m-ai găsit pe mine. Şi dacă mă scoţi din pepeni, nu-i vina ta, aşa-i, drăcuşorule?

Câinele înclină capul, uitându-se cu ochi strălucitori la bărbat. În timp ce Elango răsuci ceasul şi îl examină, câinele se aşeză la picioarele lui şi începu să-i roadă tivul pantalonilor.

Elango văzu că pe spate ceasul avea gravate într-un cerc nişte cuvinte scrise mărunt în engleză. Putea desluşi cuvintele: *De la JM pentru ZM, cu dragoste, mai 1976*.

Care erau şansele ca iniţialele de pe spatele ceasului să includă litera Z? Nu se putea un semn mai clar că destinul lucra să i-o aducă pe Zohra, cerul trimitea o puzderie de semne. Pentru o clipă, fu tulburat la gândul că ceasul fusese pierdut de cineva căruia i-a fost dăruit ca dovadă a iubirii – nu voia însă să-şi pună prea multe întrebări despre al cui putea fi sau cum ajunsese în pădure. Era acolo, aşteptând împreună cu căţelul Chinna, şi asta era ceea ce oamenii numesc destin.

Cel mai bine era să accepte şi să fie recunoscător. În lume se întâmplă lucruri misterioase, nu le putem şti pe toate. Bunicul lui fusese încredinţat că aşa e mersul lucrurilor şi îi transmisese şi lui convingerea asta, ca moştenire naturală.

— Uită-te la tine acum, i-a spus Elango lui Chinna, nu putem explica ce te-a adus la mine, ce te-a ţinut în viaţă, singur-singurel în pădure, până când te-am găsit. Dar eşti aici şi dacă o să pleci din nou, ştiu că o să fiu terminat. Înţelepţii ştiau că e mai bine să nu cerceteze fiecare lucruşor, i-a mai spus Elango căţelului. Nimeni nu putea explica cum, într-un an, când o eclipsă de soare a întunecat după-amiaza, fiica mută a zidarului a vorbit pentru prima oară, întrebând de ce se făcuse noapte devreme. La început, zidarul a crezut că doar i se pare că aude nişte sunete – apoi şi-a dat seama că se auzea, într-adevăr, ceva. Fata a

continuat să vorbească cinci minute întregi, fără să ştie că era un lucru ieşit din comun, care avea să stârnească vâlvă. Poate că în mintea ei sunetele guturale pe care le scosese toată viaţa fuseseră cuvinte. Fata nu putea să facă diferenţa şi turui mai departe, fără să fie conştientă de miracol. După eclipsă, s-a închis din nou în ea şi nu a mai scos nici un cuvânt o săptămână întreagă – apoi, tocmai când oamenii ajunseră la concluzia că scurtul interval în care fusese coerentă nu era decât o ciudăţenie, ea declama: „Uite, băiatul ăla o să fie lovit de autobuz." Şi chiar a doua zi a fost lovit pe şosea, aşa cum prevăzuse ea. Acum era de neoprit. A făcut atât de multe predicţii alarmante şi adesea exacte, încât zidarul a spus disperat că le fusese mai bine când era mută. Care era explicaţia pentru toate astea? Când rupi în bucăţi o floare ca să-i afli secretele, floarea e distrusă.

Asta era concluzia pe care a tras-o Elango când a ascuns ceasul şi din când în când i-o repeta căţelului. Chinna îi adusese noroc. Viaţa lui se schimbase. Îşi simţea inima mai mare, mai vie, de parcă în el ar fi ţâşnit un izvor limpede şi ar fi udat un deşert însetat de apă. Totul înflorise, crescuseră fire noi de iarbă. Deşertul se transformase în grădină.

9

În timp ce Elango muncea, Chinna stătea aproape de el, întins pe pământul dur, uitându-se în jur şi clămpănind uneori după muşte. Căţelul picotea din când în când, în pocnetul monoton al roţii de lemn, însă îşi înălţa iute capul la cea mai mică mişcare sau la sunetele uşoare pe care doar el le putea percepe. Ciulea urechile asimetrice, una în sus şi alta bleagă, ochii lui cercetau împrejurimile în timp ce nasul încerca să descopere ce era în apropiere.

Aşa a observat prima oară găinile pe care le ținea soția lui Vasu. Erau şapte găini şi trei cocoşi. Cocoşii cântau în fiecare dimineață cu glas spart, luându-se unul după altul. În câteva anotimpuri, găinile au făcut atât de multe ouă, încât Revathi a strâns aşa de mulți bani că a umplut trei dintre puşculițele de lut făcute de Elango, pe care le-a ascuns apoi în bucătărie. De două ori pe zi, puii erau lăsați să iasă din cotețul şubred de sârmă ca să scormonească pământul, să se plimbe țanțoşi şi să se hrănească cu grăunțele împrăştiate pe jos. Chinna se temea de cocoş fiindcă era cam la fel de înalt ca el şi îl lovea cu pliscu-i ascuțit, dar în fiecare zi cântărea din priviri găina roşcată care părea lentă şi grasă. O fugărise de câteva ori şi de fiecare dată îi scăpase din labele stângace, bătând de zor din aripi.

Astăzi văzu găina roşcată la câțiva metri distanță, ciugulind şi scormonind, îndreptându-se direct spre el. Chinna simți gustul victoriei. Îşi coborî capul ciufulit, se ghemui la pământ şi aşteptă prada la fel de nemişcat ca un leopard de munte. Găina păşea agale în direcția lui, absorbită de căutarea hranei, când dintr-odată se auzi o bătaie de aripi, un cârâit sălbatic şi, spre uimirea lui, Chinna ținea găina între labe. Se uită în jur de parcă s-ar fi întrebat dacă pasărea visurilor lui era cu adevărat a lui. Găina cotcodăcea puternic, luptându-se să scape cu viață. Revathi ieşi val-vârtej din bucătărie, văzu găina captivă, apucă o botă de lângă uşă şi se năpusti spre Chinna, care încasă lovitura pe noadă şi urlă de durere. Visul luase sfârşit.

Roata lui Elango se învârti anapoda, vasul de lut umed de pe ea se clătină, apoi căzu. Elango sări ca ars, apucă bățul din mâna femeii, îl ridică să dea în ea, roşu la față de furie. Lovi puternic cu bățul în perete şi-l rupse.

— Data viitoare când te mai atingi de cățelul ăla... făcu el printre dinți.

Nu mai zise nimic.

Revathi nu se trase înapoi. Stătea în picioare, cu pieptul tresăltând, cu ochii ieşiți din orbite de furie, nările umflate. Sprâncenele îi desenau pe față o linie furioasă.

— Data viitoare când mă amenințI, zise ea, o să rup fiecare oscior din javra asta.

Revathi îi susținu privirea o vreme, apoi se răsuci pe călcâie cu o încetineală deliberată, lăsându-l acolo, cu bățul rupt în mână.

În seara aceea, când Vasu se întoarse acasă de la serviciu, intră în bucătărie să-şi ia cana cu ceai, însă ieşi după câteva minute şi îi spuse:

— Ai o săptămână la dispoziție. Ori câinele rămâne aici, ori tu.

— E şi casa mea, nu-mi comanzi tu să plec din ea, zise Elango cu o voce fără inflexiuni. O să locuiesc aici, la fel şi câinele meu şi, dacă într-o bună zi o să am o femeie, o să locuiască şi ea aici.

Amândoi au ridicat tonul. Vechi reproşuri ieşiră iar la lumină, zburând în toate părțile. De dincolo de zidul jos care despărțea casa lor de cea de alături, o auziră pe Akka luându-i în râs.

— Era îndeajuns de rău cu trei câini, acum iacătă-l şi pe-al patrulea. Toți lătră, se pişă, se răhățesc... Ia te uită ce de muşte!

Elango mereu se făcea că nu aude vocea de dincolo de zid, dar când a auzit că pomeneşte de câine, nu mai rezistă.

— Ține-ți fleanca, baborniță nenorocită. Întoarce-te la vrăjile şi licorile tale.

— Dacă potaia aceea trece de partea asta a zidului, o să fie o licoare şi pentru el. Olarul ăla care se crede aşa deştept ar trebui să ştie asta, a zbierat ea. Am avut de-a face cu mai

mult de câteva potăi la viața mea, ia seama la ce spun. Își ridică piciorul la fiecare perete... Niște proști. Ia să vedem cât de mult o să supraviețuiască ăsta.

Akka, așa cum o știa lumea în cartier, era prietenă cu preoții de la templul din apropiere, în fiecare seară ardea tămâie și suna din clopoțelul ei de aramă, rugându-se lui Dumnezeu. Cerea o sumă frumușică să alunge spiritele, să prezică viitorul, să vindece herpesul sau să-l facă să apară. Puterile ei i-au permis să dea sentințe în politica de cartier, să interzică mariaje sau să le rezolve, să aprobe sau să anuleze tranzacții în curs de desfășurare cu o profeție sau două, pline de blesteme. Conversația cu vecina asta încetase cu ani în urmă, lucru care nu a pus capăt însă amenințărilor, observațiilor și invectivelor ei constante. Rădăcinile vechii înstrăinări erau încurcate, mereu crescând, mereu evoluând, și ea lansa acuzații peste zid despre terenuri furate sau făcea aluzie la o răzbunare. Le putea face viața un calvar celor pe care nu-i plăcea. Câinele era un pretext convenabil.

În timp ce își pregătea lutul, Elango se gândi bine la toată treaba și hotărî că cel mai bun mod de a-și proteja câinele și propria sănătate mintală era să pună frâu sarcasmului. Îl ținea pe Chinna legat în apropiere când lucra, sau dacă trebuia să plece de acasă pentru scurt timp, sau când găinile erau afară din coteț ca să mănânce, sau când Revathi era într-una dintre pasele ei proaste. Câinele a ajuns să fie legat cea mai mare parte a zilei, agitându-se, scheunând, scormonind pământul cu labele. Lui Elango i se strângea inima să vadă că un animăluț plin de energie inocentă stă legat cât era ziua de lungă. Știa că situația nu putea continua așa mult timp. Acum că vacanța școlară era pe terminate, avea să fie plecat toată dimineața cu ricșa lui motorizată, să facă drumuri până la școală și înapoi. Nu

putea lăsa cățelul în curte. Puțin timp rămas singur, o bucată de carne otrăvită aruncată peste zid...

Gândul ăsta i-a venit în toiul nopții, la trei, ca întotdeauna, şi i-a alungat somnul într-o clipită, făcându-l să bâjbâie în jur după câine. Era chiar lângă el, scheunând în somn, şi vulnerabilitatea lui făcu să-i înghețe sângele în vine lui Elango. Dincolo de cercul brațelor sale încolăcite în jurul cățelului erau Akka, Vasu şi Revathi, vânzoleala oraşului, pădurea cu şacalii ei. În clipa aceea s-a gândit că, mai mult decât Zohra sau calul, câinele a trezit ceva în el, ceva ce era atât de puternic încât se sperie. Uneori sentimentele erau atât de puternice că-l durea în piept, iar apoi frica de a pierde puiuțul ăsta de pripas îl făcu să țină câinele mai aproape, să-i vorbească despre tot felul de nimicuri, consultându-l ce şi cum să facă cu oalele şi lutul lui şi cu femeia de care era îndrăgostit. Nu ştiuse că zăgăzuise în el atâtea cuvinte.

Chinna tresări în somn, şi labele i se mişcară într-o goană frenetică, zadarnică. Elango îl mângâie pe spate ca să-l liniştească şi-şi îngropă fața în blana lui moale şi dulceag mirositoare.

— Nu o să ți se mai întâmple nimic rău. O să am eu grijă de tine, o să te protejez. O să fac orice e nevoie.

În dimineața următoare, acceleră motoricşa pentru prima zi a trimestrului şcolar, îl ridică pe Chinna şi îl aşează în poală. Era devreme, doar ora şapte, aerul dimineții, încă răcoros, ciripitul păsărilor, întrerupt de clopotele din templul preferat al lui Akka. Cei trei bivoli din josul drumului erau lăsați să iasă din țarcul lor plin de bălegar. Au luat-o agale spre curtea pătrată spre care se îndrepta Elango, munți negri umblători, blocând, blocând toată lățimea străduței înguste. El vină, cu o mână ținându-l pe Chinna lipit de burtă, şi o luă în jos pe cele trei benzi care despărțeau sordidul Kummarapet de casele cu grădini.

Două dintre fetele pe care le ducea la şcoală locuiau în zona aceea.

Pe tatăl fetelor îl tot văzuse pe acolo ani de zile, de pe vremea când era copil şi vindea vase de lut din uşă în uşă. Mama era o femeie scundă, cu părul tuns scurt, pantalonii ei maro obişnuiţi şi cămaşa albă făcând-o să arate ca o poliţistă în miniatură, însă era genul de femeie grijulie, asta ştia el din experienţă. În plus, de câţiva ani încoace, îi făcea pe plac fiicei mai mari, hrănindu-i pasiunea de a plămădi lucruri din lut. De la raţe şi iepuri nefinisaţi, ea trecuse la vase simple clădite pe roata lui. Se putea spune că asta făcuse din Elango profesorul ei. Era timpul, se gândi el, să ceară familiei ăsteia o favoare, chiar îi datorau una.

10

Şi uite aşa a ajuns la noi Chinna, căţelul lui Elango, de acolo de unde locuia stăpânul lui, la câteva străzi mai jos.

Casa noastră era una dintre cele opt grupate în jurul unei curţi pătrate pe care tata o păstra în amintire ca pe o grădină mare. Grădina şi bungalow-ul din mijlocul ei aparţinuseră bunicului meu. Tata avea amintiri din vremea când locuise acolo până când casa fusese dărâmată pentru ca noi locuinţe să fie construite de către un proprietar de pământ căruia toată lumea îl zicea Taatha. În telugu[24] asta înseamnă „bunic”. Sigur o fi avut şi un nume adevărat. Niciodată nu i l-am ştiut.

În mintea noastră, Taatha fusese întotdeauna bătrân şi viclean; căuta slăbiciunile, apoi trecea la atac şi făcea avere. Tata ne-a povestit cum propriul tată, niciodată chibzuit cu banii lui, îi căzuse pradă lui Taatha înainte să ne naştem noi. Taatha a ţinut evidenţa fiecărei crize financiare prin

[24] Limbă vorbită în sud-estul Indiei.

care a trecut bunicul şi i-a împrumutat bani în schimbul terenului său şi al bungalow-ului construit acolo. Împrumuturi amicale, între vecini, aşa presupusese bunicul meu, recunoscător. Împrumuturi pe care bunicul nu avea cum să le plătească în anii care îi mai rămăseseră de trăit, Taatha ştia asta.

Cu actul de expropriere în geantă, a dărâmat vechea casa, promiţându-i bunicului una dintre casele noi pe care avea să le construiască acolo. Le-a amplasat în jurul unei curţi prăfuite, patru case privind în jos către altele patru. Au fost făcute după acelaşi plan: pe două nivele, patru sau cinci camere şi două verande late, cu podele din dale. Fântâni în grădini mici, folosite în comun. Casa noastră era singura pe un nivel, de culoarea nisipului şi cu o verandă răcoroasă în faţă, cu piatră gri. Trei trepte de piatră duceau la casă, apoi la uşa din faţă.

În dimineaţa aceea de octombrie, când am deschis uşa, gata de şcoală în tunica mea verde, am dat peste Elango, care ţinea în braţe un căţeluş negru cu maro. L-a pus jos, şi imediat căţelul a început să tragă de lesă. În clipa următoare era în braţele mele. M-a lins peste tot în timp ce coada lui marca timpul ca un metronom. Dinţişorii lui ascuţiţi mi s-au înfipt în mână când l-am strâns prea tare. Probabil că am ţipat – Tia şi mama au venit afară într-un suflet să vadă ce se întâmplă.

— Amma, a zis Elango pe un ton mieros, ăsta e Chinna al meu. Oamenii se poartă urât cu el când nu sunt eu acolo. Nevasta lui frate-miu nu suportă să-l vadă. Îl ţineţi la voi cât sunt plecat de acasă? Doar câteva ore.

— Cum să ţin un câine aici? Toată ziua sunt la birou. În nici un caz.

Amma vorbi pe un ton grav, se uită apoi la ceas. Mi-am ţinut respiraţia. Ştiam cât de periculos era să o faci să întârzie, să o prinzi în capcana întrebărilor tărăgănate

despre cum să ai grijă de un câine câtă vreme ea trebuia să ajungă la muncă.

— Nu cere nimic cățeluşul ăsta, spuse Elango. Puteți să-l lăsați în curte. Aici o să fie în siguranță, asta-i tot.

— Te rog, te rog, e Lakshmi aici când nu eşti tu, spune da, te rog, imploră Tia.

Amma se uită la ea, încruntându-se, aşa cum ne țintuia de obicei locului cu privirea, orice o fi fost.

— Trebuie să mă gândesc. Nu ne putem grăbi cu chestia asta.

— Să te gândeşti la ce, Amma? am strigat eu. E doar pentru câteva *ore*!

Am ridicat cățeluşul şi, chiar când m-a lins pe față, Tia mi l-a smuls.

— E rândul meu, a zis ea, făcând piruete cu cățelul în brațe.

— Ai grijă, Tia, sări rapid Elango, luând de jos una dintre creațiile mele de lut care se usca la soare pe marginea verandei. Nu i-au trebuit două ore Sarei să învețe cum să modeleze vasul ăsta?

Privirea mamei mele s-a plimbat de la el la noi, evaluând situația, şi schimbul de priviri dintre ei, când Elango a aşezat vasul meu înapoi pe verandă, închidea în el o hartă a relației noastre marcată cu toate indicatoarele ei: vizitele lui la noi acasă pe vremea când era copil, cât de mult îi plăcea lui tata de el, orele pe care le petrecuse învățându-mă, anii în care ne tot dusese la şcoală.

Tia țopăia acum într-un picior, țipând:

— Sara, nu-i *corect*! L-ai ținut în brațe cât numeri până la douăzeci şi eu numai până la nouă!

— Dacă nu găsesc un loc pentru câine, o să trebuiască să renunț să conduc motoricşa până ce cățelul o să mai crească puțin... Nu pot să-l las singur acasă cât timp e atât

de mic. Doar câteva luni, Amma. Odată ce creşte, poate să-şi poarte singur de grijă.

Puteam simți victoria. Ştiam povestea cu cămila şi cortul şi ne cunoşteam bine mama. Era o trufă de ciocolată în formă umană, crusta ei ascundea un miez moale, ce se topea uşor.

Tia i-a dat un pupic pe căpşor lui Chinna.

— De azi înainte o să locuieşti aici! Eşti al meu!

La care Elango zise:

— Doar pentru câteva ore, cât sunt plecat cu motoricşa, şi numai dacă mămica ta ne dă voie. Ştiu că cer mult.

Luă cățelul de la Tia şi îl puse la picioarele mamei mele, aşteptând. Privirea lui era aşa intensă încât aveai impresia că se holbează. Dar nu se holba – aşa se uita el la lucrurile care contau, când fiecare atom al atenției şi inteligenței lui se concentra pe ceva, că era vas, că era persoană. Însă bătălia era ca şi câştigată. Codița cățelandrului se învârtea în cercuri în timp ce el îşi afunda năsucul în tivul pantalonilor lui Amma, şi ea s-a înmuiat toată în fața celor trei perechi de ochi ațintiți asupra ei.

— Opreşte-te, spuse ea în direcția picioarelor, aplecându-se după cățeluş şi ridicându-l. Mă gâdili.

Când noi am plecat, era încă la uşă ținând câinele în brațe, cu o expresie pe față care spunea că era fericită, dar nu avea de gând să recunoască.

Elango ne-a înghesuit în ricşa motorizată şi a virat la colț. Şi-a lăsat încărcătura la două şcoli diferite. Fauzia, Tia şi cu mine ne-am dat jos la Safar, cocoțată pe o colină chiar în fața oraşului împrejmuit de ziduri. De îndată ce treceai râul care împărțea oraşul în două, vedeai cupolele albe ale şcolii noastre. Ne lua cam o jumătate de oră să ajungem acolo, şi după ce noi trei săream din motoricşă, ceilalți trei mai mergeau puțin până la St. Teresa. Era un drum lung şi, fiindcă Fauzia şi cu mine eram foarte mici când Elango a

început să ne ducă la şcoală, a hotărât să-şi exerseze povestitul ca să ne treacă mai uşor timpul, cufundându-se într-un adevărat cufăr de comori, plin cu poveşti care nu se terminau niciodată. În cei şapte ani de scotocit în el, cufărul nu se golise.

A fost odată, cu mult timp în urmă, aşa începeau poveştile lui. A fost odată, cu mult timp în urmă, o surdomută care a început să vorbească în timpul unei eclipse. Odată, cu mult timp în urmă, vâlvătăile furiei lui Shiva au trebuit să fie închise într-un cal, care chiar şi acum păşeşte pe fundul oceanului, scoţând flăcări pe nări. Corăbiile navigau pe râul ăsta pe care-l traversăm şi aduceau urşi cu blana mătăsoasă şi tigri cu ochi ca opalul. Geografia şi istoria se metamorfozau în fiecare zi în timpul călătoriilor noastre cu Elango. Punea îndrăgostiţi rătăciţi în clădirile pe lângă care treceam, vârcolaci în spatele bolovanilor. Umplea lumea cu orfani care deveneau stele de cinema în Bombay şi fete care ţâşneau spre Lună în rachete făcute în Sivakasi.

Astăzi, povestea lui avea să fie despre un olar şi un căţel.

11

Una dintre poveştile lui Elango era despre Laila şi bunica mea.

Cu mult timp în urmă, pe vremea când era băieţandru, munca lui de zi cu zi era să rătăcească pe străzi cu un moşneag, vânzând oale din uşă în uşă. Nu era nici o ricşă motorizată, aveau doar o măgăriţă. Poate că bărbatul cărunt, care bătea drumurile cu măgăriţa lor, era o rudă, însă Elango nu era sigur cine o fi fost sau unde a dispărut în cele din urmă. Era unul dintre cei patru sau cinci bărbaţi din vechiul atelier al bunicului său. Se cocoşase de la atâţia ani de muncă şi mâinile i se contorsionaseră de la artrită, aşa că nu mai putea face oale. În schimb, i se încredinţase

sarcina de a încărca ulcioarele de apă şi ghivecele de flori pe animalul de povară şi de a-l duce dintr-un loc în altul.

Măgăriţa era mică şi drăguţă, iar Elango îi spunea Laila. Era echipată cu frânghii şi un sac de pânză groasă pentru transport şi stătea nemişcată în timp ce grămada de vase grele de lut de pe spatele ei creştea, până când era pe jumătate ascunsă sub încărcătură. Lovind-o cu palma să o facă să înainteze, o purtau pe străzi pe care zăpuşeala le pustiise şi nu vedeai nici ţipenie de om. Treaba lui Elango era să cheme oamenii şi să-i îmboldească să cumpere. Avea un strigăt strident şi cântat pe care îl tot repeta în timp ce mergeau. „*Kundalamma kundalu, naanyamaina kundalu, manchi neeti kundalu!*" Oale de lut de vânzare, oalee rezisteeente! Oale de vânzare, oale pentru apă!

Într-o astfel de zi de vară, când nimeni nu părea să fie interesat de oalele lor, şi încărcătura măgăriţei nu fusese uşurată nici măcar cu un vas, erau pe punctul să se întoarcă, însă tocmai atunci o femeie dintr-unul dintre bungalow-uri a deschis poarta şi i-a poftit înăuntru.

— Era bunica ta. S-a întâmplat înainte ca tatăl tău să se fi însurat măcar, ne-a povestit Elango Tiei şi mie.

— Ţi-e sete? I-o fi sete măgarului? I-a întrebat bunica pe Elango. Ce ai apucat să mănânci de azi dimineaţă?

Elango rămase mut, luat prin surprindere de întrebările ei.

Bunica a repetat cuvintele ceva mai tare şi mai domol, zâmbindu-i încurajator copilului ce rămăsese fără grai şi se uita la ea ca hipnotizat, fascinat – deşi ea n-avea de unde să ştie asta – de umbra unei mustăcioare de pe faţa de culoarea untului.

Auzind asta, ne-am prăbuşit una peste alta pe bancheta din spate, chicotind de zor. Elango a zâmbit ştrengăreşte în oglindă şi a continuat povestea.

Bărbatul cel cocoşat l-a împins pe băiat la o parte şi a intrat.

— Amma, am stat afară toată ziua, din zori până acum, fără o clipă de odihnă.

Ca să-şi sublinieze suferința, bărbatul a lăsat să-i scape un geamăt uşor în timp ce se lăsă să alunece pe podeaua verandei şi se aşeză pe vine.

Ea le-a spus să aştepte şi a pus un servitor să aştearnă frunze de bananier pe care acesta le-a servit orez alb aburind, două feluri de legume şi sambar[25]. Doar o dată mai mâncase atât de mult, zise Elango, şi asta fusese la o nuntă. După ce au terminat şi au fost gata de plecare, bunica mea a scos o punguliță cu bani şi a plătit pentru fiecare oală, dublu față de prețul cerut de ei. Apoi le-a zis:

— Lăsați măgărița aici, e bătrână şi obosită. E timpul ca noi toți să-i cerem iertare.

A pescuit mai mulți bani din poşeta ei fără fund, i-a făcut semn cu mâna servitorului să se ocupe de animal şi a intrat înapoi în casă.

În tot timpul ăsta, Laila stătuse la poartă, cu capul plecat. Muştele îi bâzâiau în jurul coapselor şi ea dădea cu coada ca să le alunge, dar asta era singura mişcare pe care o făcea. Servitorul care le adusese mâncarea a chemat un ajutor şi împreună au împins-o spre grădina din spate, cu ulcioare, oale şi tot calabalâcul. Bunica mea nu se deranjase să se uite la vasele lor.

Odată ce au băgat-o în grădină, cei doi au închis poarta. Elango a spus că era atât de derutat de tot ce se întâmplase, încât a continuat să se uite la poartă, aşteptând ca măgărița să se întoarcă, şi a stat aşa până ce bătrânul cel adus de

---

[25] Tocană de legume, populară în sudul Indiei şi în Sri Lanka.

spate l-a apucat de braț, târându-l de acolo, strângând pumnul plin de bani.

— Sunt bătrân şi obosit, a mormăit el. Aş fi vrut să mă fi cumpărat şi pe mine şi să mă fi ținut în grădina ei! Niciodată în toată viața mea nu mi-am dorit atât de mult să fiu măgar.

A continuat să râdă pe înfundate şi să-şi sugă dinții tot drumul până acasă, dosind o parte din bani într-un buzunar ascuns de la brâu. Înainte să ajungă în Kummarapet, l-a amenințat pe Elango cu Moartea Neagră, dacă sufla vreo vorbă despre câți bani plătise femeia.

Aveam acasă o poză cu bunica şi, după ce am auzit povestea lui Elango, Tia şi cu mine am pus lupa tatei pe buza de sus, întinsă într-un zâmbet, ca să-i găsim mustața. Nici urmă de ea în vechea fotografie ce fusese retuşată cu pete roz pal pe obraji, albastre şi aurii pe sari. Tata a spus că, da, îşi amintea de părul aspru de pe fața mamei lui şi a confirmat prezența unui măgar în grădina lor, amintindu-şi de ochii bine conturați şi de sunetele domoale cu care le ronțăise gazonul, tunzându-l la linie vreme de câțiva ani buni.

— De n-ar fi fost gesturile de generozitate excesivă ale bunicii mele şi felul bunicului de a fi cu capul în nori când era vorba de bani, a adăugat tata, probabil că încă am fi avut bungalow-ul nostru vechi şi mare. Tonul lui era mai degrabă faptic decât nostalgic şi s-a întors la cartea lui, fără să se mai gândească la ce se discutase.

12

Cățelul cu care se procopsiseră acum, îi spuse Devika lui Raghav, să fie oare cel pe care cuplul îl pierduse în pădure în atacul despre care scrisese ea cu câteva săptămâni în urmă? Nu-şi amintea el oare – când maşina fusese furată,

bărbatul lăsat să moară, femeia bătută crunt – că era şi un câine pierdut? Cu cât se gândea mai mult la asta, cu atât părea mai probabil să fie aşa.

Soţul ei era pe jumătate adormit când i-a vorbit ea în întuneric. A mormăit ceva despre coincidenţe, s-a întors cu spatele la ea şi dus a fost în lumea viselor, lăsând-o singură cu grijile ei. Ideile tulburătoare aveau un fel al lor de a o chinui în pragul somnului. Asta venea la pachet cu munca la redacţia unui ziar, până seara târziu: ştirile se transformau în păduchi care se târau fără oprire pe scalpul ei. Mersese cu un fotograf să vadă locul unde fusese furată maşina. O plimbare lungă în zgomotosul şi lentul Ambassador, maşina lor de serviciu, uitându-se la drumul care se aşternea în faţă după ce au ieşit din oraş, când încerca să nu se lase distrasă de aerul năvalnic, de frumuseţea neobişnuită a pâlcurilor de copaci. Luă notiţe. S-au oprit la baraca cu ceai din apropiere ca să pună întrebări, au vorbit cu picherul care era de serviciu la calea ferată. I s-a spus că femeia îşi găsise soţul pe marginea drumului, mai mult mort decât viu. Cei doi rămăseseră abandonaţi până când, în zori, a oprit să îi ia un autobuz pe jumătate gol, care mergea spre oraş. Atât de mult sânge, pasagerii din autobuz strigaseră îngroziţi – şi apoi femeia a izbucnit în hohote de plâns. Bărbatul a deschis ochii în spital după trei zile în care s-a luptat pentru viaţa lui şi primul lucru pe care l-a spus a fost „Tashi”, strigându-şi câinele.

Un câine obişnuit, aşa le spusese femeia străinilor în următoarele câteva zile. Maro cu negru, cu pete deschise la culoare deasupra ochilor. Avea o zgardă roşie cu clopoţei şi o lesă. Avea vreo şase luni. Să fie oare o coincidenţă, se gândi Devika, că Elango găsise un căţeluş cam de aceeaşi vârstă şi care se potrivea descrierii, taman în perioada în care femeia pierduse unul? E posibil să fi cumpărat o zgardă

identică pentru câinele său? Sigur era acelaşi câine. Ar trebui dat înapoi stăpânilor.

Stătea întinsă, uitându-se la ventilatorul de pe tavan, scriindu-şi o scrisoare. Se confrunta cu tot soiul de probleme pentru rubrica de sfaturi săptămânale a ziarului ei: „Întrebați-o pe doamna Vanamala Reddy". Oferea soluții la dileme pe un ton care găsea un echilibru delicat între lipsa sentimentalismelor, solicitudine de matroană şi umor. În săptămânile în care scrisorile primite erau prea puține, concepea şi întrebările, şi răspunsurile.

Doar că acum nu avea răspunsuri la propriile întrebări. Scrisoarea ei era tot mai lungă şi, asemenea unui ghem încâlcit de lână, problema devenea tot mai complicată cu cât mai mult încerca să-i dea de capăt.

Sara şi Tia erau înnebunite după câine. Veneau acasă de la şcoală şi dădeau fuga la el. În schimb, Chinna trăgea un dans nebun, rostogolindu-se pe pământ, săpând gropi şi fugind să aducă mingea roşie pe care i-o cumpăraseră din banii de buzunar. Blana lui era mai moale şi mai strălucitoare acum, corpul mai plinuț, nu-i mai numărai coastele cu vârful degetelor. Elango aştepta să-l ducă acasă, pe fața lui citindu-se un soi de adorație uluită.

Devenise un ritual zilnic, i-a spus Devika ventilatorului de pe tavan. Nu era corect față de un animal să-l arunci dintr-un loc în altul. Cuplul acela va trebui să-şi ia alt câine.

Pe la miezul nopții căzu într-un somn tulbure şi se trezi devreme, într-o dispoziție proastă, cu părul ca nişte țepi de porc spinos. Aşa se şi simțea. Stătu pe veranda din spate, lângă bucătărie, sorbind din ceaşcă o cafea atât de neagră încât ştia că o să i se facă rău, dar continuă să o bea.

Din locul unde era, se vedea casa învecinată, dincolo de o grădină care avea o fântână în mijloc. Împărțeau grădina cu doamna Khambatta, o chiriaşă nouă care, practic, încă era o străină pentru ei, şi Devika o văzu pe femeie stând pe un

scaun pe veranda ei, bând dintr-o cană. Avea un ziar deschis în poală, cu un stilou aşezat deasupra, probabil pentru cuvintele încrucişate pe care colegul irascibil al lui Devika, domnul Seshadri cel cu dinţi galbeni, le născocea în fiecare săptămână. „Hound[26] –, melodie interpretată de Elvis Presley (3)" era unul dintre indiciile pe care le stabilise pentru săptămâna aceea, deoarece considera că e talentul lui special să coreleze cuvintele încrucişate cu evenimentele de actualitate.

Doamna Khambatta a simţit privirea lui Devika, a pus stiloul jos şi a strigat:

— Ia uite cine e matinală! Bună dimineaţa! Hai să bei o cafea!

Devika i-a aruncat un zâmbet rapid, şi-a ridicat ceaşca să-i arate că a băut deja, după care s-a strecurat înapoi în bucătărie. Era sfârşitul singurătăţii ei din zori.

A urmat agitaţia zilnică a fetelor ce se jucau din nou cu Chinna şi, imediat ce Elango a plecat, Devika a văzut câinele adulmecând lângă o tufă de crini Canna din curtea lor.

L-a chemat cu voce joasă:

— Tashi, Tashi.

Câinele a ridicat capul şi s-a uitat spre Devika de parcă ar fi auzit un cuvânt dintr-un vis. Ochii lui căprui străluceau, începu să dea din coadă, îşi ciuli urechile înainte şi înapoi. Ea înjură aprig, aşează ceaşca de cafea pe blatul din bucătărie cu o bufnitură care ar fi trebuit să o spargă, se răsuci pe călcâie şi închise uşa.

Mai târziu, la serviciu, uitându-se peste umăr la artistul *paste-up* din camera de design, i se făcu rău de îngrijorare. Bărbatul punea o fotografie într-una dintre căsuţele pentru

[26] Câine de vânătoare (engl.).

anunțuri de pe ultima pagină a ziarului. Se întoarse să se uite, simțind-o în spatele lui.

— Vezi asta? Prima oară când pun un anunț pentru un câine. Pierdut pe şosea.

În acea zi a rămas mai mult în stație, prea abătută să urce când a venit autobuzul ei. A luat-o la pas, a ajuns la pod, s-a oprit să se uite în jos, la firişorul de apă de dinaintea musonului. Şanțul strălucitor dintre malurile cenuşii şi sterpe mirosea fetid, dar cerul părea mai mare aici, râul despica oraşul şi călătorea spre orizont, spre locuri în care ea mergea uneori pentru reportaje rurale. Mai ales în astfel de zile, îşi dorea să ajungă în părți ale platoului unde pământul uscat se întindea cât vedeai cu ochii, unde bolovani de mărimea unui deluşor se cocoțau unul peste altul. Voia să fie acolo, într-un cort, trăind cu aer, emaciată de la arşița soarelui, o supraviețuitoare trecută prin multe, călită, asemenea copacilor piperniciți. Îşi aduse aminte de bătrânul ciobănesc german al lui Raghav de pe vremea când erau copii şi cum Raghav ieşise val-vârtej din clasă şi se închisese în toaleta şcolii după ce i-a murit câinele. Nu ar rezista să îl piardă pe Chinna acum. De când Raghav făcuse infarct, în urmă cu cinci ani, ea îşi petrecea nopțile pe jumătate trează şi, dacă soțul ei adormit nu se mişca o vreme, se apropia uşurel de el şi îşi aşeza capul pe pieptul lui ca să se asigure că aude viață înăuntru. Bătăile ritmice ale inimii lui îi linişteau veghea febrilă şi o lăsau să doarmă cu intermitențe.

Murmurând pentru sine, o luă din nou la pas. La naiba cu lumea, la naiba cu bestiile care l-au snopit în bătaie pe bărbat şi au atacat-o cu sălbăticie pe femeie, la dracu' cu viperele bănuitoare şi idiotizate, la dracu' cu moralitatea, cu noblețea sufletească. Fetele ei iubeau cățelul. Raghav avea nevoie de el. Asta era tot ce conta.

În seara aceea, ceva mai târziu, Elango zâmbea în timp ce mângâia noua zgardă a lui Chinna.

— Amma? Când?

— Cea cu clopoței era uzată şi murdară, spuse Devika. Treceam pe lângă un magazin.

După o pauză sfidătoare, a adăugat:

— Am ars vechea zgardă şi lesa. Gata, au dispărut, vechea lui viață s-a încheiat.

Stimată doamnă Vanamala Reddy,

Întotdeauna m-au nedumerit oamenii care scriu pentru rubrica de sfaturi. M-am întrebat cum pot să aibă încredere într-un străin, ştiind că iubirile lor interzise, bolile îngrozitoare şi dilemele le vor fi publicate, şi toată lumea le va vedea. Dar iată că am ajuns să scriu şi eu. Vă citesc rubrica de ani de zile şi, chiar dacă nu ştiu cine sunteți, am ajuns să simt că ne leagă un soi de prietenie.

Eu şi soțul meu am fost atacați pe autostradă. El s-ar putea să nu-şi recapete niciodată vederea la ochiul drept. Eu am doar nişte cusături la cap şi mă doare un umăr – toată lumea spune că am fost norocoasă. Vor să spună că am scăpat uşor. Dar spuneți-mi, doamnă Reddy, cui îi pot mărturisi şi eu că sunt grav rănită? Imediat ce închid ochii să adorm, îi văd. Mâinile lor pe tot corpul meu. Lucrurile pe care le-au spus încă îmi dau fiori şi îmi simt pielea de parcă o colonie de viermi s-ar târî şi s-ar zvârcoli pe mine.

Şi ne-am pierdut câinele. Nu ştiu unde este, dacă e viu sau mort. Dacă are de mâncare sau oameni care să îi poarte de grijă. Am publicat un anunț, am implorat poliția să-l găsească, dar până acum nu avem nici o veste.

Soțul meu încă e sedat mare parte din timp, şi mi s-a spus să-l țin calm când e treaz. Nu am cu cine să vorbesc. Îmi

puteți sugera ce să fac? (Vă rog să nu publicați scrisoarea mea.)

TREI

1

Se schimbau anotimpurile, şi în aer se simțea mirosul de lemn ars. Elango stătea în motoricşa lui, chiar în fața locuințelor din Moti Block, bucurându-se de răcoare, prea mulțumit ca să se mişte, gândindu-se la cum reuşea timpul să i se scurgă printre degete ca apa. Câinele intrase în viața lui în urmă cu un an. La fel apăruse şi visul cu un cal în flăcări, şi îl făcuse să se îndrepte spre iaz, să sape după lut pentru el. Asta era tot ce reuşise să facă, deşi calul trăia în imaginația lui, unde creştea tot mai falnic pe zi ce trecea. Se simțea de parcă aştepta un semn care să-i spună că sosise clipa; calul începuse să dea cu copita în pământ, cu ochii acoperiți, aşteptând să fie dezvelit şi dus afară în aplauze.

Semnul acela s-a ivit în următoarele clipe. Prin vălurile semisomnului a auzit vocea Zohrei:

— Liber? Mă duci la poştă?

Pentru o fracțiune de secundă nu a deschis ochii, crezând că vocea ei venea dintr-un vis de-al lui. Apoi a sărit ca ars.

Era prima oară când vorbea cu el de la episodul din piața stradală, şi Elango îşi imaginase multe scenarii pentru o astfel de întâlnire. Acesta nu fusese unul dintre ele. Ar fi trebuit să fie îmbrăcat cu stil, în cămaşa lui bună, cu un aer degajat, părul pieptănat, ceasul la încheietura mâinii. În schimb, el adormise. Oare dormise cu gura căscată? O fi sforăit?

S-a precipitat afară din motoricşă, aruncându-i un zâmbet rapid şi jenat. Spera că nu lăsase bancheta din spate îmbibată de transpirație şi i-a luat câteva secunde să o şteargă cu o cârpă de praf înainte ca Zohra să urce înăuntru. Motoricşa fu inundată de parfumul ei – un amestec de săpun şi talc, pudrat şi dulce. Ea s-a aplecat în față, cu chef de vorbă, în timp ce el manevra maneta ca să pornească motoricşa.

— În alte zile merg pe jos. Nu am vrut să te trezesc, dar trebuie să iau pensia bunicului, şi astăzi am cam întârziat.

De la distanța asta, vocea ei era moale şi caldă. La fel ca romul, se gândi el, trimițând în tot corpul lui valuri de căldură şi mulțumire.

— Nu dormeam de-adevăratelea, zise Elango, cu un aer ruşinat.

Nu schimbaseră o vorbă luni întregi şi totuşi vorbea cu el acum de parcă ar fi fost prieteni. Porni motoricşa, începu să-şi croiască drum pe strada aglomerată până la drumul principal, apoi acceleră. Era la nici jumătate de metru de el. O vedea în oglinda retrovizoare, ochii îngustați în briza care-i dădea la o parte şuvițele de păr ce îi cădeau pe frunte. O sprânceană era brăzdată de o cicatrice, iar claviculele ieşeau dintr-un gât la fel de subțire ca fructele arborelui moringa. În adâncitura unde i se întâlneau claviculele, era un pandantiv albastru pe un lanț fin, auriu. Ea îşi întoarse privirea când ochii li se întâlniră în oglindă.

Niciodată nu fusese drumul mai vesel. A mers atât de repede pe podul peste râu, încât eşarfa de la gâtul lui flutura în urmă ca un steag. O auzi râzând:

— Mi-e frică! Mai încet, nu mă grăbesc *chiar aşa* de tare.

Când femeile sunt îndrăgostite, îşi zise el în sinea lui, îi strigă bărbatului să nu se grăbească, să se oprească. Era şi strigăt de ajutor, şi cerere de captivitate – aşa era tot timpul în filme.

Se uită peste umăr şi un gând trecu între ei – acelaşi gând – de asta era sigur. Lucrurile astea nu puteau fi înțelese greşit. De ce, dintre toate ricşele motorizate din lume, o găsise tocmai pe a lui? El nu stătea să aştepte clienți, termina tura cu şcoala şi apoi se apuca de plămădit vase de lut până trebuia să se întoarcă şi să ia fetele. Ea ieşise şi căuta un mijloc de transport taman când el moțăia pe stradă. Cățel. Femeie. Cal. Aceleaşi stele şi planete făcuseră să fie aşa. O înghiontiseră în direcția lui datorită ardorii cu care el îşi dorise ca planetele să se alinieze din nou, ca universul să facă loc dorinței lui. Ce trebuia să facă el acum era să aibă răbdare, să aştepte momentul potrivit, să-i spună ce sentimente nutreşte, cu o rugăciune pe buze către zeii de lut.

Pentru început, va insista să o ducă oriunde avea nevoie – la biblioteca unde lucra, la poştă, la capătul pământului. Ea a spus că trebuie doar să meargă la oficiul poştal în unele zile şi la dispensarul din Kuttipally să ia picături pentru ochi şi medicamente pentru bunicul ei. S-au înțeles ca Elango să o aştepte puțin mai sus pe drum ori de câte ori trebuia să meargă undeva, şi nu după mult timp ea se lăsa să alunece în motoricşă cu atâta naturalețe de parcă ar fi fost a ei. El nu îi lua bani, şi ea nu se oferea să plătească. Nu se făcuseră declarații sau promisiuni, dar deja unele lucruri nici nu mai trebuiau rostite între ei.

2

Chinna nu-şi pierduse constituția adolescentină, dar se transforma încet-încet într-un dulău cu umeri şi labe masive, puțin mai înalt în fiecare lună. Elango i-a calculat vârsta – cu câteva luni sub un an şi jumătate, asta dacă avusese în jur de şase luni când a fost găsit. Coada i se transformase într-un stindard ce se legăna, iar urechile lui asimetrice se lăsaseră în jos şi acum arătau ca două triunghiuri ce îi încadrau capul. Era ştiut şi iubit în cartier, şi oamenii aveau propriile nume speciale pentru el. Prietenul lui Elango, Giri, susținea că țestoasa lui, Hema Malini, se mişca mai repede şi întotdeauna în direcția lui Chinna, dacă îl simțea în apropiere.

Cățelului îi plăcea să însoțească oamenii prin apropiere sau să-i viziteze acasă. Elango se resemnase cu faptul că Chinna avea obiceiul să meargă din uşă în uşă şi să zăbovească puțin la fiecare, până când ieşea careva cu ceva de mâncare. Câinele nu cerşea niciodată, stătea în prag ca şi cum ar contempla lumea întreagă, senin în certitudinea că era irezistibil. Nu mai era nevoie să-şi petreacă dimineții la Devika, însă mergea acolo din obişnuință – ca să nu mai vorbim de bolurile cu carne şi orez. Acum casa lor era doar una dintre cele câteva pe care catadicsea să le viziteze în timpul incursiunilor lui zilnice şi era privilegiul lor că el accepta să se tolănească sub ventilatoarele lor. După ce-şi făcea siesta, dădea târcoale fără să lase nici un colț neadulmecat în timp ce trecea pe lângă fete şi pe lângă tatăl lor, lăsându-se mângâiat de ei şi arătând de parcă le-ar fi făcut o favoare.

Seara, Chinna îl aştepta la Moti Block pe caligraful orb care locuia acolo, bunicul Zohrei. Moşneagul întindea o mână, rostind un politicos „*Salam-aleikum, Miya*” de îndată ce ajungea pe ultima treaptă din odăile sale de deasupra

magazinelor. Câinele îşi vâra botul în mâna lui. Bărbatul lovea cu bățul, pipăind împrejur, şi pleca cu câinele în plimbarea lui obişnuită. Mai târziu, caligraful îşi lua la revedere pe un ton formal, dându-i un *roti* îmbibat în *ghee*[27], pe care Zohra îl lăsa într-un anumit loc pentru o încheiere adecvată a ritualului lor zilnic.

Următoarea oprire a lui Chinna era pe alei, unde lenevea o vreme, adulmeca după femele în călduri şi îi mârâia pe rivali. Apoi era din nou timpul să se odihnească, aşa că pleca în direcția iazului. Elango petrecea foarte mult timp acolo în ultima vreme. Calul lui subacvatic îi apăruse din nou în vis în toiul nopții, rătăcind sub apa iazului, cu flăcări ieşindu-i pe nări. Era timpul ca bidiviul să se ridice şi să-şi scuture coama şi spinarea de apă.

3

Într-o zi, în timp ce mă privea cum fac un vas de lut, Elango spuse că am ajuns la etapa în care trebuie să învăț noi tehnici la iaz. M-a pus să jur că o să păstrez secretul.

— Nici sora ta, nici mama, nici tatăl tău, nici Lakshmi. Nici Fauzia ta. Nimeni nu trebuie să ştie.

I-am urmat instrucțiunile, mergând dincolo de casele joase şi de colibele de humă şi paie din Kummarapet. Elango îmi spusese să nu mă opresc la primul iaz, unde porcii păşteau pe pământul înțesat de excremente înainte ca hrana să li se dizolve în ploaie. După aceea urma o întindere nesfârşită de arbuşti. Iarbă care îți dă mâncărimi, țânțari. M-am târât printre spini, întrebându-mă dacă nu cumva mă rătăcisem şi dacă n-ar trebui să mă întorc. Apoi, însă, trecând pe lângă un pâlc de tamarini, am văzut că se termină arbuştii şi tufişurile – şi acolo era cel de-al doilea

[27] Unt clarifiat, folosit în bucătăria indiană.

iaz, iazul lui, oglindind cerul, cu un copac fără frunze lângă el, exact aşa cum îi spusese Elango.

Calul trebuia plămădit departe de ochii lui Vasu şi Revathi, de asta trebuia să-l clădească lângă iaz. Elango nu a mai dat alte explicaţii. Mi s-a părut ciudat, fiindcă aici nu avea nici o magazie de lucru. Dacă ploua înainte să fie ars, calul avea să fie distrus de apă şi, ca să-l ţină în siguranţă câtă vreme lucra la el, Elango încropise un şopron cu acoperiş într-o apă, cu foi de tablă ruginită, puse pe nişte stâlpi de bambus. Chiar lângă şopron era copacul lovit cândva de fulger. Nu mai rămăsese din el decât un trunchi carbonizat, al cărui vârf negru şi zimţat zgâria cerul, însă mâna aceea sinistră de lemn făcea ca zona din jurul iazului să pară complet pustie. O egretă traversa cu băgare de seamă iazul, de parcă ar fi călcat pe sticlă, nu pe apă, şi cam asta era tot. M-am uitat în jur şi mi-am dat seama cu uimire cât de departe eram de oameni, de magazine, de casă.

Elango părea mult mai înalt decât mine lângă copacul desfrunzit. Şi-a vârât mâna în el pe partea pe care se urcase o plantă căţărătoare.

— Uite, am ceva aici, zise el, cu părul vâlvoi, zâmbind larg.

Ochii lui erau două cioburi strălucitoare de piatra lunii. M-a străbătut un fior, simţeam pericolul, de parcă aş fi fost transportată într-una dintre cărţile pe care le citisem. Fetelor din cărţile acelea li se întâmplau lucruri care nu i se întâmplau niciodată unei fete ca mine, care trebuia să meargă la şcoală în fiecare zi şi, la sfârşitul trimestrului, înşira pe de rost formule de chimie, trasa schema pentru *Hibiscus rosa sinensis*[28] şi turuia pe nerăsuflate „Odă-

[28] Trandafir japonez.

narciselor-de-William-Wordsworth". Nimic din toate astea nu mă învățase să înțeleg senzațiile care mă năpădeau aici, lângă apa strălucitoare.

A scos un ceas. Era făcut din oțel şi avea o curea latră. Şi l-a pus la încheietură şi a întins mâna spre mine să-mi arate. Era o încheietură puternică, pătrățoasă, iar mâna lui părea suficient de mare încât să țină trei de-ale mele.

— L-am găsit în pădurea unde am dat peste Chinna, a zis el. Era aruncat pe jos, şi Chinna m-a dus la el. Este darul lui pentru mine. Îl port când lucrez aici.

Am dat din cap, fără să înțeleg un cuvânt din ce-mi spunea. Purta un maiou şi se dezbrăcase la şort. Brațul gol pe care îl întindea spre mine era lung şi musculos, se vedeau muşchii la fiecare gest pe care îl făcea. Arătase tot aşa încă de pe vremea când eram copiliță, aşa că nu înțelegeam de ce, dintr-odată, eram jenată şi timidă.

Sentimentul a dispărut odată ce mi-a dat sarcini pe care trebuia să le termin în următoarele două ore. Fiecare minut din timpul meu era sufocat de tehnici de învățare, procese de înțelegere, iar în timpul celor câteva lecții pe care le-am avut la iaz, am ajuns să ştiu multe lucruri despre Elango şi calul lui. În fiecare an, bunicul lui şi ceilalți olari din satul lor plămădiseră un cal uriaş din lut, modelându-i pe toți aici, lângă iaz, aproape de lutul din care aveau să fie făcuți şi departe de case. Asta fusese pe vremea când Kummarapet era încă un sat în mare parte populat de familii de olari după castă, care-şi urmau încă vocația ancestrală. Veniseră ca un clan din Tamil Nadu cu atât de mult timp în urmă încât nimeni nu-şi mai amintea de ce sau când. Zona oraşului nostru ce se numea acum Kummarapet fusese la început un sat pe care îl stabiliseră în Andhra Pradesh. Unul dintre puținele lucruri pe care le-au păstrat din trecut a fost tradiția de a face un cal de lut în fiecare an – chiar dacă acum obiceiul dispăruse, asemenea meşterilor olari.

Templul organiza pe vremuri un festival anual în care un astfel de cal era un element indispensabil. Zeii lor îl voiau ca semn al adorării colective, era predestinat din motive pe care nu le ştiau, îl acceptau ca fapt de viaţă. Era nevoie de câteva zile ca să-l facă, apoi era decorat şi sfinţit, plimbat prin cartier cu muzică şi atmosferă de sărbătoare. Era un cal divin, dedicat fiilor lui Shiva, protectorul satului. Îi ocrotea de boli, de bandiţi, de rău. Rămăşiţele acelor cai de demult puteau fi găsite chiar şi astăzi în complexul unuia dintre templele vechi, măcinate de vânt şi ploaie. Olarii care îi făcuseră muriseră sau plecaseră, iar cei care au venit apoi nu ştiau să-i plămădească.

A treia oară când m-am dus la iaz, l-am găsit pe Elango rulând un bulgăre de lut şi modelându-l într-o spirală lungă şi dolofană.

— Ia nişte lut din grămada aia, spuse el. Hai, la treabă! Fă un şerpişor la fel ca ăsta.

L-a modelat într-un cerc, făcând un inel. Au urmat încă trei inele, pe care urma să le poziţioneze în cele patru colţuri ale unui dreptunghi pe care-l desenase pe pământ ca model. Acestea urmau să fie începutul calului: picioarele. Picioarele aveau să crească în înălţime pe măsură ce noi suluri de lut erau adăugate la cel original, şi apoi o să modeleze corpul, capul şi tot restul. Când calul era terminat, începea munca la decorarea lui.

— Asta o să fie treaba ta, mi-a zis el.

Pământul umbrit de şopron era neted şi dur de atâţia ani de folosinţă. M-am lăsat pe vine ca să fac colăcei de lut pe jos, crezând că va fi uşor, dar a trebuit să o iau de la capăt, iar şi iar, întrucât încercările mele se crăpau la margini sau se fărâmiţau. După un timp mi s-a părut inutil şi plictisitor. Voiam să mă bălăcesc în iaz, să arunc pietre în el ca să văd de câte ori saltă pe apă înainte să se scufunde. Elango părea

să ghicească ce era în mintea mea şi se uită încruntat la mine.

— Continuă. Orice altceva poate aştepta. Stropeşte pe jos cu puţină apă acolo unde lucrezi.

A lăsat deoparte sulul la care muncise şi a intrat în iaz. Începu să sape la mal, în nămol până la genunchi. Îngrămădea pe mal pământul pe care îl săpa şi, odată ce a strâns suficient, îşi puse ligheanul de metal deoparte şi păşi în lutul umed. Se mişca încet, circular, adăugând din când în când paie şi pleavă de orez dintr-o grămadă de lângă nămol. Mi-a făcut semn. Pe neaşteptate, m-a cuprins din nou ciudăţenia primei zile – dintr-odată eram sfioasă şi nerăbdătoare, dar îmi doream şi să fug înapoi acasă, departe de toată confuzia asta. În schimb, am păşit timidă în lutul pe care-l lucra. Labele picioarele mi s-au afundat în el, apoi gleznele. Dacă s-ar fi întâmplat să alunec şi să cad, aş fi fost nevoită să mă ţin de el, nu puteam face nimic altceva.

— Rămâi pe loc. Ai grijă, a spus el. Poţi da peste cioburi de sticlă sau cuie.

Crezusem că lutul o să se simtă aiurea, în schimb era mătăsos şi rece. Mi se prelingea de pe picioare, îmi ieşea printre degete. Am început să-mi găsesc echilibrul, să mă mişc cu mai multă siguranţă. Păşeam încet, pipăind atent cu piciorul, aşa cum îmi arătase el, când deodată am dat peste ceva. M-am aplecat să văd ce e.

Era un disc de lut ars, ciobit într-o parte, şi când i l-am întins lui Elango, l-a băgat în găleata cu apă şi l-a şters de şort. Piesa avea un fel de buclă prin care puteai trece o sfoară. O amuletă poate. Pe ea era gravată stângaci o siluetă călare pe un animal. Nu ne dădeam seama dacă era bărbat sau femeie, nici dacă era un cal sau un tigru. Locul unde se ciobise era chiar partea unde erau picioarele.

Elango mi-a spus că înainte de asta mai găsise şi alte fragmente lângă iaz. Avea o bucată de cap de zeiță, cioburi de oale, o copită de cal, câteva păpuşi mici, de felul celor pe care încă le făcea pentru Diwali – le ținea pe toate ascunse în scorbura copacului. Pentru el rămăsese un miracol faptul că lutul ars nu ajungea din nou pământ – putea fi spart sau erodat de vreme, însă avea o forță vitală ce nu putea fi stinsă.

— Oalele pe care le facem noi, tu şi cu mine, zise el, ar putea rezista în jur de trei sute de ani de acum înainte. Chiar şi o mie.

De fiecare dată când găsea ceva, se întreba dacă nu cumva bunicul său sau vreun strămoş din timpuri imemoriale o fi făcut obiectul acela.

— Ştiai că unele popoare îşi scufundă în râu idolii, deopotrivă zei şi zeițe, după festivaluri? m-a întrebat el.

A dat din cap nedumerit. Taman de la Calcutta, reprezentări uriaşe de lut ale lui Durga, Ganesha, Kartikeya[29] erau transportate spre sud, unde oamenii le venerau de parcă erau posedați de divinitate şi, după câteva zile de frenezie, scufundau statuile în râu.

— Am văzut asta cu ochii mei. Unii varsă lacrimi când se despart de idoli. Şi cu toate astea îi scufundă în râu – face parte din ritualurile lor.

— Atunci ce sens mai are să-ți bați capul să le faci? am spus eu. E o tâmpenie.

— Nu-i nici o tâmpenie... de ce crezi asta? Nu putem înțelege mereu totul, a răspuns el. Şi cu toate astea, îmi pare rău pentru olari.

---

[29] Divinități în religia hindusă: zeița Durga – mama protectoare a universului, Ganesha – zeul cu cap de elefant, zeul înțelepciunii şi al norocului, Kartikeya – zeul războiului.

Stătea acolo şi privea, întrebându-se cum olarii aceia din ţinuturi îndepărtate, bărbaţi ca el, suportau asta an de an: arta lor să supravieţuiască doar cinci zile. Nu ardeau statuetele într-un cuptor, iar olarii care le făceau ştiau că lutul lor se va întoarce în pământ. Ca şi cum ai muri în fiecare an.

Stăteam lângă iaz, pasându-ne amuleta de lut de la unul la altul, sporovăind, când am auzit un foşnet şi o respiraţie. Am ridicat amândoi privirea şi am văzut că era Zohra.

Mi-am dat seama că era surprinsă să mă găsească acolo. Nu ştiam că şi ea venea la iaz; crezusem că era doar între mine şi Elango. El s-a ridicat repede în picioare, şi-a şters mâinile de şort.

— Ea este eleva? întrebă Zohra... . Ciudat. O şcoliriţă care învaţă... aici... pentru ce?

S-a uitat în jur, la iaz, la şopron, movila de lut, iar ochii ei s-au întors la picioarele mele pline de noroi până la genunchi.

— Trebuie să te speli înainte să mergi acasă, a spus ea.

Deşi se întorsese cu spatele la mine şi vorbea cu Elango, nu mă puteam opri să nu o privesc: ten bronzat, uimitor de neted, în vreme ce al meu începuse să se umple de pete, rujul coraliu, cu care probabil s-a dat chiar înainte să vină, parfumul floral care sosise odată cu ea, privirea batjocoritoare a ochilor ei negri care se uitau din nou la mine. Nu ţi-o puteai imagina cu mâinile sau picioarele murdare de noroi. Voiam să-i spun că, pentru Elango şi pentru mine, lutul nu era murdărie. Nu aveam nevoie să-mi spună ea să mă spăl pe picioare.

Elango s-a dat la o parte, dar s-a mişcat prea repede, şi amuleta i-a căzut din mâini. Ea a făcut un pas în spate.

— Ai scăpat ceva, zise ea. Acolo... la picioarele tale.

A luat-o de pe jos, a văzut că era o amuletă şi avea ea chiar sfoara potrivită dacă el ar fi vrut să o poarte. Şi, a

adăugat ea, mai trebuia să meargă la poşta centrală a doua zi şi se întreba dacă o poate duce cu motoricşa lui.

— La două? a întrebat el.

— O să fiu la locul obişnuit.

Nu părea să o deranjeze că, fără să vreau, le auzisem planul. S-a întors fără să se mai uite la mine şi a luat-o înapoi spre casă, încet, clătinat, pe poteca de pământ, accidentată. Elango nu a mai scos nici un cuvânt. Părea să fi uitat cu totul de prelegerea pe care mi-o ţinuse despre zeii şi zeiţele din Calcutta şi despre lucrurile transmise de olari din generaţie în generaţie. În schimb, a luat-o spre iaz, năucit parcă, şi-a luat cazmaua, uitându-se din când în când spre potecă, de parcă încă ar mai putea-o vedea pe Zohra acolo.

Ceva se schimbase. Acel lucru invizibil care plutea în jurul bărbaţilor şi femeilor. Nu puteam explica asta, însă aerul avea aceeaşi încărcătură electrizantă ca atunci când cuplul care se mutase în casa de vizavi îşi lua un rămas-bun prelungit în uşa casei, în fiecare dimineaţă. După ce bărbatul pleca, soţia lui, Gauri, îşi petrecea toată dimineaţa exersând melodii romantice din filme: mai întâi auzeam originalul de pe un disc de fonograf, apoi vocea ei nesigură, cântând un fragment din melodie. Noaptea târziu, după ce soţul ei ajungea acasă şi se făcea linişte în celelalte case din jurul curţii, se auzea vocea ei, la fel de nazală şi de falsă ca dimineaţa: „*Tum dur nazar aye, badi dur nazar aye*..."[30]

Stăteam trează, mută de uimire, confuză. Să fie asta povestea de iubire? La televizorul nostru recent achiziţionat, o actriţă plinuţă, într-un sari mulat, se apropia de patul conjugal pe ritmul unui cântec languros. Ţinea în mână un pahar uriaş cu lapte şi, când i l-a întins eroului mustăcios,

[30] Priveşti departe, foarte departe (în dogri, în orig.).

tremurând toată şi zâmbind afectat, ceva important s-a întâmplat între ei, şi, chiar dacă nu avea nume, ştiam că era ceea ce simţisem între Elango şi Zohra. La şcoală, Fauzia şi cu mine văzusem un băiat care aştepta o fată dintr-o altă clasă. Ar trebui – trebuie – să se uite la noi. Ce s-ar întâmpla dacă ar face-o? Cine l-ar lua, Fauzia sau eu? După câteva discuţii, am convenit să-l împărţim, jumi-juma. Nu ne-am gândit bine la toate detaliile aranjamentului. Nu ne puteam decide între el şi fiul lui Begum Tasneem, singurul tânăr care mai era la orizont şi, prin urmare, impregnat de dezirabilitate. A lăsat o dâră de scrum de ţigară pe pianul la care ne-am adunat mai târziu să exersăm „*There shall be showers of blessings*”[31] pentru concertul şcolii. Orice fată din clasă era mai interesată de ploaia de scrum, convinsă în secret că fiul directorului lăsa mesaje subtile pe clapele pianului.

Mi-a trecut prin minte că îl văzusem recent pe Elango citind absorbit dintr-o carte în timp ce eu mă chinuiam să-mi fac spiralele de lut. Nu am reuşit să înţeleg titlul pentru că era în telugu, dar pe copertă erau un bărbat şi o femeie, stând aproape unul de altul.

Eram sigură că, în toate orele care au trecut de când Zohra a plecat de la iaz până în după-amiaza următoare, Elango nu s-a gândit la nimic altceva decât la faptul că ea străbătuse toată distanţa până la iaz – în ciuda şchiopătatului ei – ca să-l caute. A fost cel mai romantic lucru pe care-l văzusem aievea. Trebuia să-i spun Fauziei imediat ce o vedeam.

4

[31] Imn creştin scris de Daniel W. Whittle, pe muzică de James McGranahan.

În ziua celei de-a treia ediții a competiției internaționale de o zi India-Pakistan, în noiembrie, tata şi-a luat liber de la serviciu ca să asculte liniştit transmisiunea meciului de crichet. Frenezia asta ne urmărea în frânturi oriunde mergeam – un radio era pornit la ghereta de lângă porțile şcolii, de unde cumpăram dulciuri şi înghețată la prânz, şi unul dintre grădinari îl ținea pe al lui pornit lângă el, acolo unde lucra. Din când în când, ceva ce auzea la radio îl făcea să exclame:

— Iarăşi! Iar au făcut-o!

— Nu-ți cere scuze dinainte, spuse portarul, doar pentru că pierzi.

— De ce nu te duci mătăluță să locuieşti în Pakistan dacă-ți place atât de mult de ei?

Grădinarul s-a lăsat pe vine şi şi-a aprins un *beedi*[32], zâmbind leneş.

Un steag verde de satin atârna moale deasupra porții principale a şcolii. Însemnele de pe el arătau o lampă aşezată în golul unei semiluni. Pe panoul de lângă el, era scris numele Safar în engleză şi în urdu, sub imaginea unei lămpi cu ulei, de felul sutelor de lămpi pe care le făcea Elango la fiecare Diwali[33]. Motto-ul şcolii înconjura lampa ca o cunună făcută din linii prelungi în urdu. Begum Tasneem amenajase săli de clasă în camerele de oaspeți şi în grajdurile de la conacul familiei ei. Pe lângă un *maulvi*[34] care să le ofere o educație religioasă fetelor musulmane, a mai adăugat un profesor de sport şi, pe peluze, piste de alergare,

---

32 Tip de țigară indiană.

33 Festival indian cunoscut şi ca Festivalul Luminilor; are loc în luna noiembrie şi celebrează triumful binelui asupra răului.

34 Cărturar religios musulman.

coşuri de baschet, leagăne şi un loc de joacă Jungle Gym. Câteva dintre prietenele mele veneau purtând burka, şi la şcoală o dădeau jos, lăsând să se vadă aceleaşi tunici scurte pe care le purtam toți ceilalți. Înainte să plece, se acopereau din nou. Nu toată lumea din oraş ar putea naviga cu atâta uşurința de la un element la altul. Burka, steagul, limba urdu făceau ca şcoala noastră să fie etichetată drept islamică, iar grădinarul nu era singurul care se îndoia de loialitatea portarului nostru.

Când am intrat în clasă, după pauza de ceai, am văzut că un poster cu Imran Khan fusese lipit cu bandă adezivă peste graficul pentru ora de ştiințele sănătății la care lucrase cu migală Fauzia. Era ca un fulger în echipament alb de crichet, sclipind pe verdele ierbii, surprins tocmai în momentul în care era pe cale să lanseze o minge spre batsman. Noi, cele cinci care intraserăm în clasă, ne uitam la el cu o adorație mută. A şasea fată, Manika, a dezlipit posterul şi l-a aruncat pe podea.

— Acolo-i locul lui Imran Khan al vostru, spuse ea.

— O, mai lasă-mă, Manika, făcu Indu, nu trebuie să susținem Pakistanul, el e adânc în inimile noastre.

— Ce legătură are fizicul cu sportul? întrebă Fauzia, şi a fost imediat redusă la tăcere cu huiduieli.

Cineva a oftat:

— *Hai*[35]... Când o să joace ei aici, ca să-l pot acoperi cu trandafiri?

S-a iscat o ceartă despre aspectul fizic şi abilitățile sportive, şi chestiunea s-a încheiat cu obişnuitul amestec de zâmbete superioare şi îmbufnări ce-au ținut până la începutul serii, când am ieşit sub arborele jamun, exersând replicile pentru piesa de teatru a şcolii. Anul acesta era o

[35] Are (în hindi, în orig.).

versiune scurtă a *Negustătorului din Veneția* şi nu prea înțelegeam cum era cu cămătarii evrei, legea renascentistă, aristocrații italieni, nu mai întâlniserăm nimic din toate astea. Imediat ce fata care îl interpreta pe Antonio începea: „Spun drept, nu ştiu de ce-s aşa de trist”[36], îi şi acopeream vocea cu gemete puternice. Erau multe distrageri. Fauzia o tot întrerupea, imitându-l pe Babban Khan, a cărui piesă *Adrak ke Panje*[37] o putea turui pe de rost în limba urdu locală, lăsând pe toată lumea cu ochii în lacrimi de atâta râs. În afară de ea, mai erau sunetele de la diverse radiouri, care deveneau mai frenetice şi mai ascuțite cu fiecare oră ce trecea. În scurt timp am primit vestea că India cedase meciul Pakistanului fără să finalizeze *over*-urile. Căpitanul, Bedi, îi acuzase pe pakistanezi că nu jucau corect. Sarfraz Nawaz arunca „mingi scurte” şi arbitrii nu făceau nimic în privința asta.

Într-o oră a venit vestea că un bărbat înjunghiase un alt bărbat şi că o ceainărie din apropiere fusese incendiată. Într-o moschee fusese aruncată carne de porc. Zvonurile s-au răspândit ca fumul dintr-o clădire în flăcări. În colțul nordic al locului nostru de joacă era un pâlc de copaci înalți şi bătrâni de care atârnau lilieci frugivori asemeni unor zdrențe mucegăite. Zdrențele astea s-au desprins din copaci şi au început să se lanseze în picaj prin camerele de la etaj. Ne-am adăpostit sub mese, în spatele scaunelor. Niciodată nu începeau să se mişte înainte de amurg şi, în panica tot mai intensă, zborul lor bizar a venit ca un semn prevestitor.

---

[36] *Negustătorul din Veneția*, în William Sakespeare, *Opere*, vol. II, trad. de Gala Galaction, Bucureşti, Editura de Stat pentru Literatură şi Artă, 1955, p. 135.

[37] *One man show* intrat în Guinness Book of World Records în 1984 drept cel mai longeviv de acest fel, difuzat din 1965 până în 2001.

Ce a urmat e o amintire ce şi-a pierdut rapid conturul în mintea mea. Mi s-a spus – oare cine mi-a spus? – că trebuia să găsim o cale de a ajunge repede acasă, fiindcă o şcoală musulmană era o țintă sigură. Am fost zorită şi împinsă într-o maşină de una dintre fetele cu burka din clasa noastră. Era dintr-o familie bogată de *nawabi*[38], şi maşina ei o aştepta toată ziua în fața porții, cu geamurile acoperite cu perdele întunecate. Fauzia a fost înghesuită şi ea alături de mine şi de alți câțiva. Maşina a pornit în trombă, a făcut un lung traseu ocolitor. Pe mine m-a lăsat acasă ultima.

A deschis uşa tata.

— Acasă aşa devreme? Ce s-a întâmplat?

I-am povestit totul dintr-o suflare. Nu era atent la ce spuneam. Privea dincolo de mine, dincolo de uşă, în curtea pătrată.

— Tia unde e?

Cuvintele lui căzură în spațiul dintre noi ca una dintre bombele cu fitil lung care arde încet şi la care poți vedea o flăcăruie ce înaintează pâlpâind, ezitând, spre explozibili.

O uitasem pe Tia. Sigur era la şcoală, aşteptându-mă pe mine şi ricşa motorizată a lui Elango.

— Ai uitat-o pe sora ta? întrebă tata. Te-ai grăbit aşa de tare să fugi, că ai uitat-o pe sora ta? Şi pe prietenii tăi de la St. Teresa?

Nu aveam maşină. Tata putea să încerce să găsească un autobuz sau o motoricşă, dar nu avea cum să ajungă la şcoala noastră suficient de repede. A sunat-o pe mama la serviciu şi i-a spus ce se întâmplase. Auzeam anxietatea ei stridentă, evadând din receptor:

— De ce nu le-a luat Elango? De ce a întârziat tocmai astăzi? *Cum a putut Sara să uite?*

---

[38] Conducător indian de religie musulmană.

În seara aceea am stat la masă încercând să fiu atentă la părerile mamei despre egoism. Tia asculta, mâncându-şi cina cu expresia unei pisici foarte mulţumită de sine. Nu omisese nici un detaliu despre cât de cuprinsă de panică fusese ea, aşteptându-mă la şcoală, aşteptând ca şcoala să fie cuprinsă de flăcări în orice clipă. Ne povestise despre împuţinarea treptată a fetelor cu fiecare părinte care venea să-şi ia copilul. Cum se oferiseră toţi să o ducă acasă şi, cu toate astea, ea rămăsese, hotărâtă să-şi aştepte sora cea iubitoare. Dacă aş fi putut să-mi astup urechile sau să-i îndes o cârpă în gură, aş fi făcut-o.

Am mers în camera mea, am încuiat uşa, şi prin ea s-au strecurat acordurile formaţiei Beatles de la gramofonul nostru. O auzeam pe Tia ţipând „YALLOW submarine" când răsuna refrenul şi de fiecare dată simţeam că se răsuceşte ceva în mine. Am încercat să mă gândesc la altceva, la calul pe care îl făceam cu Elango, calul-submarin. Acela era singurul fel de submarin pe care îl ştiam sau de care aveam nevoie, lumea mea privată în care plămădeam vase de lut şi care era singurul lucru pe care nu trebuia să-l împart niciodată cu Tia – sau cu oricine altcineva. Am stins luminile şi mi-am pus o pernă pe burtă ca să nu mai am crampe de foame.

Am simţit că seara a marcat o schimbare – un sfârşit şi un început. O ostilitate nearticulată începuse să-şi croiască drum în fluxul conversaţiei şi intimităţii dintre mine şi Tia, ca o gheaţă care se formează încet. Puteau izbucni certuri amare şi furioase, dar de cele mai multe ori păstram distanţa ca să prevenim spontaneitatea, chiar şi a unei discuţii aprinse. Am ştiut instinctiv că în acea zi copilăria mea fusese zăvorâtă în trecut şi lăsată la porţile cu zăbrele ale şcolii Tiei.

Ca orice alt indian, în ziua meciului din Pakistan, Elango uitase de lumea de dincolo de terenul de crichet. Între ascultatul comentariului şi făcutul oalelor, timpul trecuse pe lângă el, aşa că a ajuns târziu la şcoală ca să afle că ambele fete plecaseră, nimeni nu ştia unde. Abia după două ore – livid la faţă de groază şi de atâta condus – a reuşit să afle cum izbutiseră ele să ajungă acasă.

După ce ascultase în tăcere şuvoiul de cuvinte usturătoare pe care i le aruncase în seara aceea mama fetelor, s-a retras pe o mică platformă de sub un arbore banian, pe o stradă ascunsă pe jumătate în întuneric, lângă Moti Block. Auzea un cântec copilăresc, fredonat în vocea înaltă a fiicei pietrarului, şi o văzu cocoţată în apropiere, jucându-se singură, fiindcă nimeni nu se juca niciodată cu ea. Ar trebui să fie amabil, să se joace cu copila, însă cântecul îngânat fals, gâfâit, îi dădea un soi de nelinişte. Ar fi vrut să-şi pornească motoricşa şi să meargă acasă, dar mâinile şi picioarele lui refuzau să se mişte. Uneori i se întâmpla ca prin vene, acolo unde ar trebui să curgă sângele, să se reverse o cerneală neagră şi groasă şi o oboseală grea îl cuprindea. Când simţea că începe să curgă cerneala, făcea tot ce îi stătea în putinţă să o zăgăzuiască, cufundându-se în muncă, însă erau şi momente când se strecura fără veste.

Când începu să simtă că se îneacă în negru, apăru Zohra. Înainte să-i poată cuprinde pe deplin prezenţa, ea trecu pe lângă el, spunându-i ceva.

— Vino! Pe partea cealaltă a drumului.

Şi-a părăsit locul de sub copac şi a urmat-o, păstrând o distanţă discretă, până când s-au îndepărtat de magazine şi de tarabele de ceai. Când o luară pe după colţul străzii şi intrară pe o alee pustie, ea traversă spre el. I s-a pus un nod în gât simţindu-i mirosul familiar de talc şi săpun. Era foarte aproape de el, atât de aproape, încât avea impresia că

aerul nu era ca să-l respiri, ci era ceva ce putea atinge şi simți, un fir bine întins între ei.

— A trebuit să merg pe jos de la bibliotecă până acasă, nu era nici un autobuz. Drumurile erau pustii, zise ea. Spuneau că sunt probleme. Am crezut că s-a sfârşit. Că nu o să te mai văd niciodată.

Îşi strecură mâna într-a lui, apăsându-i brațul pe trup.

El o ținu strâns de mână, împletindu-şi degetele cu ale ei. Mâna lui, bătătorită, puternică şi cu oase mari, părea enormă în jurul mâinii ei mici, cu încheieturi subțiri. Mâinile lui rupseseră în două ramuri grele, ridicaseră bolovani, frânseseră gâtul puilor de găină. Trebuie să aibă grijă să nu-l frângă pe al ei.

Zohra nu i-a dat drumul până ce nu au ajuns la capătul aleii şi au văzut umbrele altor oameni care traversau. S-a tras de lângă el şi a grăbit pasul, în timp ce el a încetinit, aşa că, atunci când au ieşit la drumul principal, ea era cu câțiva metri mai în față, singură, ținând ferm în mâini cureaua genții şi cu *dupatta* aşezată bine pe umeri.

În seara aceea, chiar dacă Vasu şi Revathi şi-au îndreptat spre el obişnuitul şuvoi de cuvinte, chiar dacă Akka şi-a băgat şi ea nasul de peste zid şi apoi a făcut-o pe sora ei văduvă să plângă, aşa cum făcea în fiecare noapte, Elango nu auzi mai nimic din toate astea. Toate cele cinci simțuri ale sale erau departe, le lăsase pe aleea aceea. Încă o vedea şi o simțea pe Zohra, îi simțea mâna într-a lui, îi auzea insistența blândă a vocii, simțea gustul clipei în care ea reuşise să-şi lipească buzele de ale lui. Se chinuia să înțeleagă ce se întâmplase, ştiind doar că pentru el era ceva mai însemnat decât calul, decât Chinna şi decât orice altceva din viața lui.

În dimineața următoare, se trezi simțindu-se ca un balon de săpun în toate culorile curcubeului, plutind pe o mare viu colorată. Oră după oră, a scos la suprafață lut şi l-a

frământat, cu inima atât de uşoară, încât lutul părea lipsit de greutate. Înapoi la roată, ghivecele şi paharele de ceai îşi luau zborul din mâinile lui până pe scândura de lemn, de parcă se plămădeau singure. A stivuit cele şase urne uriaşe pe care le comandase Sudhakar pentru hotelul Deccan Gold şi a condus toată distanţă ca să le livreze, parcurgând fără efort kilometrii, în ritmul cântecelor despre suferinţă din dragoste, pe care se trezi că le fredonează. Când Sudhakar a coborât în grădină, l-a găsit pe Elango visând cu ochii deschişi şi, în loc să examineze urnele, un zâmbet i-a înflorit pe chip.

— Uită-te la faţa ta! Ai dat cumva peste peştera lui Aladin? Ia povesteşte-mi totul. Hai! O ţigară?

Chiar dacă îşi dorea, nu i-a povestit nimic despre toate astea lui Sudhakar cât timp au împărţit ţigara. A pus deoparte pachetul pe care i l-a dăruit prietenul lui şi a schimbat subiectul. Nu o să spună nimic până când Zohra nu o să-i dea permisiunea. Noi doi, împreună, o să hotărâm în privinţa asta, îşi spuse el, bucurându-se de noul sine: era jumătate dintr-o pereche. În sinea lui, era încântat de întrebarea lui Sudhakar. Îi confirma senzaţia că se transformase. Voia să fie aşa. Se minuna de uşurinţa cu care se întâmplase. Nu fusese nevoie să se rostească nici un cuvânt – mâna ei s-a strecurat într-a lui şi asta a fost tot – şi era sigur că mintea lui se va întoarce la clipa aceea tot restul vieţii. Era un nou fel de a fi care i-a părut pe loc familiar şi totuşi electrizant. Uluitor cât de repede îşi asumase dreptul de proprietate asupra lui, cât de inutile-i fuseseră temerile sau repetiţiile pentru felul exact în care îi va vorbi despre sentimentele ce-l încercau.

— De ce nu ai spus nimic mai devreme? l-a întrebat ea la scurt timp după aceea. Am tot aşteptat.

— Mi-a fost teamă, i-a spus el după o pauză atât de lungă, încât ea renunţase cu siguranţă să mai aştepte un

răspuns. Ce vezi tu la mine? Încă nu-mi dau seama. Este singura dată când m-am gândit că am făcut o greşeală să nu caut un loc de muncă după facultate... o slujbă de birou. Aş fi putut fi ca Sudhakar, să am o viaţă mai uşoară. Toată lumea-mi spune că nu-s întreg la cap că fac oale, conduc o ricşă cu motor, banii pe care-i câştig sunt de tot râsul... tata a avut visuri mari pentru mine. Ce fel de nebunie-i asta, ar spune el... Dar mereu am fost obsedat să creez lucruri. Şi acum te-ai procopsit cu un prost măsliniu, care se bălăceşte în noroi cât e ziua de lungă.

— Ce vezi tu la o fată slăbănoagă, care mai şi şchioapătă? Dar, *Mashallah*[39], vezi ceva, zise ea.

Vorbeau în motoricşa parcată departe de casă; când văzu că nimeni nu se uita, Zohra întinse mâna şi îi atinse braţul. Pandantivul albastru din gropiţa gâtului ei strălucea ca un ochi de pisică. Tânjea să-l atingă, dar nu îndrăznea. Era încă lumină şi oamenii puteau să vadă în motoricşă. Era insuportabil. A mişcat maneta ca să o ia înapoi spre casă.

Se obişnuia treptat cu expresiile ei ciudate, cu idiomurile stranii ale religiei ei. *Tauba tauba* era o exclamaţie de indignare, reală sau pretinsă. *Mashallah*, ar fi exclamaţia ei de surprindere sau recunoştinţă. *Inshallah* i se rostogolea adesea de pe buze, exprimându-i speranţa. Speranţa şi uimirea îl animau şi pe el. Era o uimire continuă să fie al cuiva, să se formuleze pretenţii asupra lui – nu mai trăise niciodată aşa ceva. Nu avea o soră mai mică, mama lui murise când era copil. Înaintea să-l aibă pe Chinna, nimeni nu avusese nevoie de dragostea lui, de mângâierile sau atenţia sa. Zohra era mult mai nesăbuită decât el şi scornea motive ca să le explice bunicului ei şi unei mătuşi băgăreţe, care locuia în apropiere, de ce mergea aşa de des cu ricşa.

---

[39] Cu voia lui Allah (în arabă, în orig.).

În unele zile, pe Elango îl lua prin surprindere câtă nevoie avea ea de el – felul în care mâinile şi buzele ei îl găseau în întuneric, lângă copacul fulgerat – şi că era dispusă să facă un ocol până la iaz ca nimeni să nu ştie unde merge.

Dacă Chinna sărea în ricşă când o ducea pe Zohra undeva, ea vorbea cu cățelul tot drumul, ca şi cum animalul i-ar înțelege fiecare cuvânt. Elango adora sporovăitul ei necontenit.

— Vezi, acesta este tribunalul unde *Abbajan*[40]-ul meu îşi smulgea părul din cap încercând să ne recupereze casa. Dacă a reuşit? Bineînțeles că nu – n-am mai fi locuit în cocina aia de Moti Block. Aş avea un palat, şi acolo ar fi un pat moale pentru tine. Aceea? Aceea este o moschee. Nu, nu o să te lase să intri... moscheile şi templele nu sunt pentru căței neascultători.

Şi tot aşa până ajungeau la poştă, iar ea se dădea anevoie jos şi intra şchiopătând în clădire, cu libretul în mână şi Chinna lângă ea. Câinele o aştepta lângă cutia poştală din fața uşii principale până se întorcea.

Zohra a fost cea care a insistat să viziteze zona de expoziție din cealaltă parte a oraşului. Se ținea un târg enorm acolo, în fiecare iarnă.

— Spune-i fratelui tău câteva minciuni sau pur şi simplu dispari şi nu dai nici o explicație, îl sfătui ea, iar el o ascultă.

Au accelerat spre zona de expoziție de parcă ar fi fost aeropurtați. Au mers de la un stand la altul, copleşiți de noutatea de a ieşi împreună după lăsarea întunericului, într-un loc puternic luminat, plin de oameni care nu-i cunoşteau. În difuzoare se auzeau cele mai recente hituri, se simțea un soi de forfotă fericită, relaxată, care îi făcea inima

---

40 Cuvânt folosit de musulmani cu sensul de „tată”, „tătic”.

să cânte, şi simţea că nimic nu era peste puterile lui, că totul îi era la îndemână. Zohra a tras în baloane. A câştigat o găină de plastic care făcea un ou de plastic dacă o apăsai pe părţile laterale. El i-a cumpărat o clamă de păr. Au găsit un loc întunecat în spatele unuia dintre corturi.

Era un loc unde trebuia să plăteşti în plus: Daredevil Motorbikers din Marjana. Nu voia să intre, însă Zohra a scos banii înainte ca el să poată obiecta. Când intrai, era ca şi cum te uitai într-un puţ adânc de lemn. Motocicliştii se învârteau în spirală pe podea, din ce în ce mai repede, până când au ajuns să meargă pe pereţi cu o viteză ameţitoare. Sfidau gravitaţia, şi era tulburător, dar Zohra striga că vrea şi ea să se urce pe pereţi, că vrea să coboare în zbor în puţul acela de lemn. Când unul dintre motociclişti şi-a smuls casca, lăsând să i se vadă părul lung şi negru, şi şi-a azvârlit jacheta, scoţând la iveală o rochie cu paiete ce se mula pe formele unui trup de femeie, Zohra l-a apucat strâns pe Elango de braţ şi i-a zbierat în ureche:

— *Aşa* vreau să fiu eu... Ea este cine sunt eu în lumea mea lăuntrică, eul meu!

Mai târziu, au băut suc de trestie de zahăr şi au mâncat cu scobitori salată de fructe, la o tarabă unde se făcea o demonstraţie pentru un nou tip de răzătoare care tăia fructele în modele florale. Răzătoarea asta o să o aibă când vor avea propria bucătărie, bucătăria lor, i-a spus ea.

Elango se simţi de parcă, preţ de o clipă îndelungată, inima a încetat să-i mai bată. Sigur, voia să-şi petreacă viaţa alături de ea – dar să audă asta în cuvinte? Atât de natural, de parcă ar fi ceva inevitabil. Nu era. Mătuşa ei începuse să facă insinuări sarcastice pe seama nevoii bruşte de a merge peste tot cu motoricşa. Vasu şi Revathi făceau glume ironice despre musulmane drăguţe. Era încă lipsit de importanţă, dar din experienţa lui, nu dura mult să se facă din ţânţar armăsar. Va trebui să fugă împreună. Unde însă? Şi dacă ar

pleca din Kummarapet, cum ar face din nou vase din lut? Unde ar trăi un câine mare ca Chinna?

Ea nu l-a întrerupt defel din înşirarea grijilor. Când Elango a terminat, Zohra i-a spus că ea nu gândea aşa şi că totul se va rezolva de la sine, la fel cum grămezile lui de noroi, lipsite de formă, se preschimbau în vase frumoase. Realităţile vieţii ei de acum erau acestea: avea un loc de muncă într-o bibliotecă, la care nu va renunţa, avea un bunic orb de îngrijit. Îi avea pe Elango şi Chinna. Niciodată nu plănuise să se îndrăgostească de un hindus, dar aşa voise Allah. Nu era ceva nemaiîntâlnit, ceva ce nu se mai întâmplase niciodată şi, dacă bărbaţii şi femeile de dinaintea lor găsiseră o cale, la fel o să găsească şi ea.

Stimată doamna Reddy,

M-am întors la secţia de poliţie, aşa cum m-aţi sfătuit, şi mi-au spus, oarecum, că era numai vina mea. La ce mă aşteptam, au zis ei, dacă opreşti pe un drum singuratic, în întuneric, şi rătăceşti prin pădure, cu toate că soţul tău ţi-a zis să nu mergi prea departe. Mi-am dat seama că nu vor face nimic să-mi găsească câinele – doar ridică din umeri şi îmi spun să-mi iau altul. Infracţiunile devin suferinţe personale pe măsură ce timpul le filtrează semnificaţia publică, dar sigur nu pot rămâne nepedepsite, nu-i aşa? Felul în care înţeleg eu dreptatea este străvechi. Cred în pedeapsa în viaţa de apoi. Oricine are legătură cu suferinţa mea va suferi.

Soţul meu mi-a spus că trebuie să acceptăm faptul că l-am pierdut pe Tashi. Dar eu nu pot. În fiecare zi marchez un traseu pe harta oraşului şi apoi iau autobuzul spre diferite zone, o iau la picior şi caut. Zilele trecute am văzut un căţelandru care arăta exact ca Tashi. L-am strigat pe nume, dar era prea departe. Am hotărât să mă plimb pe toate

străzile acestui oraş până o să-l găsesc. Poate că nu are nici un rost, dar mă ajută să nu-mi pierd minţile.

PATRU

1

Uram să merg vara pe jos la Kummarapet. Ne-am trezit năuciţi de zăpuşeală, şi să ieşim din casa noastră răcoroasă era ca o probă de foc. O vedeam pe Tia tolănită pe podea, stând la umbră şi citind o carte, sub un ventilator ce zbârnâia de zor. Curtea lui Elango strălucea în soare şi, chiar dacă adăpostul lui avea acoperiş, nu era decât o foaie de tablă care se încingea atât de tare, încât Revathi usca ardei iuţi pe ea. L-am fixat cu privirea pe tata, sperând să-mi spună că o să fac insolaţie dacă ies, dar el nu-şi ridică privirea de la o lampă de masă pe care o demontase şi pe care încerca să o repare.

Dincolo de curtea din spate o vedeam pe doamna Khambatta într-o rochie fără mâneci, udând plantele. Pe masa de pe veranda ei era un pahar înalt, nu ştiu cu ce, dar mai mult ca sigur ceva rece. Mi-a făcut cu mâna, s-a aşezat la masă şi a băut până la fund. În jurul meu ţopăiau păsări cu pliscul căscat, bălăcindu-se într-un vas puţin adânc pe care îl ţineam plin cu apă. În faţa bucătăriei era o verandă

cu o chiuvetă, şi bucătăreasa noastră, Lakshmi, ieşea din când în când să-şi stropească faţa şi gâtul cu apă. Mi-a aruncat o privire exasperată.

— Tot aici eşti? a spus ea. Nu trebuie să pleci?

Erau puţini oameni prin preajmă, chiar şi la Moti Block, iar Chinna stătea la umbră lângă trepte, cu limba scoasă. Blana lui neagră strălucea, petele de pe faţă şi corp erau de un castaniu auriu. Când m-a văzut, a dat din coadă doar o dată sau de două ori, ca şi cum nu era rezonabil să te aştepţi la mai mult de la el pe căpuşeala aceea, şi s-a ridicat cu oareşce reţinere când l-am chemat. Acasă la Elango, în loc de salut, Revathi ne-a aruncat o privire furioasă şi mi-a spus că dascălul meu s-a făcut nevăzut.

— Fă şase căni, aşa a lăsat instrucţiuni.

Akka a strigat de alături:

— Mai întâi, marele artist încalcă toate regulile castei şi lasă o fată să folosească roata. Şi acum domnu' e prea ocupat să o înveţe. Lasă noroiul şi apa, copilă, vino mai bine să vezi ce am eu aici.

— Văleu, Doamne, cum mai stau unii cu urechea lipită de perete... nici o clipă de linişte! îi strigă Revathi. O fi treaba lor ce se întâmplă în casa asta?

În secunda în care Revathi a plecat din curte, m-am urcat pe scăunelul meu şi am şoptit peste zid:

— Sunt aici. Repede.

Akka a întins mâna şi mi-a dat o prăjitură *laddu*[41]. Era galben-aurie şi avea crustă de stafide şi caju. Mi-a zâmbit complice:

— Asta o să-i dea energie micuţei olăriţe, vreme de câteva ore bune. Să nu scapi nici o firimitură, că aduce ghinion – cineva le-a adus de la Tirupati.

---

[41] Desert tradiţional indian, de formă sferică, preparat din făină de năut, unt, seminţe, fructe uscate.

Oamenii îi aduceau tot timpul daruri lui Akka pentru că se temeau de puterile ei. Lakshmi chiar se ascundea în bucătărie când Akka venea strigând. Mie nu-mi era frică. Îmi părea chiar frumoasă. Că era vară, că era iarnă, purta sari de mătase şi în nas, un cerceluş cu diamant. Nu trecea nici o sâmbătă în care să nu se plimbe prin cartierul nostru, cu faţa albă de la pudra de talc, cu părul negru strâns într-un coc ce lucea de ulei. Purta un mic coş de trestie plin cu boabe de orez peste care erau presărate petale de flori şi monede. O pată stacojie de pudră *kumkum*[42] era întinsă peste orez, arătând ca sângele uscat. Metoda ei era un amestec de ameninţări subtile şi linguşeli. Obţinea rezultate făcând preziceri rozalii despre viitor, însă sugera că acestea se vor îndeplini doar dacă mai multe monede se vor alătura celor de pe orezul din coş. Nimeni nu ştia adevărul despre ea. Oamenii spuneau că era aşa sucită pentru că fusese părăsită de soţ şi nu avea copii; că era nemiloasă cu văduvă de soră-sa, care locuia cu ea. Mama zicea că femeile care îşi câştigau traiul şi nu se supuneau nimănui erau universal antipatizate şi temute.

Akka mereu mă tratase de parcă aş fi fost specială, fără vreun motiv pe care să-l ştiu şi eu. Când eram mică, şi prietenii îşi băteau joc de picioarele mele subţirele sau de nasul cârn, ea îşi punea coşul deoparte, se aşeza lângă mine pe treptele care duceau la casa noastră şi îmi ştergea lacrimile. Chiar şi astăzi, m-am gândit eu, ea înţelegea ce suferinţă este să stai singur şi să faci vase de lut. Mi-era clar că lui Elango nu-i păsa deloc.

Am mâncat ce *laddu* dulce îmi dăduse, având grijă să nu scap nici o firmitură pe jos. Apoi, după ce-am băut multă

---

42 Pudră folosită pentru trasarea unor semne distinctive pe corp, cu conotaţie socială şi religioasă. Femeile hinduse căsătorite o aplică pe frunte (cunoscutul punct roşu), ca simbol al căsătoriei.

apă, m-am făcut comodă, cu un bulgăre de lut în mână şi o faţă îmbufnată. Nu era distractiv deloc, era o sarcină de lucru, o obligaţie. Dascălul meu fugar încropise o cruce din două beţe subţiri de mătură ca reper pentru diametrul şi înălţimea cănilor şi a spus că le va măsura când se va întoarce. Asta mi s-a părut cea mai scandaloasă samavolnicie.

M-am aşezat pe scaunul din faţa noii mele roţi, un obiect care cerea dăruire dat fiind că necesitase bani şi efort. Nu spusesem că-mi trebuie o roată, însă văzând că nu mă descurcam singură la roata grea, la nivelul podelei, pe care o folosea el, Elango proiectase pentru mine una dublă, ingenioasă, acţionată cu piciorul. O făcuse împreună cu tata – au măsurat, tăiat, bătut cu ciocanul, au plecat să caute rulmenţi şi un ax. La noi acasă, scena obişnuită de sfârşit de săptămână era tata cu vreo maşinărie desfăcută în bucăţi în jurul lui. Repara ventilatoare şi ştecăre, ne montase un proiector folosind o lanternă şi o foaie de hârtie cu un orificiu în ea. Se încrunta şi îşi mijea ochii prin ochelarii cu ramă neagră, iar o ţigară îi atârna dintr-un colţ al gurii. Învăluit în fum de ţigară, lustruia cu ulei de in mânerul de lemn al unei arme pe care o moştenise de la tatăl său. O tot demonta, curăţa ţeava şi gura ţevii, împingând înăuntru un tub de metal învelit într-o cârpă înmuiată într-o soluţie pe care o născocise el. Nu a fost niciodată folosită ca armă de foc. Poate că de multă vreme pistolul uitase că era o armă, şi nu un obiect de adoraţie. Fusese însă dat deoparte pentru o nouă pasiune: construirea roţii mele de olărit.

Ceea ce au făcut el şi Elango pentru mine avea un mic disc deasupra, unul mai mare dedesubt, unite printr-un ax de metal. Nu înţelegeam cum funcţionează, nu-i înţelegeam mecanica, dar a trebuit să stau de multe ori pe un scăunel de lemn în timp ce ei reglau înălţimea până ce a fost numai bună pentru mine. Acum erau două roţi de olărit în curtea

lui Elango: roata lui mare, la nivelul podelei, pentru că îi plăcea să stea pe vine şi să plămădească vase de lut, şi una mică pe care o acționam eu cu piciorul şi o puteam muta singură. Tot timpul făcusem lucruri cu ajutorul lui. Singură, eram pierdută. Bulgărele de lut se tot bălăbănea, îşi pierdea forma, se desprindeau bucăți din el, arăta mai mic şi mai trist decât atunci când începusem.

În ultimul timp, Elango era deseori plecat când veneam să învăț la sfârşit de săptămână. Nu ştiam de ce. Se pare că îşi termina munca acasă dis-de-dimineață şi apoi se făcea nevăzut. Nu îmi mai ceruse să merg la iaz după seara când Zohra ne găsise acolo. Oare îl avertizase ea să nu mă mai învețe în locul acela izolat? *Sigur aşa a făcut!* Am smuls lutul moale de pe discul roții şi l-am trântit în găleata pentru resturi, aşezată lângă mine. Apa din găleată mi-a stropit fața, împroşcând-o cu picături de noroi. De ce stau eu aici când aş putea ajuta la plămădirea calului, cu Elango aproape, vorbindu-mi despre atelierul bunicului său? O revoltă confuză se învolbura în mine. Nu-mi puteam înțelege propria mânie – spusese de la început că n-o să mă țină de mână, că trebuie să învăț singură, să dedic timp. Ordinea şi calmul din magazia lui de acasă erau aşa cum fuseseră întotdeauna. Uneltele lui erau spălate şi aranjate pe rânduri drepte, lutul, depozitat în ciubere care erau de pe vremea bunicului său. Nimic nu se schimbase.

Sau poate mă schimbasem eu.

O oră mai târziu, leoarcă de sudoare, ajunsesem la ultimul bulgăre de lut. M-am uitat la urnele lui Elango, puse la uscat lângă magazie, şiruri de vase de lut identice şi căni mici de ceai care aşteptau să fie arse în cuptor, fiecare primind scânteia vieții de la creatorul său, fiecare diferită, perfectă. Chinna se uita la mine cu ochi întrebători, tulburat parcă de neîndemânarea mea. M-am gândit că poate lutul meu nu-şi dorea să fie cană – să fie pus în foc şi

transformat. Poate că în mâinile mele se preschimba într-o băltoacă de nămol pentru că prefera să se întoarcă în pământ. Poate că fiecare substanță știa ce își dorea să fie, iar lutul meu avea îndoieli dacă să devină o ceașcă sau nu, chiar în timp ce eu aveam mari îndoieli dacă să fiu olar sau nu.

O pală de aer fierbinte scutură o puzderie de frunze mici și uscate din arborele moringa fix pe lutul meu umed și o cioară își făcu apariția în curte, cu pliscul căscat de sete. Odată cu cioara a venit și un fluture, albastru cu negru, cu aripi uriașe, atât de aproape, încât simțeam cum mișcă aerul lângă fața mea. Coborî scurt și pluti, bătu din aripi cu o viteză ce făcea ca aripile lui să dispară în timp ce atârna suspendat deasupra vasului meu cu apă, apoi pluti deasupra feței mele, a lutului meu. Am închis ochii și am simțit cum mi se așază pe obraji. Picioruşele lui se mișcau pe fața mea la fel de ușoare ca o șoaptă. A ajuns la pleoape, apoi la frunte. Trebuie să fi fost cândva o omidă de pe arborele moringa, m-am gândit eu. Își găsise un adăpost sigur și îi crescuseră aripi înainte ca focul de sub copac să-i mistuie restul neamului.

Când am deschis ochii, fluturele dispăruse. Bulgărele de lut arăta exact la fel ca în urmă cu un minut. O să încerc, dar nu conta dacă făceam o cană sau nu. Lutul avea să fie ce își dorea să fie. Mi-am umezit mâinile. Am pornit roata cu piciorul, învârtind-o din ce în ce mai repede. De data asta, în câteva minute, o cană prinse formă sub vârful degetelor mele. Nu era fără cusur ca a lui Elango, dar era, fără îndoială, o cană.

Nu mă puteam opri din zâmbit în drum spre casă. O omidă scăpase de incendiu și se transformase în fluture, iar lutul meu devenise prima mea cană făcută pe o roată nouă. Orice era posibil. Un mango micuț atârna de un pom de pe marginea drumului. Am întins mâna și l-am rupt. Sucul

acrişor mi-a inundat gura. Mica hoţie m-a făcut şi mai fericită, iar când am trecut pe lângă casa de pe colţ, în care locuia o parte a familiei lui Taatha, fredonam un cântec. Matroana care locuia acolo, o văduvă cu părul sur, îşi petrecea cea mai mare parte a zilei brodând din paiete mici tablouri cu zei şi zeiţe. Era întotdeauna bucuroasă să-şi lase deoparte acul şi aţa şi să discute cu trecătorii. Astăzi am văzut-o pe Akka cocoţată pe trepte, la picioarele ei, lângă pietrele de ascuţit de lângă bucătărie. Le auzeam de la distanţă vocile, ridicându-se şi coborând.

— E adevărat ce ţi-am zis săptămâna trecută, spunea Akka. Se întâmplă ceva, şi eu nu greşesc niciodată când vine vorba de astfel de lucruri.

— Ce ai văzut?

— Am văzut destul. Felul în care se îmbracă fata în ultimul timp... ai zice că merge la film, nu alta. Ponamma a spus că trei zile la rând a văzut-o venind acasă târziu... de unde, mă rog frumos?

— Şi ce-ai de gând să faci?

— Aşteaptă şi-ai să vezi. Vine vremea. O să ştiu ce să fac... O să fie un semn.

Ochelarii bătrânei matroane sclipiră în lumină. Nu am reuşit să aud ce a spus apoi, dar am zăbovit să trag cu urechea de unde nu mă puteau vedea. Şi-a aplecat din nou capul peste broderie şi am auzit-o spunând:

— Gândeşte-te cât de liniştită ar fi viaţa, dacă ai avea casa lor. Bătrânele au o memorie bună. Ar fi trebuit să fie a ta...

— De parcă n-aş şti... câteva luni şi o să taie gâtul caprelor din vecini şi o să le bea sângele. Olarul vine acasă târziu. Fata vine acasă târziu. Nu ştim noi cât fac doi cu doi? Ia vorbeşte cu Taatha. Sădeşte-i o sămânţă în minte.

— Ce-nseamnă puterile mele sau ale lui Taatha pe lângă ale tale? Ai o legătură directă cu supranaturalul! Da' lasă-mă să văd ce pot face.

— Şi o să fac şi eu ceea ce trebuie să fac, a zis Akka.

Nu ştiam ce pune la cale, dar suna cu totul diferit de acea Akka ce-mi dăduse dulciuri cu două ore în urmă. Vocea ei avea ceva tăios, de parcă şi-ar fi înmuiat limba în venin înainte să plece de acasă cu coşul cu pomană. Ce legătură avea sacrificarea caprelor cu Elango? Imaginea pe care ea o evocase, cu el tăind gâturi şi bând sânge, m-a făcut să tremur în după-amiaza fierbinte. M-am furişat de acolo înainte să mă vadă. Fusese întotdeauna blândă cu mine, prezicând că voi călători în lung şi-n lat, că o să devin o mare artistă, o să mă căsătoresc cu un bărbat chipeş, care o să mă facă fericită. Dar, în cele câteva minute din după-amiaza aceea, a fost ca şi cum se lepădase de bunătate ca de o piele moartă, s-ar fi descolăcit şi-ar fi sâsâit.

2

Câteva zile mai târziu, Elango îl văzu pe Taatha plimbându-se prin Kummarapet, bombănind din când în când, părând să-şi ia notiţe în gând. Unde venea Taatha, venea şi schimbarea. Soseau grămezi de nisip sau cărămizi, era excavat pământ şi se înălţau case noi. Acum se oprise să se uite la copacul moringa. A fost o pauză atât de lungă, încât Elango s-a oprit din lucru. Toată lumea ştia că şi casa, şi curtea mare fuseseră ani la rândul un ghimpe înfipt în coasta moşneagului. Deja deţinea o mare parte din zonă, şi dacă toate ar fi ale lui, ar avea o porţiune neîntreruptă de teren, numai bună de construit din nou acolo. Dar fraţii refuzau să vândă – erau uniţi şi în privinţa asta –, şi neînduplecarea lor stătea între Taatha şi grandioasele lui

visuri imobiliare. După o ultimă privire răutăcioasă, aruncată în jur cu o deliberare lentă, bătrânul a plecat.

— Fără păr, fără dinți, fără boaşe, dar moşneagu' îşi are lăcomia lui, i-a spus Elango lui Chinna, odată ce se aşezase din nou cu paleta lui de lemn.

Verifica o grămăjoară de ulcioare pe jumătate uscate, ținându-le în poală, între picioare, şi lovindu-le uşurel cu paleta peste suprafețele dure ca să le rotunjească bazele. Ulcioarele lui netede, perfect sferice, erau la mare căutare vara pentru păstrarea şi răcirea apei. Chiar în ultima săptămână, livrase o jumătate de duzină pentru gospodăria lui Taatha, şi acum îşi dorea să fi refuzat.

În aceeaşi zi, Taatha a făcut o vizită la Moti Block şi a colectat chiria de la toți. În vreme ce consternarea se răspândea de la un şir de camere la altul, Taatha s-a oprit la apartamentul caligrafului orb şi s-a uitat în cele două camere înghesuite pe care i le închiriase. Pe pereți, texte scrise în urdu şi înrămate, o geantă de mână uzată, atârnată într-un cârlig pe uşă, o peniță şi o călimară pe un birou, un calendar de acum şapte ani. Patul avea o cuvertură cu flori pe care stătea întins caligraful, treaz după ce tocmai trăsese un pui de somn, părul lui alb arătând mai moale decât nişte rotocoale de fum. Somnul îi fusese prea adânc, şi încă era amețit de un vis urât, dar auzi un scârțâit aproape de el şi se ridică în capul oaselor, simțind o prezență străină.

— E cineva acolo? strigă caligraful, înclinând capul să audă mai bine.

Auzi paşi retrăgându-se şi se aşează iarăşi pe pat, cuprins de un sentiment de groază. Se rugă ca visul lui urât să nu devină profeție.

În iulie, într-o zi când ne-am întors acasă de la şcoală, am găsit-o pe Lakshmi la uşă. Vorbea cu Elango în telugu, atât de aprins încât nici eu, nici Tia nu îi puteam urmări, deşi şapte păsări myna stăteau înşirate pe parapetul de lângă casa noastră, ascultând de parcă ar fi putut-o înţelege. Se mişcau lateral de-a lungul parapetului să aibă o vedere mai bună. Se certau între ele.

Elango s-a întors spre noi şi a spus:

— Mâncaţi repede ceva. Iarăşi trebuie să vă duc.

Am recunoscut tonul: concis, abrupt, fără loc de discuţii – cel pe care îl aveau oamenii când lucrurile mergeau prost.

Era al doilea infarct al lui tata. Primul l-a avut într-o vreme pe care nu mi-o puteam aminti decât în forme şi stropi de culoare. Un doctor corpolent. Ochelari rotunzi, care s-au dezmembrat când i-a şters prea tare.

Avusesem grijă de Tia prima oară când se întâmplase. Avea patru ani şi încă i se spunea Tapti. Eu aveam şapte şi încă îmi ziceau Sarayu. O altă viaţă. Stăteam într-o cadă mare de plastic folosită la spălat rufe şi ne stropeam una pe cealaltă cu apă. Ne culcam târziu şi ne spuneam poveşti în şoaptă. Nu înţelegeam că tatăl nostru trăgea să moară. În afară de faptul că trebuia să stăm în linişte, duceam o viaţă fără reguli, aşa că puteam să pisăm zahăr într-o bucată de unt şi să o mâncăm ca pe o budincă. Dar când am ajuns la gimnaziu, simţeam tot timpul povara bolii tatălui meu; sentimentul fragilităţii lui s-a cuibărit atât de adânc în mine, încât îmi părea aproape un mort viu, ţinut în viaţă de douăzeci de pastile colorate, luate în fiecare zi. O cutie de pastile, în care-şi ţinea bobiţele de isosorbid dinitrat, îi zdrăngănea mereu în buzunar alături de monede şi chei. La fel ca mama, îi monitorizam fiecare durere şi fiecare oftat. Dacă întârzia, mama începea să se plimbe de colo-colo. Dacă s-o fi răsturnat undeva asemeni unui copac pe timp de furtună? Inima tatei nu era doar un organ muscular din

corpul său. Era al cincilea zid al casei noastre. Oriunde ne aflam, bătăile inimii lui tot mai slăbite erau cele care țineau măsura timpului.

În timp ce ne îndreptam cu viteză spre spital în uniformele de şcoală mototolite, groaza îşi începu târâşul lent prin venele mele, ca un melc ce înaintează, lăsându-şi dârele de mucus în mine. Poate că nu ne spuneau totul, poate că era mult mai rău decât lăsa Elango să se înțeleagă. Ne-a dus aproape tot drumul înapoi spre şcoală, apoi a virat la stânga către o zonă a oraşului pe care nu o cunoşteam. Spitalul arăta ca un muzeu, cu stâlpi, şi arcade, şi ferestre înalte. Trei sau patru ambulanțe erau parcate afară, lângă un şir de cocioabe. Am simțit mirosul de *dosas*[43] puse la prăjit. Mi s-a umplut gura de salivă. Am mărşăluit înăuntru, dincolo de semnul roşu cu alb pe care scria Urgență şi am dat de mama care stătea singură pe coridor – îl aştepta pe cardiolog, a spus ea. Scaunele erau de metal. Am numărat ferestrele din coridorul lung care ducea la Terapie Intensivă. Doisprezece, tot mai mici pe măsură ce erau tot mai îndepărtate. La capătul coridorului se afla uşa mare prin care doctorul avea să iasă în orice clipă.

Ferestrele erau înalte ca într-o biserică şi într-un loc unde lipsea sticla era pusă o hârtie cu o reclamă la ceai, tăiată dintr-un ziar, şi în care apărea o femeie în bikini. Asistentele treceau pe lângă noi, preocupate şi impersonale. Nici una nu s-a uitat la noi. M-am gândit că poate nu ştiau cum să ne spună că tata murise.

Vreme de o săptămână sau mai mult, cât a stat mama în spital, Lakshmi a petrecu nopțile în camera mea, şi unul dintre vechile paturi de campanie ale lui tata a fost instalat pentru Elango în sufragerie. Asta însemna că Chinna era în

---

43 Clătite subțiri, crocante, caracteristice sudului Indiei, preparate din făină de orez şi umplute cu legume, pui sau alte ingrediente.

permanență cu noi. În prima dimineață, când m-am trezit cu năsucul lui umed împingându-se în fața mea, brațele mele s-au întins de la sine şi l-au tras în pat. Am adormit împreună, el mirosind mai dulce decât prăjitura proaspăt coaptă, şi pentru o vreme am uitat că tata era în spital. Când părinții mei s-au întors acasă, mama l-a implorat pe Elango să mai stea câteva nopți – ceva putea să meargă prost din nou, şi ea voia ca el să fie în preajmă. A venit în fiecare noapte, aducând cu el un miros straniu de ulei de maşină şi lut. Dimineața, pleca cu mult înainte să mă trezesc eu. Când se întorcea, de-abia mai era timp să ne ducă la şcoală.

Într-o seară, am găsit – lângă patul lui de campanie – un prosop subțire, un pahar mare de metal pentru apă şi o carte pe care îl mai văzusem odată citind-o, cu un cuplu de îndrăgostiți pe copertă. Acum avea marginile zdrențuite, şi când am ridicat-o, s-a deschis la o pagină unde litera Z era scrisă cu pix albastru peste tot: mare, mică, încadrată de flori. Făcuse schițe pe paginile goale de la spatele cărții, aparent toate înfățişând aceeaşi femeie: întinsă pe o parte, sau sprijinită de un copac, sau văzută din spate, lângă o fereastră arcuită. Am închis cartea şi am pus-o la locul ei, îmbujorată de o emoție necunoscută, tainică, pe care nu o înțelegeam. Am fugit în baie, am închis uşa şi mi-am privit fața în oglindă. Era frumoasă? Bineînțeles că nu. Scrisese oare cineva litera S într-o carte pentru mine pe undeva? Nici o şansă, deşi băiatul după care şi eu, şi Fauzia tânjeam se uitase la mine săptămâna trecută şi zâmbise. Mi-am ridicat tricoul şi mi-am inspectat pieptul. „Plat ca podeaua”, mi-a sunat vocea lui Akka în urechi. „Dă-mi douăzeci de rupii şi într-o lună, cel mult două, îți promit muguri de lotus.” Mama păruse îngrozită şi îi închisese uşa în nas. Mi-aş fi dorit să am cele douăzeci de rupii.

Contrar închipuirilor mele întunecate, tata şi-a revenit încet, încet. Odată ce medicul a spus că poate ieşi pe verandă, mama a insistat să-l plătească pe Elango pentru nopțile pe care le petrecuse la noi. El n-a fost de acord, dar Amma i-a băgat cu forța un plic în mână. L-a întrebat dacă Chinna poate să mai rămână cu noi câteva zile. Primul lucru pe care-l făcea tata dimineața era să-l cheme la el şi spunea că îi face bine inimii deoarece câinelui îi plăcea să i se odihnească pe piept, ca să fie mângâiat pe spate. Păreau liniştiți, împăcați aşa cum dormeau împreună, a spus ea. Chinna era cel mai bun leac pentru inimă, şi soțul ei ar fi îndurerat dacă i-ar lua cățelul.

4

În prima seară în care Elango a plecat acasă fără cățel, şi-a dat seama că el era cel îndurerat. Deşi Chinna era acum un adevărat locuitor al oraşului, cunoscut de toată lumea, şi rătăcea cât era ziua de lungă pe unde avea chef, seara se întorcea întotdeauna acasă. Simțea că trebuie să-şi aibă câinele aproape, să-l poată atinge – Elango nu-şi putea aminti acum vreun alt fel de a fi. În fiecare seară, Chinna venea cu el la copacul trăsnit. Elango aprindea petromaxul, îşi regla ceasul şi îl punea la încheietura mâinii. Când se lăsa întunericul, bufnița începea să țipe, iar el lucra, vorbind din când în când cu câinele. Chinna nu răspundea, însă era ceva anume în prezența lui care crea un soi de muzică pe care numai ei doi o puteau auzi. Fără el, Elango se simțea obosit, sătul de toate. Făurirea calului părea zadarnică.

Cu toate acestea, timp de săptămâni întregi, încercase cu disperare să-şi facă timp pentru asta printre celelalte lucrări ale lui. Se întrebă dacă era o prostie să continue – nu-şi depăşise oare relevanța? Şi după tot efortul, nu era oare

posibil ca o femeie să fie nedumerită de ciudățenia de a i se prezenta un cal uriaş de teracotă? Îl făcea pentru Zohra sau pentru el însuşi? Greu de spus. Calul devenise pentru el mai mult un oracol decât o sculptură de lut, şi orice s-ar întâmpla cu el avea să însemne ceva. Dacă s-ar crăpa în timpul arderii, ar fi un semn prevestitor de distrugere. Dacă nu ar reuşi să-l facă, ar însemna eşec, deşi nu îndrăznea să rostească eşecul de care se temea cel mai mult acum – pierderea Zohrei.

Seara estompa conturul copacilor, făcându-l să se simtă de parcă ar dispărea şi el. Când nu-şi mai putu zări degetele în întunericul ce punea încet stăpânire pe toate, avu sentimentul straniu că ar fi lipsit de trup şi înțelese că, dacă nu se ridică, dacă nu bate cu picioarele în pământ şi nu-şi aprinde felinarul, avea să rămână blocat acolo ore întregi. Ceea ce l-a salvat, aşa cum o făcea adesea, a fost bufnița. A țipat şi a zburat să vâneze. Înapoi la muncă. Unde se oprise cu lucrul? Picioarele. Făcea lut pentru picioare.

Bunicul lui întotdeauna sfințise lutul înainte să înceapă să lucreze la un cal. Elango îşi aducea aminte de lămpi sacre, flori, tobe, nuci de cocos, emoție. El nu făcuse nimic din toate astea, gândindu-se că bidiviul său nu era făcut precum un zeu, ci precum o ofrandă pentru propria lui zeiță. Calul nu mai era un secret pentru ea, însă el îi făcuse doar cea mai succintă prezentare a proiectului său. În ziua în care va aprinde prima grămăjoară de surcele pentru foc, îi va explica Zohrei, îi va spune cât de profund se împletea plămădirea calului cu dragostea lui pentru ea. O va aduce atunci când o să mai rămână doar jarul, şi ea o să vadă calul terminat, înălțându-se din cenuşă. O să se întâmple noaptea, când nu e nimeni în apropiere, doar cerul negru

deasupra, calul strălucind dedesubt, neprotejat de vreun zeu, doar de Steaua Câinelui[44] din ceruri.

Cine altcineva o să-l vadă? Într-o după-amiază, într-un acces de logoree la o țigară, îi scăpase porumbelul şi-i spusese despre proiectul său lui Sudhakar şi-l văzu cum se ridică în picioare de entuziasm. Elango era cunoscut pentru urnele sale înalte, enorme. La expoziția din Delhi, făcuse o demonstrație despre cum se plămădesc urne suficient de mari ca să se depoziteze cereale, să încapă în ele un copil. Era o cascadorie pe care fotografii o iubeau: un copil de trei ani, cu capul ițindu-se din urna lui Elango. Calul acesta era prima lui sculptură mare, iar Sudhakar era plin de întrebări: Cât de înalt, cât de greu? Era transportabil? Dacă lumea avea un director de strategie şi marketing, acela era Sudhakar. Când se uita la o plantă, nu era ca să-i studieze florile sau frunzele – el calcula dacă planta ar putea încăpea în arcada de lângă birou. Urnă sau cal, Sudhakar ştia imediat unde s-ar potrivi, cine le-ar aprecia cel mai mult.

Elango savura entuziasmul prietenului său, dar era şi sceptic. Calul era un lucru profund intim, inseparabil în mintea lui de Zohra. Era primul lucru pe care îl făcuse vreodată care să nu servească nici unui scop utilitar, până acum singurul motiv pentru existența calului fiind nevoia de a da formă unei creaturi pe care o văzuse în vis. Începea să se întrebe cât de nechibzuit, chiar dacă romantic, era să facă lucrul acesta masiv, care îi lua atât de mult timp, dar care nu o să îi aducă nici un bănuț. Era un lux pe care şi-l putea permite? Însă pe măsură ce era tot mai sigur că va termina calul, devenea conştient de o nouă foame ce se trezise în el, tot mai stăruitoare, ca acest cal de lut să-i

---

[44] Sirius (cea mai strălucitoare stea din constelația Canis Majoris sau Câinele Mare).

aducă recunoaşterea ce i se cuvenea, după cum simţea el, mai încrezător acum.

În seara aceea s-a cufundat în reverie, gândindu-se că munca lui va ajunge în mâini necunoscute la o sută de ani după el, şi noaptea rămase întins în camera pe care şi-o făcuse, visând la locurile unde l-ar putea duce bidiviul. Departe de chilia asta înăbuşitoare pe care şi-o construise, cu câteva cuie pe pereţi pentru haine şi un covoraş pe care să doarmă. Departe de noile remarci sarcastice ale lui Vasu şi Revathi despre fetele musulmane.

Departe, cu Zohra şi Chinna.

Se întoarse pe o parte, tulburat şi îndurerat. Noaptea, mai tot timpul dormea sub copacul moringa, în compania lui Chinna şi a stelelor. Fără cățel, curtea părea goală şi lipsită de viaţă. Până şi găinile parcă îşi căutau asupritorul.

Stimată doamnă Reddy,

Îmi cereţi să încerc să mă concentrez pe alte lucruri. Suntem amândoi arhitecţi, eu şi soţul meu. El s-a întors la muncă, dar eu mi-am dat demisia. Mă simt de parcă un glonţ mi-a trecut prin creier în seara în care am fost atacată şi mi-a sfărâmat logica şi concentrarea. În schimb, mă joc – în camera mea de oaspeţi am construit macheta unui oraş la scară. Mi-a luat câteva zile să o fac... Am adăugat mormintele, râul, bolovanii noştri atât de cunoscuţi. Aici nu sunt atacată, soţul meu nu se chinuie cu vederea, câinele meu nu se rătăceşte, eu nu sunt distrusă. Pot să trăiesc.

Ieri am mers pe jos toată distanţa până la Penda Hill. Am coborât pe fiecare străduţă de pe partea dreaptă cum mergi pe Bharati Road şi mâine voi merge pe partea stângă. Am numărat cincisprezece câini vagabonzi. Trei erau maro, doi erau negri, unul alb.

Tashi nu seamănă cu nici unul dintre ei.

Vă simt ca pe o prietenă. Mi-aş dori să vă pot întâlni personal. Vă rog să-mi spuneți dacă e posibil.

CINCI

1

Caligraful cel orb stătea lângă Elango, aproape de copacul trăsnit, şi îşi trecu degetele peste picioarele calului. Olarul terminase de făcut picioarele şi corpul. Acum era hotărât să-l termine înainte să vină ploile şi să măture şopronul pe care-l încropise. În curând va trebui să înceapă partea de decorare şi îl adusese acolo pe bunicul Zohrei cu un scop anume.

Elango ştia că ideile lui s-ar putea dovedi imposibil de realizat, însă nu exista o cale mai uşoară. Va trebui să se apropie încet-încet de finalizare făcând o serie de greşeli. Alții ar putea spune că e timp pierdut – deloc surprinzător, dat fiind faptul că majoritatea oamenilor nu fac niciodată nimic. Ce să ştie ei despre zilele şi lunile epuizante şi lipsite de roade de care era nevoie până ce mâinile, inima şi creierul tău să fie una? Elango era aproape de punctul acela, mai ales după o idee care îl pusese pe jar.

Degetele orbului se opriră pe detaliile corpului calului, se mişcară în jurul denivelărilor, mângâiară suprafețele netede

şi se opriră din nou. Ţinea capul înclinat într-o parte, de parcă ar fi ascultat şi ar fi căutat să afle mai multe informaţii. De ce doar picioare şi trunchi? Unde era capul calului, voia el să ştie, nu ar trebui să fie şi o coadă? Ce unealtă ar putea folosi pe lut în loc de pană? Obişnuia să-şi taie singur penele când făcea caligrafie profesională pentru cărţi, ziare, zicale sacre, invitaţii la nuntă. Oamenii îl sunau de pretutindeni, liniile lui izvorau direct din Persia, spuneau ei. Nu voia să se facă de ruşine cu linii brute pe lut. Aşadar, care ar fi instrumentul?

Elango puse în mâinile noduroase ale bărbatului două unelte de gravat, aruncându-le o ultimă privire, ezitând să le dea drumul. Metalul era strălucitor şi ascuţit, mânerele erau de lemn de sequoia lustruit şi aveau o priză cum nu avusese nici o altă unealtă pe care Elango o ţinuse în mână. Erau din setul pe care i-l trimisese olarul coreean, şi nu le folosise niciodată de teamă să nu le uzeze. Acum venise vremea lor. Mai pusese deoparte câteva dintre bolurile care aşteptau să fie băgate în cuptor, ca bătrânul să exerseze pe ele, lutul lor fiind suficient de umed să primească amprenta unui cuţit sau a unei unelte de gravat. Îi arătă caligrafului cum să ţină bolurile din interior când gravează desene pe ele, cum să dea cu pensula şi să îndepărteze lutul care se desprindea. Caligraful se uita plin de curiozitate la toate, mijindu-şi ochii de parcă ar fi putut stoarce vederea din ei şi se aşeză pe o piatră de lângă iaz, scoţând câte un *Inshallah* tot la câteva minute. A zâmbit în barba albă.

— Calul bătrân... buiestru[45]... trebuie să-mi tot aduci apă de băut, rece şi curată. Asta-i tot ce cer.

Era cunoscut drept caligraful cel orb, însă nu era complet lipsit de vedere. Îi era greu să spună ce vedea în zilele în

[45] Referire la proverbul: „Calul bătrân nu se mai învaţă în buiestru."

care putea să vadă. Imaginile treceau plutind, distorsionate şi neclare. Formele şi umbrele prindeau contur, adesea prea târziu ca să mai evite ciocnirile, şi aflase de-a lungul anilor că străzile lui erau pline de femei şi bărbaţi irascibili. Uneori, roiuri mari de chestii pe care le crezuse muşte goneau pe lângă el, şi dădea repede cu mâna doar ca să descopere că încă erau acolo. Purta ochelari, dar nu vedea suficient de bine ca să-şi dea seama că una dintre lentile avea o crăpătură fină, şi Zohra nu-i spusese nimic despre asta, fiind de părere că bătrânul avea nevoie să fie înveselit, nu să i se dea veşti rele. Ori de câte ori putea, îl punea să meargă alături de ea la biblioteca publică, unde moştenise slujba tatălui ei şi aranja cărţile pe rafturi. Era o clădire acoperită cu var şi tencuială, care se desprindea pe porţiuni mari şi cădea pe neaşteptate pe cărţi, dar lui îi plăcea să stea acolo, ascultând agitaţia păsărilor şi foşnetul paginilor.

Zohra îi spusese lui Elango despre bunicul ei într-o zi în care se furişaseră să se uite la mormintele medievale din cealaltă parte a oraşului. Nu era ca şi cum ar fi fost interesaţi în mod special de regii demult plecaţi, dar nevoia de a găsi un loc în care să fie împreună şi singuri era acum urgentă, şi posibilităţile puţine. După lăsarea întunericului, întâlnirile lor de lângă copacul trăsnit erau febrile şi precipitate, mereu cu teama că ar putea veni cineva care îi cunoaşte. Voia să fie cu Zohra aşa cum văzuse în filme, în aer liber, mult verde şi flori de jur împrejur.

Ea ridicase o sprânceană şi-l întrebase:

— O să trebuiască să cânt şi să dansez în jurul copacilor?

— Eu unul n-o să te opresc, i-a răspuns el.

Mormintele se înşirau într-o porţiune de parc năpădită de buruieni, dincolo de râu. Elango le văzuse de multe ori, însă doar de la depărtare. Mausoleul cel mai mare era separat, iar în întunericul lui mucegăit erau înşirate forme de sicrie de piatră, murdare de găinaţ de porumbei, unul dintre ele

atât de mic încât era convins că era mormântul unui bebeluş. În jurul lor era o sălbăticie unduitoare, cu copaci şi tufişuri, şi văzu că aproape fiecare tufiş era ocupat: bărbaţi şi femei îmbrăţişaţi în intimitatea dată de frunze, unii dintre ei suficient de îndrăzneţi să se sărute. Dintr-odată se simţi de parcă s-ar face mic şi s-ar retrage într-o carapace. Ezită, se simţi stingherit la ideea de furişare, la pasiunea care trebuia astfel complotată şi pusă în scenă printre schelete din morminte decolorate. I se păru o bufonerie. Simţi o durere în piept, care îl făcu să se îndepărteze de tufişuri – şi totuşi, de îndată ce putu, luă mâna Zohrei într-a sa, îşi trecu braţul pe după talia ei.

— Nu, o să ne vadă careva.

Îi împinse braţul.

— Şi atunci ce facem? întrebă el. De ce am venit aici?

— Ca să vedem mormintele. Să vorbim liniştiţi.

Să vorbească? Să se uite la ruine? Oare au luat-o razna femeile? Se abţinu să spună toate astea cu voce tare. La început fuseseră încântătoare certurile lor de îndrăgostiţi, urmate ritualic de păreri de rău şi iertare. Nu mai era cazul. Ea părea să privească lumea dintr-un unghi pe care el îl considera adesea de neînţeles şi, spre enervarea lui, reuşea să-şi contureze logica în timp ce el se încurca în propriile argumente la câteva secunde după ce se angaja în ele. Nu-şi găsea cuvintele, ştia doar să-şi folosească mâinile, zicea el. Nu putea ea înţelege că unii oameni se exprimau prin ce făceau, nu prin ce spuneau? Ea îi răspunse aspru că se descurca el destul de bine şi cu gura, când nu i se cerea să scoată cuvinte pe ea.

Elango o luă înainte, simţindu-se învins. Se uită la clădirile pline de mucegai, impresionat doar de curbele perfecte ale cupolelor şi de simetria arcadelor. Cum reuşiseră oare să le facă? Era greu să-ţi iasă asta, chiar şi când faci vase de lut. Pe pereţii mormintelor erau gravate

cuvinte în persană, bucle, tuşe lungi, puncte, scrisul ca un desen care curgea dintr-o parte în cealaltă a arcadelor şi pe stâlpi în jos. Iritarea lui fu dată la o parte de un gând.

— Scrisul bunicului tău arată aşa?

Din după-amiaza aceea la aceasta: caligraful o să graveze în lutul lui cuvinte în urdu. Avea să fie un cal cuvântător.

Prima atingere pe lut a instrumentului de gravat făcuse să-i tremure mâna caligrafului orb. Nu scrisese nimic de multă vreme – putea oare să o facă acum şi încă pe suprafaţa asta? Unealta nu voia să lucreze cu el – când o împingea în vasul umed, vârful lovea bucăţi fine de gresie sau aluneca pe curbura vasului. Îşi trecu degetele peste literele pe care le grava şi îşi dădu imediat seama că erau grosolane, opera unui amator. Frecă suprafaţa vasului cu o cârpă şi o luă de la capăt, pipăind cu vârful degetelor, tânjind după netezimea calmă şi familiară a hârtiei şi după precizia penei. Unealta pe care i-o dăduse olarul alunecă din nou şi de data aceasta făcu o zgârietură lungă pe marginea vasului. Se lăsă pe vine, ridicându-şi o margine a tradiţionalului *lungi*[46] ca să-şi şteargă sudoarea de pe frunte.

Elango îşi ridică privirea de la munca lui.

— E lut şi metal. Nu hârtie şi cerneală.

Întinse mâinile pline de noroi către celălalt bărbat şi îi atinse braţul.

— Degetele astea trebuie să găsească un alt fel de a atinge şi de a apăsa.

S-a ridicat în picioare, şi-a şters mâinile pe o cârpă şi a spus:

---

[46] Veşmânt tradiţional indian purtat de bărbaţi în jurul taliei, ca o fustă. Este făcut din ţesătură colorată (de obicei, mătase sau bumbac), cu diferite imprimeuri.

— Odihneşte-te puţin... o să dureze ceva timp. Îţi aduc apă şi un pic de *jaggery*[47] pe care l-am pus deoparte. Îţi spun ce mă îngrijorează – lutul trebuie să rămână umed multe zile ca să poţi grava pe el. Cum să fac asta pe arşiţă? O să trebuiască să acopăr totul cu o pânză umedă.

Caligraful molfăi bulgăraşul de *jaggery*, bău apa, apoi zări ceva alb – îşi luă zborul şi se ridică mai sus în aer, iar el îl urmări cu privirea. Să fie oare o pasăre sau o bucată de hârtie purtată de vânt? Se transformă în lumină şi o ploaie de pete întunecate. Bătrânul zise brusc:

— Ştiu că eşti om bun, şi asta contează mai mult decât credinţa ta. Dar du-te cât mai departe cu ea, dacă vreţi un viitor. Nu vă gândiţi la mine.

Îşi puse paharul cu apă jos şi începu să-şi frece ochelarii cu un colţ al kurtei.

— E o fată bună, spuse el. I-am fost tată şi mamă de când era mică. Sunt fericit că-şi clădeşte o viaţă a ei – la urma urmei, cât timp o să mai pot fi aici pentru ea?

— Ce...? Elango fu luat prin surprindere. Eu vreau nişte gravuri pe un cal. Asta-i tot. A zis cineva ceva despre credinţă şi restul lucrurilor?

Regretă cuvintele de îndată ce le rosti. Într-o zi, curând, va trebui să vorbească cu bătrânul despre Zohra. Dar iată că omul ştia deja, prea devreme ştia. Dacă ştia el, o ştiau şi alţii. Erau multe lucruri practice la care să se gândească şi odată ce toate astea începeau, nu mai era cale de întoarcere. Voia să-şi păstreze, încă puţin măcar, sentimentul că dragostea lor era o bijuterie într-o cutie a cărei cheie o aveau doar ei doi. Dar acest moşneag orb, căruia ea se încăpăţâna să-i fie devotată... A fost o greşeală că i-a arătat calul. Acum

---

[47] Zahăr nerafinat, făcut din sevă de palmier sau trestie de zahăr.

bărbatul o să înceapă să-i dea tot soiul de sfaturi, convins că are dreptul să o facă.

— Şi mie mi-e frică de ce este nou, spuse Elango cu o voce mai blândă. Cui nu îi e? Cu puțin exercițiu, o să faci nişte gravuri frumoase.

— Ce or să spună cei din neamul tău când o să vadă cuvinte scrise în urdu pe calul tău hindus? La asta te-ai gândit? Nu e ăsta un lucru sfânt pe care îl faci pentru templul tău? Preoților tăi nu o să le placă.

— Nu-i pentru nici un templu. Nu e nimic religios. Nimeni de acolo nu o să-l vadă.

Elango improviză rapid:

— Un hotel a dat comanda pentru grădina lor. Trebuie să-l fac să arate bine, asta-i tot.

Se întoarse cu spatele, şi se lăsă tăcerea preț de o clipă, dar apoi auzi cum caligraful pufneşte pe nas a neîncredere.

— Gravuri pentru un hotel! Ce mai idee! Hotelurile sunt locuri infecte, în care ticăloşii fac lucruri nelegiuite. În etapa asta a vieții mele, zise bătrânul dintr-o suflare, nu vreau să insult curgerea şi frumusețea scrisului pe care l-am venerat dintotdeauna. Munca mea are un sens.

— Şi munca mea nu are? Nu ți-au cioplit scrisul în piatră pe mormintele acelea? Crezi că lutul nu se ridică la înălțimea pietrei?

Rareori îşi pierdea Elango cumpătul. Dincolo de vârsta caligrafului, o vârstă ce impunea respect, bunicul Zohrei era ultimul om pe care şi-ar permite să-l jignească. Cu toate astea, acum că-şi vedea cu ochii minții calul de teracotă îmbrăcat într-un frumos scris arab, orice alt fel de ornamentație ar fi un compromis. Îl făcea să simtă că o să explodeze de furie: din cauza propriei lucrări jalnic executate, a pretenției încăpățânate pentru perfecțiune a caligrafului ăstuia, a rezervei de lut ce se împuțina văzând cu ochii. Nu mai rosti nici un cuvânt, dar era conştient de

un soi de zumzăit ce se auzea în jurul său, de parcă nu ar fi fost om, ci un fir de înaltă tensiune.

Caligraful, simțindu-i supărarea, se ridică, văitându-se de zor, scuturându-şi praful de pe *lungi*, şi spuse că pleacă la rugăciune. Elango înfipse cazmaua în nămolul iazului şi, scos din fire, zise cu glas scăzut:

— Da, da, tu continuă să te rogi. Ce altceva mai e de făcut în viață?

2

Pe strada principală de lângă Moti Block, Akka aştepta la băcănia lui Sharma-ji să-şi ia donația de cinci rupii, pe care le primea în fiecare săptămână, şi îl văzu pe caligraful cel orb coborând pe stradă, pipăind drumul cu bastonul. Venea dinspre iaz. Cu o privire impasibilă, urmări înaintarea bătrânului, convinsă că putea să se uite fără să fie văzută.

— Ai nevoie de ajutor? întrebă ea cu o voce ca un uguit, când el ajunse mai aproape. Unde ai fost? Arăți atât de înfierbântat!

— Ah... doar într-acolo... n-am nimic.

— Pe acolo? În pustiu? Unde anume?

— O, am avut chef de plimbare. N-am mai fost în partea aia de tare mult timp.

— La iaz? Ai mers până acolo?

— O, nu, nu la iaz, se bâlbâi bătrânul, căutând în van o minciună rapidă.

Se îndepărtă târându-şi picioarele, bocănind cu bățul, înainte ca ea să poată pune o altă întrebare.

— Dar nu-i nimic altceva în direcția aia... strigă după el, apoi se întoarse către Sharma-ji, dându-şi ochii peste cap. Pe cine crede că păcăleşte, cârtița aia senilă?

Sharma-ji râse în timp ce scotea cinci rupii pentru coşul ei.

— S-a dus să-l vadă pe viitorul ginere la lucru, da sau nu? Pregăteşte-te pentru nişte mâncători de carne de vită în vecini, Akka, şi pentru rugăciuni de cinci ori pe zi. *Mullahii* sunt în drum spre cartierul tău.

3

Îngenunchind, şi ridicându-se, şi îngenunchind din nou la rugăciunile sale din acea zi, caligraful se trezi că gândul i se abătea de la Dumnezeu. Încă simțea instrumentul atingând suprafața vasului, literele care începeau să apară. Pe măsură ce vederea i se diminuase, munca lui se degradase, apoi s-a oprit cu totul – la ce folosea un caligraf orb? Degetele lui uitaseră cum era să-şi țină condeiul de bambus sau să audă cum scârțâie pe hârtie – nimeni altcineva nu-l putea auzi, în afară de el –, să vadă tuşele apărând una câte una, creând pagini de frumusețe şi învățătură. Să graveze literele acelea pe vasele de lut pe jumătate uscate, i se păruse miraculos că nu trebuia să vadă ce scria – degetele puteau să-i arate asta, să vadă în locul ochilor. Fusese entuziasmat şi, în acelaşi timp, speriat. Se temea de eşec... Senzația părea aproape nouă astăzi, chiar dacă fusese obişnuit cu ea la începutul muncilor dificile.

În după-amiaza următoare, îşi puse o *kurta* curată, schimbă *lungi*-ul cu o pereche de *pajamas*[48] strâmți, îşi puse tichia pe cap, luă bastonul şi ieşi pe uşă, o luă în jos pe treptele înnegrite şi afară din Moti Block, coborând în stradă înainte să-l oprească noianul de gânduri. Raju de la ceainărie l-a strigat să-l întrebe unde merge atât de grăbit, trebuia cumva să prindă vreun tren, Zohra ştia că pleacă?

---

[48] Tip de pantalon specific Asiei de Sud şi de Sud-Est.

În loc de răspuns, caligraful doar ridică bastonul. Când îşi coborî din nou mâna, simţi ceva umed şi moale.

— *Miya*? făcu el şi zâmbi în barbă în timp ce mângâia capul miţos al lui Chinna.

Atinse uşor urechile catifelate şi îl scărpină pe gât. Apoi zise:

— Pornim la drum?

Partea asta a străzii, unde el şi Chinna erau o privelişte familiară, era uşor de străbătut. Oamenii se dădeau la o parte din calea lui, şi el ştia pe de rost fiecare stâlp, fiecare grămadă de gunoi, fiecare margine proeminentă şi fiecare colţ ascuţit. Se ţinea pe margine, însă nu prea aproape, ştiind din experienţă că scurgerile deschise erau coşmaruri vâscoase în care te poţi împiedica cu uşurinţă. La capătul străzii trebuia să schimbe direcţia şi să o ia spre sud. Când a simţit o pală de aer fierbinte de la un autobuz care mergea cu viteză, înţelese că ajunsese la intersecţie.

Drumul principal ducea spre şcoala impozantă şi în cele din urmă spre oraşul vechi, unde aleile erau un labirint de magazine de ţesături, cereale, feronerie, *biryani*[49]. Perle vândute la cântar, după greutate, ca orezul sau *dal*-ul. Nu mai fusese acolo de ani de zile şi nu trebuia să-şi facă griji pentru asta, destinaţia lui era cu mult mai aproape, şi picioarele lui îşi vor aminti şi vor găsi drumul. Nu erau prea multe cotituri, şi era pe malul râului.

— Nu-i foarte departe, îi spuse el lui Chinna cu un tremur de nesiguranţă în glas. Trebuie doar să stai cu mine.

Aşa cum unele inimi îşi înteţesc bătăile la gândul că vor ajunge la casa celui drag, tot aşa respiraţia lui devenea mai rapidă pe măsură ce se apropia de clădirea spre care se îndrepta, un conac transformat în arhivă pentru cărţi şi

---

[49] Preparat asiatic din orez, carne, condimente şi plante aromatice.

periodice în urdu. Îi cunoştea comorile de pe rafturi şi din depozitul de la subsol. Câtă vreme muncise, îşi petrecuse timpul acolo, copiind documente, imitând scrierea frumoasă de pe vreun pergament vechi. Pe vremuri fuseseră acolo o masă şi un scaun anume pentru el, căruia i-au spus „tronul lui Usman Bhai", cu o lampă puternică, un pupitru de lectură pentru cărți grele şi spațiu ca să-şi aranjeze hârtia, şi călimara, şi penele pe care şi le făcea singur. Procesul era lent şi laborios. Trebuia să-şi lase deoparte obişnuita nerăbdare, ştiind că bambusul trebuia tăiat şi aranjat ca să obțină, treptat, marginea ascuțită şi înclinată de care avea nevoie. Odată ce era mulțumit de condeiele sale, întindea un strop de cerneală pe unghia degetului mare de la mâna stângă. Înainte de prima linie din ziua aceea, murmura numele lui Dumnezeu, şi apoi liniile izvorau sigure, lungi şi perfect echilibrate. În zilele în care nu avea nici o lucrare caligrafică de făcut, citea – încă îşi amintea versuri din poeziile lui Ghalib şi Rumi. Picioarele lui mergeau acum în ritmul lor. Dar chiar în timp ce buzele lui murmurau cuvintele magice, se ciocni de cineva – un bărbat care îl întrebă răcnind furios dacă are nasturi în loc de ochi.

Auzi un mârâit înăbuşit, amenințător, venind dinspre Chinna şi simți corpul cald al cățelului mai aproape de el. Vocea bărbatului care striga la el s-a auzit mai tare înainte să se estompeze, iar caligraful a rămas nemişcat câteva clipe, apoi a găsit bastonul pe care îl scăpase. Îl mângâie pe Chinna şi zise:

— *Miya*, astăzi n-o să primeşti o singură *roti*, ci două, plus un *kabab*.

O luă din nou la pas. Nu trebuie să-şi lase mintea să rătăcească. Unde se afla? Mersese drept în față după cotitura aceea, iar acum nu mai erau altele înainte de râu. Nasul o să-i spună când ajunge la râu: apa mirosea urât în perioada asta, un amestec de miasme fetide de canalizare, şi

măruntaie, şi chimicale, ce-ţi întorceau stomacul pe dos. Îi povestea adesea Zohrei că în copilărie râul era curat, apa îndeajuns de dulce să o poţi bea şi să faci baie în ea. Cum se aplecau copacii peste malurile copilăriei lui şi... Gândurile iarăşi îi rătăceau – simţi din nou o izbitură.

Persoană aceasta era mai blândă.

— Dacă nu vedeţi bine, măcar legaţi-vă câinele şi ţineţi-vă de el.

Umbra bărbatului era mătăhăloasă şi înaltă şi se întinse spre el, călăuzindu-l într-o parte. În cele din urmă, după alte câteva ciocniri şi mai multe evitări în ultima clipă, caligraful ajunse la arhivă. Se opri la uşă şi atinse câinele pe gât.

— *Miya*, tu stai cuminte aici şi aşteaptă-mă. Nu o să te lase să intri.

Aşteptă până când simţi căţelul aşezându-se lângă uşă şi apoi rugă pe cineva să-l conducă la ghişeu şi spuse:

— *Adaab*[50], am o cerere umilă. Aş dori să citesc paginile din *Baburnama*[51] pe care o aveţi aici.

Cu o răbufnire de mândrie veche, adăugă:

— Sunt Usman Alam, caligraful care a scris acele pagini. Asta a fost acum patruzeci de ani.

Tânărul de la birou îi spuse:

— *Dadaji*[52], nu puteţi să vedeţi drumul până la pupitru, cum veţi citi *Baburnama*? În plus, avem pagini copiate de

---

50 Mod politicos de a saluta, neutru din punct de vedere religios.

51 *Babur-Namah*, *Scrisorile lui Babur* sau *Cartea lui Babur* este o scriere fundamentală pentru cultura Orientului; manuscrisul prezintă memoriile lui Zahir ud-Din Mohammad Babur (1483–1530), întemeietorul Imperiului Mughal.

52 Bunicule (în hindi, în orig.).

mână pe care nimeni nu are voie să le vadă fără permisiune. Faceți cerere astăzi, reveniți după ea mâine.

Caligraful se sprijini obosit de tejghea. Ce nebunie îl făcuse să se omoare aproape, străbătând distanța asta? Cum avea să-şi găsească drumul înapoi?

Chiar şi atunci când vederea începuse să-i slăbească, el continuase să lucreze, o ispravă care îi reuşea cumpănind în minte două idei opuse: acceptând, în teorie, că poate să ajungă orb şi neputincios şi, în acelaşi timp, spunându-şi că aşa ceva n-avea să se întâmple. Viața toată, se gândi el, înseamnă să ştii că s-ar putea întâmpla ce e mai rău şi totuşi să continui ca şi cum nu ți se va întâmpla niciodată. Îşi imaginase el vreodată că o să-şi îngroape nevasta, fiul, nora – ultimii doi la câteva zile unul de celălalt, ucişi de fanatici într-o revoltă în care micuța Zohra fusese ologită pe viață? Cum atârnase în brațele lui piciorul fără vlagă şi subțire al copilei, laba piciorului legănându-se ca un pendul când alerga cu ea pe străduța din spate. Dacă l-ar fi însoțit aici Zohra – era însă prea ocupată. Acum era tot timpul prea ocupată.

Brusc, caligrafului i se puse un nod în gât, nu putu să înghită. Ar trebui să iasă şi să stea la uşă, lângă Chinna. Îi era sete, avea cârcei la picioare, căsca, deşi nu-i era somn. Asta i se mai întâmplase anul trecut înainte să-şi piardă cunoştința. Trebuia să se întoarcă acasă cumva. Se pregătea să-şi găsească pe bâjbâite drumul spre ieşire când auzi o voce venind dinspre birouri, o voce care îi părea cunoscută. Îl chema pe nume, pe un ton de încântare şi surpriză. Vocea se apropie şi apoi îi oferi apă, ceai, un scaun. Îi spuse că fusese învățăcelul lui cu mult timp în urmă şi învățase caligrafia de la el, nu şi-l amintea el oare pe Sadiq – pe acel Sadiq pe care-l certase că era un chiulangiu, un trântoraş? Nu şi-l aducea aminte? Nu contează. Bărbatul îl conduse pe caligraf la pupitrul care fusese pe vremuri al moşneagului,

spunând cu mândrie că acum era al lui, dar era fericit să i-l cedeze până găsea dascălul lui cărțile de care avea nevoie.

— Ce ați vrut să citiți? Spuneți-mi, voi aduce eu cărțile.

— Nu mai pot citi, fiule, îi zise Usman Alam. Dar s-a întâmplat ceva... m-a făcut să-mi fie din nou foame de cuvinte. Am vrut să miros şi să ating cărțile. Am vrut să le țin în brațe.

Simți că propria hiperbolă îl copleşeşte şi lăsă bărbia în piept, încurcat. Bătu uşor cu mâna pe scaunul de lângă el.

— E cu putință oare, tânărul meu prieten, să ai la dispoziție o clipă sau două ca să stai puțin cu mine şi să-mi citeşti? Ochii mei vor vedea cuvintele din amintire.

4

Elango şi-a terminat calul la sfârşitul acelei veri. Trecuse mai bine de un an şi jumătate de când începuse să se gândească la el. De două ori în ultimele două săptămâni, fratele său venise la copacul trăsnit, plin de întrebări de care reuşi să scape spunând că făcea calul ca să-l vândă. Îşi convinse fratele că Sudhakar îi promisese un preț foarte mare pentru el şi că, dacă acest prim cal îi va mulțumi pe proprietarii Deccan Gold, aceştia vor comanda mai mulți pentru celelalte hoteluri ale lor. Simți că respiră normal doar când Vasu a dat din cap, înghițind povestea, chiar dacă, la plecare, porcul de frate-său a încercat să-l lovească cu piciorul pe Chinna.

Chiar şi după ce calul fu terminat, Elango trebui să aştepte cele câteva zile rămase din luna Ramadanului – caligraful nu putea lucra în căldură când ținea postul fără apă. În întunericul de dinaintea zorilor, auzea vocea ascuțită, stridentă a unui bărbat care mergea pe străduțe trezindu-i pe musulmani să-şi ia masa de dimineață înainte de răsăritul soarelui. Se gândi la Zohra, fără mâncare, fără

apă, se gândi la multele lucruri străine ale vieții ei. Știa foarte puține despre postul și sărbătoarea de după post, deși trăia alături de musulmanii din cartier. Viețile lor erau complet izolate de a lui. Se gândi la fetița Fauzia, pe care o ducea la școală. Oare ea postea? Le făceau asta și copiilor lor?

— Copiii noștri o să trebuiască să postească? a întrebat-o el pe Zohra.

Postise pe vremea când era copil, îi spuse ea, și încă mai postea. Înghițea la apă ca o cămilă înainte ca sirena de la moschee să sune la ora patru, prevenindu-i să nu mai mănânce și să nu mai bea. Îi dădea dureri de cap și o amețea.

Elango numără sirenele. Cu fiecare zi în care sirenele tăceau era mai aproape de momentul în care calul avea să fie terminat. În cele din urmă, după ce se termină și *Eid*-ul[53], caligraful orb se apucă de lucru. Olarul împrumutase două scăunele de lemn de la ceainărie, pentru el și pentru moșneag, ca să ajungă la crupă și la greabăn. Caligraful nu putea lucra intervale lungi de timp, brațele îi oboseau și degetele începeau să-și piardă controlul. Era o adevărată luptă să păstreze lutul umed pe arșiță, și Elango era nevoit să tot aducă găleți cu apă de la iaz ca să stropească peste tot calul, apoi îl acoperea cu o țesătură umedă, cu ziare îmbibate cu apă și cu prelata pe care o găsise și o păstrase. În fiecare zi dezvelea doar partea la care urma să lucreze caligraful. Renunțase la ideea gravurilor elaborate și nici nu mai întreba ce însemnau cuvintele în urdu. Caligraful i-a spus că sunt stihuri ale unui poet celebru, și asta era de-ajuns.

---

[53] *Eid-ul-Fitr*, sărbătoare musulmană anuală care marchează sfârșitul Ramadanului.

Scrisul arăta delicat, dar şi viguros, urcând pe lateralele calului de jos, de pe chişiţe, pe care caligraful le inscripţionase stând întins pe pământ. Mergea în sus până la pântec, acoperea spinarea şi şalele, cobora pe frunte cu o înfloriturăpână pe bot. Caligraful trasă o linie, pipăi adâncitura cu vârful degetului, trecu apoi la următoarea, fără să ştie că Elango îl privea de la distanţă în tăcere, încă nedumerit de ce caligraful se întorsese la el radiind de încredere, la doar o zi sau două după ce plecase.

— Din ce fântână te-ai dus şi ai băut apă vie, moşnege? îl întrebă el pe caligraf.

Acesta chicoti răguşit şi spuse:

— Din fântâna amintirilor, Elango, cea pe care tu încă n-ai păşit atât de adânc în viaţă ca să o ai.

— Şi ce text te-ai hotărât să gravezi? îl întrebă Elango pe un ton prudent.

Avuseseră discuţii despre asta. Usman Alam luase în râs părerea olarului că numele Zohrei ar putea fi gravat pe tot calul şi îi ţinuse o predică despre splendorile literaturii.

— E o poezie? se aventură Elango din nou, însă nu primi nici un răspuns.

— O să afli la un moment dat, răspunse caligraful. M-am gândit la Ghalib[54]... dar apoi mi-a venit o idee mai bună. O să vezi. Nu mă deranja acum.

Era ca şi cum bătrânul caligraf ar fi trecut toată siguranţa văzului în mâinile care se mişcau fără să şovăie pe suprafaţa calului, trasând şi gravând linii ce urmăreau curbele şi scobiturile acestuia. Articulaţiile rotunde ale degetelor lui luceau, iar pielea uscată şi măslinie a bătrânului aducea cu scoarţa unui copac străvechi. Elango îşi întoarse mâinile şi le studie de parcă nu le-ar fi văzut

---

[54] Mirza Asadullah Baig Khan (1797–1869), poet indian care şi-a scris poemele în urdu şi persană, sub pseudonimele Ghalib şi Asad.

niciodată. Îşi privi palmele aspre şi unghiile galbene pline de lut. „Când te gândeşti că aceste lucruri bondoace, legate de încheieturile mâinilor, transformă kilograme de lut în vase uriaşe şi modelează gâturile lungi şi înguste ale ulcioarelor”, spusese Zohra, punând mâna lui pe gâtul ei. „Câtă blândeţe, cât control”, adăugase ea, privindu-l provocator printre gene, tachinându-l cum mai făcea uneori. Îi luase şi cealaltă mână într-a sa şi-i mângâiase liniile din palmă – prea multe linii, ca labirintul unui creier imprimat în palmă, aşa îi zisese ea. „Arăta că are o minte complicată. Una periculoasă”, mormăise el.

La sfârşitul unei săptămâni de muncă neîntreruptă, Usman Alam i-a spus că a terminat. S-a dat jos de pe scaun, a pus pe pământ uneltele şi era pe punctul să se aşeze cu un oftat, când Elango i-a zis să meargă acasă, să se odihnească şi să o trimită pe Zohra cu nişte mâncare şi apă pentru el. Aşa era cu tinerii, bombăni caligraful în sinea lui pe drumul de întoarcere, nu mai au vreme de tine în clipa în care munca se termină. Se folosesc de tine şi apoi nu mai au cinci minute pentru amabilităţi şi recunoştinţă. Pe vremea lui... dar când a încercat să o reţină pe Zohra ca să-i spună cum fusese pe vremea lui, şi ea a luat-o din loc, zicându-i peste umăr:

— Mă întorc repede. Ţi-am lăsat mâncare şi ceai pe masă.

Era semiîntuneric când a ajuns la iaz pe drumul ocolitor pe care o luase. Elango îi auzi exclamaţiile înăbuşite când ea şi-a scrântit glezna sau a călcat greşit. Poate că Zohra îi auzea inima bătând, era ropotul surd al unei tobe. Renunţase la gândul de a-i arăta calul Zohrei, o va face abia după ce era terminat – dacă se spărgea într-o mie de bucăţi din cauza căldurii? Nu ştiai niciodată ce se poate întâmpla când focul atinge pământul.

În plus, avea un plan.

Când a ajuns Zohra, Elango îi ceru să pună jos mâncarea pe care o adusese. Stătea aproape de ea şi-şi trecu un deget pe şira spinării ei. Ea tremura.

— Mai aproape, zise el, însă ea nu vru fiindcă el mirosea a pământ şi sudoare. Îi spuse iritat, fiindcă mai trecuseră prin chestia asta înainte, să se obişnuiască. Urma să se căsătorească cu un olar, tot timpul aşa o să miroasă.

Se duse la copac şi scoase nişte chibrituri din scorbură, pompă aer în petromax şi-l aprinse. Ea îşi feri ochii de strălucirea puternică.

— Ai luat-o razna? Lumina asta poate fi văzută de departe, îi zise ea.

— Sunt obişnuiți. Lucrez aici seară de seară.

O trase într-o parte şi îi spuse să închidă ochii. Se îndepărtă, trase prelata şi ziarele de pe cal şi îi ceru Zohrei să se uite. Îi urmări privirea. Spre surprinderea lui, văzând calul prin ochii ei, ochii cuiva care nu zărise visele lui sau realitatea animalului, realiză că nu arăta ca un catâr, sau un măgar, sau ca o simplă movilă de pământ, ci crescuse şi ajunsese măreţul cal din visul său de demult, de felul celor pe care-şi amintea că îi făcuse bunicul lui în toți acei ani de demult. Îi văzu gura întredeschizându-se, auzi cum trage scurt aer în piept şi apoi mâinile ei atinseră calul peste tot şi ea îi dădu ocol, ținând petromaxul mai aproape, murmurând cuvintele gravate de bunicul ei.

Ascultă cu luare-aminte,
Nici Vedele
Şi nici Coranul
Nu te vor învăța asta:
Pune-i zăbala în gură,
Şaua pe spate,
Pune piciorul în scăriță,
Şi goneşte pe mintea-ți năvalnică

Până sus, în ceruri.[55]

Aplicase o engobă neagră înainte să graveze caligraful cuvintele. Inscripțiile erau în nuanța kaki originală a lutului, restul era în negrul engobei. Kakiul avea să se schimbe în roşu teracotă când va fi ars în cuptor, corpul va rămâne negru, i-a spus el. Dar mai întâi avea nevoie ca ea să facă ceva.

I-a întins unealta de cioplit şi i-a spus:

— Am lăsat loc acolo, vezi? O să țin acum lampa, şi tu o să gravezi numele noastre pe cal – al tău, al meu şi al lui Chinna. În limba ta.

Ea a aşteptat o clipă să nu-i tremure mâinile şi a gravat pe cal toate trei numele. La sfârşit, îşi privi munca, după care aruncă unealta pe jos, enervată. Literele arătau stângace şi înghesuite pe lângă liniile elegante ale bunicului ei. Era însă un soi de intimitate în urâțenia lor care-l făcu pe Elango să vină în spatele ei, să-şi sprijine bărbia pe umărul ei şi să-i spună că scrisul nu era la fel de frumos ca ea, însă era la fel de prețios.

Ea îşi dădu ochii peste cap şi zise:

— Şi acum toată dulcegăria asta. Mai vorbim noi după câteva luni de căsnicie, o să strigi la mine ca toți ceilalți.

5

— Cum de n-am mai văzut-o pe micuță la olar zilele astea? Nu mai învață de la el?

Mama nu avea niciodată prea mult timp pentru Akka şi rareori o întâlnea, fiind de obicei la serviciu când venea ea. Punea câțiva bănuți în coşul ei şi pleca de lângă uşă.

---

[55] Kabir (1398–1448), renumit poet mistic, aparținând mişcării bhakti.

— Cred că e ocupat, zise ea. O să înceapă iarăşi când n-o să mai fie atât de cald.

Se răsuci pe călcâie şi intră în casă.

Stând pe veranda noastră, Akka m-a zărit în apropiere, chiar când plecam spre Fauzia, şi mi-a cerut să mă opresc. A coborât cu grijă treptele, sprijinind coşul de şold. Purta un sari de un galben viu ca soarele, care îi făcea pielea să strălucească. Semnul *bindi* de pe fruntea ei mă privea ca un al treilea ochi. Mi-am adus aminte de ziua în care o auzisem punând la cale ruinarea lui Elango şi am simţit un fior de nelinişte. Şi-a şters sudoarea de pe faţă cu un colţ al sariului şi mi-a întins o *laddu* dulce.

— Ia gustă asta, spuse ea. Ştiu că-ţi place.

Şovăind, am luat o muşcătură, ştiind că îmi ies coşuri de la dulciuri, dar nici nu am îndrăznit să o refuz. Stătea acolo şi mă studia. Apoi, de parcă s-ar fi hotărât cu privire la ceva, mi-a spus:

— De ce nu mai vii pe partea noastră zilele astea? Mi-a plăcut să vorbesc cu tine peste zid.

Am mormăit, cu gura plină de dulceaţa *laddu*-ului.

— O să vin iarăşi peste câteva zile. El e ocupat.

— Ocupat? Mai ocupat decât de obicei? De ce?

— Face altceva. Ceva mare. Are prea multă treabă.

— Oh... bietul băiat... n-are nici un ajutor. Tare rău îmi pare pentru el. Când era mic, stătea cu mine toată ziulica. Maică-sa n-avea niciodată timp să aibă grijă de el... Pentru mine e ca un fiu pe care nu l-am avut niciodată. Tare mi-aş dori să nu trudească atât de mult pe arşiţa asta. Dacă nu lucrează acasă, atunci unde?

— La iaz.

— Tu ai fost la iaz?

Era o întrebare aparent inofensivă, pe care a strecurat-o în timp ce îşi ajusta pliurile sariului cu o mână, jucându-se

cu orezul şi bănuţii din coş. Înainte să-mi dau seama, am ridicat din umeri şi am spus:

— O, da, normal. Hoinăresc peste tot.

După care, prea târziu ca s-o mai dreg:

— ...nu am mers chiar până la iaz, dar am vrut să văd, aşa că am mers încolo puţin. Cu căţelul.

— Minţi, micuţo, îmi dau seama de asta.

Vocea ei m-a făcut să mă opresc din molfăit şi să mă îndepărtez. A scos un sunet uşor, ca un un plescăit, şi a spus:

— Ahaa... haide-hai. Am binecuvântat-o şi am ţinut-o sănătoasă pe Sara mea toată viaţa. Dacă e să te protejez, trebuie să ştiu unde eşti.

— Am fost acolo doar o dată sau de două ori...

Praful din curtea pătrată părea să se ridice şi să mă sufoce. Îmi doream să mă strige careva şi să întrerupă discuţia asta, însă casele aveau perdelele trase, ca să se apere de soarele dogoritor, şi încă nu sosiseră vânzătorii de peşte şi legume care veneau de obicei la sfârşitul săptămânii. Dispăruse până şi soţul lui Gauri, care până atunci fusese afară să-şi spele maşina.

Probabil a văzut frica din ochii mei, pentru că a schiţat un zâmbet binevoitor şi mi-a atins uşor obrazul.

— Tu eşti copilul meu preferat, nu-i aşa? Şi tu nu m-ai minţi şi nu mi-ai răni sentimentele. Acum ia spune-mi, ai mai văzut pe altcineva la iaz? În afară de Elango?

M-am gândit la Zohra întinzând mâna după amuletă, m-am gândit la schimbul de priviri dintre ei, la femeia creionată pe care o văzusem în cartea lui, la litera Z pe care o scrisese peste tot, cu tot soiul de înfloriturii. M-am gândit că Elango petrecuse cu mine foarte puţin timp după ce intrase ea în viaţa lui.

— O singură persoană, o doamnă...

— Ce mormăi acolo, copilă? Ai zis ceva?

— Doar cățelul, am spus eu cu voce tare, privind-o pe Akka cu ochi nevinovați. Elango-*anna* a vrut să mă învețe ceva, aşa că m-a chemat acolo.

Dintr-odată, a părut să-şi piardă interesul pentru mine şi şi-a săltat coşul pe talie.

— Uită-te la mine, cum stau aici şi sporovăiesc când am o sută de lucruri de făcut. Hai, fuga-fuguța unde te-ai pornit.

O luă în jos pe străduță, spre casa în care locuia ruda lui Taatha. După câțiva paşi se întoarse din nou către mine.

— Ce-i lucrul ăsta mare pe care-l face? Aş putea oricând să trec pe acolo şi să-l văd, aşa-i?

— Încă nu-i făcut. Nu l-am văzut.

— Dar ce e? Un zeu sau o zeiță pentru templu?

Elango îmi spusese să nu suflu o vorbă despre cal. Oricât de sfredelitori erau ochii lui Akka, n-o să spun nici un cuvânt. Mă bâlbâiam, cred, când am vorbit.

— Nu ştiu. Eu doar am pregătit o parte din lut.

De data asta s-a răsucit pe călcâie şi a luat-o mai hotărâtă spre casa alăturată şi, de îndată ce a plecat, am luat-o la fugă spre casa Fauziei şi am ținut-o tot într-o goană până am ajuns acolo. Am strigat-o de la poartă, gâfâind de zor. Niciodată nu sunam la sonerie când mergeam una la alta, preferând mereu să strigăm şi să aşteptăm afară. *De ce* îi lua o veşnicie să *deschidă uşa?* Cu toate că nu zisesem nimic despre Zohra, dacă mă gândeam la ce discutaserăm, nu mă mai puteam hotărî dacă am dezvăluit prea mult sau absolut nimic. Aveam nevoie să-mi spună Fauzia că nu făcusem nimic rău. Că toată lumea ştia că Elango lucrează la iaz, că era ocupat, că dacă am spus că face ceva mare, nu conta. Ne-am retras în intrândul de lângă o casă mai jos pe drum şi ne-am aşezat pe treptele care duceau la o poartă mică, închisă cu zăvor, de unde nu puteam fi auzite. Fauzia fu de acord că nu spusesem vreun lucru pe care Akka să nu-l fi putut afla singură. Iazul nu-i

aparținea lui Elango, puteau merge şi alți oameni acolo – chiar şi dacă nu aveau vreun motiv anume. Şi ce mare brânză dacă Akka ştia că el face ceva mare? Elango făcea tot soiul de lucruri.

Odată ce am întors problema pe toate părțile, şi fiecare detaliu a fost minuțios cercetat, am început să răsfoim paginile ultimului număr din *Sportsworld*. Pe banda neagră de pe copertă scria „RIP. Indian Cricket”[56], după care urmau paragrafele de angoasă ale lui Pataudi[57]. Întorceai câteva pagini şi dădeai peste o istorisire despre cel mai recent erou al nostru, John McEnroe. Cufundarea în lectură a fost imediată şi intensă, iar întrebările legate de sentimentul de vinovăție, dar şi de faptul că puteam fi învinovățită, s-au şters din mințile noastre.

Stimată doamnă Vanamala Reddy,

Nu, timpul nu vindecă. Dați-mi voie să vă spun că unele răni nu se vindecă niciodată. Ați avut vreo astfel de rană? Îşi înfige colții în tine şi te roade dinăuntru precum termitele ascunse adânc în piciorul unui scaun care se prăbuşeşte când te aşezi pe el, deşi dădea impresia că e întreg şi nou. Termitele au ajuns la craniul meu, doamnă Reddy, mă trezesc în unele nopți, şi perna mi-e aspră de la praful de os. Dar n-au ajuns la creier, şi nu o să le las să o facă. Sunt de cremene pe dinăuntru. Dacă mă despicați în două şi loviți o parte de cealaltă, o să iasă scântei. O să simțiți mirosul de piatră arsă.

Astăzi am căutat în Basuri Nagar, Model Colony: au toată sluțenia arhitecturii moderne şi nici un confort, nici o

---

[56] „Crichetul indian. Odihnească-se-n pace.”

[57] Nawab Mohammad Mansoor Ali Khan Pataudi (1941–2011), fost jucător indian de crichet, căpitan al echipei Indiei.

facilitate. Am observat că străzile sunt pline de câini maro. Vin la mine de parcă am fi vechi prieteni, ştiu că nu o să le fac nici un rău. Nu o să renunţ niciodată să-l caut pe Tashi al meu. Puteţi fi sigură de asta.

ŞASE

1

După ce calul s-a uscat de tot, Elango a scotocit în rezerva lui, strânsă cu atâta răbdare, de lemn, perii şi peleţi de gunoi de grajd cumpăraţi de la bivolar. A aranjat mai întâi peleţii de jur împrejurul calului. A continuat metodic: bălegar comprimat, apoi lemnele pe care le adusese din pădure, iar peste toate astea nişte oale arse vechi. Şi-a stivuit celelalte oale, ulcioare şi pahare nearse sub pântecele calului. Aminteşte-ţi să îngrămădeşti peleţi acolo, chiar sub pântece, îşi spuse el. După ce termini, aminteşte-ţi să mături tot ce ar putea lua foc. Oricât de multe oale a ars, erau lucruri pe care mereu avea grijă să nu uite să le facă.

Mai mult bălegar compostat, alte lemne, alte oale mai vechi arse până ajunse la partea de sus a gâtului calului; apoi a îngrămădit paie pe piramida pe care o clădise. După ce a terminat, nu mai puteai distinge calul, care era acum ascuns vederii sub ceea ce părea a fi o căpiţă de fân. S-a

oprit să ia o pauză, a tras rapid din țigară şi a luat o înghițitură de apă. A ronțăit o bucată de *jaggery* şi i-a aruncat lui Chinna una dintre prăjiturelele *idli*[58] pe care le adusese cu el. Amestecase găleți cu lut moale ca să spumeze paiele. Asta era partea cea mai plictisitoare, de care nu-i făcea nici o plăcere să se ocupe, deşi trebuia să o facă la fiecare ardere, aşa că se apucă de ea, fredonând o melodie monotonă, care de zile întregi îi rămăsese în cap. Era un cântec despre cum toți vin pe lume plângând şi doar câțiva o părăsesc zâmbind. Aceştia din urmă erau învingătorii destinului. În timp ce tot repeta versurile, precum o incantație, trântea pe paie la nimerealã pasta de lut umed, aplecându-se şi îndreptându-se de spate fără se oprească, de parcă s-ar fi transformat într-o maşinărie ce nu cunoştea oboseala.

Se apropia de sfârşit când a auzit bufnița țipând, de parcă l-ar fi întrebat cum merge treaba. Îşi dădu seama că întunericul se lăsa repede şi fu recunoscător pentru tovărăşia bufniței şi la gândul că munca era aproape gata. O să mănânce o masă copioasă astăzi. Nu acasă. O să-şi cumpere o farfurie cu carne de capră de la Raju, bucăți suculente pe care probabil le-a gătit cu ulei de motor şi pastă de chilli. Uleiul plutea pe zeama roşu-aprins, cu bucăți de frunze de curry[59] în ea. Pe lângă asta o să fie un castron mare de orez moale, cu bob rotund. Gândul îi lăsă gura apă în timp ce lucra.

— Meritãm un ospăț, aşa-i, Chinna? i-a spus el câinelui, care se repezea să prindă muşte în apropiere. Burțile noastre nu se pot umple numai cu gâze şi apă din iaz.

---

[58] Preparat indian din orez şi linte, având o formă rotundă, servit în principal la micul dejun.

[59] Frunzele arborelui curry sau *Murraya koenigii*.

A întins pasta de lut moale deasupra, lăsând deschiderea obişnuită şi, în clipa aceea, şi-a adus aminte de visul lui. Visul cu calul cel mare, în flăcări, din care se trezise cuprins de spaimă că nu lăsase o deschizătură pentru căldură şi gaze. Ziua aceea îl adusese la ziua asta şi totuşi i se părea ca e dintr-o altă viaţă, la fel ca toţi anii care trecuseră înainte să apară Chinna şi Zohra.

După ce acoperi calul în întregime şi termină de făcut curat, aprinse o torţă şi dădu ocol grămezii, atingând-o de-a lungul bazei. Apărură limbi mici de foc. Odată ce mai multe focuri au început să ardă pe margine, Elango îşi aruncă şi torţa în flăcări. Rotocoale de fum se ridicau din movilă, din ce în ce mai groase. Renunţase la carnea de capră, în schimb aşternu un *lungi* pe pământ şi se întinse cu Chinna lângă iaz. Trupul îi strălucea de căldură şi sudoare, şi Elango căzu în somnul celor istoviţi ce te făcea să iei piatra drept pernă, un somn liniştit, fără agitaţie şi fără vise.

L-au trezit flăcările – sunetul lor, strălucirea lor. Movila ardea. Stătu, ţinându-l pe Chinna în siguranţă, departe de foc, uitându-se la flăcările portocalii din noaptea neagră. Câinele îi tremura în braţe, şi Elango îi murmură tot felul de aiureli liniştitoare, dar când o bucată de lemn a căzut şi s-au prăbuşit părţi din movilă, Chinna a început să gâfâie. Elango îl scutură de blana de la gât şi îi zise să nu fie un papă-lapte fricos.

Până dimineaţa, focul se stinsese, dar mormanul înnegrit de paie şi lut încă fumega. Hotărî că trebuie să se răcorească, aşa că se dezbrăcă şi intră în apă, oftând în timp ce apa lua cu ea fierbinţeala nopţii. Chinna a sărit şi el, cu urechile fluturându-i în spate, şi înotă spre el, dând harnic din labe, cu limba afară din botul larg căscat. Elango îi aruncă o piatră şi câinele lătră în timp ce înota după ea.

— Uite, Chinna, strigă Elango, arătând spre cerul împovărat de nori. Am terminat arderea chiar la timp. Se apropie musonul.

În scurt timp, o parte din pasta de lut întărit se desprinse de pe grămada de ardere şi lăsă să se vadă capul calului. Cenuşa a început să se răcească. Spre seară, când Elango se întoarse la iaz, începu ploaia şi, când apa luă cu ea paiele şi cenuşa, calul se înfăţişă privirii, negru cu roşu, fumegând. Olarul rămase multă vreme în picioare, mut de uimirea de a-şi vedea creaţia în forma sa finală. Oare chiar îl făcuse? Îi stătea în putinţă unei fiinţe umane să-l plămădească? Înălţându-se din cenuşă, cu ochii aţintiţi drept în faţă, de parcă ar putea vedea lucruri dincolo de ce e pământesc, calul pe care-l făurise îi părea o fiinţă divină. Elango şi-a plecat capul în faţa lui de parcă ar fi fost un zeu, îi trimise o rugăciune şoptită de recunoştinţă pentru că ajunsese întreg pe Pământ. Plecă abia după ce întunericul îl învăluise ca un giulgiu.

A plouat necontenit toată seara şi toată noaptea. Elango stătea în adăpostul lui rudimentar de acasă, ascultând răpăitul ploii pe acoperişul de tablă. Nici un alt sunet. Împresuraţi de apă şi vânt, Chinna şi el ar fi putut fi singurele fiinţe vii de pe pământ. Dacă ar fi fost şi Zohra acolo, nu şi-ar fi dorit nimic mai mult şi ar fi vrut să plouă la nesfârşit.

Încă nu văzuse nimeni calul. Deocamdată era doar al lui. Se gândi îngrijorat că s-ar putea nărui sub ploaia torenţială, apoi alungă gândul – era o lucrare robustă, bine arsă şi ar ţine piept vânturilor puternice, chiar şi grindinei. Începu să se întrebe ce o să facă cu el. Fusese o prostie să nu se gândească şi că va trebui să-l ţină undeva, ferit de lăcomia fratelui său. Hotărâse chiar de la început că acest cal nu va fi de vânzare, iar acum, cu stihurile de pe el şi cu numele lor gravate, era cel mai puternic simbol pe care el şi Zohra îl vor

avea vreodată, un simbol al unirii lor. Voia să fugă afară în ploaie, să o ia printre tufişuri până la iaz doar ca să se uite la el încă o dată, să se minuneze de propria creaţie. Zâmbi în întuneric. Îşi simţea capul de parcă un roi întreg de albine s-ar fi pripăşit în el, zburând înnebunite. Eşti olar, îşi zise el, învaţă ce e răbdarea. Ştia că nu va avea niciodată răbdare, deşi olăritul o cerea de la sine – lutul avea nevoie de timp. Ar fi trebuit să devină o rutină pentru el până acum, precipitarea lui ar fi trebuit să se domolească, însă mereu trecea prin agonia aşteptării în ultimele ceasuri, ca să vadă cum îi schimbase focul vasele de lut. Şi după ardere, de ce avea senzaţia că bidiviul lui de teracotă ar fi plecat în trap de la marginea iazului?

Ca să se liniştească, puse o mână pe Chinna să-i simtă respiraţia profundă, regulată. Se forţă să închidă ochii şi, încet-încet, sunetul ploii îi linişti creierul înfierbântat şi Elango reuşi să adoarmă.

2

Caligraful cel orb fu primul care ajunse la iaz în ziua următoare. A venit cu Zohra imediat ce ploaia se mai potolise, cu hainele ude leoarcă, cu tichia lipită de cap şi cu apă picurându-i din barbă. Îşi trecu degetele peste şănţuleţele de pe cal şi strigă plin de încântare că toate acele cuvinte în urdu erau atât de frumoase, se revărsaseră pe cal direct din Persia. Pe furiş, fiindcă niciodată nu ştia cât de bine vedea bunicul ei, Zohra îi strânse mâna lui Elango.

Poate că bătrânul caligraf nu se putuse abţine să nu vorbească despre munca pe care o făcuse după toţi acei ani neroditori în care nu putuse să scrie nimic, sau poate că veştile găseau o cale de a se răspândi. În ziua aceea, ceva mai târziu, începură să vină oamenii din Moti Block. Olarul îi privi cum se uitau la lucrarea lui şi îşi întoarse ochii spre

calul său, nevenindu-i să creadă că era acolo – ieşit din visele lui în lumea largă.

În apropiere, fiica odinioară mută a pietrarului se uita cu gura căscată şi, spre surprinderea lui, Elango nu simţi nimic din nesiguranţa pe care de obicei o avea în preajma ei. În dimineaţa aceea, arăta ca oricare alt copil, mic şi înmărmurit de uimire, cu ochii scânteind de întrebări. Îşi aminti că, în copilărie, se urca pe caii pe care îi făcea bunicul lui, de îndată ce se întăreau după ardere, şi pe neaşteptate luă fata şi o balansă pe spatele calului. Ea se ţinu strâns de gâtul de lut şi se legănă de parcă, în mintea ei, ar fi pornit în galop.

Începu din nou să plouă torenţial şi oamenii se împrăştiară care-ncotro. În următoarele două zile, de fiecare dată când norii se risipeau, o mulţime tot mai numeroasă înainta anevoios prin nămol şi printre tufişuri până la iaz. Se dusese vestea că Elango făcuse un cal pentru templu – ca acei cai vechi pe care se pricepuse să-i facă bunicul său. Cei tineri nu văzuseră niciodată unul; bătrânii îşi aduseră aminte de sfintele procesiuni, când cai de lut împodobiţi erau împinşi pe roţi prin cartier, şi toată lumea aştepta să arunce o privire.

La ceainărie, Raju întrezări o oportunitate şi îl trimise degrabă pe fratele său cu o cratiţă neagră ca tăciunele şi un morman de căni de lut. În a patra zi, îşi făcu apariţia un bărbat cu jucării, mingi, baloane şi dulciuri de vânzare. Sosi şi prietenul lui Elango, Giri, cu broasca ţestoasă în mână, şi îi zâmbi larg, spunându-i:

— Tu poţi să vinzi bilete aici.

A pus ţestoasa jos.

— Am adus-o şi pe Hema Malini să vadă. Acum aşteaptă, o să îi ia toată ziua şi toată seara ca să ajungă la cal.

Elango studie mulţimile, perplex. În mod normal, nimeni nu se aventura atât de departe, până la iazul lui, un loc al

contemplării şi muncii, şi totuşi iată-i, o procesiune de gură-cască ce îi tratau sanctuarul ca pe un târg de distracţii. Ajungeau la marginea pământului împădurit, unde iazul strălucea în poiană, şi se opreau brusc. De vreo doi metri şi jumătate, calul era mai înalt decât oricare dintre ei. Avea o podoabă pe cap şi la gât, un şirag de mărgele de lut în relief, nările înfiorate. Era armonios construit şi puternic şi, chiar dacă nu arăta ca un cal adevărat, era ceva primitiv şi viguros în nările evazate, în urechile ciulite şi-n picioarele ca nişte coloane lungi.

În cea de-a cincea zi, şi-a făcut apariţia Vasu cu un străin. Îi puteai auzi vocea înainte să-l vezi.

— E pentru un hotel. Sunt pregătiţi să plătească mai mult de cinci mii pe el. O să fie amplasat pe un postament chiar în faţa hotelului. Da, normal că poate face elefanţi mari, ba chiar şi cămile. Fratele meu, un artist naţional, asta e. A mers să-şi expună lucrările în Delhi. Oamenii vin la expoziţiile lui. Crezi că face doar căni şi ulcioare? Ei bine, te înşeli.

Tot în ziua aceea, ceva mai târziu, a apărut şi Sudhakar, întrebând cum să ajungă la iaz şi păşind cu grijă prin tufăriş.

— Nouă mii, atât e dispus să plătească un hotel mare, spuse Vasu.

Sudhakar schimbă o privire cu Elango şi se îndreptă spre el.

— Şi de ce ar trebui să fie într-un hotel? zise cineva din spate. Ăsta e un cal sacru. Nu poate fi trimis la vreun hotel!

Un murmur de voci s-a ridicat cu tot soiul de sugestii: „Haideţi să strângem bani pentru un festival chiar aici. Toată lumea poate dona. Să-l împodobim cu flori, să facem o procesiune ca pe vremuri.”

Elango îi ascultă o vreme, extrem de bine dispus. Nimic nu-l mai putea tulbura acum, că treaba era terminată. Se

simțea de parcă ar fi escaladat un munte înalt şi ar fi ajuns în vârf, stăpân peste tot ce cuprindea cu privirea. El ştia, ştia şi Zohra, ce reprezenta calul, şi asta era tot ce conta, aşa ajunsese să gândească. Dacă ei vor să-l ducă la templu, o să accepte. Calul său avea să dăinuie alături de caii făcuți de bunicul lui. Într-un fel, se gândi el, templul era casa ancestrală a bidiviului său.

În seara aceea, Elango se aşează sub copacul moringa, fumând şi trecându-şi degetele prin blana lui Chinna. Totul părea verde şi proaspăt spălat. Ploaia fusese neobişnuit de puternică pentru zona lor aridă, şi el se bucura din plin de briza rece şi umedă. Aversele aduseseră cu ele şi mizerie: noroi negru, care se revărsa pe alocuri din canalele de scurgere, drumuri cu gropi pline de mocirlă. Însă nămolul nu a deranjat niciodată un olar.

Închise ochii şi oftă. Se simțea de parcă i se luase o mare greutate de pe suflet. Ceea ce crease semăna mult cu ceea ce îşi imaginase, lucru care rareori se întâmpla. Se întrebă ce ar fi crezut tatăl său, când muncise atât de mult să-şi crească fiii din plămădirea lutului şi apoi trecuse direct pe tărâmul paradiziac al ventilatorului de pe tavan, al stiloului, al cernelii. Oare câți ani ar fi avut tatăl lui astăzi? Îşi dădu seama că habar n-avea care era vârsta exactă a tatălui său – se născuse din părinți în vârstă, cărora le muriseră mulți copii, şi când venise el pe lume, nu mai rămăsese nimic din bucuria ce însoțea naşterea unui alt copil, nici o însemnare nu fusese păstrată.

În noaptea aceea şi Vasu era bine dispus. Pentru moment, ostilitatea lui obişnuită față de Elango se domolise şi lăsase locul admirației. Calul trezise amintiri din vremea copilăriei, despre munca bunicului lor, zise el. Nu se gândise niciodată că Elango era în stare să creeze ceva atât de maiestuos.

— Tu continuă să faci chestiile astea mari – cai, elefanți. Lasă-ncolo ceştile de ceai şi ulcioarele. Ai fost un prost toți anii ăştia să-ți iroseşti timpul făcându-le. Odată ce oamenii o să te ştie ca artist, banii pe care îi putem câştiga o să curgă la nesfârşit.

A zâmbit larg, l-a făcut pe Elango ticălos secretos, au băut rom. Giri i-a auzit şi a mers agale la ei, cu Hema Malini. În clipa în care a pus broasca țestoasă jos, Chinna s-a apropiat de ea şi i-a dat târcoale, intrigat şi nelinişt it. A lovit-o cu laba. Țestoasa s-a transformat într-o carapace nemişcată, şi Chinna se încruntă la ea, derutat, cu urechile ciulite şi cu nasul fremătând. Turmentat, Vasu îi striga nişte încurajări. Cuprinsă de spiritul festivităților, Revathi a sucit gâtul unuia dintre cocoşii ei mai bătrâni. Au zburat pene în toate părțile, şi Revathi l-a azvârlit într-o tigaie, dimpreună cu ceapă, usturoi, chilli, păstăi de moringa, tamarind, orice a găsit, deşi generozitatea avea limitele ei, aşa că a pus ghearele cocoşului deoparte, să le gătească mai târziu pentru ea. O să ardă cele câteva pene minuscule de pe ele şi o să le fiarbă. Îi plăcea la nebunie să le crănțăne, gheară cu gheară, apoi să dea pe gât zeama urât mirositoare.

Era aproape miezul nopții când au mâncat puiul şi orezul gătite de ea, şi nimeni nu a obiectat că stă câinele în apropiere, atent la fiecare bucățică ce cădea. Dincolo de zidul învecinat, Akka şedea singură. Sariul ei verde închis era strâns în jurul genunchilor şi degetele ei legau distrat limete şi ardei iuți ca să facă farmece, urechile ei obişnuite să asculte discuțiile zgomotoase şi râsul de alături. „Cel puțin zece mii”, spuse Vasu. „Nu, mai mult”, zise Giri. Dacă Elango reuşea să mai facă încă vreo câțiva cai atât de frumos modelați, cu toate chestiile alea pe care nimeni nu le putea citi, orice era posibil. „Orice-i posibil cu bani”, strigă ascuțit Revathi de mai departe. Ar putea să cumpere tot de la hoaşca aia de alături şi să facă mai mult loc pentru găini,

chiar să aibă un bivol sau doi. Râsete puternice. Vocea lui Vasu spunând că trebuie să bea pentru asta. Ca să scape de vrăjitoarea aia cu gură spurcată. Era un vis, şi visul acela avea nevoie de băutură ca să pară aievea.

Akka simți cum acidul negru, coroziv, îi urcă din stomac până în gât, în gură. Scuipă pe pământ şi se şterse cu un colț al sariului. Se înşelau dacă aveau impresia că o pot speria tocmai pe ea, o femeie care învățase mai multe despre supraviețuire trăind acolo, lângă ei, decât îşi puteau imagina. O să facă nişte vizite a doua zi. Mai întâi la bătrânul Taatha, apoi la templu, ca să le spună preoților despre un cal sacru, profanat cu cuvinte străine.

3

A fost odată, cu mult timp în urmă, aşa ar fi spus Elango, dacă ne-ar fi povestit asta.

A fost odată, cu mult timp în urmă, un biet olar, care se îndrăgosti de o femeie. Locuiau în acelaşi cartier, şi el o vedea în fiecare zi, dar nu putea să meargă la ea şi să-i spună ce era în inima lui. Bărbatul şi femeia aparțineau unor neamuri care se urau, şi el ştia că n-or să poată fi nicicând împreună. Apoi, într-o noapte, un cal plămădit din pământ a venit la el în vis, cu flăcări ieşindu-i din nări şi cu jar în ochi, şi i-a vorbit atât de limpede încât i-a putut auzi fiecare cuvânt. Dacă învăța să încalece calul care arde, să-l călărească pe pământ şi sub apă, femeia va fi a lui. S-a trezit cu convingerea că acest cal trebuia să se nască şi că era treaba lui să-l aducă pe lume.

Am văzut calul lui Elango în a şasea zi după ardere, când cerul s-a înseninat. Ploaia făcuse praful să se aşeze pe străzi, spălase fiecare frunză, curățase murdăria veche de un an de pe garduri, porți, trepte. În dimineața răcoroasă şi luminoasă, grupul în care eram şi eu a plecat din fundătura

noastră – doamna Khambatta, mama, Tia, Gauri, tata şi alţi câţiva, mergând aproape unul de celălalt, de parcă eram o armată care se aventurează cu curaj pe pământuri străine. A trebuit să coborâm trei alei, să trecem de Kummarapet, să mergem mai departe pe drum în jos, apoi să traversăm lunga porţiune de tufăriş ca să ajungem la iaz. Erau câţiva oameni din mahalale care mergeau în aceeaşi direcţie, cu sariurile şi *lungi*-urile ridicate şi legate ca să nu se murdărească de noroi. Dintre noi, doar eu mai fusesem la iaz, dar nu puteam să mărturisesc atât de multe şi mă prefăceam mai degrabă surprinsă la vederea fiecărei privelişti familiare.

Când ne-am apropiat, am văzut calul înnegrit de fum, picioarele masive ca trunchiurile copacilor. Nu mă aşteptasem să fie atât de mare. M-am uitat după Elango, având un sentiment de proprietate. Era profesorul meu. Venisem aici când calul nu era decât lut din iaz. Am ajutat la pregătirea lutului – nici măcar Zohra nu putea pretinde asta. Ardeam de nerăbdare să spun cuiva, dar nu puteam. Mama ar fi îngrozită că am fost atât de departe fără permisiune. Tata, care avea tendinţa să fie mai îngăduitor, era la o oarecare distanţă, vorbind cu Elango.

În jurul calului era strânsă o mică mulţime, şi în timp ce stăteam acolo şi priveam, şi-au făcut apariţia doi preoţi îmbrăcaţi în *lungi* de culoare albă. Unul slăbuţ, cu o privire fixă, încărcată de repulsie, şi unul chel, cu obraji căzuţi, al cărui spate gol era presărat cu aluniţe negre. Akka a apărut chiar în urma lor, arătând destul de diferit de cum era ea de obicei, fără coşul ei obişnuit pentru pomană. A dat scurt din cap către mama, a trecut pe lângă mine fără să arunce o privire. Am resimţit desconsiderarea ei precum un ac înfipt în mijlocul frunţii. Mi-au venit în minte întrebările pe care mi le pusese în urmă cu câteva zile. Fără îndoială că acum

ştia că am minţit-o şi cu siguranţă avea să născocească vreo vrăjitorie macabră împotriva mea.

Ajunse lângă preoţii care stăteau în faţa calului şi îşi spuneau unul altuia că plămădirea lui era renaşterea unei tradiţii pierdute şi discutau care ar fi cel mai bun mod de a-l duce la templu. Akka începu să se plimbe agale în jurul lui, ca şi cum ar fi înconjurat un idol sacru, zăbovind din când în când să-l studieze mai atent. Se opri în faţa pieptului şi a flancurilor calului.

— Ce o fi scrisul ăsta? îl întrebă ea pe preotul slăbănog, după o îndelungă evaluare.

Preoţii îşi spuseră ceva în şoaptă. Era adevărat, ei priviseră semnele acelea ca pe nişte linii, dar părea într-adevăr a fi un scris. Cineva din mulţime le sări în ajutor:

— Am auzit că a fost gravat de bătrânul Usman. Chiar dacă-i orb. E un miracol.

— Urdu, aşadar, zise preotul chel.

— Limba poeţilor! strigă cineva din spate.

— Limba *mullahilor*, spuse preotul slăbănog.

Cum era posibil ca un cal al templului, un cal sfânt, să fi fost vandalizat în felul ăsta? Akka puse întrebarea o dată, apoi de două ori, apoi o transformă într-o incantaţie. Dintr-odată se prăbuşi la pământ în mijlocul poieniţei, fără să-i pese de noroiul care îi înmuia sariul, şi începu să se lovească în cap cu mâinile şi să se tragă de păr până ajunse o claie ciufulită. Cercul roşu de *kumkum* din mijlocul frunţii îşi pierduse forma şi acum arăta ca o rană, întins de degetele ei. Akka stătea pe pământ cu coapsele depărtate sub sari şi, când îşi ridică privirea, ochii ei nu vedeau nimic, mai puţin în acea secundă când se opriră asupra mea, după care Akka îşi luă privirea de la chipul meu. Gura i se deschise ca o uriaşă cavernă neagră care zbiera:

— Omorâţi olarul! Distrugeţi calul! Oricine dă o lovitură, Dumnezeu o să ştie, Dumnezeu o să ştie!

Preț de câteva clipe, totul rămase nemişcat, în afară de broasca țestoasă care înainta agale – apoi Akka strigă din nou cuvintele acelea, de data asta mai tare. Doar de atât a fost nevoie ca oamenii să se transforme într-o gloată, să strige, să se împingă, să scandeze, să se bulucească, să cadă unii peste alții.

Am simțit cum o mână mă prinde de braț. Mama. Eram trasă departe de acolo, dar nu puteam înainta prea mult prin mulțimea care ne împresura, ne sufoca. Akka era posedată de un spirit divin, spuse cineva din apropiere. Un spirit furios. Acum se ridicase în picioare, învârtindu-se, împletindu-se şi tremurând de parcă ar fi avut o criză. Se făcuse loc în jurul ei, chiar în timp ce mulțimea se strângea şi se îndrepta spre iaz. Mama încerca să-şi croiască grăbită drum în direcția opusă. Mă ținea atât de strâns de braț, încât am strigat după tata, dar nu l-am putut vedea nicăieri, nici pe el, nici pe Tia.

— Distrugeți-l, e întruchiparea răului, scanda Akka, legănându-se lângă cal.

— Distrugeți-l! repeta mulțimea.

— Smintiților, l-am auzit pe Giri, spunând undeva lângă noi. Nu vreți să ştiți ce scrie pe el? E o poezie de-a lui Kabir.

— Las' că-ți dau eu Kabir, nenorocitu' naibii! a răcnit o voce.

Am văzut un picior care se întindea să-l lovească pe Giri, forța loviturii ridicându-l de la pământ. Un alt picior în burtă, o dată, de două ori şi încă o dată.

Am fost târâtă de acolo de mama. În învălmăşeala aceea de oameni l-am văzut pe Elango în noroi, dând din mâini şi din picioare, chinuindu-se să se ridice. Un pantof s-a abătut peste una din mâinile lui.

Mâinile lui. Trăia cu teama că o să le rănească. Un pantof îi strivea o mână. M-am eliberat din strânsoarea mamei şi am alergat spre el. Chinna ajunsese acolo înaintea mea. Un

proiectil negru cu maro, cu blana de la gât zbârlindu-se precum nişte ţepi. I-am văzut colţii înfigându-se în gambele bărbatului care încerca să-i rupă mâinile lui Elango. Un băţ se abătu asupra lui Chinna. Schelălăituri de durere. Apoi am fost apucată din nou de braţ, şi mama mă trăgea de acolo. Acum o avea şi pe Tia cu ea. Am reuşit să ajungem la o margine de unde l-am zărit pe Taatha încovoiat şi scofâlcit, înconjurat de bărbaţi care îl ascundeau pe jumătate vederii. Aveau în mâini bare lungi de fier, de tipul celor folosite în construcţii, şi câteva clipe mai târziu, el le şopti ceva, iar ei începură să înainteze spre cal. Mama ne-a strâns tare, ţinând braţele peste noi ca un scut. Alţi oameni se dădură la o parte, în timp ce bărbaţii înalţi şi corpolenţi mergeau înainte. Îşi ridicară barele şi se năpustiră asupra calului. Era puternic şi dur, a căzut doar o bucată, însă acela a fost semnul care i-a făcut pe toţi să năvălească înainte, într-o mulţime uriaşă. Taatha stătea şi se uita, şi umbra unui zâmbet îi întinse ridurile atunci când alţii din mulţime, care până atunci se mulţumiseră să scandeze, începură să caute în jur pietre şi alte posibile arme. Cineva a văzut ranga lui Elango şi cazmaua lui şi s-a năpustit asupra lor. Au apărut mai mulţi bărbaţi, mulţimea se făcu şi mai mare, se azvârliră toţi să lovească în cal într-un acces de furie exacerbată. Coada a căzut. Un picior s-a rupt în jumătate şi calul s-a lăsat într-o parte.

— Oricine dă o lovitură, Dumnezeu o să ştie, Dumnezeu o să ştie! strigă Akka cu vocea ei nouă, terifiantă.

Ceva mai departe, un bărbat a descoperit ascunzătoarea lui Elango în copacul fulgerat. Primul lucru pe care-l găsi fu o bucată dintr-o statuie de lut, apoi nişte cioburi de oală. Le aruncă cât colo. Scotoci mai adânc şi de sub o bucată de pânză ieşi la iveală ceasul.

— Ia uitaţi-vă, uitaţi-vă la asta! Nenorocitu' ăla de olar mai e şi hoţ, zbieră el.

— ...un ceas! Ce altceva o mai fi furat?

— Căutați în magazia aia!

— Scotociți-le casa!

— Omorâți olarul!

— Dărâmați-l, ăştia toți sunt răi până-n măduva oaselor!

— Distrugeți-l! Distrugeți-l!

— Oricine dă o lovitură, Dumnezeu o să ştie, Dumnezeu o să ştie!

Tremoloul strident al lui Taatha întrerupse zbieretele demente.

— Nu putem lăsa nişte hoți să locuiască aici. Ăsta-i un cartier pentru oameni cumsecade.

În toiul nebuniei, l-am văzut pe Giri trecând împleticindu-se, ținându-şi cu o mână rănită maxilarul plin de sânge. Nu îl vedeam nicăieri pe Elango şi am început să plâng în hohote, încercând să-mi smulg mâna din strânsoarea ca de menghină a mamei. Printre oamenii în mişcare, am văzut cum cineva ridică țestoasa lui Giri şi o aruncă înspre cal. A lovit teracota întărită şi a căzut la pământ. Nu-ți puteai da seama dacă era o piatră sau o ființă vie. Cineva o îmbrânci pe mama într-o parte, ea mă apucă şi mai strâns, strigându-l pe tata cu o voce pe care nu i-o mai auzisem înainte şi nici de atunci, şi se auzi un vuiet imens, voci nedesluşite, care mi-au răsunat în urechi zile întregi.

Am ajuns acasă după aceea, câte unul şi câte doi. Tata avea un ochi învinețit, şi hainele îi erau sfâşiate. Rochia Tiei nu avea o mânecă. Nu ştiau cum se întâmplase. Am doar o amintire neclară cu noi alergând, căzând, alergând din nou. O foame şi o sete cumplite odată ce am ajuns acasă. Îmi amintesc că m-am prăbuşit pe pat, m-am spălat, m-am schimbat, am mâncat. M-am trezit într-o lumină nepământească, ce aducea cu strălucirea oceanului. Soarele care apunea îşi arunca lumina pe fața mea prin perdelele albastre şi, când le-am tras în lături, am văzut că fructele

arborelui de guava de lângă fereastra mea, pe care le țineam sub observație de săptămâni întregi, erau ciugulite de zor de o pereche de păsări maro.

4

În seara aceea, cartierul nostru a rămas tăcut şi întunecat, mai puțin pâlpâirea luminilor de la ecranele televizoarelor, deşi de la distanță se auzea un zumzet slab de voci ridicate şi zgomot de lucruri care se spărgeau. Dacă nu mergeai pe străzi, ci săreai pur şi simplu peste ziduri şi copaci, doar un singur rând de case despărțea curtea noastră de Moti Block, unde părea că se întâmplă ceva. Mama a început să încuie uşile şi să blocheze ferestrele, de parcă asta ar putea ține la distanță o gloată. Elango zăcea în camera Tiei. Capul, mâna dreaptă şi piciorul stâng îi erau bandajate. „Nu-i nimic fracturat”, mi-a zis el, schițând un zâmbet, când m-am dus în cameră şi am rămas în picioare lângă patul lui. Tata era aşezat alături, cu un ochi atât de umflat că nu-l putea deschide şi un braț bandajat. Zohra se plimba încolo şi-ncoace, luând cărți de pe raftul Tiei, deschizându-le, apoi închizându-le cu zgomot şi punându-le la loc. Nu-mi aminteam să fi venit vreun doctor, nici nu ştiam cum ajunsese toată lumea acasă.

— Nu o să-i dăm niciodată pe mâna hienelor ălora, am auzit-o pe mama zicându-i lui tata, care spusese că acoliții lui Taatha sigur o să-şi facă apariția dintr-o clipă în alta, căutându-şi prada.

Peste puțin timp, am auzit din nou vocea mamei mele din camera alăturată.

— Cum o să-i spunem lui Elango?

— Fă-o tu, eu nu pot, a răspuns tata. E ceva ce trebuie făcut.

Cu mâna nevătămată, Elango mângâia gâtul lui Chinna. Se ferea să-i atingă blana închegată de sânge de pe creştet, brun-roşcat de la iodină, iar cățelul rămase întins, cu capul odihnindu-se între labe. Dacă mâna lui Elango se mişca mai încet sau se oprea din mângâiat, Chinna îşi ridica repede botul, întrebător. Mama apăru în cadrul uşii şi rămase acolo câteva minute, privindu-i. Ventilatorul scârțâia în timp ce mişca aerul umed. Din camera alăturată se auzea muzica strecurându-se prin uşa deschisă. Note lungi, bogate. Sigur tata o fi oprit ventilatorul şi probabil stătea întins pe spate pe podeaua de piatră, cu ochii închişi. Avea capacitatea să se piardă în muzica lui, indiferent ce s-ar fi întâmplat – durerea lui ischemică, problemele cu muncă, absolut orice criză.

Zohra ridică privirea, o văzu pe mama şi se opri din mersu-i agitat. Elango încercă să se mişte.

— Chinna... începu mama.

Chinna înclină capul într-o parte, de parcă i-ar fi ascultat fiecare cuvânt.

— Dacă latră cățelul când o să vină oamenii să te caute... nu o să funcționeze. Toată lumea ştie despre el. Nu trebuie să facem nici un zgomot.

Elango îşi întoarse fața de la ea.

— Este pentru siguranța ta. Doar o să-l duc în vecini. O să fie îngrijit, a spus mama, iar el a dat din cap.

Stând într-o poziție incomodă, Elango ciufuli blana de pe gâtul lui Chinna şi îl mângâie.

Am mers cu mama când a dus câinele prin spate, peste peluză, şi a ciocănit uşor în fereastra doamnei Khambatta. Ochii maro-roşcat ai lui Chinna păreau confuzi. Rana de pe cap începuse din nou să sângereze. Se proptise pe labe şi se trăgea înapoi. Dar împreună eram mai puternice decât un câine rănit, şi mama îi şopti cuvinte de alint şi îl împinse, încet-încet, în casa doamnei Khambatta.

În camera Tiei, Zohra stătea jos lângă fereastră, adusă de spate, plângând surd în curbura brațelor îndoite. Doar tresărirea umerilor ei îmi arăta că plânge. Tia se duse lângă ea şi rămase acolo în picioare, însă Elango nu-i dădu nici o atenție, nemişcat şi înverşunat, parcă se închisese în el, departe de toți şi toate.

Seara târziu, mama ne-a împărțit mâncarea pe care Lakshmi o gătise înainte să plece. Când Elango nu a putut fi convins să ia o îmbucătură, tata s-a aşezat lângă patul lui pe un scaun şi a început să-i povestească despre cartea pe care o citea. Îmi amintesc cu exactitate cuvintele lui, pentru că ne spusese şi nouă acele lucruri de atât de multe ori.

Cartea era despre roci ignee care provin din lavă. Cea mai mare parte a podişului Deccan, unde eram noi, era alcătuită din roci lichide care țâşniseră din pântecele pământului şi se scurseră pe sute de mii de kilometri, întărindu-se în timp. O perioadă atât de lungă, încât nu o puteai cuprinde cu mintea. Ținutul acesta era o bucată din cel mai vechi continent de pe planeta Pământ, ştia Elango asta? Pe vremuri i se spunea Gondwana şi, înainte de deplasarea plăcilor tectonice, fusese parte din Africa, şi Antarctica, şi Australia. În urmă cu peste şaizeci de milioane de ani, aici au erupt vulcanii, unul după altul, la o scară epică, acoperind totul cu sedimente, straturi de lavă, bazalt, granit, totul plat asemenea tăbliei unei mese. Erupțiile s-ar putea să fi dus la dispariția dinozaurilor, să fi început o etapă cu totul nouă a vieții pe pământ. Dintr-o activitate geologică ca aceasta s-au ivit potasa, feldspatul şi cuarțul, precum şi argila din care erau făcute vasele lui Elango. Într-o bună zi – după ce o să se termine nebunia asta – aveau să călătorească în afara oraşului, departe în zona rurală, ca să exploreze podişul uriaş pe care trăiau, unde ei nu însemnau nici măcar o clipă în ochiul timpului planetar.

Poate că nu asculta nici un cuvânt, dar poveştile cu roci, şi fosile, şi dinamica plăcilor tectonice funcţionaseră cu Tia şi cu mine, ne liniştiseră şi ne făcuseră să ne cufundăm în somn, iar acum l-am văzut pe Elango începând să semene iar cu el însuşi. Se rezemă de pernă şi mâncă puţin, chinuindu-se să ia din farfurie cu mâna stângă. A ridicat paharul mare de metal, încercând să-şi toarne apă în gură de la oareşce înălţime, în schimb şi-a vărsat-o peste tot pe cămaşă.

Şi apoi tata i-a spus foarte blând că el şi Zohra nu pot rămâne peste noapte acolo, că ar trebui să plece imediat pentru propria siguranţă. Vine Sudhakar cu o maşină să-i ducă la hotelul lui. O să-i cazeze într-o cameră acolo pentru o zi sau două, şi în timpul ăsta el o să facă pregătirile ca ei să părăsească oraşul – temporar, până când se potolesc lucrurile.

— Dar unde o să mergem? întrebă Elango. Casa mea... munca mea... şi la hotel n-o să ne lase cu Chinna...

Ploaia a continuat să cadă ca şi cum s-ar fi rupt băierile cerului. Peste ropotul ploii auzeam lucruri zdrobindu-se, un vacarm de voci venind dinspre Moti Block. Adierea umedă a purtat până la noi mirosul de ars.

— Cel mai bine e să-l luaţi pe Chinna mai încolo, a spus tata. Deocamdată lăsaţi-l cu noi.

— Cum adică să plecăm? zise Zohra. Bunicul meu – pe bunicul l-am lăsat în Moti Block. Ce o să se întâmple cu el? Ştiţi că e nevăzător. Nu se poate descurca fără mine.

Suspinele ei mute se transformară în nişte înghiţituri lacome de aer, de parcă s-ar fi sufocat. Mama, căreia nu îi stătea în fire să îmbrăţişeze, îşi trecu stângace braţul pe după umerii ei şi zise:

— Hotelul este aici, în oraşul ăsta, nu altundeva. Mai târziu o să mergem la tine acasă şi o să-l aducem aici... şi mâine la hotel. Dar nu mai sunteţi în siguranţă la noi.

— Nu o să țină mult, spuse şi tata. O săptămână sau două. Oamenii uită.

Am ascultat vorbele care zburau de la unul la altul, cuprinsă de o panică tot mai puternică. M-am uitat la Zohra, care plângea, la Elango, care se ridică din pat şi o luă şchiopătând spre uşă.

— Nu trebuie să pleci, m-am auzit spunându-i, ce o să mă fac fără să te ştiu mai jos pe stradă? O să te ținem în siguranță în casa noastră.

Am crezut că am rostit toate acele cuvinte şi le-am repetat mai tare, fiindcă Elango părea că nu aude nimic, se chinuia să-şi mişte piciorul stâng, cel rănit, ca să-l potrivească în pantof. Nu pleca, am crezut că l-am implorat. Te rog nu pleca. M-am aplecat şi i-am ținut pantoful ca să-şi poată băga piciorul în el. M-a atins uşor pe cap după ce s-a încălțat cu amândoi pantofii şi apoi a ieşit.

S-au auzit portierele maşinii. Glasuri şoptite când Zohra şi Sudhakar s-au urcat. Preț de o clipă lungă, Elango rămase nemişcat. Şchiopătând, o luă înapoi spre uşa noastră de parcă ar fi uitat ceva, s-a oprit, s-a răsucit şi apoi s-a întors din nou. Ce i-a trecut prin minte atunci, n-aveam de unde să ştiu, poate se gândea că îşi abandonează câinele, aşa cum făcuseră oamenii de pe autostradă. Ne povestise, în timpul călătoriilor noastre cu motoricşa, cum a dat peste cățeluş la amurg, crezând la început că schelălăitul lui era sunetul scos de vreun spirit al pădurii. Cât de des auziserăm noi aceeaşi poveste, ca şi cum şovăiala lui, neîncrederea plină de bucurie în a-şi fi găsit iubirea vieții în mijlocul unei păduri devenea tot mai puternică cu cât mai mult vorbea despre ea. Ajunsese să capete dimensiuni mitice în mintea noastră, la fel şi promisiunea pe care i-o făcuse câinelui că nu se vor despărți niciodată.

Am stat în ploaie, lângă maşină. Apa şiroia pe mine, îmi intra în ochi. Mi-a ajuns pe buze – avea gust sărat.

— Cred că nu o să se mai întoarcă niciodată, spuse Tia.

— Sara, vino înăuntru, zise mama. Eşti udă leoarcă.

Sudhakar tură motorul şi îi spuse lui Elango că trebuie să pornească la drum. Zohra îşi scoase capul pe fereastră şi zise ceva. Ultima portieră trântită. Cauciucurile învolburară băltoacele. Ştergătoarele scârțâiră. Apoi se lăsă liniştea.

5

Acasă la doamna Khambatta, Chinna îşi înălță capul, şi urechile i se mişcară înainte şi-napoi. Petele castanii de pe fruntea lui neagră tresăreau asemeni unor sprâncene. Se ridică şi scheună. Se mişcă tiptil prin casă şi zgârie pe rând cele două uşi care dădeau afară, mârâind la ele să se deschidă. Se întoarse la pat şi rămase lângă el, scâncind mai tare şi ciulindu-şi urechile, aşa cum făcea ca să-l trezească pe olar.

Moleşită de somniferul pe care-l lua noapte de noapte şi de uitatul la televizor, doamna Khambatta se trezi la viață şi-l mângâie absentă pe Chinna, zicându-i:

— Gata, gata, liniştește-te, şi când asta nu a oprit schelălăiturile câinelui, începu să-l mângâie şi să îngaime o poezie pe care trebuise să o învețe pe de rost în copilărie. „Izbeşte-te, izbeşte-te, / De stânca-ți cenuşie şi rece, Mare!”, spuse ea. „De-aş putea acum rosti / Gândurile-mi călătoare”... „şi corăbii maiestuoase”... oare ce urmează... „şi lin plutesc corăbii maiestuoase” şi oh... ummm... „Atingerea unei mâini ce-a pierit / Şi sunetul unei voci ce s-a stins”.[60]

Astăzi, mă minunez de convingerea acestor oameni că lumea lor se va vindeca în câteva săptămâni. Se ascundeau oare de oroarea celor întâmplate? Nu avea să fie o chestiune

[60] „*Break, break, break*” de Lord Alfred Tennyson.

de săptămâni, nici de ani. Pe măsură ce oraşul era reconstruit, chiar sătucul Kummarapet avea să dispară înapoi în pământ. Noi drumuri şi clădiri aveau să-i înlocuiască iazurile, tufărişul, barăcile, blocurile de locuințe, copacul fulgerat şi poienița olarului, iar în cele din urmă, până şi numele satului va fi şters de pe hărți şi se va contopi în uitarea tăcută a podişului Deccan pe care odinioară pulsase de viață.

Mica noastră comunitate avea să se destrame mult mai devreme. Când i-am promis Zohrei că vom avea grijă de bunicul ei orb, nu aveam de unde să ştim că nu-l vom mai găsi la Moti Block, că nu va scăpa cu viață în acea noapte. Nu ştiam nici că în doi ani Gauri, care obişnuia să-i cânte melodii romantice soțului ei, îl va părăsi şi se va muta în Canada cu domnul Wilson de la etaj, luându-şi cei doi fii cu ea; în şase ani, doamna Khambatta avea să se îmbolnăvească, o boală debilitantă, pe care toată lumea i-a atribuit-o lui Akka; în şapte ani, Taatha avea să înlocuiască Moti Block cu blocuri-turn.

Peste cinci ani, tata avea să moară şi noi urma să rămânem cu chimicalele lui fotografice, cu hainele, înregistrările, pietrele şi fosilele lui şi cu un pachet început de țigări pe care l-am găsit ascuns în spatele dulapului cu vechituri, mirosind încă a tutun şi hârtie veche, care pentru mine era mirosul tatălui meu.

Peste cinci ani şi două luni voi pleca de lângă mama, de lângă Tia şi Chinna, şi voi coborî dintr-un avion pe un alt continent.

Tata ar fi spus că schimbarea se naşte din mişcarea Pământului ce se roteşte, se plămădeşte, se învârte aşa cum a făcut-o dintotdeauna.

ŞAPTE

Miercuri, 7 noiembrie

La facultate am o cameră simplă de student, dar care are un covor pe podea, perdele gri şi moi la cele două ferestre. Într-o parte dă spre curtea pătrată, spre iarba şi copacii ei, iar în cealaltă parte, spre zona de parcare. Când simt căldura caloriferului din camera mea, care face posibil să stau în tricou, când văd neorânduiala pilotei de pe pat, uşoară ca un fulg, posterul uriaş de pe perete, luat din Stratford-on-Avon, cu un Coriolanus serios, la bustul gol, mă întreb cum se simte Fauzia în căminul ei pentru studenţi la medicină. Refuză să-mi spună de ce s-a întors acasă la o săptămână după ce s-a dus acolo – mama spune că stătea apatică şi neobişnuit de tăcută, ba chiar a trebuit să fie hrănită cu forţa. Acum s-a întors din nou la facultate şi trimite scrisori înflăcărate, pline cu detalii macabre despre cadavre şi organe şi îmi povesteşte cu un plictis teatral despre nesfârşitele mese cu *rasam*[61] şi orez, despre ploşniţele de pat cu care îşi împarte camera, dar şi despre colega ei de cameră, o fiinţă în carne şi oase. În ultima ei scrisoare, Fauzia a irosit o pagină întreagă scriindu-mi despre colega asta a ei şi despre lucrurile pe care le-au făcut împreună, de parcă ar fi fost cele mai bune prietene. I-am răspuns în aceeaşi manieră, scriindu-i despre Karin şi

[61] Supă tipică sudului Indiei, preparată din roşii şi suc de tamarin, la care se adaugă chimion, piper, ardei iuţi, coriandru, curcuma şi alte mirodenii.

despre filmul la care ne-am dus noaptea târziu, despre berea pe care am băut-o după aceea într-un pub. Ştiu că Fauzia nu are acces la puburi sau la bere. Am expediat scrisoarea înainte să mă pot răzgândi, ruşinându-mă de meschinăria mea imediat ce plicul a fost înghiţit de cutia poştală.

(Mai târziu) Stăteam în camera mea, mâzgălind de zor în jurnal, în timp ce aşteptam să apară, ca printr-un miracol, prima propoziţie dintr-un eseu năucitor de strălucit, când uşa se trânti de perete şi *intră Karin*, roşie-n obraji şi cu părul umed. Îşi aruncă rucsacul pe podea, deschise cu o smucitură fereastra, lăsă să intre un val de aer rece, îşi scoase capul afară.

— Ridică-te! zise ea, uitându-se peste umăr la mine. Am chef să cânt, hai!

Am urmat-o, prea obişnuită cu ciudăţeniile ei ca să mă mai mire ceva. Dincolo de fereastra mare de sticlă, o ceaţă lăptoasă înghiţise culoarea copacilor şi a clădirilor. Vedeam siluete trecând în grabă pe alei. Era prea târziu pentru păsări, prea devreme pentru casetofoanele studenţilor, şi când a început Karin să cânte, vocea ei răguşită a umplut curtea. Am stat acolo, încadrate de fereastra mare, cu capul afară în aerul îngheţat, cântând toate cântecele pe care le ştiam amândouă. Când am ajuns la melodia ei preferată, cea despre vreme, cântând şi bătând în pervaz ca să ţinem ritmul, ni s-a alăturat cineva din partea cealaltă a curţii pătrate. Nu după mult timp s-a auzit o altă voce şi apoi alta. Şi apoi persoana din camera din spatele fagului a început să aprindă şi să stingă o lumină roşie exact pe ritmul cântecului.

— Asta-i Miranda, spuse Karin. Se antrenează cu mine. Probabil s-a întors de la curs.

Sunt în locul ăsta de mai bine de-o lună, cu toate că timpul se comprimă aici într-o intensitate care te face să

simți că totul durează mult mai mult. Cei mai mulți oameni îmi sunt încă străini. Nu o ştiu pe Miranda-asta-care-se-antrenează-cu-Karin, dar văd că simpla pomenire a numelui ei o umple pe Karin de energie. O făcu să închidă cu putere geamul şi să mă tragă afară din camera mea. În timp ce râdeam şi protestam că trebuia să-mi iau jacheta şi cheile, ea îşi luă tălpăşița, repezindu-se în jos pe coridor, dispărând în câteva minute.

Nu am de unde să ştiu ce anume a făcut-o să devină fata asta care apare şi dispare după bunul-plac. Nu vine pe aici zile la rând, nu dă nici o explicație când năvăleşte aşa, poate doar pentru că odaia mea are vedere la curte, şi ea trebuie să cânte înspre curte. Poate că rigoarea antrenamentului ei atletic o face mai sălbatică atunci când nu e la datorie. În fiecare zi, dis-de-dimineață, pe măsură ce zilele sunt tot mai întunecate şi mai scurte, dacă stau la cealaltă fereastră a mea, o văd plecând la sală, pedalând pe bicicletă, pe o şosea ce luceşte de ploaie. Glugă pe cap, capul vârât între umeri, jachetă impermeabilă, pantaloni albaştri de ploaie. Ştiu că o să meargă la sală şi o să înceapă un antrenament lung. Însă latura aceasta a vieții ei, poate ca multe altele, îmi este necunoscută. Abia de curând am aflat că ştie să cânte la muzicuță şi că nu mai vine la olărit fiindcă s-a alăturat unui cor. Săptămâna trecută, a stat întinsă pe spate pe podeaua camerei mele, făcând vocalize, cu ochii închişi, câteva note repetate iar şi iar. După Elango, ea este singurul olar pe care l-am mai cunoscut, dar dacă pentru el era singurul mod în care ştia să trăiască, pentru ea este unul dintr-o sută de alte lucruri pe care le poate face. Orice-i posibil pentru Karin aici. Neastâmpărul şi imprevizibilitatea ce o caracterizează i se par amuzante. Cochetează cu noi interese, se satură de ele odată ce le desluşeşte misterele. Pământul de sub picioarele ei se mişcă, plăcile tectonice se deplasează, şi ea merge mai departe, fără să lase vreo urmă,

nici măcar un singur ciob de oală dosit într-un copac găunos.

Luni, 12 noiembrie

Acum câteva zile, Karin mi-a spus că a întâlnit pe cineva la cor. Un astrofizician care era frumos, a spus ea, cânta ca un înger şi făcea cercetări care vor schimba modul în care lumea priveşte stelele. Azi mi-a făcut cunoştinţă cu el. Îl cheamă Darius; pe toţi parşii[62] îi cheamă ori Cyrus, ori Darius, i-a spus el, şi când nu-i cheamă aşa, atunci e ori Navroz, ori Feroze.

În timp ce Karin făcea prezentările, a explicat pe un ton poznaş că problema era că parşilor li se permite să se cupleze doar cu alţi parşi, aşa că dacă cineva le trimitea vorbă rudelor lui de acasă, din Bombay, că i-a văzut împreună, ar fi ostracizat pentru tot restul vieţii. Soarele strălucea puternic şi ineficient pe un cer albastru îngheţat. Un băiat şi o fată au trecut cu mâinile vârâte unul în buzunarul pantalonilor celuilalt, dar am văzut că Darius stătea la o distanţă calculată de Karin, zâmbind îngăduitor. M-am gândit că Elango şi Zohra au fost nevoiţi să se ascundă, să aştepte şi în cele din urmă să fugă ca să poată fi împreună. Se temuseră de moarte, nu de excluziunea socială.

Darius are o voce răguşită, savurează fiecare cuvânt când vorbeşte, iar felul lui lent, ezitant de a fi are o anume timiditate ce atrage. E cu cel puţin un cap mai înalt decât Karin, deşi nu are nimic din musculatura ei, şi este ceva ciudat în felul cum arată, de parcă trupul i-ar fi fost asamblat cu mai multe articulaţii decât era nevoie şi ar putea, în orice clipă, să se împiedice în mâinile şi picioarele

[62] Adepţi ai zoroastrismului.

lui lungi şi să cadă, ca o marionetă încurcată în propriile sfori. Părul închis la culoare e mai lung decât al lui Karin – până la umeri –, iar cu degetele de la o mână bate darabana pe cealaltă mână, cântând la un pian ascuns vederii. Nu îşi ia niciodată ochii de la ea. O studiază cu atenţia fascinată a unui ornitolog pasionat, care tocmai a zărit o specie rară. M-am întrebat când – sau dacă – mă va privi şi pe mine cineva aşa vreodată.

Familia lui are un apartament într-un bloc-turn din Cuffe Parade, cu vedere la mare, zice el, şi în fiecare noapte se plimba prin Colaba până la Gateway, ca să se uite la luminile de pe apă şi să bea un cocktail la Sea Lounge înainte să o ia spre casă ca să-l asculte pe Yo-Yo Ma interpretând Bach. Are difuzoare de lemn personalizate, înalte de vreun metru şi jumătate, iar supapele amplificatorului lui sunt din Rusia. Este cel mai pur mod de a asculta muzică, pare-se, tehnologia asta medievală a tuburilor de sticlă cu supapă, care strălucesc roşu în întuneric. Când o să-şi termine doctoratul aici, vrea să se întoarcă acasă şi să nu facă altceva decât să asculte muzică în apartamentul lui, cu un pahar de vin, ieşind doar ca să hoinărească pe străzi, *flâneur*-ul din Kala Ghoda, câte luni o fi nevoie să-şi reîncarce bateriile.

Nu i-am spus despre singura mea călătorie în oraşul lui, Bombay, nici despre seara în care am trecut pe sub Gateway, încercând să înăbuş vânturile groazei care urlau în mine pentru că, dintr-odată, la tata nu mai puteam ajunge nici eu, nici nimeni altcineva. Dorul şi tânjirea lui Darius după acel oraş de coşmar erau insuportabile, dar am reuşit să-i dau un răspuns agreabil, neutru.

Devin o ticăloasă, devin o ticăloasă, îmi port adevărata faţă în spatele unui zâmbet.

Pe lângă noi au trecut biciclişti pedalând zgomotos; grupuri compacte de oameni traversau strada, îndreptându-

se spre târgul de artizanat din grădina bisericii sub care era ascuns atelierul meu de olărit. M-am gândit la cele două ulcioare pântecoase pe care le făcusem şi care se uscau sub picioarele noastre – rafturile trebuie să fie exact sub locul unde stăteam noi, şi ulcioarele mă aşteptau să mă întorc la ele şi să le finisez. Am început să mă agit, nu mai aveam astâmpăr.

De când Karin l-a cunoscut pe Darius, o văd mult mai puțin. Avem scurte conversații purtate în treacăt, ca furnicile care se opresc pe traseele lor aglomerate ca să facă schimb de informații cu orice altă furnică pe care o întâlnesc. Acum însă a încetat să mai vină la atelier şi rareori mai ia masa la facultate.

Sâmbătă, 17 noiembrie

Am vorbit prea devreme. Karin m-a invitat în camera ei să iau cina cu ei doi, dându-mi o dată şi o oră. Suna suficient de formal să mă facă să merg cu bicicleta la magazin cu o zi înainte de data stabilită şi să cumpăr o sticlă de vin roşu. Am ajuns ținând sticla strâns de gât, conştientă că am fost invitată astfel într-o cameră în care mă înființam oricând aveam chef. Când Karin a deschis uşa şi s-a dat la o parte să mă lase să intru, am văzut că se îmbrăcase elegant: pantaloni de mătase, cămaşă neagră, un şirag de mărgele strălucitoare. Camera ei studențească fusese transformată într-un spațiu exotic cu lumânări şi parfum. Lampa Angelpoise era acoperită cu o pânză străvezie, ca să-i ascundă eficiența robustă. Karin se descotorosise de cărți şi îşi aşezase masa de studiu în mijlocul camerei. Era acoperită cu ceva albastru cu auriu. Darius stătea la masă, deja cherchelit. Şi-a ridicat paharul în direcția mea, şi am dat din cap, întrebându-mă iritată dacă o să fie prezent de fiecare dată când mă văd cu Karin.

Ne-a servit orez, deasupra cu un ou prăjit şi sos de soia, pui cu lămâie, tăiat felii, supă. I-a întins un bol lui Darius şi a spus ceremonios:

— Acest bol e făcut dintr-un porțelan pe care l-am modelat special pentru tine, pentru seara aceasta.

A fumat, a băut şi s-a uitat la noi cum mâncăm, dar ea nu s-a atins de mâncare. La sfârşitul mesei, ea şi Darius s-au tolănit pe pat, sărutându-se şi pipăindu-se, părând să fi uitat cu totul de mine. Prudența odată anulată de vin şi droguri, Darius a tot încercat să-şi bage mâna sub cămaşa ei până când, brusc, Karin s-a îndepărtat de el de parcă şi-ar fi amintit ceva şi a scos la iveală câteva flori albe de lângă chiuveta din chicinetă. Nu erau flori de la florărie – arătau despuiate şi fără apărare, cu bulbii atârnând.

De rădăcini rămăseseră agățați mici bulgăraşi de pământ.

— Din moment ce tu n-ai nevoie de boluri, astea sunt pentru tine, a spus ea.

Se aruncă din nou pe pat, îşi băgă mâinile în părul lui Darius şi îl sărută.

Florile arătau ca nişte trupuri neînsuflețite lângă perna de podea pe care stăteam. Păreau să se descompună în căldura înăbuşitoare din cameră cu fiecare minut care trecea. Nu puteam să înțeleg de ce mi le dăduse, unde le găsise, cum putea face florile să pară sinistre. Parfumul lor era grețos de dulce, şi îmi vâjâia capul de la tot vinul pe care îl băuserăm. Când în sfârşit am fost în stare să plec, m-am întors în camera mea prin grădină în loc să o iau pe pasajele acoperite, simțind nevoia să respir aer rece şi curat, să arunc florile în iarba neagră, cât de departe puteam.

De ieri, merg la olărit în fiecare oră liberă pe care nu o petrec la cursuri şi în biblioteci. Sunt sigură că nu o să vină Karin aici. În atelier sunt iarăşi cu tata, cu rocile şi mineralele lui, cu Elango. Vocea lui îmi răsună în urechi în

timp ce ridic de pe raftul meu o oală de lut, făcută cu o zi înainte, şi ciocănesc uşor în ea, cu degrosorul în mână.

Vezi cum lutul e îndeajuns de ferm să-şi păstreze forma, dar suficient de moale să te lase să lucrezi cu el? Ăsta e momentul în care îl poţi transforma. Fă-l să-ţi aparţină.

Aşez oala pe roată, începe să se învârtă şi, când îmi trec unealta peste lateralele ei, lutul se desprinde ca nişte fulgi de brânză. Vasul e ca pielea – nici umed, nici uscat.

Acum eşti ca oala asta de lut. Îndeajuns de matură să înţelegi, îndeajuns de tânără să înveţi – câţi ani ai? Treisprezece? Într-o bună zi o să fii atât de matură încât o să crezi că le ştii pe toate. Mâinile tale vor şti deja cum trebuie să se mişte. Hai să vedem cât timp poţi să rămâi îndeajuns de tânără ca să înveţi.

Încerc să calculez câţi ani avea Elango când mi-a fost dascăl. Cât de tânăr a rămas în cei cinci ani care au trecut de când l-am văzut ultima dată? Oare încă mai învaţă sau doar îi învaţă pe alţii?

Şi mă întreb dacă îl voi mai vedea vreodată.

Marţi, 20 noiembrie

Cea mai recentă scrisoare primită de la mama vorbeşte ca întotdeauna despre cotidian – chestii de grădinărit, bârfe din cartier, poveşti de la redacţia ziarului ei –, lucruri pe care le consideră sigure, nesusceptibile să-mi afecteze echilibrul în timp ce eu mă chinui (după cum crede ea) cu o bursă în străinătate, într-o limbă pe care credeam că o ştiu. Are pregătire de reporter şi editor de ştiri, şi obişnuita-i cuşcă de oţel cu fapte şi număr limitat de cuvinte o împiedică să rătăcească în smârcurile periculoase ale sentimentelor, regretelor, confidenţelor. Oricare i-ar fi fost bătăliile cu singurătatea, sau cu durerea, sau cu Tia, zbaterile legate de testamentul pe care tata nu a apucat să-l facă şi cu pensia

lui poprită, despre toate astea mie nu-mi spune nimic. Îmi imaginez că oameni bine intenționați îi sugerează să se înscrie în cluburi de broderie, să găsească un contabil, să ia lecții de canto. Sunt convinsă că mama ignoră astfel de sfaturi, încăpățânându-se tot mai tare să fie singură ca să le evite compasiunea, ascultând vechile înregistrări ale lui tata, luând cina în fața televizorului cu Tia, mergând la serviciu.

Îmi scrie că la câteva zile după ce am plecat, Chinna s-a strecurat în patul ei pentru prima oară. Când l-a mângâiat, el s-a mutat în altă parte a patului ca să scape de atingerea ei, dar nu s-a dus prea departe. În noaptea aceea, ceva mai târziu, s-a întors şi şi-a vârât nasul sub bărbia maică-mii, a înghiontit-o uşor, apoi s-a cuibărit lângă ea şi a dormit toată noaptea. Lucru care mi-a fost adus la cunoştință ca un triumf.

Personalitatea lui Chinna s-a schimbat după ce Elango a plecat din cartier. Nu chiar imediat. La început, Chinna rătăcea şi mergea pe rând la locurile unde avea obiceiul să se oprească: la magazinul lui Sharma-*ji*, la iaz, acasă la Elango. Dar nasul îi spunea că fiecare loc era diferit, mirosurile se schimbaseră. De la mâncare, copaci moringa, pământ şi apă la mirosul greu de ars şi distrugere. Iazul era o învălmăşeală de lucruri sparte şi carbonizate, iar Taatha îi dăduse afară pe Vasu şi Revathi, le-a luat cu forța casa arsă, a dărâmat-o, şi ruinele le-a făcut una cu pământul. Fugiseră din cartier în cealaltă parte a oraşului, reuşind să ia cu ei doar câteva găini, hainele şi ventilatorul de masă.

Vreme de câteva zile după ce Elango s-a făcut nevăzut, Chinna a rătăcit ca un câine turbat, fără să se întoarcă acasă nici ca să mănânce măcar, apoi făcându-şi apariția plin de sânge de la încăierările cu alți câini, murdar tot de noroi şi înfrânt, ca să se prăbuşească într-un colț al curții noastre. L-am spălat cu apă caldă, l-am tamponat cu iod, l-

am hrănit cu mâncare moale. Toate astea s-au repetat a doua zi, la fel şi în următoarea. Era neobosit în căutarea lui şi nu ştiam cât de departe a mers să-i dea de urmă. Nu avea cum să ştie că prietenul său hotărâse să nu se mai întoarcă. Elango a telefonat de la hotel ca să spună că Sudhakar îl trimite la Delhi şi îl sponsoriza să facă un curs de ceramică, astfel încât să poată găsi un loc de muncă la vreun atelier.

— O să vii să ne vezi înainte să pleci... măcar pentru Chinna...? l-a întrebat mama când a sunat.

— Nu pot să-l iau cu mine... de ce să-i dau speranțe? Nu o să vin.

A închis brusc.

Mi s-a părut o cruzime incredibilă din partea lui să plece fără să-şi ia rămas-bun, chiar m-am întrebat dacă a iubit vreodată câinele ăsta. De atunci, după ce aşteptasem la morga spitalului ca tata să deschidă ochii şi să-i pot spune tot ce aveam nevoie disperată să-i spun, am ajuns să cunosc prea bine agonia despărțirii fără şansa de a-ți lua rămas-bun.

În cele din urmă, Chinna a încetat să-l mai caute pe Elango şi chiar a încetat să mai hoinărească spre Moti Block. Nu mai era câinele ce colinda tot oraşul, căruia toți i se simțeau stăpân şi care mirosea atât de puternic a lumea de afară, încât trebuia să fie spălat cu apă şi săpun în fiecare zi. Peste noapte, botul lui păru presărat cu alb, mersul îi deveni puțin mai lent. Din ce în ce mai des îl găseam întins pe veranda noastră, stând acolo cât era ziua de lungă, uitându-se atent după Elango în caz că se întoarce, dar fără să mai plece să-l caute.

Doar noaptea părăsea veranda şi intra în casă. Dacă înainte păstrase întotdeauna distanța, acum a început să se strecoare în patul lui tata. Dormeau unul lângă celălalt, respirându-şi unul altuia aerul, aşa cum presupun că făcuse cu Elango.

Acum că tata nu mai era, trebuia să se obişnuiască cu mama.

Poate că, fiind odrasla mamei, nici eu nu îi spun prea multe. Scrisorile pe care le trimit acasă sunt ca nişte relatări entuziasmate dintr-o lume nouă, un jurnal al posibilităţilor infinite, descrieri de locuri şi de oameni. Rapoarte amuzante despre ceramica mea stângace şi despre idiosincraziile îndrumătorilor mei. Monotonia mâncării din sala de mese. Nimic despre felul în care deunăzi am urmărit un bărbat pe străzi pentru că umerii şi spatele lui semănau atât de mult cu ai tatălui meu, încât nu m-am putut opri să nu merg în urma lui până când s-a întors să mă ţintuiască cu privirea, şi vraja s-a rupt. Nu îi spun Ammei nici că mă chinui cu studiile, nu scriu despre cât de şocată am fost să constatat că, deşi acasă eram în fruntea clasei, aici sunt mediocră. Când citeam Shakespeare sau Sylvia Plath acasă, textele erau pentru toată lumea la fel de inaccesibile sau exotice.

Aici sunt fătuca ciudată, străina, inadaptata – ceilalţi care fac cursul de literatură engleză sunt ori britanici, ori americani şi par să împărtăşească încă de la naştere un set de coduri care mie îmi vor fi mereu interzise. Venirea mea aici a fost o greşeală îngrozitoare, risipesc banii Trustului Abdulali, ar trebui să fac altceva. Să modelez oale, să născocesc un cal. Orice, numai să mă salveze de viziunea nepământească a lui Milton despre mama mă-sii de paradis pierdut. În unele privinţe, totul e uşor aici, este un loc în care faci ce vrei, oamenii sunt în mare parte amabili, însă mai e şi altceva – te invită, dar în acelaşi timp par să te dezinvite, să te respingă. Într-o zi îţi zâmbesc la cursuri, ca în următoarea să se uite prin tine, vocea şi corpul lor sunt ajustate în aşa fel încât să te facă să te simţi exclus. Nu e un paradis pierdut, ci unul care e şi purgatoriu.

Toate astea sunt un pachet de senzaţii amestecate, imposibil de definit, de nespus nimănui, mai ales într-o

aerogramă trimisă acasă. Mai presus de orice, nu-i spun mamei despre filmul care rulează în mine în buclă. Arată, cadru cu cadru, o ceartă cu tata din zilele de dinainte să meargă la spital. Îmi ceruse să-l ajut să-şi catalogheze fosilele, şi eu nu aveam chef de un discurs despre geologie. I-am spus că toată chestia poate aştepta.

— Nu poate aştepta, pentru că trebuie să merg la Bombay, mi-a zis el. Adu jos cutiile! Nu o să ţină mult, trebuie să le pun în ordine înainte să plec. Cheam-o şi pe Tia.

— Am teme de făcut, într-o oră trebuie să mă văd cu prietenii pentru un film, nu pot sta acum să scotocesc printre *pietre*! Nu înţelegi? Pietrele nu pleacă nicăieri! Facem asta altă dată, după ce te întorci.

— Poate că nu o să mă întorc, spusese el, atât de încet, încât nici nu ar fi trebuit să aud.

Cuvintele şi vocea lui mi-au revenit în minte aseară, în mijlocul unui concert, şi am simţit lacrimi pe obraji, deşi nu se întâmplase nimic care să mă facă să plâng. Uitasem să-mi iau şerveţele şi a trebuit să-mi tot şterg nasul şi ochii cu mâneca sau pe dosul mâinilor. Femeia de lângă mine s-a lăsat într-o parte, cât de departe de mine putea. Capela strălucea, luminată de candelabre şi de flăcările tremurătoare ale lumânărilor, iar în jurul meu erau rochii şi costume de seară, oameni care păreau să se cunoască. Venisem singură, la invitaţia lui Karin. Un bilet special în primul rând la *Messiah* al lui Händel, la una dintre capelele facultăţii, şi ea nu avea de gând să accepte un refuz. Îmi spusese că o să ne vedem acolo. Când am ajuns la uşa principală, nu am văzut-o nicăieri, aşa că am intrat şi mi-am luat locul în primire, aşteptându-mă să se strecoare în locul liber de alături. Nu a venit.

Eram pe punctul să plec când s-a anunţat că un cor de tineri va cânta înainte de spectacolul principal. Au enumerat

cântecele, au descris caracterul inovator al compoziției *Ave Maria* a lui Schubert, interpretată acum de un cor, deşi fusese scrisă pentru voce solo, au tot vorbit despre variantele piesei, dar am auzit foarte puțin din ce se spunea, uitându-mă cum corişţii intră unul după altul, zărind-o pe Karin printre ei, de nerecunoscut într-o rochie de mătase albastru închis. Spusese că o să ne vedem acolo şi se ținuse de cuvânt: se uita fix la mine în timp ce cânta. Darius era în rândul din spatele ei. Vocile lor răsunau în biserică, împletind la un loc bolțile, pereții, vitraliile. Au cântat de parcă ar fi respirat mereu la unison. Oare câte zile exersaseră, râseseră, vorbiseră, cântaseră împreună ca să ajungă în punctul ăsta? După repetiții, probabil că năvăleau pe străzile înghețate într-o hărmălaie de planuri strigate şi secrete şoptite, ajungeau într-un pub şi cântau melodii zgomotoase, non-Schubert, înainte să se întoarcă la facultate, păşind încet pe sub ferestrele luminate ale bibliotecii, unde poate m-au zărit aplecată deasupra cărților, încercând să înțeleg câte ceva din cuvintele tipărite... Luate individual, cuvintele aveau înțelesurile din dicționar, cu care eram familiarizată, şi totuşi, atunci când se înşirau într-o propoziție în cărțile mele noi de teorie critică, iar propozițiile în paragrafe, fragmentau rândul, refuzând să capete sens.

Joi, 22 noiembrie

Ieri m-am trezit cu gândul la termene limită şi mi-am dat seama în atelier că mai aveam o singură zi să predau eseul meu săptămânal despre Tragedie şi n-apucasem să scriu nici măcar o propoziție. Am intrat în panică, eram ca în transă, dar tot n-am putut să plec de acolo şi să merg la bibliotecă. Stăteam aplecată deasupra roții, făcând boluri, cilindrii, sticle, orice voiau degetele mele să plămădească,

încercând să descâlcesc în capul meu *Menajeria de sticlă*[63] de *Electra*[64] şi *Antigona*[65] până am simţit că mâinile mi se mişcau fără să mă gândesc sau să am un plan, lutul se înălţa, se năruia şi lua formă, din proprie voinţă. *Pic-pic-pic*, auzeam cum picură apa de la un robinet pe care nu îl închisesem. Un crainic de la radio anunţa condiţii de polei şi drumuri periculoase, îndemnând pe toată lumea să rămână în casă. Ştirile au început şi au continuat cu detalii despre Margaret Thatcher şi bomba de luna trecută de la hotelul ei din Brighton. Cu un tremur curajos în voce, ea spusese: „Viaţa trebuie să meargă mai departe”, iar cei de la radio au redat asta din când în când, de parcă ar fi încercat să ne convingă că scăpase ca prin urechile acului.

Şi apoi am simţit că mai era cineva în atelier.

M-a cuprins un sentiment ciudat, aveam senzaţia că toată încăperea vibra, de parcă fiecare unealtă, maşinărie şi oală ar avea scânteia vieţii, că respirau, aşteptau. Nu vedeam pe nimeni, dar eram conştientă că e cineva. N-am îndrăznit să mă întorc să verific, nu am făcut nici o mişcare, dar am început să mă simt inexplicabil de alertă, fiecare terminaţie nervoasă trezită la viaţă. Am devenit conştientă de scârţâitul ritmic pe care-l scotea roata la care lucram, îmi vedeam mâinile ridicându-se în tandem în interiorul şi-n exteriorul vasului pe care-l făceam, până s-au întâlnit la buza lui; în tot timpul ăsta nu am îndrăznit să mă uit peste umăr sau nicăieri altundeva de teamă să nu pierd persoana

---

63 Piesă de teatru a lui Tennessee Williams (1911–1983), dramaturg, romancier, eseist şi poet american.

64 Tragedie antică greacă scrisă de Sofocle.

65 Cea de-a treia piesă a trilogiei lui Sofocle (*Oedip Rege*, *Oedip la Colonos*, *Antigona*).

invizibilă aflată în încăpere cu mine. Vocea joasă de la radio trecuse acum la nişte nonsensuri misterioase, spuse în şoaptă: ...sinopsisul la 1800 înălțime la 200 mile vest de Bailey 1027 se aşteaptă la cincizeci de mile nord de Shetland. High Plymouth 1021 se disipează. Low Fitzroy 1011 îşi pierde identitatea..."

Prognoza meteo s-a încheiat, încet-încet vibrația din jurul meu s-a oprit, şi subsolul a revenit la consistența dintotdeauna. Am oprit roata şi mi-am sprijinit mâinile pe lutul rece şi ferm. Am pornit-o din nou şi, într-o clipită, trei vase perfecte au prins formă sub degetele mele. Îmi făcusem un instrument de măsurat încrucişând două bețe subțiri, aşa cum mă învățase Elango, şi mi-am dat seama că, fără nici un efort, făcusem fiecare vas cu acelaşi diametru şi aceeaşi adâncime. În ultimii cinci ani, îmi ieşisem din mână, iar uşurință asta nouă m-a făcut să mă simt atât de veselă încât am dansat pe muzica de la radio în timp ce făceam curățenie şi spălam, aşezându-mi noile vase pe raft, într-un şir ordonat.

Când am ieşit din subsol în seara ce se aşternuse deasupra, ceva necunoscut mie se precipita din cer, părea ploaie, doar că nu era asta. O pulbere fină, albă, a acoperit şaua bicicletei mele. O simțeam rece pe față. Lângă mine era un bărbat care îşi dezlega bicicleta prinsă cu lanț şi l-am întrebat:

— Asta e zăpadă?

— Lapoviță, a răspuns el.

Şi-a pus gluga jachetei şi s-a îndepărtat, pedalând grăbit.

Am stat nemişcată în ceea ce ştiam acum că e lapoviță, simțind cum se aşterne pe mine, pe bicicleta mea, pe haine. Străzile erau goale şi aproape cufundate în întuneric, oamenii mergeau grăbiți, cu ochii în pământ. Farurile maşinilor străluceau pe şosea. Un vânt tăios îmi pătrundea prin geacă. Nu se schimbase nimic şi totuşi, în mod

inexplicabil, frigul înviora în loc să amorțească, întunericul promitea ore lungi de căldură şi citit, iar drumul o lua în sus, dar picioarele şi plămânii mei nu se plângeau.

Am pedalat la deal, gândindu-mă nu la eseul meu nescris, ci la o seară anume, la câteva săptămâni după ce Elango fusese alungat din casa lui. După ce a mai trecut câtva timp, am mers la iaz şi am recuperat cât de mult am putut din calul sfărâmat, şi în fiecare zi, după muncă, tata stătea cu bucăți de teracotă răsfirate pe masa din sufragerie, aranjându-le. De obicei ajutam şi eu şi potriveam amândoi cioburile de parcă făceam un puzzle. În ziua aceea, tata, strângând cu grijă tubul de Quickfix din care ieşeau rând pe rând bobițe de lipici, a spus:

— Tia mi-a zis că te trezeşti noaptea, plângând în somn.

— Nu, nu-i adevărat. Vorbeşte numai prostii.

— Chiar aşa?

— Din orice trebuie să facă o dramă. Probabil am visat urât.

— Şi cu olăritul? S-a oprit totul? Poate reuşesc să fac o altă roată pe care să exersezi acasă – altfel o să uiți tot ce ai învățat.

— Nu vreau să mai fac vase de lut. Niciodată.

Am simțit lacrimi la colțurile ochilor, şi a început să-mi curgă nasul.

S-a uitat atent la mine, apoi m-a rugat să-i dau o altă bucată din calul spart.

— Unde crezi că se potriveşte? Ar putea fi o parte din urechea asta...?

În timp ce potriveam piesele ca să formeze capul calului, tata a început să-mi vorbească. La început despre una, alta. Drumurile lui sus în munți, prospectarea mineralelor. Un elefant care, cu corpul lui masiv, le-a lovit uşor cortul, răsturnându-l. Apoi a vorbit despre revoltele de care oamenii au fost nevoiți să fugă în timpul Partiției, despre omorurile

de după nişte meciuri obişnuite de crichet. Am simţit că mă fac mică la gândul că tata era pe cale să-mi amintească cum o uitasem pe Tia la şcoală şi fugisem acasă. Mi-am dat seama însă că încerca să explice ce se întâmplase cu Elango şi cu calul lui. A spus că asta era chestia cu religia: poate să ducă la un soi de nebunie. Fanaticii nu aveau nevoie de provocare, şi Akka ar fi aflat despre lucrul pe care Elango îl făcea la iaz chiar şi fără informaţiile pe care i le dădusem eu, şi dacă n-ar fi fost calul, ar fi găsit alte mijloace ca să-l distrugă pe Elango. Dacă ea nu i-ar fi declarat război lui şi Zohrei, ar fi făcut-o altcineva. Musulmani şi hinduşi – nu era neapărat despre religie, ci mai degrabă despre o duşmănie ancestrală între două familii, ca în *Romeo şi Julieta*.

Tata înmuia beţişoare de chibrit în lipici, reuşind să-şi dea seama cum se potriveau bucăţile, şi până la sfârşitul serii am izbutit să refacem aproape în întregime capul calului. L-am pus la vedere, înainte ca mama să se întoarcă de la redacţia ziarului, şi, când ea a intrat în cameră, i s-a tăiat respiraţia de uimire. Capului încă îi lipsea un ochi şi jumătate din bot şi ocupa cea mai mare parte a unui pervaz din sufragerie, tronând ca o santinelă rănită, dar hotărâtă. Mama a aşezat lângă el o plantă curgătoare, ca să ascundă urechea ciuntită. Am început să mă simt mai relaxată, mai fericită, mai... eu. Timp de câteva ore, am uitat să mă învinovăţesc. Nu mi-am mai plimbat mâncarea în farfurie, chiar am mâncat-o. În noaptea aceea am dormit pentru prima oară adânc şi odihnitor până dimineaţa, fără coşmaruri cu Akka şi cu iazul, coşmaruri în care alerg după ea să o împiedic să meargă acolo, prăbuşindu-mă peste Elango ca să-i salvez mâna, să împiedic să fie zdrobită. M-am trezit absolvită de păcate.

Am avut acelaşi sentiment când am plecat din atelier ieri. O nouă uşurătate şi claritate. Ca şi cum o ceaţă mi s-ar fi

ridicat din creier, şi-l puteam vedea pe naratorul din *Menajeria de sticlă* încurajându-mă, aşteptând să-mi termin de aşternut pe hârtie gândurile despre el şi să predau eseul.

— „Piesa este memorie", spune el de parcă ar vorbi direct cu mine. „Fiind o piesă a memoriei, este luminată difuz, este sentimentală, nu este realistă. În amintire totul pare să se întâmple pe fundal muzical. Asta explică muzica plutind în aer. Eu sunt povestitorul piesei, dar şi un personaj al ei."[66]

Marți, 27 noiembrie

Dr. Golde a avut o cădere nervoasă în timp ce ne supraveghea. Noi suntem cinci la număr – ea şi-a fixat pe rând privirea pe fiecare dintre noi şi a spus că este în egală măsură şi totalmente neimpresionată de profunzimile pe care le-am debitat pe tema: Dezbateți „În beregata horcăindă-a morții / Eu să trezesc un hohot?"[67]. Eseurile noastre zăceau într-o grămadă dezordonată pe măsuța ei de cafea. Le-a împins cu pixul şi a spus:

— Văd aici cinci „capodopere" de calitatea a treia.

Are o sută de mii de ani (cel puțin aşa ni se pare nouă) – e mai în vârstă decât orice persoană pe care am cunoscut-o vreodată. A plecat să fie infirmieră în timpul Războiului Civil

---

[66] Fragment din *Menajeria de sticlă* a lui Tennessee Williams, traducere de Antoaneta Ralian şi Bogdan Alexandru Stănescu, în *Pisica pe acoperişul fierbinte. Menajeria de sticlă. Camino Real*, Bucureşti, Editura Art, 2015, p. 112.

[67] Sintagmă care face trimitere la piesa lui William Shakespeare, *Zadarnicele chinuri ale dragostei*, traducere de Ion Frunzetti şi Dan Grigorescu, în William Shakespeare, *Opere*, Vol. 2, Bucureşti, Univers, 1983, p. 427 („*To move wild laughter in the throat of death? / It cannot be; it is impossible*".)

Spaniol, iar iubitul ei a luptat de partea republicanilor şi a fost ucis de o bombă. Pentru mine, asta e parte din istorie, nu din viaţa reală. Mă întreb dacă i-a cunoscut pe Neruda sau pe Lorca, însă nu vorbeşte despre nimic din toate astea în ciuda văpăii din ochii ei ce scânteiază de lucruri nespuse. Se zice că pe vremuri fusese de o mare frumuseţe şi, lăsând la o parte respiraţia ei astmatică, încă mai are o eleganţă austeră – piele ca de porţelan alb, cu crăpături fine, părul de un castaniu improbabil, care i se revarsă până la talie. Astăzi, ceva ce a spus Annika, cum că e plictisită de „joaca aia prostească cu păpuşile" din *Menajeria de sticlă*, a stârnit ceva în dr. Golde; a dat un ghiont teancului nostru de eseuri şi, respirând şuierător, anevoie, a zis:

— Toate astea... fiecare pagină de aici... o risipă de cerneală şi hârtie. Ce puteţi voi şti până ce nu aţi trăit acel lucru? Ce ştiţi voi despre moarte, viaţă sau râs? Voi. Nu puteţi. Ştii. Nimic. La vârsta voastră!

După fiecare cuvânt, trebuia să se oprească să-şi tragă răsuflarea, şi sunetul venea din adâncul ei ca un ţipăt moale, ascuţit. După ce a terminat, a apucat-o tusea şi nu se mai putea opri.

Am început să-mi fac griji că o să se prăbuşească chiar acolo, dar Annika a răspuns (acoperindu-i tusea) că Tennessee Williams avea numai treizeci şi trei de ani când *Menajeria de sticlă* a avut premiera, aşa că, da, era bătrân, dar nu *antic*. Dr. Golde şi-a revenit suficient cât să bâiguie un răspuns tăios, respirând cu dificultate, şi a urmat o discuţie aprinsă, care a ţinut tot restul orei.

Mă întorceam cu bicicleta la facultate şi încercam să îmi imaginez că mă certam cu Begum Tasneem. M-am gândit la crinii din camera ei, la privirea ei rece, măsurându-ne din cap până-n picioare, la respectul din privirea noastră, şi ştiam că, oricât de beligerantă ar fi părut Annika şi oricât de intimidante erau labretul şi gecile ei de piele, Begum

Tasneem nu i-ar fi permis să mai scoată nici un cuvânt. Ar fi fost poftită pe uşă afară în mai puțin de un minut, pentru impertinență. Pentru prima dată în două luni, m-am trezit cântând în timp ce mergeam cu bicicleta, simțind cum mă umplu de albastrul pur al cerului dimineții. Zilele ce urmau erau infinite, doldora de posibilități nenumărate, nu trebuia să fiu virtuoasă, sau recunoscătoare, sau cumpătată, puteam să-mi iau colanți neon ca ai lui Karin şi îi puteam spune doamnei Golde tot ce ştiam despre hohotul de râs stârnit în beregata morții.

Miercuri, 12 decembrie

A început vacanța de Crăciun, facultatea este mai mult goală şi vântul pare să bată direct din gulaguri. În urmă cu câteva ore, Karin a adus frigul înăuntru – a intrat în camera mea purtând o jachetă, beretă pe cap şi cizme în picioare, şi a început să dea jos straturi de haine jilave chiar în timp ce punea de un ceai. Se plimba încoace şi-ncolo cu ceaiul, vărsându-şi-l pe haine ori de câte ori râdea prea tare. Sporovăia despre St. Ives, de unde tocmai se întorsese, despre magazinul de unde şi-a cumpărat un breloc pe care scria Karen, pentru că în stoc nu aveau nici un Karin, despre marea care se izbea fără încetare de coastă, despre cum mâncase popcorn dulce pentru prima oară în viața ei.

După câteva minute de flecăreală, s-a oprit şi a anunțat sus şi tare că se despărțise de Darius – la doar o lună şi un pic de când îşi începuseră relația, i-a şi făcut vânt. A spus că încă nu se culcase cu el – trebuia să se întâmple în weekendul în care fusese plecată, dar în tren, în drum spre destinația lor, privindu-l cum stătea la o distanță prudentă de ea, în cazul în care în tren erau parşi care ar putea trimite acasă rapoarte despre el, apoi cum netezeşte un şervețel peste genunchi ca să nu-şi murdărească hainele de

firimituri din sandvici, a început să simtă că toată atracția pentru el se transformă în mod inexplicabil în opusul ei. Cu cât Darius lăuda mai mult cerul întunecat de deasupra mlaştinii Bodmin şi deplângea iluminatul electric modern, care eclipsa stelele, cu atât i se părea mai absurd tipul. Îi imită tonul, felul lui ezitant de a vorbi.

Îmi puteam oare imagina, spuse ea, chicotind convulsiv, oroarea unui weekend de dezmăț cu Darius cel virtuos? În cele două zile petrecute la mare, el a uitat complet de ceilalți parşi şi s-a tot agățat de ea, încercând să fie drăgăstos, sperând că îşi va da jos chiloții pentru el. Era ca bucata aia de bandă adezivă de care pur şi simplu nu poți scăpa, mi-a zis ea. Se tot lipea de ea, o ținea de talie şi îşi freca nasul de urechile ei până când Karin a simțit că o ia razna. Orice făcea, până şi lucrurile pentru care înainte îi fusese drag, începuseră să o irite, apoi să o înfurie, până ce n-a mai suportat, avea să se sufoce dacă trebuia să respire acelaşi aer.

Am ascultat-o, gândindu-mă că asta îmi confirmă ideile despre esența cosmosului, că se încăpățânează să facă lucruri pe care nu le putem nici anticipa, nici preveni. Când stelele sunt binedispuse, trimit semne – lapoviță albă se aşterne din văzduhul întunecat, minerale gri şi roz se preschimbă în smalț albastru-verzui de suprafață, cai subacvatici galopează în vise pe fundul mărilor tăcute, scoțând flăcări pe nări. Însă stelele mai totdeauna trimit semnale de oprire sau de avarie.

Karin a azvârlit pe patul meu un set de fotografii şi a spus:

— Cu tine ar fi trebuit să merg. Erau atât de multe magazine de ceramică. Era şi Leach Pottery[68]. Şi mai era şi un spectacol acolo, în aer liber. Am vrut să mă uit, dar nenorocitul de Darius nu m-a lăsat nici un minut în pace.

Rezervaseră o cameră dublă, a povestit Karin, şi ea nu-şi permitea să-şi ia una separată, în care să stea doar ea. Condamnată să împartă patul, s-a întors cu spatele la el să doarmă, dar el tot îi ridica tricoul şi-şi împingea penisul umed în fundul ei. S-a trezit că ţipă la el în chineză, limbă pe care nu o mai vorbise de când plecase din Malaezia. L-a împins cu amândouă mâinile. Nu ţinuse cont de puterea pe care i-o dăduseră anii de antrenament cu greutăţi şi nici nu-şi amintise cât de slab era el. Darius a căzut din pat gemând şi blestemând, ţinându-se de burtă, strigând că l-a omorât. S-au întors cu trenuri diferite.

În timp ce Karin turuia de zor, m-am uitat la fotografii. Nu erau poze de vacanţă şi nu era nici una cu ei doi împreună sau separat. O mare cenuşie, ostilă, stânci zimţate, lumini şi umbre, un mic cinematograf Art Deco rural, împodobit cu beculeţe de Crăciun. Şi un set de animale enorme, aranjate laolaltă ca o armată de teracotă. Un elefant, un aligator. Un câine. Câinele se uita în sus la un cal. Era ceva elegant şi puternic în formele lor stilizate, în desenele de pe corpul lor. Într-unul din prim-planurile cu elefantul era silueta unui bărbat, deşirat şi tuciuriu, care apărea în fotografie din pură întâmplare. Părul era tuns prea scurt ca să-mi pot da seama dacă mai era cârlionţat, dar faţa aceea şi privirea de o intensitate stranie... Le-aş fi recunoscut oriunde. Era Elango.

Karin s-a uitat peste umărul meu.

---

[68] Leach Pottery este unul dintre cele mai importante ateliere de ceramică din lume, înfiinţat în 1920 de Bernard Leach şi Shoji Hamada, în St. Ives, Anglia.

— O, da, făcu ea, m-am gândit că o să-ți placă astea. Aveau un scris frumos pe ele. Darius a zis că era în arabă.

M-am ridicat şi m-am dus la rafturile din camera mea. Printre cărți era o bucată de ceramică. Era una dintre piesele recuperate de noi din calul sfărâmat al lui Elango. În afară de capul pe care eu şi tata îl asamblaserăm bucată cu bucată, în curtea din spatele casei erau alte fragmente pe care le recuperaserăm. Două dintre picioare erau înfipte lângă arborele de guava, iar coada servea drept arcadă deasupra bazinului pentru păsări. Tia folosea una dintre copite pe post de opritor de uşă.

Am luat bucata de pe raft şi un alt ciob pe care îl țineam tot timpul la mine, în buzunar sau în geantă, ca pe un talisman. Avea două semne din inscripțiile caligrafului.

— Aşa arăta modelul de pe animale? Omul acela era indian? Unde e acum? Ştii cum îl cheamă?

— De unde să ştiu dacă-i indian? Am un pliant pe undeva... asta dacă nu l-am pierdut.

A ridicat din umeri de parcă s-ar fi plictisit deja.

I-am zis să stea locului câteva minute – trebuia să-i spun de ce era important. I-am povestit despre Elango, despre Zohra, despre cal şi cum aproape că au fost linşați din cauza lui. I-am vorbit despre tata, care se stinsese într-un spital, fără ca noi să putem ajunge la el, singur într-un salon de terapie intensivă. I-am mai spus că mă învinovățisem pentru ce i se întâmplase lui Elango şi cum mă convinsese tata că nu era vina mea.

Când am terminat, s-a ridicat de pe pat şi s-a dus să mai facă ceai. Am auzit clinchetul ceştii şi al linguriței, apoi vocea ei, neobişnuit de tristă.

— Dacă l-aş avea pe tatăl tău şi nu pe-al meu, aş fi fericită să am câțiva ani, ani buni, cu el. Şi ce dacă ar fi foarte puțini.

S-a întors spre mine cu un zâmbet larg şi două căni cu ceai.

— Ştiu că o să fii şocată, dar am pierdut şirul dăţilor în care mi-am dorit ca tata să dea ortu' popii. Nenorocitu' naibii e nemuritor. O să rămână în peisaj până ce o să-i dau o medalie de aur să şi-o pună în sicriu. Acum însă – cum să-l găsim noi pe făuritorul tău de cai? Chiar el era tipul din St. Ives? Cum putem fi sigure de asta?

Am luat o poză înrămată de pe dulap. Eu cu Tia în motoricşă. Elango uitându-se peste umăr la Chinna, care stătea înghesuit între noi. Tata făcuse poza de undeva de lângă oglinda din faţă a motoricşei, ca să ne prindă pe toţi în cadru.

— Ăsta-i el, da, cred că e el, a spus Karin. Stai un pic, să caut pliantul. Trebuie neapărat să-l găseşti pe Elango ăsta.

Joi, 13 decembrie

Asta se întâmplase ieri şi, cu o diferenţă de fus orar de cinci ore şi jumătate, era prea târziu să o mai sun pe mama. A trebuit să aştept până după miezul nopţii. Tocmai se trezise – mi-o puteam imagina, cu părul tot ciufulit, alergând la telefon, panicându-se că suna atât de devreme. S-a liniştit când a auzit întrebările mele. Îmi scrisese deja despre plecarea lui Elango în Marea Britanie, mi-a zis mama pe un ton plin de indignare justificată. Da, a recunoscut ea, uitase (din nou) să o expedieze, dar serios, scrisoarea ei era pe drum, cu veşti despre cum Sudhakar sunase deunăzi, după o eternitate, spunând că ziarul ei ar trebui să facă un editorial despre Elango, cică el avea succes, călătorea şi îl aştepta un viitor strălucit. Cineva de la ambasada Franţei îi văzuse animalele de teracotă la o expoziţie din Delhi şi asta a atras după sine o călătorie în Franţa pentru un festival. După aceea, ţinuse un atelier în Suedia, învăţând olarii

cursanți cum să facă genul lui de sculpturi, iar acum se afla în Marea Britanie.

— Sudhakar era atât de mândru, a râs mama, aşa cum sunt eu când vorbesc despre tine. Dacă-l găseşti, fă-i o poză. Şi ceartă-l. De ce nu a ținut niciodată legătura?

Informațiile din pliantul lui Karin îl plasează în Londra începând de vineri – piesele sale vor fi expuse la o galerie şi, timp de câteva săptămâni, urmează să le predea cursanților în cadrul unui atelier. Banii de bursă pentru primul meu trimestru se duc rapid, plus că economisesc să călătoresc la vară. Ştiu însă că trebuie să merg să-l văd. Partea bună e că am reuşit să câştig o bursă de călătorie de la facultate şi pot folosi banii ăştia pe loc.

Dimineața, ceva mai târziu, am coborât cu bicicleta de la facultate la bancă şi am verificat câți bani aveam în cont, apoi am mers la gară să-mi cumpăr bilet. Când mă întorceam de la gară, am trecut pe lângă un şir de vitrine, într-una dintre ele un manechin într-un hanorac albastru închis, cu glugă. Jacheta avea un exterior moale, multe buzunare, nişte nasturi metalici obişnuiți şi glugă căptuşită cu lână. M-am oprit din pedalat şi am sărit de pe bicicletă. Am strâns în mână portofelul burduşit cu banii tocmai scoşi de la bancă. Îl simțeam ca un fel de asigurare călduță în buzunar. Ştiam că trebuie să fac cumva să mă țină banii. M-am gândit că nu ar trebui... dar uitatul n-a făcut rău nimănui. Mi-am legat bicicleta cu lanț de un stand şi am traversat strada să ajung la magazin, am văzut prețul, am plecat de acolo instantaneu şi am mers aproape până la capătul străzii. Nu mi-l permiteam. În câteva secunde m-am întors şi înainte să mă gândesc prea mult, am intrat şi am achitat hanoracul.

Luni, 17 decembrie

Era prea mare. Şi totuşi, albastrul îl prinde: când Elango a îmbrăcat hanoracul, se asorta cu nuanța pielii lui, un maroniu ca de lemn lustruit, şi-i scotea în evidență noile smocuri de păr sur.

— N-am ştiut ce mărime să iau, am zis eu.

Cu haina gri cărbune pe care o purta când am dat de el în fața galeriei, s-ar fi potrivit într-unul dintre filmele macabre în care eroul este sortit să dea de bucluc. Dar hanoracul, cu brizbrizurile şi alama lui, îl făcea cumva să pară mai mic. Mânecile erau prea lungi. Îi era prea mare la umeri şi atârna. Întotdeauna m-am gândit la Elango ca la un tip înalt şi vânjos, amintirile mele cu el erau cu un bărbat care mă lua în brațe şi mă băga în motoricşă când eram mică, de parcă eram vreun pachețel pe care îl ridica şi-l aşeza dintr-o parte în alta. Acum, când stau lângă el, capul meu ajunge la nivelul umerilor lui, şi Elango e slab, corpul lui e ca o sârmă răsucită în tot felul de unghiuri ca să-i dea formă.

Întâlnirea noastră a fost oarecum stângace şi stingheră la început. Neavând cum să-l contactez, nu putusem să-i spun că voi veni şi nu reuşeam să-mi dau seama dacă era enervat sau încântat să mă vadă. M-a recunoscut pe loc şi şi-a stins țigara de parcă aş fi fost încă o fetiță lângă care nu putea fuma. S-a desprins de peretele de care se sprijinea şi a spus ceva, însă eram prea zăpăcită să înțeleg ce. Înainte să schimbăm două propoziții, îi şi dădusem hanoracul, ca să umple spațiul în care cuvintele nu aveau nici o putere.

Fața lui nu a trădat nimic când l-a luat. S-a jucat cu el, ba trăgând un şnur, ba clapa de la vreun buzunar. Am început să cred că nu cumpărasem lucrul potrivit. Mă simțeam privită şi iritată în mijlocul menajeriei lui de teracotă, un melanj de animale care se holbau cu ochii lor neputincioşi. Picioarele lor sunt lungi, corpurile aspre şi rudimentare, scrisul care-şi croieşte drum pe suprafețe arată ca un cod străvechi. Trecătorii grăbiți încetineau

pasul, apoi mergeau mai aproape de animale, parcă atraşi într-un câmp invizibil de forţă. Un bărbat spuse că scrisul de pe ele era în ebraică, prietenul său era de altă părere şi susţinea cu o voce autoritară că era tibetană. Primul bărbat spuse că animalele aveau ceva din cultura mayaşă antică, însă erau imitative. Nu, nu, aduc mai mult cu calul troian, zise prietenul lui.

Probabil că mă uitam încruntată la ei, pentru că Elango a spus:

— Deodată Sara îşi iese din pepeni, bate din picioare – nu aşa obişnuia să spună sora ta? În cinci ani de zile asta tot nu s-a schimbat?

Şi-a tras pe cap gluga hanoracului. Faţa i s-a retras, ca într-o peşteră.

— Acasă numai o femeie şi-ar acoperi capul aşa.

Începu să râdă, cu ochii şi obrajii încreţiţi ca pe vremuri, şi zise:

— Niciodată nu mi-aş fi cumpărat ceva atât de scump, şi nici tu n-ar fi trebuit să o faci.

Oamenii care se învârteau pe lângă noi se duseseră ceva mai departe, spre câine şi panteră. Probabil că a durat zile întregi să facă şi să aranjeze şirul de dinţi şi spatele crestat ale aligatorului, am auzit pe cineva zicând. O altă voce a spus că animalul care se zicea că e un câine nu arăta ca un câine, iar pisica semăna mai degrabă cu un leopard. Mi-am tras şi eu gluga jachetei pe cap şi m-am întors cu spatele la sculpturi şi cu faţa la Elango, ca să constat că şi el se întorsese spre mine exact în aceeaşi clipă. Ne-am privit din interiorul cochiliilor noastre călduţe. Ceva părea să se schimbe, să suspine, să-şi găsească locul.

— Este suficient de mare să fie o pătură, zise el. O să îl port, o să dorm în el, o să trăiesc în el.

Am scos din rucsac un vas mic pe care îl făcusem eu.

— Exersez... Acasă nu am făcut nimic după ce ai plecat. Credeam că am uitat tot, dar acum încep să-mi amintesc.

L-am privit cum îşi trece degetele pe interiorul vasului, ca să vadă cât de uniform îl modelasem.

— Cine ar fi crezut? spuse el, ridicând o sprânceană. Micuța noastră Sara a ajuns un adevărat meşter olar. Nu, nu poți uita niciodată, ai început să înveți atât de devreme. Pentru tine e ca şi respiratul... corpul tău ştie ce are de făcut.

La galerie Elango făureşte doi cai înalți de peste doi metri, împreună cu vreo cincisprezece învățăcei. Mai sunt acolo şi doi arheologi care studiază procesul, pentru că nu mai văzuseră decât cioburi antice de vase de teracotă şi vor să înțeleagă procesul de fabricare. Are un interpret care traduce în engleză ce spune el în telugu şi hindi, şi invers. M-a dus unde era atelierul şi, înainte să înceapă, s-a dezbrăcat şi a rămas în tricou şi şort, aşa cum mi-l aminteam. Timp de patru ore a fost un derviş care se mişca cu o repeziciune amețitoare, trecând de la un învățăcel la altul, dirijând pregătirea lutului înăuntru şi supraveghind construirea unui cuptor special, pe gaz, afară. Unul din cai e făcut cu pastă de gresie în loc de teracota obişnuită a lui Elango, arsă la temperatură mică, şi va fi piesa centrală a grădinii galeriei. Va trebui să fie ars la aproape o mie trei sute de grade Celsius. Ca să ajungă la temperatura asta, cuptorul de mărimea unei camere ar trebui să ardă două zile întregi, credea Elango, şi cine ştie dacă o să reziste calul la o încarcerare atât de lungă? I-a interzis interpretului să traducă în engleză şi mi-a spus:

— Dacă nu o să meargă bine, sunt terminat. Dacă explodează? Dacă nu o să ajungă cuptorul la temperatura asta? N-o să fie de-ajuns un cal pe care să fug mâncând pământul.

Vineri, 21 decembrie

Multe de ținut minte şi de aşternut pe hârtie înainte să le uit. Tocmai m-am întors în camera mea. Am ajuns să stau cinci zile în Londra. Nopțile le petreceam la o prietenă, într-un sac de dormit, în camera ei dintr-un cămin studențesc din Russell Square şi dis-de-dimineață mergeam la galerie, cu caietele într-un ghiozdan. Când Elango voia să vorbească, luam notițe. Când trebuia să lucreze, îmi suflecam mânecile, îmi puneam un şorț şi-mi afundam mâinile în lut. Dacă voia să facă pauză, ne plimbam pe străzile aglomerate, spre un parc din apropiere, care nu era decât o piațetă cu copaci desfrunziți sub un cer care arăta ca limonada înghețată.

În cele două sau trei zile însorite pe care le-am prins, ne-am mâncat sandvişurile în parc, având nevoie de aer şi de singurătate după orele lui aglomerate de predare. Voia să bea sticlă după sticlă de Ribena, credea ca îi ține de cald. L-am văzut folosind furculița şi cuțitul aşa cum fac americanii: tăia metodic toată mâncarea, apoi îşi înfigea furculița în fiecare bucată şi şi-o băga în gură, mormăind:

— De ce nu pot oamenii ăştia să-şi folosească degetele? De mângâiat unul pe altul, tot cu furculița şi cuțitu' o fac?

Am mâncat pizza ca să-şi poată folosi degetele. I-am cumpărat fulgi de chilli, ca să-i presare pe deasupra. Era hămesit după o zi lungă de predat, şi am zâmbit când l-am văzut înfulecând ca un copil. Mi-am dat seama că îl crezusem mult mai în vârstă decât mine, dar probabil că avea doar douăzeci şi ceva de ani când învățam cu el. În clipa în care mi-a trecut gândul ăsta prin minte, m-am ridicat de pe scaun, m-am dus la toaleta femeilor, m-am spălat pe față cu apă rece, mi-am prins din nou părul la spate şi mi-am aruncat o privire încruntată în oglindă înainte să mă întorc la el.

Ne-am jucat şi rolul de turişti. Într-o după-amiază, am mers cu barca pe Tamisa până la Greenwich. Luminile de Crăciun licăreau în copacii de pe malul apei. Elango purta hanoracul cel nou, cu mânecile întoarse la încheieturi, gluga pe cap, şi a stat în picioare la prora bărcii până când i s-a cerut ferm să ia loc. Am căutat colecții de ceramică în muzee şi i-am descifrat notele explicative când nu s-a descurcat cu engleza. Ne-am plimbat pe malul râului; Elango atingea ornamentele contorsionate ale fiecărui stâlp de felinar de pe Embankment de parcă le spunea că a venit. Când nu preda şi ieşea să hoinărească, avea ceva ce te făcea să te gândeşti la un copil de pripas, un băiat care poate venise de nicăieri şi care nu încetase niciodată să creadă în semne şi miracole. Înapoi în camera mea acum, cu posterul sumbru cu Coriolanus şi teancurile de cărți necitite de la bibliotecă, visez cu ochii deschişi la fericirea pură şi necomplicată din ultima săptămână, dorindu-mi să fi stat mai mult.

Când am luat lecții de la Elango în toți anii aceia de demult, nu m-am îndoit nici o clipă de iscusința lui. Făcea să pară totul uşor, de parcă plămădirea oalelor pe o roată de olar ar fi o funcție naturală a corpului uman. Privindu-l acum, maroniul lutului şi al mâinilor lui păreau să se contopească – ca şi cum s-ar fi pus pe sine în lutul de pe roată şi ar lua orice formă îi poftea inima. Palmele lui, degetele mari, vârfurile degetelor păreau să mângâie, să sprijine, să țină lutul şi să-l facă să se înalțe, ştiind exact ce îşi dorea bulgărele de pământ moale. Lucrând aşa, era complet absorbit de ce făcea, abia dacă îşi dădea seama că sunt şi eu acolo, chiar şi când stăteam la doar câțiva paşi de el. Elango poate fi – şi este – singur oriunde s-ar afla, şi mă întreb cum se descurcă Zohra cu asta. Mi-a arătat o poză cu ea: arăta cam cum mi-o aminteam. Trasă la față, ochi imenşi, cicatricea care despica o sprânceană, clavicule care ies în afară şi un mic pandantiv la gât. Era o fotografie cu ei

doi, făcută într-un tribunal, după nunta lor, cu Sudhakar martor, fotograf şi unic invitat.

La galeria din Londra, trebuie să lucreze în permanenţă cu oameni – furnizori, mecanici, învăţăcei, proprietarii galeriei. De îndată ce intram în cameră, zumzăitul roţilor, murmurul vocilor lor îmi spuneau în ce dispoziţie era Elango. Stările lui dictau atmosfera şi păreau să se schimbe mai mult decât ţineam eu minte. În zilele pe care le-am petrecut acolo, am văzut că atunci când era vesel şi fredona cântece, până şi cel mai ursuz dintre elevi începea să zâmbească; un nor plutea însă deasupra locului când Elango bombănea nemulţumit şi le găsea vină tuturor, spunându-le să meargă să-şi găsească altceva de lucru, vorbind cu ei într-o limbă pe care nu o înţelegeau, dar al cărei sens era clar ca lumina zilei după tonul cu care rostea cuvintele. Cerneala neagră se revarsă în el. Elango bombăne. Ştiu de pe vremea când învăţam cu el că remarcile lui caustice şi maniera exigentă sunt doar cealaltă faţă a convingerii sale că are învăţăcei talentaţi. Ei nu ştiu asta.

Departe de alţi oameni, mi-a spus cât de grei fuseseră primii ani. Zilele petrecute la hotelul Deccan Gold, el cu Zohra, izolaţi într-o cameră supărător de luminoasă, bântuit de imaginea visului ce-i fusese distrus, trăind din mila lui Sudhakar. Ce lună de miere ideală, nici un cuplu n-ar fi putut cere mai mult! Nu a râs, amintirea era încă amară. Drumul la Delhi cu Zohra, care plângea amarnic după bunicul ei. Cursul de ceramică de un an. Sudhakar plătind pentru tot.

— De ce nu ai venit să ne vezi după ce ai plecat? am spus eu. Oameni cu răngi şi bâte au dat buzna peste noi să te caute. Am crezut că o să ne omoare. Tata nu a mai apucat să te vadă, şi i-ai fost tare drag.

— Mi-a fost teamă, a spus el după o lungă tăcere. Şi apoi, ani la rând, ne-am tot mutat dintr-un loc în altul. Mulţi nu voiau să ne închirieze o cameră odată ce aflau că ea-i musulmană, şi ceilalţi nu o făceau când aflau că eu sunt hindus, unii credeau că o să mâncăm carne de porc acasă, alţii că o să ne gătim carne de vită... Nu am înţeles niciodată cât de rău poate fi până când nu a apărut Zohra în viaţa mea. Ne-am tot mutat. Am încercat să găsesc de lucru. Nu aveam bani pentru bilete de tren, cu greu ne ajungeau pentru chirie şi mâncare.

— Dar nu ai fi vrut să-l vezi pe Chinna? Ai fi putut să ne scrii.

În clipa în care am amintit de Chinna, a fost ca şi cum cineva ar fi coborât obloanele pe faţa lui Elango. A tras de timp aprinzându-şi o ţigară şi sorbind cu zgomot din Ribena. Ne plimbam în St. James's Park şi s-a întors spre mine ca să arate către lebedele negre ce alunecau pe lac, mai jos de pod. A spus că trebuie să plecăm, dacă nu vrem să întârziem la cursul de după-masă.

— Când lucrurile merg prost, păi chiar merg prost, din rău în mai rău... a zis el, luând-o înapoi. Brusc ne-a abandonat şi Sudhakar. N-a mai răspuns la scrisori, şi la hotelul lui ni s-a spus doar că plecase... Nu ştiam ce avea de gând. Nu mai veneau bani de la el. Cursul pentru care plătise s-a terminat. Învăţasem tot ce se putea despre cuptoare adevărate, smalţuri, ceramica Raku[69], gresie, porţelan. Am învăţat să lucrez în ateliere. Dar n-aveam bani nici măcar pentru un şopron sau un loc să ard lutul în groapă.

---

[69] Ceramică prelucrată prin tehnica japoneză Raku, care presupune o serie de şocuri termice prin ardere la o temperatură joasă, smălţuire, o altă ardere la 960–970°, introducerea obiectului încins în talaş şi stropirea cu apă rece.

— Şi ce-ai făcut?

Elango a râs forțat.

— Dacă e ceva ce pot să fac, asta e să muncesc. Atelierele mari angajează mână de lucru. O să vezi când te angajezi într-unul. O să dai acolo peste nenorociți subnutriți şi violenți, în stare să ucidă, cu privirea învăpăiată, care pregătesc lutul, curăță, descarcă din camioane de aprovizionare, urându-i pe învățăceii care vin şi pleacă. Asta am făcut eu la un atelier mare din Delhi. Nimeni nu vorbea cu mine. Nu tu un *namaste* sau un zâmbet. Parcă eram invizibil.

El şi Zohra abia aveau cu ce trăi, supraviețuind în mare parte din banii pe care îi câştiga ea lucrând la o librărie. Zi după zi, au tot avut aceeaşi discuție:

— Vreau să mă întorc... la Moti Block. La vechea mea slujbă de la bibliotecă.

— O să ne omoare. În plus, pentru cine să ne întoarcem?

— Pentru păsările mele. Prietenii mei. Odăile mele. Chinna.

— Chinna e fericit acolo unde e. Bunicul tău s-a dus. Odăile tale au fost închiriate. Mătuşa şi verii tăi te urăsc că te-ai căsătorit cu mine. Dacă o să încerce să mi te ia?

— Eşti nebun. Suntem căsătoriți. Nu mai au ce face acum.

— Acolo ne cunoaşte lumea. Taatha şi Akka sunt încă acolo. Tu chiar crezi că o să ne aştepte cu brațele deschise?

Şi o țineau tot aşa, certându-se până la revărsatul zorilor, când erau prea obosiți ca să mai poată vorbi.

— Primii ani nu au fost tocmai ca în filme, mi-a spus Elango cu o grimasă ironică.

Lucrurile s-au schimbat pentru ei în urmă cu numai doi ani, a adăugat el, când Sudhakar a apărut din nou în peisaj. Fusese mult timp bolnav, crezuse că boala o să-i vină de hac, dar trăise să mai fumeze încă un Charminar şi să mai

bea un păhărel de rom. Acum că Sudhakar îl ajuta din nou, i s-a schimbat şi lui Elango norocul. Miracolele chiar se întâmplă – a ştiut dintotdeauna asta. Era instructor la un studio din Delhi; începuse din nou să-şi expună lucrările. Preda şi făcea urnele lui gigantice şi animalele pe care Zohra grava cuvinte în urdu când îi cerea să o facă. Erau mereu aceleaşi cuvinte:

Şi goneşte pe mintea-ţi năvalnică
Până sus, în ceruri.

Anul trecut li s-a născut un copil. Au devenit părinţi.

— O să am grijă să nu se facă olar, a spus Elango. Şi o să mă asigur al naibii de bine că o să fie ateu.

Probabil se simţea stânjenit că-mi vorbeşte despre multe dintre toate astea. Despre cum o cunoscuse pe Zohra, cum se îndrăgostiseră, subterfugiile lor pentru fiecare *rendez-vous*. Ura lui pentru Akka, femeia care îi aruncase hrană lupilor. De parcă ar fi avut o viaţă întreagă de povestit în doar cinci zile – l-am ascultat fără să-l întrerup. Perioada aceea în care m-a cunoscut, pe când eram copil, ţese între noi o pânză trainică, invizibilă, în ţara aceasta străină, în care suntem înconjuraţi de străini. Ştiu că nu mi-ar fi vorbit niciodată astfel dacă l-aş fi vizitat în Delhi. Ne-am întâlnit aici ca doi oameni care de-abia se pot întrezări peste fluviul anilor, şi când îmi vorbeşte despre trecutul lui, face din el o poveste îndepărtată ca un mit şi intimă ca o scrisoare de dragoste. Vorbeşte despre asta obiectiv şi fără să-i fie ruşine. Ar putea la fel de bine vorbi despre altcineva, despre o persoană pe care-o cunoaşte bine, însă nu mai simte nevoia să o protejeze.

Îl ascultam povestind şi în acele zile am ajuns să-mi dau seama mai bine când să las tăcerea să dureze, astfel încât Elango să simtă nevoia să o umple, şi când să-l îmboldesc cu o întrebare. M-am hotărât să scriu despre el – trebuie să

o fac, acum că am citit prezentarea searbădă pe care i-o făcuse galeria de artă. Nimeni nu-l cunoaşte mai bine ca mine, nimeni nu-i ştie mai bine munca. Oamenii de aici nu înţeleg nimic din străvechea tradiţie a olăritului din teracotă căreia îi aparţine, cum aceasta fusese în familia şi în sângele lui de generaţii întregi şi cât de special era el, ce lucru ieşit din comun că se reinventase din acele rădăcini. Acestea au fost lucrurile pe care i le-am spus, ca să-l conving de proiectul meu de a scrie despre el, şi mi-a răspuns cu o ridicare nepăsătoare din umeri şi un zâmbet batjocoritor. Apoi, peste noapte, a fost de acord, fără să-mi dea vreo explicaţie.

Chiar dacă Elango îşi amintea cele mai multe lucruri cu suficientă claritate, memoria îi juca feste din când în când. Uneori şovăia:

— Nu sunt sigur. Povesteşte-o cum vrei, dar povesteşte-o. Umple golurile. Lucrează cu câtă materie ai. Un olar ştie cum să facă asta.

Uneori bătea câmpii, scoţându-mă din minţi cu insistenţa lui încăpăţânată de a vorbi despre orice altceva decât despre trecut, scornind în schimb poveştile lui ce începeau cu „A fost odată, cu mult timp în urmă”. Într-una dintre cele cinci zile nu a vrut să scoată nici un cuvânt, voia doar să muncească şi mi-a cerut şi mie să fac câteva vase simple de lut. Nu am comentat. Am stat la o roată de olărit aşezată lângă a lui, simţind lutul înălţându-se şi coborându-mi printre degete, aşteptând. Ştiam că, mai devreme sau mai târziu, o să-l aud peste zumzetul roţilor, începând să vorbească. Când a simţit din nou nevoia să-şi amintească povestind, am ascultat, am înregistrat şi am aşternut pe hârtie, chiar dacă a vorbit timp de o oră, părând să rostească unele cuvinte cu atâta băgare de seamă, încât aproape le vedeam călătorind pe un traseu întortocheat ce începea din inima şi creierul lui, treceau prin corzile vocale,

răsucindu-i-se pe limbă, ieşind să stea alături de celelalte, într-o înşiruire logică.

În seara asta, când mă aşez în camera mea să-mi pun pe hârtie însemnările, încerc să pliez vechea versiune a lui Elango, pe care o păstrez adânc în mine, pe versiunea asta necunoscută, mercurială. Deşi vreau să aflu tot ce pot despre el, nu sunt sigură că vreau să schimb prezența constantă, jucăuşă şi cu ochi strălucitori, din copilăria mea. Cunoaşterea schimbă lucrurile pentru totdeauna, ştie şi el asta, dar nu pare să-i pese. Poate că nu mi-ar fi vorbit cu o sinceritate tulburătoare, dacă nu ar fi fost departe de tot ceea ce cunoştea, neputând să-şi deşarte povara sufletului în fața nimănui – şi apoi, din senin, iată că apare o fată care îi împărtăşea nu doar limba, ci şi părți pline de însemnătate din trecutul lui.

Iar eu, adesea sărman şi-ntristat, / lipsit de glia mumă, de rudenii departe aflat, / în lanțuri grele gândurile trebui să-mi prind.[70]

Oare de ce versurile astea din „Rătăcitorul" au rămas încremenite în mintea mea atâta vreme după ce mi-am croit cu anevoie drum prin ele pentru cursuri? Să fie oare pentru că şi eu mă simt o exilată în lumea asta englezească a cuvintelor englezeşti?

Mi-aş dori să mă pot întoarce în Londra şi să fiu acolo când calul lui Elango va fi ars în cuptor. Acum că ne-am întâlnit din nou, el promite că o să ținem legătura. Dar dacă vreau să-l văd, va trebui să merg la Delhi; jură că nu o să se întoarcă niciodată în Kummarapet sau în locul care a fost cândva oraşul nostru.

Cred că a hotărât să nu se mai întoarcă pentru că cerneala neagră îi inundă venele la gândul că o să-l vadă din

---

[70] „*The Wanderer*", poem în engleza veche, păstrat în antologia *The Exeter Book* (secolul al X-lea).

nou pe Chinna. A refuzat să se uite la o poză cu câinele când am scos-o să i-o arăt. Am lăsat-o însă pe o masă şi când m-am întors, nu mai era acolo.

Joi, 17 ianuarie

De trei săptămâni n-am mai avut timp să scriu, dar seara asta a fost atât de ciudată, încât trebuie să aştern totul pe hârtie. Mă întorceam târziu de la un curs şi mă îndreptam spre camera mea prin coridoarele nesfârşite ale facultăţii mele. Sunt măruntaiele unei cochilii spiralate, cercuri concentrice – hipnotice, care încep cu sfârşitul şi se termină cu începutul. Chiar de la intrare se vede o infinitate de uşi de sticlă care se tot micşorează în josul mochetei de culoarea scorţişoarei. Uşile batante se închid şi se deschid cu putere, sunt funcţionale şi ştiu exact cum stau lucrurile, ştiu că trebuie să ţină focul înăuntru, să-l controleze, să blocheze zgomotul – aşa că abia după ce am împins una dintre uşi şi am deschis-o, am auzit un sunet pe care nu-l puteam identifica. Apoi am văzut o siluetă întinsă pe podea. Karin. Era întinsă cât era de lungă, cu faţa pe covor. Dădea cu pumnul în podea, strigând întruna:

— Miranda! Miranda! Hai, ieşi! N-am vrut să spun asta, nu am vrut.

Suspinele ei sunau de parcă se sufoca şi încerca să tragă cu lăcomie aerul.

Acum ştiu cine e Miranda. Fata cu părul negru, cu ochelari rotunzi, care citeşte Derrida şi Cixous[71] în franceză, sau cel puţin aşa cred, pentru că a împrumutat cărţile chiar

[71] Hélène Cixous (n. 1937), de origine algeriană, este o scriitoare feministă, poetă, dramaturg, filozof, critic literar şi orator. Cixous este celebră pentru articolul „Râsul Meduzei”, care a consacrat-o ca autoare a teoriei feministe poststructuraliste. (N. red.)

în dimineața aceea pe când stăteam la rând la bibliotecă. Am discutat de câteva ori şi le-am văzut pe ea şi Karin plecând împreună cu bicicletele dimineața devreme, dar o ştiu mai cu seamă ca persoana care stingea, aprindea şi iar stingea o lumină roşie când cântam de la ferestrele noastre, la începutul trimestrului trecut. Miranda e în echipa de canotaj 8 plus 1 a facultății. Odată m-am dus să o văd într-o cursă şi îmi amintesc felul în care Karin țipa şi sărea când s-a apropiat ambarcațiunea ei, ca şi cum ar fi sărit pe o trambulină. După cursă, am mers toți să bem ceva şi le-am văzut împreună, îmbujorate şi gălăgioase, stând foarte aproape una de cealaltă.

Miranda nu a scos nici un sunet în seara asta şi nici vecinii ei. Strigătele lui Karin se loveau de pereții coridorului, însă nimeni nu voia să ştie ce se întâmplă. Uşa Mirandei a rămas închisă, la fel şi şirul de uşi de pe coridor. Am stat acolo minute lungi de nehotărâre încremenită, după care am plecat şi eu. Karin nu ar vrea să o ridic de pe podea şi să o car înapoi în camera ei; nici un salvator n-ar scăpa nevătămat că a dat peste ea aşa, răvăşită de e o durere atât de intimă. M-am întors pe unde venisem, printr-un şir de uşi de sticlă atotştiutoare. Am mers până pe partea cealaltă a clădirii facultății ca să intru în camera mea pe fereastra care dă spre curte.

Vineri, 18 ianuarie

Până când mi-am făcut cafeaua şi m-am spălat pe dinți de dimineață, am rămas blocată în spaima unui vis în care Karin, Elango şi Chinna ardeau de vii în pântecele unui cal în flăcări. Mi-am luat ceaşca, m-am aşezat la fereastră, încercând să mă liniştesc. Lumina şovăia, era de-abia şapte. După câteva minute, şi-a făcut apariția Karin, împingându-şi bicicleta în burnița rece. Tot soiul de competiții sunt în

drum spre ea, capcane întinse să-i testeze priceperea atletică. Trebuie să reziste pe nisipurile mişcătoare ca să-şi păstreze bursa. Scrisorile de la tatăl ei ajung în compartimentul pentru corespondenţă în fiecare săptămână, zice ea, pretinzându-i rapoarte despre progres, timpii pe care îi scoate. A alergat la 400 de metri şi la 800, şi cu câteva zile în urmă s-a întors abătută de la un antrenament, zicând că a doborât un record de viteză. Nu prea-mi vine să cred că nu a făcut-o fericită în adâncul sufletului, dar cu siguranţă nu a ţinut mult timp.

— Nu o să-i zic lui tata, a spus ea. Aşteaptă o chestie de genul ăsta. Următoarea oprire: echipa olimpică a Malaysiei cu el pe post de antrenor. Sunt biletul lui către bani şi faimă. Mai bine moartă.

De dimineaţă chiar arăta ca un mort, nicidecum precum cineva care doboară recorduri. Îşi târa picioarele, umerii erau căzuţi. Nu m-a surprins deloc să o găsesc stând singură la asfinţit pe aleea întunecată care leagă o aripă a sălilor facultăţii de alta. Fuma, cu toate că antrenorul ei face mare tam-tam de fiecare dată când o simte că miroase a tutun. Când m-am apropiat, am văzut că avea ochii plini de lacrimi. Şi-a ridicat privirea spre mine în timp ce mă apropiam de ea şi pentru o clipă s-a uitat la mine fără să mă vadă, de parcă nu mă cunoştea. Apoi a şoptit ceva atât de încet, încât a trebuit să-i cer să repete.

— Mi-e frică, a spus ea.

Am rămas în picioare lângă ea, întrebându-mă ce să fac, dacă poate ar trebui să-i pun o mână pe umăr, apoi mi-am amintit cum a reacţionat la atingerea lui Darius. M-am aşezat la o oarecare distanţă, pe banca pe care stătea ea, şi am aşteptat.

— Mi-e frică, a repetat ea. Nu ştiu cu cine să vorbesc. Nu mai înţeleg nimic.

— Să înţelegi ce?

— Ce mi se întâmplă. Dacă mă întorc acasă şi ei o să afle...

— Ce să afle?

— Acasă oamenii sunt omorâți pentru asta...

— De unde o să ştie ei?

— Poate vreuna dintre chinezoaicele celelalte o să... Ele râd de mine. Miranda a spus cuiva... şi acum e peste tot. Cum a putut? Chiar nu a însemnat nimic pentru ea?

— Nu o să te întorci acasă, am spus.

Nu ştiam ce altceva să-i zic.

Ne-am aşezat şi am fumat în tăcere. Nu puteam să o las pur şi simplu acolo, dar nici nu ştiam cum să ajut. Dacă înainte fusese nerăbdătoare să-mi împărtăşească orişice detaliu despre Darius, acum era vigilentă şi secretoasă, nedestăinuindu-mi nimic. Nu ne distraserăm niciodată pe seama faptului că era cu Miranda, şi tot ceea ce credeam că ştiu era doar o presupunere.

Răcoarea pasajului neacoperit şi-a întins tentaculele prin jacheta mea. M-am gândit la după-amiaza toridă din curtea lui Elango când modelasem prima mea ceaşcă adevărată. Mi-am amintit fiecare detaliu: ardeii iuți roşii care se uscau pe acoperişul şopronului lui, fluturele care s-a odihnit scurt pe obrazul meu, pe Akka, dându-mi o *laddu* presărată cu stafide. În efortul de a mă încălzi, am încercat să-mi imaginez – să simt cu adevărat – arşița oraşului natal pe timp de vară, când eram ca nişte păsări însetate, în căutare de umbră şi apă.

Aici însă era doar un frig umed şi străin mie, care avea multe degete şi putea să-şi croiască drum prin fiecare strat de îmbrăcăminte şi să se strecoare dedesubt. Mintea mea era încă în Londra cu Elango, şi mă întrebam dacă în clipa aceea se plimba singur prin oraş, în jacheta lui supradimensionată, căutând lucruri pe care nu avea să le găsească. O masă, prânz, cină, ce-o fi, pe care să o poată

mânca cu degetele. Soția lui, copilul lui. Câinele pe care îl abandonase. Copacul trăsnit de lângă iazul lui. Părul lung şi înfoiat, care păruse a fi o parte esențială a identității lui, dispăruse, odată cu el pierind şi veselia nestăpânită cu care Elango ne-a molipsit pe noi, copiii din motoricşa lui. M-am gândit cât de neverosimil era să-l găsesc tocmai aici, pe un alt continent, când credeam că nu-l voi mai revedea niciodată.

În curtea interioară, o pasăre de noapte îşi începu chemarea, cerul strălucea de parcă norii ar fi reflectat lumină. De partea cealaltă a curții, zăbrelită de ramurile despuiate ale unui fag, se vedea fereastra Mirandei, scăldată în lumina gălbuie.

După o lungă tăcere, când aproape că uitasem de ce stăteam pe bancă, cu un chişтoc de țigară între degete, Karin a spus:

— Fratele meu a fugit de acasă o dată, după ce taică-miu l-a bătut cu o nuia de bambus. Ştii de ce l-a bătut? Pentru că frate-miu mi-a dat o muzicuță. Mi-a spus să nu cânt la ea când era tata prin preajmă, dar am uitat, şi când tata m-a prins cu muzicuța la gură, am dat toată vina pe el. Cinci zile nu a dat pe acasă.

— Şi eu am fugit de acasă o dată. Dar numai până în josul străzii. Nici măcar n-a observat nimeni, am zis eu cu un oftat trist.

— Probabil că ai fost plecată doar cinci minute.

A început să chicotească şi şi-a aprins altă țigară. Cu o oarecare dificultate, fiindcă îi tremurau mâinile.

Luminile din şirurile de ferestre au început să se stingă una după alta, pe măsură ce erau trase draperiile. În aer plutea muzica ce se auzea din mai multe camere, amestecându-se toate într-un concert. La fereastra Mirandei am văzut pe cineva mişcându-se, pieptănându-şi părul, punând cărți într-un teanc, oprindu-se o clipă îndelungată,

până când brusc nu a mai rămas decât un pătrat negru acolo unde fusese fereastra luminată. Am văzut că şi privirea lui Karin era ațintită asupra acelei ferestre. Pasajul deschis în care stăteam avea spălătoriile de haine pe o parte şi scara către sala de mese pe cealaltă, cu cabina portarului lângă ea, şi era invadat de mirosul de detergent şi de cartofi fierți de fiecare dată când uşile batante se deschideau. Au început să-şi facă apariția studenți, câte unul sau câte doi deodată, dârdâind de zor, cu mâinile vârâte în mânecile puloverelor, îndreptându-se spre sala de mese să ia cina. Karin şi-a luat mica grămăjoară de mucuri de țigară, a luat şi chiştocul meu şi s-a dus la coşul de gunoi de vizavi.

Când s-a întors spre mine, părea să fi trecut printr-o transformare. A început să pocnească din călcâie. Haina lungă, verde, îi flutura pe gambe, şi bretonul i se mişca dintr-o parte în alta. A zâmbit larg.

— Hai, mergem să mâncăm iar chilli con carne şi afurisitu' ăla de crumble cu mere.

Şi-a îndesat bereta pe cap şi a început să cânte „*parsley-sage-rosemary-and-thyme*"[72] în falset. Doi băieți au trecut în fugă pe lângă noi pe coridor; unul din ei a făcut un salt în aer, reuşind să atingă tavanul, după care a scos un strigăt de bucurie.

— Vreau să-l cunosc pe indian, pe meşterul ăsta olar al tău, spuse Karin. L-ai găsit în Londra? La urma urmei, de ce să nu-ți găsim noi un bărbat? Încă nu ai făcut sex *nici măcar o dată*.

I-a dat înainte cu sporovăitul, un grup de băieți a intrat pe uşile batante, şi ea s-a oprit să vorbească cu ei. Ne-am întors spre treptele sălii de mese şi eram pe punctul să

---

[72] „Pătrunjel, salvie, rozmarin şi cimbru" – al doilea vers al cântecului „*Scarborough Fair/Canticle*", de pe albumul lui Simon şi Garfunkel, *Parsley, Sage, Rosemary and Thyme*.

urcăm când Joe Wintergreen, portarul de serviciu, a strigat-o. Nu o plăcea, aşa-mi spusese ea la începutul trimestrului. Mi-a zis că portarul îi oprea scrisorile şi nu-i dădea mesajele pe care i le lăsau oamenii. Nu i-am spus că odată l-am auzit spunându-i domnişoara Wonton, în loc de domnişoara Wang, când făcea legătura prin centrală la telefonul de pe coridorul nostru.

— Miranda Walker tocmai a cerut să schimbe camera – vrea să se mute direct pe Rose Lane, în spațiul de cazare al facultății, spuse Joe, zâmbind. N-ai idee de ce, aşa-i, domniță?

Posibil să-i fi dat Karin o replică ce avea să-l usture zile întregi. Eu n-am auzit-o. Nu m-am oprit să o aştept. Eram deja în pasaj, grăbindu-mă spre camera mea ca să-mi iau portofelul şi cheile bicicletei. A fost deodată orbitor de evident şi m-am înfuriat pe mine pentru că nu m-am gândit la asta mai devreme. Era vineri, 18. Ştiam că zborul lui Elango este pe 19, la prima oră. Nu-l puteam lăsa să meargă acasă fără să-l mai văd o dată. Am coborât în viteză dealul, mai repede decât am făcut-o vreodată cu Karin în zilele sălbatice de la început, pedalând cu furie, de parcă picioarele mele ar fi fost nişte pistoane. Dacă reuşeam să prind ultimul tren, poate că apucam să-l văd înainte să plece de la hotel. Mi-am azvârlit bicicleta în zona de parcare a stației şi am fugit la ghişeul de bilete.

În timp ce scriu asta, ochii mei larg deschişi şi îngrijorați mă privesc din geamul de lângă mine. Mă uit afară, la imaginea neclară a copacilor întunecați şi a luminilor sclipitoare ale oraşelor care trec în goană, dorindu-mi ca trenul să meargă mai repede, să nu se oprească pentru orice oraş insignifiant de pe drum, de parcă întreaga mea viață, confuză cum e, ar depinde de călătoria aceasta. „Vreau să-l cunosc pe indian, pe meşterul ăsta olar al tău”, spusese Karin. Nu ştiu dacă o să ajung înainte să plece şi, dacă o să

reuşesc, nu ştiu dacă o să vrea să mă vadă. Însă cum pot să-l las să plece după ce l-am găsit printr-o asemenea întâmplare – aşa pur şi simplu? Dacă ajung la timp la camera lui, pot trimite prin el cutiile cu ciocolată pentru Zohra şi pentru mama, pe care le-am cumpărat de la gară. E un motiv bun ca să-l văd. Poate merg cu el la aeroport. Câteva ore în plus. Asta-i tot ce vreau.

Sâmbătă, 19 ianuarie

Azi-noapte, în drum spre aeroport, am stat în întunericul maşinii, fără să vorbesc, la fel şi Elango. Şoferul, care poate era genul vorbăreţ la o oră mai puţin imposibilă, a condus în tăcere după ce ne întrebase la început care era numărul terminalului nostru. M-am uitat pe fereastră la strălucirea panourilor publicitare care păreau că ating cerul, buimacă şi somnoroasă în căldura maşinii după călătoria precipitată, mintea mea repetând, iar şi iar, versurile unei poezii. *Pornii Devreme – cu un Câine / Să vizitez Oceanul – / De jos ieşiră – să mă vadă – / Sirene la Intrare –*.[73] În urmă cu câteva ore fusesem cu Karin, îndreptându-ne spre sala de mese, şi cu câteva ore înainte de asta, dimineaţa, fusesem la un cerc de poezie. Acum păreau la o viaţă distanţă. Nu mai eram fata care coborâse cu bicicleta până la dr. Farrell şi îmi luasem în primire locul la masă, uitându-mă cum termină de aşezat, metodic, cele cinci bucăţi de prăjitură, cinci căni de ceai, un ceainic bondoc cu pliculeţe Earl Grey, cinci foi cu copii ale aceleiaşi poezii.

---

[73] Versurile de la p. 228 şi p. 230 aparţin poemului lui Emily Dickinson (1830–1886), „Pornii Devreme – cu un Câine” (*By the Sea*), din vol. *Versuri*, traducere şi postfaţă de Veronica Porumbacu, Bucureşti, Editura Albatros, 1977, pp. 181–182.

În juru-mi Nimeni – până când / Talazu-mi luă Pantoful / Mi-acoperi Cordon şi Şorţ / Şi-ncet – şi Pieptul...

În fiecare săptămână, dr. Farrell aşteaptă să citim poezia pe care a ales-o şi să reacţionăm în vreun fel, să o simţim. Barbişonul lui, maniera reticentă, felul în care mereu evită să ne privească în ochi, mă fac uneori să mă întreb dacă măcar m-ar recunoaşte când ne-am întâlni din întâmplare pe stradă. Ne ascultă cu capul aplecat spre masă, ca şi cum de acolo ar veni cuvintele noastre şi ne zâmbeşte abia schiţat, dacă spunem ceva ce i se pare inteligent. În dimineaţa aceea am fost mulţumită de mine când i-am smuls un zâmbet şi o încuviinţare din cap. Nu ştiam cum se va aşeza în mine până la sfârşitul zilei poezia pe care o disecasem şi analizasem. Probabil că recitam versurile în şoaptă pentru că l-am auzit pe Elango:

— Ai spus ceva?

— Nu, nu... Nimic.

— E foarte târziu. Nu era nevoie să vii la aeroport. O să fie foarte târziu când o să ajungi înapoi în oraş.

S-a întors cu spatele la mine şi s-a uitat pe fereastră. Îi simţeam iritarea, abia ascunsă.

— Nu contează. Am vrut să...

N-ar fi trebuit să vin, mi-am zis eu în sinea mea, şi asta îmi fusese clar din clipa în care am dat buzna în holul hotelului unde se cazase. A fost o idee proastă. Fusesem azvârlită în zona de recepţie de uşile rotative şi l-am găsit pe Elango acolo, înfofolit în hanoracul albastru, cu un fular de lână la gât. A fost surprins să mă vadă şi nu într-un mod plăcut. Ţineam stângace cutiile cu ciocolată şi am tot bălmăjit explicaţii până am ajuns în maşina trimisă de cei de la galerie ca să-l ducă la aeroport. Trecuse deja de unu dimineaţa, o zi de vineri ce se transformase în sâmbătă, şi la colţuri de stradă stăteau grupuri de oameni care beau. La început am făcut conversaţie din obligaţie, vorbind despre

oraş şi despre galeria unde predase el. Dar odată ajunşi pe autostradă, nu s-a mai auzit nimic altceva decât zumzăitul motorului maşinii, în timp ce întunericul trecea în goană.

El mă urmă – şi eu simţii / La Glezne-un Toc de-Argint – / Pantoful meu părea cu Perle – / De Apă-acoperit...

— Nu era nevoie să vii, repetă el. Totuşi, e bine că ai făcut-o, uitasem ceva.

Începu să scotocească prin rucsac, răvăşind lucrurile dinăuntru, înjură încet când nu găsi ce căuta şi apoi, dintr-odată, întinse o mână spre mine.

Parc-ar fi vrut să mă înghită / Ca pe o Rouă-n Lunci / Căzută pe vreo Păpădie – / Plecai de-aici – atunci...

— Ce-i asta? am întrebat.

— Deschide, şi o să vezi.

A aprins lumina din maşină, şi dintr-odată l-am văzut aplecându-se spre mine. Privire atentă. Începutul unui zâmbet.

Într-o cutie dreptunghiulară şi elegantă de lemn, cu încuietori robuste de alamă, erau fante cu unelte – eboşoare cu bucle de metal ascuţite şi mânere subţiri lustruite, spatule de lemn cu curburi în diferite unghiuri, cu unele margini uzate. Erau şi unelte pe care nu le-am recunoscut: cuţite de lemn, palete, butoane. Unelte de sculptat cu vârf ascuţit. Le-am atins, am scos una sau două din fantele lor, le-am pus la loc.

Elango stinse lumina şi se afundă în spătarul banchetei.

— Mi le-a dat un olar coreean când eram cam de vârsta ta. Acum sunt ale tale.

— Dar tu nu le foloseşti? Cum să ţi le iau?

— Ba da, le folosesc, dar am şi altele... şi pot face rost de mai multe... din moment ce acum călătoresc. Usman Bhai a folosit instrumentele de sculptat din setul ăsta ca să caligrafieze pe primul cal. Zohra... ea le are pe-ale ei. Nu vrea să le folosească pe astea... o leagă amintiri triste de ele.

A tăcut din nou, cu gândul la amintirile care au făcut-o pe Zohra să nu-şi dorească să se atingă vreodată de ele. M-am întrebat ce-a făcut ea cu celelalte obiecte de care o legau trăiri dureroase: penele de bambus ale bunicului ei, călimările lui cu cerneală. Nu reuşisem să-i pun întrebările astea lui Elango, de teamă să nu-l arunc într-una dintre stările lui de neagră deprimare.

— Un dascăl ar trebui să transmită ceva valoros elevului său, a spus el. Ăsta e cel mai bun lucru la care mă pot gândi.

Maşina înghiţea lacom kilometrii, îi mesteca şi-i digera. Nu ne-a oprit nici măcar un semafor, nu era nici un drum în lucru. Mergeam atât de repede, încât aveai impresia că pluteam la câţiva centimetri deasupra drumului. Pe lângă fereastră treceau în viteză indicatoarele pentru aeroport. Era prea devreme – prea curând să plece. M-a cuprins un imens val de disperare neagră. În câteva minute, Elango avea să fie înghiţit de uşile aeroportului. O să trebuiască să mă întorc singură şi nu ştiam exact cum o să fac asta. Nu voiam să plec. Voiam să mă urc şi eu în avionul acela şi să merg acasă cu Elango, înapoi la cei pe care îi cunoşteam. Mama. Chinna. Chiar şi Tia.

Nu mă simţeam în stare să spun prea multe, aşa că am bâiguit:

— O să am grijă de unelte.

Elango a râs.

— Nu ţi le-am dat ca să ai grijă de ele, ţi le-am dat să le foloseşti.

Şi apoi, aşa cum tata obişnuia să vorbească cu Tia şi cu mine despre mişcările plăcilor tectonice, tot aşa începu Elango să-mi povestească despre expoziţia din Delhi unde îl cunoscuse pe olarul coreean care pe urmă i-a trimis uneltele. Descrise cum îl văzuse pe tipul acela făcând un vas înalt până la brâu, clădindu-l cu răbdare, aşezând colac

după colac de lut, fiecare la fel de greu ca trompa unui elefant. Ceramica Onggi, aşa a numit-o. Elango a văzut cum i-a dat forma finală bătătorind lutul cu o paletă mare de lemn – cele din cutie erau miniaturi prin comparaţie – şi cum, după ce a fost plămădit vasul, olarul coreean s-a apucat să danseze pe o muzică stridentă în timp ce arunca, picta şi împroşca cu pastă colorată pe vasul de lut, de parcă ar fi fost în transă. Mult mai târziu, vasul era acoperit cu multe straturi de pastă plină de clăbuci, iar olarul era acoperit din cap până în picioare cu lut, sudoare, culori. Elango privise, pironit locului. Înţelesese atunci că trebuie să te laşi absorbit, să te cufunzi – chiar la propriu – trup şi suflet ca să faci ceva ce merită făcut.

Nu ştiam când voi auzi din nou aceste intonaţii şi cuvinte, acest limbaj al copilăriei mele. Am ascultat de parcă viaţa mea depindea de memorarea şi amintirea fiecărui cuvânt. Indicatoarele pentru aeroport s-au făcut mai mari, avioanele zburau jos deasupra capetelor noastre, apărură panouri publicitare, iar Elango continua să vorbească. I-am scos geamantanul din portbagaj, maşina a plecat, iar noi am trecut în revistă numerele zonelor de îmbarcare, plecările, numerele porţilor, transportoarele electrice. Când am ajuns la porţile care duceau la controlul de securitate, dincolo de care nu aveam voie să trec, am reuşit să schiţez un zâmbet anemic. S-a îndepărtat, hanoracul lui albastru şi rucsacul negru se pierdură în marea de jachete, paltoane, bagaje, despărţiri, şi am simţit un val uriaş, sufocant de lacrimi înălţându-se de undeva din adâncul meu. Am strâns din dinţi, am încercat să mă concentrez pe chestii practice. Cum să mă întorc – oare circulă metroul la ora asta –, ar trebui oare să petrec noaptea la aeroport?

Am simţit o atingere uşoară pe umăr, şi Elango era din nou lângă mine. Şi-a scos fularul de lână şi mi l-a pus la gât.

— Ai mai mare nevoie de el, în țara asta friguroasă, mi-a spus el.

Şi dus a fost.

M-am întors la universitate cu trenul de dimineață, după o noapte petrecută pe scaunele din aeroport. Acum e sâmbătă seara. Oraşul era liniştit de dimineață, toată lumea era cufundată în somn, recuperându-se după ziua de vineri. Cu ochii cârpiți de somn şi prea amețită ca să am încredere că mă descurc pe bicicletă, am lăsat-o la gară şi mi-am târât picioarele pe scurtături, înapoi spre facultate. Am coborât împleticindu-mă pe unul dintre podurile de peste râul nostru îngust, oprindu-mă să mă sprijin de parapet, când am simțit că mă ia cu amețeală. Sălciile plângătoare, care vărsaseră în râu lacrimi verzi şi apoi galbene, îşi unduiau acum ramurile goale în lumina dimineții palide. La orizont, cu greu distingeai apa de cer. Se auzeau claxoanele bicicletelor şi glasuri care se chemau nedesluşit. Am auzit zgomotul mai multor paşi pe pod şi m-am întors să mă uit. Îşi făcuse apariția Darius, împreună cu alți doi tipi, pe care i-a lăsat în urmă ca să vină la mine.

— Ce s-a întâmplat? Eşti în regulă?

Cuvintele lui au ieşit la fel de ezitante ca întotdeauna. Stătea lângă mine, sprijinit de parapet, în timp ce prietenii lui au mers înainte fără el. Mi-a pus un braț pe după umăr şi a spus:

— Hai să mergem să luăm nişte ciocolată caldă, vrei?

Trupul lui înalt, mătăhălos, s-a aplecat spre mine, şi m-am sprijinit de el ca şi cum ar fi fost un zid.

Miercuri, 23 ianuarie

Karin s-a întors în fiecare zi la atelierul de olărit, pentru prima oară de la acele săptămâni de început, când ne-am cunoscut. Vine, îşi agață iute haina într-un cârlig, aruncă

fularul deasupra, îşi priveşte degetele şi se repede să-şi roadă unghiile. După asta e îngrozitor de nesociabilă vreme de două ore, timp în care face vase de ceramică, apoi curăță mizeria de pe roată, îşi spală şi usucă uneltele, le pune înapoi la locurile lor şi pleacă. Nici un cuvânt rostit în tot timpul ăsta, nici o întrebare despre unde am plecat în seara când am lăsat-o pe alee fără să o previn în vreun fel, nici o întrebare despre olarul meu indian. Nici o altă confidență despre Miranda.

Joi, 14 februarie

A venit la atelier zile la rând şi la fel de brusc a încetat să mai vină. Făcuse vaze identice, pântecoase şi cu gât îngust. Când vasele ei se întăreau, începea să lucreze la ele cu unelte de sculptat. În fiecare zi, la plecare, îşi acoperea raftul cu o cârpă de vase umedă şi se întorcea la studio ca să lucreze iar la ele. Acum au fost arse în cuptor şi sunt finisate şi văd că a întors fiecare vază cu gura în jos şi le-a transformat în chipuri cu trăsături chinezeşti stereotipe: ochi oblici, nas cârn. A folosit glazuri şi baițuri şi le-a îmbujorat obrajii rotunzi. Le-a lipit pe cap păr adevărat, de-al ei.

Presupun că nu eram singura din atelier care se întreba ce face. I-am văzut pe ceilalți care foloseau ceramica aruncând priviri în direcția ei, apoi uitându-se repede în altă parte. Acasă, toată lumea i s-ar fi uitat peste umăr şi i-ar fi pus o groază de întrebări. Aici, curiozitatea înseamnă proaste maniere.

Cu câteva minute în urmă, unul dintre colocatarii Mirandei din Rose Lane, un american pe nume Jake, şi-a dat ochii peste cap şi mi-a spus că „prietena mea Karin” era „o tipă dusă cu pluta rău de tot”. A zis că toată săptămâna dinainte de Valentine’s Day, Miranda a tot primit cutii

frumos împachetate, cu vase din ceramică în formă de capete umane, păr şi tot ce trebuia. Veneau împreună cu suluri de hârtie cu un mesaj dactilografiat. Un singur cuvânt. Jiaying. Yingtai. Dongmei. Qingzhao. Liling. Fiecare din ele un nume chinezesc de femeie.

Sâmbătă, 16 februarie

În seara asta, ceva mai devreme, am dat nas în nas cu Karin la o petrecere de la facultatea de alături – ne întâlneam după o pauză destul de mare. Era o petrecere fără un motiv anume, doar o chestie de weekend, un chef de genul „hai-să-uităm-de-tot-şi-toate", fiindcă trimestrul ăsta deja îl simțim ca o eternitate, plictisitor şi sumbru, şi te duce direct în examene în trimestrul următor. Ghirlande de lumini festive erau agățate sus în copaci, mai era muzică şi căldură, iar oamenii se revărsau din camera în care erau mâncarea şi băutura. Alcoolul şi frenezia ne-au făcut să uităm de frig. Muzica bubuia suficient de tare ca să simți şi să auzi basul în muşchi şi în oase, iar eu stăteam undeva la margine, ținând în mână un pahar de plastic cu vin, uitându-mă la dansatorii de pe masa lată şi solidă care fusese aşezată afară. Karin era cocoțată pe ea, dansând cu Darius. Ca şi cum despărțirea înverşunată de la St. Ives nu ar fi avut loc niciodată. De la genunchi, unde se terminau cizmele ei, şi până la tivul fustei scurte era o porțiune de piele de pe care Darius nu-şi putea lua mâinile. Ea se împiedică, chicoti şi făcu pe clovnul. Luă câteva înghițituri din băutură, apoi sări jos să vorbească cu mine. N-a zis nimic despre Miranda, nici despre păpuşile chinezeşti de lut. Mă duce cu gândul la o fântână colorată din care apa țâşneşte spre cer, dramatică şi superbă, dispare fără să lase vreo urmă în afară de câteva robinete banale, după care țâşneşte din nou. De parcă ar fi fost băgată în priză şi avea

să o țină tot aşa până ce o să se prăbuşească. Sclipiciul verde-smarald de pe pleoapele ei scânteia, zăpada strălucea alb-albăstrui. Prima mea zăpadă adevărată.

Înfăşurasem de două ori în jurul gâtului fularul de lână al lui Elango, şi parfumul lui impregnat în fular, de fum şi aftershave, mă amețea şi mă făcea să-mi doresc să fiu departe de aici, înapoi în Londra – deşi ştiam că Londra îl pierduse deja. Se întorsese în Delhi, era din nou împreună cu copilul lui şi cu Zohra. Probabil că acolo era răcoros şi însorit, peruşi cu guler trandafiriu dădeau năvală în stoluri deasupra grădinilor viu colorate ce împânzeau oraşul, iar ei probabil şi-au petrecut ziua în lumina soarelui şi noaptea s-au ghemuit sub pături groase, jurând să nu se mai despartă niciodată.

Mi-am dat jos fularul de la gât şi l-am îndesat în geantă.

Karin a sărit de pe masă, a strigat ceva peste muzică şi a plecat din nou. Ne-am învârtit şi ne-am plimbat prin grădini şi prin camerele din interior, pierzându-ne din ochi în părțile de pe peluză ascunse pe jumătate în întuneric, regăsindu-ne. Fumam lângă o bancă încotoşmănată în zăpadă, când un băiat deşirat a trecut pe lângă noi. Părul închis la culoare era tapat, stând umflat ca o pâine bine crescută, şi la gât purta un fular albastru elegant. I-am recunoscut tonul şi accentul – era un prieten de-al lui Darius pe care-l mai întâlnisem înainte, un maghiar uscățiv, care avea aerul că încearcă să găsească oameni pe care să-i copleşească cu bunătate. Odată, se proțăpise în fața mea, blocându-mi intrarea minute în şir, chestionându-mă insistent despre foametea şi inundațiile din India, de parcă ambele ar fi fost eşecurile mele personale. Iar când Darius a dat peste mine pe pod, pe când mă întorceam de la gară, era împreună cu el.

Ungurul m-a privit îngrijorat.

— L-am întrebat pe Darius despre tine a doua zi, eram foarte îngrijorat. Sper că s-a asigurat că te simți mai bine.

Se întoarse spre Karin, făcu o plecăciune cu o mână în dreptul inimii. Dinții îi străluceau în întuneric, parcă erau fosforescenți. Îi vedeam fața întoarsă spre ea în timp ce vorbea, dar n-am putut prinde nici un cuvânt odată ce a început următoarea melodie, îngrozitor de tare. Darius împinse zăpada cu vârful cizmelor, făcând o moviliță la picioarele noastre. După ce ungurul, prietenul lui, a plecat, nu şi-a ridicat privirea spre Karin, şi ea nu mi-a mai spus un cuvânt tot restul serii. Nu ştiu ce crede ea că făceam cu iubitul ei, dar simt cum acreala vinului îmi preschimbă gâtul şi limba în carton.

Miercuri, 20 martie

Trimestrul s-a încheiat şi facultățile s-au golit. Studenții britanici au plecat la casele lor, iar cei străini care-şi permiteau au plecat şi ei să-şi petreacă vacanța în locuri mai calde. Eu, împreună cu alți câțiva, am rămas în clădirea facultății, aproape goală acum. Ştiu că e şi Karin prin preajmă şi ne salutăm dând uşor din cap când trecem una pe lângă cealaltă, însă nu mai vine pe la mine şi nu se mai trânteşte pe patul meu să sporovăiască fără oprire, aşa cum obişnuia. Uşile de lângă camera mea au încetat să se mai închidă şi deschidă, nu se mai aude nici târşâitul paşilor. Sala de mese e închisă.

Niciodată foarte pricepută la lucrurile care au de-a face cu mâncarea, am rezolvat problema sălii de mese cumpărându-mi o carte despre bucătăria indiană şi, într-un puseu de nostalgie, am făcut *dal* şi orez. Toată ziua următoare, bucătăria de la capătul coridorului a mirosit a acasă. Yutaka, japonezul monosilabic care are camera pe coridorul meu, strâmba din nas de fiecare dată când intra în

bucătărie, şi nu-mi puteam da seama dacă ura mirosul sau ar fi vrut să guste. N-am poftit pe nimeni să mănânce. Am mâncat tot, cu degetele, în intimitatea camerei mele, dorindu-mi ca Elango să fie acolo ca să-mi împărtăşesc emanciparea de sub tirania tacâmurilor.

Ieri, entuziasmată de succesul primului meu experiment, am decis să merg la cumpărături. Pe colţ lângă o benzinărie, este un magazin pakistanez la care merg cu bicicleta, la ore mai ciudăţele, dacă rămân fără ţigări sau cafea. E la o distanţă destul de mare, dincolo de hotarele universităţii. Am ezitat puţin, ştiind că bicicleta mea avea pană, dar apoi am decis că nu rezist să aştept până a doua zi, aşa că aveam să merg pe jos, cu toate că ploua. Am făcut o listă cu ingrediente din cartea de bucate, am îmbrăcat cea mai groasă jachetă, mi-am încălţat cizmele călduroase şi am pornit la drum. Tata ar fi zâmbit. Îi plăcea să gătească, a încercat să mă înveţe, dar eu n-am cooperat niciodată. Avea obiceiul să lase bucătăria vraişte, şi fiecare dintre sesiunile lui de gătit era urmată de un adevărat ritual de zeflemele şi mustrări din partea mamei mele, în timp ce biata de ea făcea curăţenie. După ce tata a murit, nu am mai fost în stare să stăm la masă să mâncăm – jumătatea de metru pătrat a scaunului lui gol devenise un pustiu asurzitor. Printr-o înţelegere nerostită, Tia, Amma şi cu mine am început să ne servim din mâncare în bucătărie şi să mâncăm, cu farfuriile în poală, în faţa televizorului.

În magazin era cald, plin de lumini şi vorbărie. La casă, Reshma a deschis o cutie de oţel inoxidabil şi mi-a oferit *kabab*. A zâmbit şi mi-a spus:

— Amintiri de acasă, eh, acum că facultatea-i goală?

M-am uitat rapid la ce era pe rafturi, mestecând *kabab* între timp, minunându-mă de inocenţa mea culinară. Până atunci nu dădusem nici un pic de atenţie varietăţilor de

jeera[74] şi *dhania*[75], *masoor*[76] şi *mung*[77] de pe acele rafturi. Aveau în stoc până şi *ghee*. Mi-am umplut coşul, am plătit şi am plecat. Mi-am tras gluga pe cap, ca să mă apere de burniță, şi am luat-o pe lungul drum înapoi, gândindu-mă la tot soiul de meniuri pentru mine.

Mergeam pe trotuarul dintre magazin şi benzinăria de pe colț, când tipul blond şi corpolent care plătise pentru bere în fața mea la magazin a trecut pe lângă mine pe bicicletă. A încetinit şi m-a lovit puternic cu pumnul în umăr.

— Târfa naibii, curry-ul tău e de căcat! a strigat el.

Şi-a golit doza de bere pe capul meu, a aruncat-o apoi pe trotuar şi s-a îndepărtat pedalând de zor, împungând aerul cu degetul mijlociu.

Nu am căzut, în ciuda forței pumnului lui şi a berii care-mi curgea pe față. Am rămas nemişcată preț de câteva secunde. Am văzut nişte cartofi luând-o la vale pe betonul în pantă, m-am întrebat de ce se rostogolesc legume pe trotuarele suburbane, apoi mi-am dat seama că scăpasem plasa din mâini şi că proviziile mele erau împrăştiate peste tot. M-am aplecat să le ridic. Roşiile se rostogoliseră prea departe, pachetul de orez se spărsese, şi boabele se împrăştiaseră pe trotuar, ca o lapoviță, şi n-am reuşit să găsesc flaconul de şofran cât o monedă, la fel de prețios ca aurul.

De-abia pot să respir în timp ce scriu asta. S-a întâmplat atât de repede. Tipul a dispărut înainte să apuc să mă mişc.

---

[74] Chimion (în hindi, în orig.).

[75] Coriandru (în hindi, în orig.).

[76] Linte (în hindi, în orig.).

[77] Fasole Mung (în hindi, în orig.).

Dacă ar fi fost şi el pe jos, i-aş fi tras una cu plasa cu cumpărături şi i-aş fi dat în cap cu conservele mele cu năut. N-am avut timp – a dispărut înainte să realizez ce s-a întâmplat.

Asta e ceea ce-mi spun – undeva în mine însă se aude o şoaptă ce spune nu, Sara nu ar face nimic, Sara e o laşă, a fugit de la şcoală în timpul unei revolte, şi-a uitat acolo sora mai mică, era prea ocupată să-şi salveze propria viaţă. Oare ce trebuia să fac apoi, după ce adunam lucrurile pe care le puteam recupera? Ca să-mi ţin frica sub control trebuia să fiu metodică. Poate că tipul ăsta mă aştepta mai jos pe drum sau în porţiunea aceea pustie pe unde trebuia să trec înainte să ajung la porţile facultăţii. M-am gândit să mă întorc la magazin, dar ce ar putea face oamenii de acolo? Cu siguranţă nu ar chema poliţia pentru ceva atât de lipsit de importanţă – nu aveam nici o rană.

Mi-am şters cu eşarfa părul îmbibat de bere şi mi-am aranjat gluga bine pe cap, să nu mi se vadă faţa. Am luat-o încet din loc, însă era ciudat de complicat, fiindcă picioarele mele tremurânde se tot împleticeau. Miroseam a bere. Oamenii o să creadă că sunt o beţivă dacă o să mă vadă clătinându-mă aşa. Încercam din greu să nu cad. Am trecut de pompa de benzină, am traversat la semafor, apoi am luat-o la vale pe lângă şirul de case cu bovindouri identice şi lumini în spatele draperiilor de tul. Mirosul de pătrunjel şi brânză coaptă se răspândi pe o parte a străzii. Urma o porţiune întunecată de pădure, şi eu trebuia să-mi fac curaj şi să trec în grabă pe lângă ea. Singurul sunet era fâşâitul roţilor de maşină pe străzile umede. Nu se mai plimba nimeni altcineva în seara asta ploioasă.

M-am gândit la cal. A protejat de rău sate întregi. Mi-am băgat mâna în buzunarul blugilor şi am strâns în pumn bucăţica de teracotă pe care o purtam mereu cu mine.

Am cotit pe o altă stradă şi, la o oarecare distanţă, am văzut casa de pe Rose Lane în care se mutase Miranda Walker. Casa Mirandei era un cub întunecat, ameninţător, cu obloanele trase – probabil toţi locatarii plecaseră acasă. Era o regulă nescrisă ca toţi cei care mergeau acasă de sărbători neapărat să bombăne nemulţumiţi despre opresiunea de a sta două săptămâni sechestraţi cu fraţii şi părinţii, iar Miranda fusese foarte vocală în sala de mese când s-a discutat subiectul. O văzusem plecând a doua zi cu o mamă ce purta un cardigan larg de caşmir, un tată elegant şi şarmant, care i-a băgat valizele în maşină în timp ce îi ciufulea părul, în spate un spaniel înnebunit de bucurie, care încerca să se cațăre afară pe geam. Miranda nu s-a întors nici măcar o dată să arunce o ultimă privire, deşi Karin era lângă poarta facultăţii, încercând să bage o cheie în lacătul bicicletei, luându-i prea mult timp să facă asta. De atunci, Karin, îngrozitor de hotărâtă, a tot mers la bibliotecă, studiind până târziu. E cu un an înaintea mea şi urmează să-şi susţină examenele finale.

Mai jos pe Rose Lane erau mai multe case deţinute de facultatea mea, toate cu obloanele trase. O altă bicicletă a trecut prea aproape de mine, şi inima a început să-mi bată cu putere. M-am mutat la marginea interioară a trotuarului, deşi plantele cățărătoare ieşite în afară mă înţepau pe faţă şi apa se scurgea de pe ele, picăturile ajungându-mi cumva pe ceafă. Trimestrul trecut, un *skinhead* o urmărise pe Karin pe stradă, fără să-şi dea seama că prada lui era o atletă de talie olimpică. Amintirea m-a făcut să zâmbesc. Apoi m-au cuprins iar frigul şi frica. Părul meu îmbibat de bere se transforma într-o cască de gheaţă.

O serie întreagă de întâmplări a trecut prin mine ca o rafală de gloanţe în timp ce mă întorceam mai mult alergând la facultate. Noaptea când ieşise Elango în ploaie cu Zohra, fără să se mai întoarcă vreodată. Cei cinci bărbaţi care

izbiseră cu pumnii în uşa noastră şi intraseră cu forța, căutându-i pe ei, strigând înjurătură după înjurătură. Nedumerirea mea legată de motivul pentru care Elango nu se putea întoarce, de ce gloata îi distrusese munca şi îi incendiase casa. Felul în care îl căutase Chinna. Schelălăiturile şi scâncetele lui în prima noapte de nesomn la noi acasă. Cum continua să o ia la goană spre Kummarapet – doar ca să descopere că şi coliba şi atelierul lui Elango dispăruseră, dimpreună cu bătrânul copac moringa. Era o grămadă de cenuşă şi metal contorsionat în ceea ce odinioară fusese curtea, unde acum oamenii lui Taatha stivuiau deja materiale de construcție.

Cum au venit Vasu şi Revathi şi s-au aşezat în pragul casei noastre, tânguindu-se că fuseseră alungați din casa lor. Cum salvase Vasu cutia prețioasă de unelte coreene a lui Elango şi i-o dăduse mamei mele ca să o trimită mai departe – şi aceeaşi cutie era acum la mine, ca un talisman transmis din mână în mână.

Abia după patruzeci şi cinci de minute, când am ajuns în camera mea şi am încuiat uşa, mi-am lăsat plasele cu cumpărături să cadă pe podea, mi-am prins capul în mâini şi doar atunci am lăsat să-mi scape două hohote de uşurare, fără să vărs o lacrimă. Încă mai gâfâiam când s-au auzit bătăi în uşă – cineva de pe coridor care îmi spunea:

— Ai de gând să vii? Începe filmul. E un Tarkovski. *Nostalgia*.

Joi, 21 martie

Nu pot să înțeleg de ce mă simt încă atât de zguduită, când nici măcar nu am fost rănită de ticălosul ăla rasist. Capul îmi pulsează, am gura uscată, sunt incapabilă să rostesc vreun cuvânt. Vreau să fiu acasă, aşa cum era acasă când tata era în viață, când mama era puternică, când

Elango era mai jos pe stradă, când eram îndeajuns de mică să fiu săltată de el în motoricşă. Dintr-odată sunt din nou cu tata în salonul de spital, ochii lui oceane de durere, gura redusă la tăcere de masca de ventilație. Şi apoi e musonul în Bombay, şi noi aşteptăm veşti de la chirurgii care îi operează inima. Eu mă uit pe ferestrele mari la străzile măturate de ploaie şi îi spun Tiei:

— Mă tot gândesc la inundația de după noaptea când a plecat Elango.

Mama, picotind într-un scaun, murmură:

— Nu a ieşit chirurgul? A trecut aşa mult timp.

— Culcă-te la loc, Amma, nu s-a întâmplat încă nimic, spun eu.

Mă ridic şi mă duc la una dintre ferestre şi văd că afară un bărbat se luptă cu o umbrelă pe care vântul a întors-o pe dos şi cu susul în jos; dacă aş fi o umbrelă, aş fi exact umbrela aceea. Ploaia se năpusteşte asupra sticlei pe care îmi apăs fruntea, şi mi se pare lipsit de noimă că nu mă poate uda, deşi între noi nu e decât stratul ăsta subțire şi transparent. Cu tata la doar câțiva paşi, coastele lui tăiate în jumătate cu ferăstrăul şi pieptul deschis, mă întreb de ce eu mă gândesc la acea zi de când aveam doar treisprezece ani şi nu puteam să mă simt fericită, cu toate că mama îmi spusese că acum Chinna era câinele nostru, fiindcă nimeni nu ştia când sau dacă Elango se va mai întoarce vreodată.

Ploaia răpăise şi atunci. Plouase fără încetare vreme de două zile: monoton, continuu, de parcă cerul fusese zămislit doar pentru a-şi dezlega băierile şi a lăsa apa să se reverse pe pământ. A venit o viitură după ce a cedat un baraj în amonte şi nivelul râului crescuse dintr-odată. Oamenii care se aflau pe maluri au fost nevoiți să fugă ca să se pună la adăpost, în timp ce un zid de apă învolburată s-a izbit de uscat. Inundase clădirile de-a lungul malului şi măturase cocioabe şi case. Iazul care se revărsa din spatele

Kummarapet-ului revendicase ce mai rămăsese din calul sfărâmat. Magazia lui Elango de lângă iaz a fost spulberată de vânt, şi copacul trăsnit a căzut într-o parte.

Una dintre casele pe care le înghiţise râul era o arhivă cu un depozit valoros de manuscrise şi cărţi în urdu. Încăperile de la parter, şi subsolul, şi rafturile au fost acoperite de apă, împreună cu manuscrisele care fuseseră împodobite de mână, numere vechi din ziare şi periodice, cărţi de poezie care nu aveau copii, decenii de colecţionare şi conservare. Mai târziu, au restaurat multe manuscrise. Ca să salvezi cărţile umede, trebuie să le pui într-un congelator. Erau atât de multe cărţi în arhivă, încât au fost nevoiţi să scoată cadavrele din morgă şi în locul lor să pună cărţile.

Când s-a retras apa, oamenii au intrat în arhiva inundată ca să salveze ce se mai putea. Croindu-şi drum prin nămol şi hârtie, l-au găsit în clădire pe Usman Alam. Cu mult timp în urmă caligraful cel orb avusese un birou acolo, a relatat ziarul mamei mele, iar un angajat pe nume Sadiq Mehmood a spus că vechiul său profesor a început să-l viziteze din nou în ultima vreme, dorind să atingă şi să miroasă cărţile antice, cu toate că ochii lui nu mai puteau citi.

Caligraful fusese găsit aşezat la birou, cu faţa într-o carte de pe masă, cu apa până la genunchi. Era clar că murise acolo, deşi nimeni nu ştia când intrase el în clădire sau de ce nu plecase de acolo când apele au început să crească.

Joi, 30 mai

M-am îmbolnăvit rău de tot la scurt timp după seara aceea de martie. Facultatea era încă pustie, nu mai era aproape nimeni altcineva pe coridor, în afară de Yutaka şi Karin. Neştiind ce altceva să fac, am hotărât să trec peste situaţia jenantă dintre noi şi m-am împleticit până în camera ei, atât de deshidratată, încât abia-mi puteam mişca

brațele sau picioarele. S-a pus pe treabă cât ai clipi, ducându-mă imediat la infirmerie, iar după aceea, timp de mai bine de două săptămâni, simțeam ba că ard, ba că îngheț de frig. Am tuşit până când mi-am simțit coastele ca o cuşcă dureroasă în jurul pieptului. Camera avea o fereastră, dar perdeaua era trasă şi am pierdut noțiunea timpului. O să vină cineva, eram sigură de asta, şi m-am chinuit să deschid ochii, pentru că voiam să văd cine e şi să vorbesc, însă nu mă puteam mişca, deşi simțeam că sunt trează.

Când am fost trimisă înapoi în camera mea, în aprilie, mai erau doar câteva săptămâni până la examene. Nu puteam să merg la bibliotecă, şi ochii mă usturau dacă încercam să citesc. Nu puteam sta în picioare prea mult. Karin avea examenele finale în mai şi avea la dispoziție foarte puțin timp, şi cu toate astea venea pe la mine de două ori pe zi, de parcă niciodată nu s-ar fi întâmplat ceva care să ne strice prietenia. Verifica dacă am destulă mâncare şi stătea câte o oră în fiecare seară, citindu-mi. I-am spus că nu are rost şi că toate eseurile şi notele de curs pe care mi le citea cu greu ajungeau la creierul meu amorțit şi tulburat, dar ea a continuat.

— Cred în osmoză, repeta Karin. Tu doar să stai acolo, întinsă, nici măcar nu încerca să asculți. Pur şi simplu o să intre în tine.

A ținut-o aşa o săptămână întreagă, citind cu voce tare eseuri critice despre romane victoriene şi poezie metafizică. Se oprea la cuvintele necunoscute şi le enunța încet, silabic – „con-tra-punc-tic”, „sub-li-mi-nal”, „an-tro-po-mor-fism”. Îşi dădea ochii peste cap şi scotea diverse exclamații pe marginea lor. Pentru numele lui Dumnezeu, la ce foloseau toate cunoştințele astea? Ea, cel puțin, învăța să construiască avioane.

M-a lăsat singură, cu treburile mele, când a crezut că era sigur să o facă şi s-a închis în cameră să înveţe. Dacă îşi lua examenul cu Foarte bine, aşa cum plănuia, i se oferea şansa unor studii de doctorat la Leiden.

Marţi, 18 iunie

Examenele s-au terminat de mult, iar festivităţile de după ele sunt deja istorie. Vacanţa de vară tocmai a început. Mergem la aeroport, Karin şi cu mine, ne îndreptăm spre zboruri separate. Al meu pleacă la Roma, unde mă întâlnesc cu o prietenă şi începem să călătorim. Zborul ei merge la Amsterdam. O să-şi petreacă vara lucrând la Boeing şi apoi se apucă de doctorat. De data asta nu e o bursă de performanţă sportivă; nu mai trebuie să alerge niciodată.

— Vii să mă vezi când te întorci aici la anul? zice ea înainte să treacă prin porţile de control de securitate.

Îmi aruncă un zâmbet obraznic.

— Amsterdamul e foarte relaxat. O să fumăm iarbă, o să ne uităm la Rembrandt şi o să trăim într-o barjă pe canale. Hai să ne facem de cap!

Îmi face cu ochiul, îşi flutură paşaportul în direcţia mea şi dusă a fost.

I-am dat o cană pe care am făcut-o pentru ea. Am smălţuit-o cu roşu aprins şi am gravat-o cu instrumentele coreene ale lui Elango. „Osmoză pentru totdeauna”, scrie pe ea.

Bătrânul dulău din Kummarapet

Chinna ieşise să-şi facă plimbarea zilnică pe alee. Acum îi plăceau plimbările scurte, pe lângă casă, fiindcă nu mai vedea şi nici nu mai auzea prea bine şi nu-şi putea mişca unul dintre picioare, dar nu într-atât încât să nu bage

spaima în păsările din curtea din spate, dacă deveneau prea îndrăznețe. Şi când intra în călduri, de două sau trei ori pe an, ceva primitiv din ființa lui încă îl făcea neliniştit, în căutare de mirosuri, dornic să pornească la vânătoare, şi îşi regăsea puterea pe care credea că o pierde.

Avea obiceiul să se plimbe exact pe acelaşi traseu în fiecare zi, adulmecând în aceleaşi locuri, apoi mergând mai departe. Botul lui, odinioară negru, era acum pudrat cu alb, pliurile gâtului îi atârnau mai tare, iar din anumite unghiuri ochii lui păreau nişte cioburi de sticlă. Se mulțumea să hoinărească agale, să se asigure că totul era bine, apoi să se întoarcă acasă şi să se uite la trecători, din locul lui de pe veranda din fața casei.

Femeia îi vorbea cât era ziua de lungă. Nu avea cu cine altcineva să vorbească, câinele îşi dădea seama de asta. I-a spus despre indiciile din rebusuri şi despre obsesia editorului pentru o nouă maşinărie pe care biroul o achiziționase – un computer. O să scoată din uz maşinile de scris, aşa se zicea. I-a spus şi că Sara terminase facultatea şi începuse o altă specializare. În Londra. La un institut de artă. Minunat, nu-i aşa? I-a vorbit câinelui despre delfinii de fluviu pe care Tia îi studia undeva în est. Le cânta, şi ei veneau la ea. Chinna asculta sunetul vocii femeii şi simțea cum îl cuprinde o toropeală liniştitoare.

Când ajunse la cel de-al patrulea felinar, Chinna făcu o pauză să adulmece. A observat o femeie care stătea la mică distanță, spre capătul aleii. Un străin, cu un miros care venea dintr-o sticluță. Lui Chinna îi plăceau oamenii care miroseau a transpirație, căldură şi mâncare. Îi plăcea să-şi împingă nasul în turul pantalonilor lor, ca să-i înțeleagă mai bine. Femeia asta mirosea a plastic şi sticlă. Dar mai era ceva. Un iz de carne în descompunere. Asta l-a intrigat şi şi-a ridicat nasul în aer, să simtă mai bine.

Femeia a venit spre el. Nu se grăbea. Ținea capul înclinat într-o parte şi îi zâmbea în timp ce se apropia.

— Tashi, Tashi, zise ea. Vino, hai să mergem acasă! A trecut atât de mult timp.

Chinna îşi lăsă capul în jos şi se uită la ea. Nu înțelegea ce spune femeia. În mare parte, înțelegea cuvinte din intonații şi sunete ce-i erau familiare. Femeie asta nu prea avea noimă, dar chiar şi aşa, undeva adânc în el, ceva a tresărit. Vocea aceea. Sunetele acelea. Era derutant şi tentant, o chemare către un loc din el ce fusese ținut ferecat....

— Tashi, am jucăria ta preferată. Şi un os.

Femeia scoase o chestie albă şi moale din geantă. Un iepure cu urechi lungi. O ureche era ruptă. Îi apăsă burta, şi Chinna auzi un sunet care ar fi putut fi o pasăre sau un şoarece. Nu i-a dat atenție. Voia să ajungă la acel iz de carne putrezită.

Femeia întinse jucăria mai aproape şi făcu încă un pas spre el. Îşi deschise geanta şi băgă o mână înăuntru. Începu să scoată ceva din ea. Un obiect mic şi dur căzu din geantă, şi ea se aplecă să-l ridice. Un gest străvechi, care era scris în sufletul tuturor strămoşilor lui Chinna – trebuie să stai cu ochii pe omul care se apleacă la pământ, poate că ia ceva de pe jos ca să azvârle după vreun câine. Îşi dezveli dinții şi scoase un mârâit jos.

Se îndepărtă – încet însă. Era cine era, nu voia să o ia la goană. Era Chinna, bătrânul dulău din Kummarapet, care trăise, iubise şi populase cartierul cu versiuni ale sale.

Amuşină cu mare atenție stâlpul de iluminat din apropiere, îşi ridică un picior şi păru că meditează, în timp ce pe pământ firicelul se transforma într-o băltoacă. Când a terminat, a luat-o încet spre casă. Îşi încheiase tura zilnică. Avea să stea pe verandă în următoarea oră. O nouă generație de copii se vor opri la uşă şi îl vor mângâia. Unii o

să aducă biscuiți dulci, şi mama celor două fete o să le spună că lucrurile dulci nu-i fac bine unui câine bătrân. Ea o să stea lângă el, mângâindu-l din când în când, iar aroma familiară a cafelei o să îi spună lui Chinna că era timpul pentru carnea lui de oaie cu orez.

Şi apoi un pui de somn adânc şi dulce, când avea să-l viseze pe bărbatul cu păr vâlvoi care-l găsise într-o pădure, cu mult timp în urmă, îl luase şi îl spălase într-un iaz, îl ținuse aproape şi îl hrănise cu mâncare pe care i-o mestecase chiar el.

Mulțumiri

Vina pentru această carte şi pentru predecesoarele ei îi aparține lui Rukun Advani – fără el, nici una nu ar fi văzut lumina tiparului. Aliații lui, Piku, Soda, Barauni şi Biscoot, au fost ajutoarele mele în munca de cercetare, iar Chinna face parte din trupa lor.

Nu aş fi putut scrie această carte fără generozitatea şi camaraderia meşterilor olari: prima mea profesoară, Bani de Roy, care mi-a transmis ideile lui Shoji Hamada, de la care a învățat ea. Jeff şi Donna Diehl de la Lockbridge Pottery, Virginia de Vest, pentru mărinimia lor față de un străin: pentru că m-au învățat, m-au găzduit şi m-au inițiat în opera meşterului olar coreean Kang-hyo Lee, despre ale cărui tehnici Onggi nu ştiusem nimic. Mulțumiri şi lui

Manisha Bhattacharya, îndrumător ce m-a inspirat şi prieten de care îmi e tare dor; meşterilor olari din Kumartuli, Calcutta, în special lui Basudeb Paul; colegilor învăţăcei şi profesorilor de la Delhi Blue Pottery. Şi înainte de toate, mamei mele, Sheela Roy, pentru că a fost prima care m-a învăţat să fac lucruri.

În timp ce mă străduiam să dau formă acestui roman, nepotul meu, Abhishek Roy, mi-a trimis materiale din *Vede* şi *Purane*, precum şi alte informaţii. E un soi de miracol când copilul familiei se transformă în tovarăş şi sfătuitor, şi îi sunt recunoscătoare că este atât de binevoitor cu ruda lui în vârstă.

Există o literatură bogată, adesea conflictuală, despre mitul calului scufundat. Pentru o prezentare generală, m-am bazat foarte mult pe eseul erudit al lui Wendy Doniger, „The Submarine Mare in the Mythology of Siva" (*The Journal of the Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland*, 1971, No. 1, pp. 9–27). În ceea ce priveşte „plămădirea" lucrurilor, înregistrarea online a lui Ed Doherty despre proiectul de realizare a cailor Ayyanar de la American School, Chennai, a fost un adevărat colac de salvare atunci când călătoria mea de cercetare a fost anulată de pandemie.

Mulţumiri lui Arvind Krishna Mehrotra pentru că mi-a permis să împrumut genialele sale traduceri iconoclaste ale lui Kabir (*The Essential Kabir*, Delhi, 2011); lui Parvati Akki pentru ajutorul oferit cu telugu; lui Haider Zaidi pentru caligrafia de pe forzaţ, lui S.A.A. Zaidi, Jennifer Dubrow şi profesorului Muzaffar Alam pentru informaţiile despre tehnicile caligrafice; şi lui Begum Anees Khan pentru Nasr, remarcabila şcoală pe care a înfiinţat-o în Hyderabad. De asemenea, îi mulţumesc lui Elahé Hiptoola, colega mea de la şcoala Nasr, pentru descrierile Ramadanului cu Zakiya-Apa.

Îi sunt recunoscătoare primului meu editor din Statele Unite, Martha Levin, pentru comentariile incisive şi utile pe

marginea primei versiuni. Recunoştinţa mea se îndreaptă către Poulomi Chatterji, Priya Singh, Rebecca Strong, Robina Pelham Burn, pentru înţelepciunea şi atenţia lor în întreg procesul de publicare. Mulţumiri lui Susan Wightman pentru zeţuitul ei elegant şi Monicăi Reyes-Alvarez pentru impresionanta copertă. Şi lui Thomas Abraham, cu care graniţa dintre muncă şi prietenie a fost mereu estompată într-un mod fericit.

Acesta va fi printre primele titluri apărute la noua tipografie a lui Christopher MacLehose. Este aici o simetrie plăcută: prima mea carte a fost una dintre primele sale cărţi când a înfiinţat MacLehose Press în 2008. Călătoria cu el spre noua sa aventură subliniază cât de vital este el pentru mine, o reală forţă în viaţa mea, nu doar în partea ce vizează actul scrierii.

Sunt etern recunoscătoare familiei şi prietenilor mei pentru că mi-au suportat cu stoicism cerinţele, în special lui Myriam Bellehigue, care a citit prima versiune a acestei cărţi, în ciuda problemelor de sănătate din familia ei. Când ne-am întâlnit ca studente, în urmă cu treizeci de ani, habar nu aveam că urma un parteneriat literar de durată. Fără lecturarea ei atentă a versiunilor intermediare, cărţile mele ar fi mai sărace; fără cuvintele ei, romanele mele nu ar exista în cele mai bune traduceri în franceză. Această carte i-o dedic ei, cu dragoste.

A.R.
Ranikhet, martie 2021